

“MİMARCA MEKÂN ANLATIMI” METİN YARIŞMASI 2021

MİMARLAR ODASI

MİMARLAR ODASI
www.mimarlarodasi.org

“ MİMARCA
MEKÂN
ANLATIMI
METİN YARIŞMASI 2021 ”

**MİMARCA MEKÂN ANLATIMI
METİN YARIŞMASI
2021**

Yayına Hazırlayanlar

Devrim Yücel Besim
Abdullah Can
Münevver Özgür Özersay

Asli Jüri Üyeleri

Suha Özkan (Jüri Başkanı)
Kozan Uzunoğlu (Oda Başkanı)
Büşra Kara (2020 Yarışma ikincisi)
Devrim Yücel Besim (Yayın Kurulu Üyesi)
Abdullah Can (Yayın Kurulu üyesi)
Müge Cengizkan
Neşe Yaşın

Danışman Jüri Üyeleri

Ceren Kürüm (Yayın Kurulu Başkanı)
Burhan Atun
Aliye Ummanel

Raportör

Behcet Yenigüç

Kapak ve Grafik Tasarım

Gürkan Gökaşan

ISBN: 978-605-5845-13-1

2022, Lefkoşa

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Mimarlar Odası Başkanı, Kozan Uzunoğlu.....	8
Seçici Kurul Raporu.....	9
Yarışma Katılımcılarının İsimleri ve Eserleri.....	12
Birincilik Ödülü.....	16
İkincilik Ödülü.....	22
Üçüncülük Ödülü.....	31
Özel Ödül (Çelen Mirata Birkan adına).....	37
Mansiyon Ödülü.....	45
Mansiyon Ödülü.....	52
Mansiyon Ödülü.....	55
Seçkiler.....	60

2021 yarışması değerlendirme sonrası asli jüriye plaket takdimi

2021 yarışma jüri değerlendirme toplantısından görüntüler

2019-2020 Çevrimiçi ödül töreninden görüntüler

MİMARLAR ODASI BAŞKANI'NDAN...

Değerli Okurlar,

Covid-19 pandemisinin tüm dünyayı etkisi altına almasının üzerinden iki yıl geçmesine rağmen, hâlâ pandemiyle mücadele etmeye devam ederken bir yandan da hayatımızın akışını sürdürmekteyiz. Tüm bu olumsuzlukların içinde, yazarını bir anlığına bile olsa, gündelik sıkıntılarından uzaklaştırmaya vesile olduğunu düşündüğüm "Mimarca Mekân Anlatımı Metin Yarışması"nın dördüncüsünü de başarıyla sonuçlandırmış bulunmaktayız.

Geçtiğimiz yıllardaki yarışmalarımızda olduğu gibi, bu yıl da yarışmaya ilginin yoğun olması sevindiricidir. Mimari disiplin dışındaki KTMMOB ve TMMOB üyelerinin ilgisi de takdire değerdir.

Değerlendirme sürecinde, birbirinden değerli yarışma eserleri, kıymetli jüri üyeleri tarafından büyük bir heyecan ve titizlikle okundu. Değerlendirme sonucunda eserlere üç ödül ve üç eşdeğer mansiyon ödülü verildi. Bu yıl, önceki yıllardan farklı olarak, bir de özel ödül alan eser oldu. Geçtiğimiz yılki yarışmanın birincisi, Sayın Çelen Mirata Birkan'ın koyduğu bu özel ödül için kendisine KTMMOB- Mimarlar Odası adına bir kez daha teşekkür ederiz.

Ödüle layık görülen eserlerin dışında, değerli bulunan eserler de bu kitapta yayınlanmak üzere seçildi. Yarışmaya katılan tüm eser sahiplerini ve ödül alanları, emek ve başarılarından dolayı içtenlikle kutlarken, bu ilgilerinin bundan sonraki yarışmalarda da devamını diliyorum.

Bu yarışmanın ve "Mimarca Mekân Anlatımı Metin Yarışması" yayınlarının, mimarlık disiplininin edebiyat ile oluşturduğu, heyecan, merak ve yüksek enerji içeren bir arakesite önemli katkılar koyduğunu düşünüyorum. Bunun yanında; mekân algısı, mekânın dilini anlayabilme, mekânın yaşayanlar için anlamı, yarattığı hisler, insan üzerindeki etkisi; mekânı duygularla kurgulama gibi konuları da içermesi; dolayısıyla mimari psikoloji disiplinine de şüphesiz önemli katkıları olacaktır.

Artık gelenekselleşen bu yarışmayı en iyi şekilde geliştirerek yaşatmak bizlerin görevi hâline gelmiştir. Bu yarışmanın her aşamasının organizasyonuna gönüllü ve bitmek bilmeyen enerjileriyle emek veren arkadaşlarımıza ve jüri üyelerimize teşekkürlerimi ve tebriklerimi sunuyorum.

Sağlık ve huzur dolu günlerde buluşmak dileğiyle, herkese keyifli okumalar dilerim.

Saygı ve sevgilerimle,

Kozan Uzunoğlu

KTMMOB – Mimarlar Odası Başkanı

SEÇİCİ KURUL RAPORU

KTMMOB Mimarlar Odası, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye’de, mimarlık ve ilgili örgütlerine bağlı meslek insanlarına açık olan Mimarca Mekân Anlatımı Metin Yarışması’nın dördüncüsünü düzenlemiştir. Mimarlık ve edebiyat disiplinlerinin ilişkilendirildiği, akademik tez ve makaleler dışında farklı yazılı kaynaklara ve onların barındırdığı derin değerlere dikkat çekerek, mekân anlatımı içeren metinlerin çoğalmasında amacında olan yarışma, artık gelenekselleşmiştir.

Mimar olsun olmasın, KTMMOB ve TMMOB çatısı altındaki tüm oda üyelerine açık olan yarışmayla, eserlere "mimarca" bir bakışın önemsendiği bu yarışmanın isminde geçen "Mimarca", aynı zamanda odanın uzun yıllardır yayımladığı derginin adına da gönderme yapmaktadır.

11 Mart 2022’de Lefkoşa’daki merkez binada toplanan jüri üyeleri olarak (Suha Özkan- Jüri başkanı, Kozan Uzunoğlu, Müge Cengizkan, Neşe Yaşın, Büşra Kara, Devrim Yücel Besim, Abdullah Can) değerlendirmeyi tamamlamış bulunmaktayız. KTMMOB Mimarlar Odası Yönetim Kurulu, danışman jüri üyeleri ve yarışma düzenleme komitesine, ortaya koydukları emek ve gerçekleştirdikleri titiz çalışma için teşekkür eder; yarışmaya, eserlerini göndererek katkıda bulunan değerli yarışmacılara, ilgileri için minnetlerimizi sunarız.

Seyahatnameler, günlükler, biyografiler, denemeler, resmi belgeler, mektuplar, arşivler gibi farklı yazın türlerinde belgelenen kent, yapı ve mimari elemanlar, mimarlık tarihi yazını ve mimarlık kültürünün oluşumuna katkıda bulunmuştur. Değerlendirmeye giren yazılarda temel ölçüt olarak, bu çevreleri deneyimleyen ve oluşumuna katkıda bulunan kişilerin gerçek ya da kurmaca mekânları temsil etme biçim ve yorumlayışları kadar, mimarlık disiplininin edebiyat içerisinde kendine nasıl bir yer edindiği ve ana temsil yet aracı olarak mimarlığın yazıya özgün katkıları göz önüne alınmıştır.

Jüri değerlendirmesi sonucu ödüle layık görülen metinlerin yazınsal kalite, mekân kurgusu ve mekânın ele alınış biçimiyle öne çıktığı gözlemlenmiştir.

Yarışmaya katılımın niceliksel ve niteliksel açıdan tatmin edici olması yarışmanın devamının gerekliliğinin kanıtıdır. 48 katılımın gerçekleştiği bu yılki yarışmada, kadınların sayıca çoğunluğu yine göze çarpmış, otuz yaş altı katılımcıların toplam katılımcı sayısının yarısından fazla olması ise, yazın sanatına ilgisi olan genç neslin yetiştiğine işaret etmiştir. Geçtiğimiz dönemlerde olduğu gibi mimarlık dışındaki farklı meslek gruplarının daha az ilgi göstermesi, buna rağmen mimar kaleminden çıkan eserlerin yanında diğer meslek gruplarının eserlerinin de ödül almış olması sevindiricidir.

Asli jüri üyelerinin oy birliği ile aldığı karar sonucunda belirlenen seçim ve ödüllendirmelere ait değerlendirmeleri, gerekçeleri ile aşağıda açıklanmıştır:

Birincilik Ödülü
Merdiven / Özge Kırçıl

Mekânın belleğinde masalsı bir yolculuk olarak nitelendirilecek yazının kurgusunda, mekânın tanıdık, şefkatli ve sıcak kurgusal anlatımı başarılı bulunmuştur. Eski bir zamanı anlatırken zamansız bir metin yaratılmıştır. Metnin dili bütünlüklü ve sürükleyicidir. Kurulan kısa ama etkili cümlelerle mekânın deneyimi başarıyla aktarılmıştır. Ayrıca imgelerle metin zenginleştirilmiştir.

İkincilik Ödülü
Ruhi, Mavi Ekran ve Ağacli Park / Çiğdem Güven

Düşsel ve yoğun yaratıcılık taşıyan fragmental kurgulu bir metindir. İçindeki farklı kesitlerin akıcı ve tamamlayıcı bir dille bir araya getirildiği düşünülmüş, özgünlüğü açısından değerli bulunmuştur. Kolektif belleğe dair göndermeler içermektedir. Sunulan hikâye karakterleri iletişimci bir güç taşımaktadır, bu da metnin mekân anlatımını güçlendirmektedir. Hassas ve okşayıcı bir tatta olan eserin görseelliği de güçlü bulunmuştur.

Üçüncülük Ödülü
Zamanın Birinden Gelen Öykü /Esin Yılmaz

Metnin bir yoğunluğu olduğu, metin içindeki somut bilgilerin kurguya ustaca yerleştirildiği düşünülmüştür. Kayıp mekânlara dair yaşadığı iç sızısını, nostalji duygusuna düşmeden anlatması olumlu bulunmuştur. Geçmişte yaşananlar ve günümüzde yaşananlar arasında güçlü bir dil yaratarak kurduğu başarılı ilişki üzerinden önemli bir kamusal yapı tasvir etmesi dikkate değerdir.

Özel Ödül (Çelen Mirata Birkan adına)
Arayış / Çağrı Acar

Gözlemci bir gezgin bakış açısı ile sunulan metin; iç mekânda dolaşırken okuyucunun iç yolculuğunu kışkırtmayı başarmıştır. Mekânın kalıcılığı karşısında insanın geçiciliğini duyumsaması dikkate değerdir.

Mansiyon
Bir Hikâye Yazmak / Merve Eflatun

Yazarın anılardan yola çıkarak bir hikâye oluşturma çabası değerli bulunmuştur. Bağlılık metaforu kullanılarak duygusal bağlılık ile mekânlar arası bağlılıktan bahsetmiş; kent içi bir yolculuğu başarıyla aktarmıştır.

Mansiyon
O / İrem Durmuş

Okuyucuyu içine çeken bir anlatıya sahip olan metin, bütünlükçü ve dingin bir dile sahiptir. Ayrıca mekânı içselleştirerek anlatması açısından başarılı bulunmuştur.

Mansiyon
Mekânın –mış hali: Petra’da Yeniden Kurulan Geçmiş Zaman / Hülâya Yavaş

Mekâna duyulan hayranlık ve büyülenme hissi başarıyla aktarılmıştır. Başlıkta ipucu olarak kullanılan ‘mekânın –mış hâli’ deyişi de metne konu olan kente dair masalsı bir duyumsama yaratmaktadır. Kayalar arasında adeta saklanmış olan kentin; sonsuzluk duygusunu okura geçirmesi açısından değerli bulunmuştur.

Not: Mansiyonlar eşdeğerdir.

KATILIMCILARIN İSİMLERİ VE ESERLERİ

(Yarışmaya başvuru tarihlerine göre sıralanmıştır)

Enver Erönen / No: 103

Asiye Akgün Gültekin / Niye geldin sen bana çocuk?

Muhammet Ali Heyik / 7 Halvet

İsmail Bahadır Sakarya / Bir arada iki zaman

Sinem Kızılaslan / Ankara Anıları (2001-2005)

Sevda Şeko / Home ofiste sıradan bir gün

Özge Kırçıl / Merdiven (Çatalhöyük)

Seren Alagöz / Sevgili mektup

Rengin Aslanoğlu / Gördüklerim

İrem Dinçler / Diorama

Ayşen Atabey / Bir ev beş hayat

Ahmet Ertaş / İki göz odaya 'bir dünya' sığdırmak

Bengi Yurtsever / Sonsuz mutluluklar diyarı

Ferhat Bulduk / Çeşitli karşılaş(tır)malar

Recep Güven Birkan / Kokular, korkular

Tilbe Seher Sungur / Hayatımın bazı anlarına denk düşmüş mekanlar

Gökhan Kırıncı / G C

Gözde Dalaklı / Mekânlar, sanrılar ve bir köprü

Makbule Hande Bozdoğan / Kimin sesi

Melike Nur Saraylı / Dedemden tasarıma 'taş'-ıdıklarım

Aynur Çelik / Güneşli hayatlar

Esin Yılmaz / Zamanın birinden gelen öykü

Gülseren Öker / Hiçbir yer projeleri (mitopya)

Hilal Sakarya / Çocuk sokağına bakınca

Melike Nur Koyuncu / Hatırlamak

Şimal Kesepera / Sezen'in oylumları

Tuğçe Darendeli / Mekan aynı mekan (mı?)

Sena Çatır / Bir çocuğun küçük dokunuşu ile başlayan mekansal başkalaşmalar

Özge Süvari / Diyalektik gözlük

Anıl Salar / Sessiz senfoni: Beyoğlu

Bensu Berk / Bırakın gideyim

Ufuk Küçükyazıcı / Havadan sudan

Bahar Almanar / Beraber kaybolmak

Murat Peker / Meditasyon

Şerife Öge / Kutsal Ayasofya

Güneş Duman / Mimar Sinan'la Süleymaniye'ye ulaşmak

Hülya Yavaş / Mekânın -mış hali: Petra'da yeniden kurulan geçmiş zaman

Ahmet Öğüt / Suraten; Pasaj

Melahat Kaya Koç / Dedemin arka balkonu

Kadriye Yılmaz / Sıla türküsü

Gönülner Demet / Konfor alanından gözlemler

Ecem Çalışkan / Ka-yıt-sız

Muhammed Çuha / Siyahı deneyimlemek kadar gerçeklik

Çiğdem Güven / Ruhi, mavi ekran ve ağaçlı park

Merve Eflatun / Bir hikâye yazmak

Sibel Çamurdaş / Müşterek duvar

Çağrı Acar / Arayış

İrem Durmuş / O

**ÖDÜL ALAN
ESERLER**

YARIŞMA BİRİNCİSİ

ÖZGE KIRÇIL MERDİVEN

Uyandım. Hava daha aydınlanmamış ama annemin elini saçlarımda hissediyorum. Saçım dün akşam çok kaşındı ama annemin eli iyi geldi. Her sabahın rutini olmuştu aslında saçlarımı okşaması. Gecenin soğuğu ve ocağın isisi, evin her köşesine sinen ağır bir koku oluşturmuştu. İşte, yavaştan babam da uyandı. Kafamı ona doğru çeviriyorum. El yordamıyla emekleyerek merdivenin altındaki ocağa ulaşıyor ve hızlıca ateşi yakıyor. Ateşin ışığı ocağın sabitlendiği duvara yansıyor da öyle görebiliyorum isin oluşturduğu karartıyı. Ocağın ışığı ve ateşin çıtırtısı, diğerlerinin de ayaklanması gerektiğinin habercisi. Kardeşim uyandı; yüzünü, gözünü ovuşturuyor ama henüz postunun içinden daha ayrılmadı. Bu aralar geceler serin gidiyor. Annem alnıma bir öpücük kondurup babama doğru yöneliyor. Annem hiç üşümez, hiç hasta olmaz, hiç yorulmaz. Her zaman güçlüdür. Haşa, huzurdan evimizin tanrıçası gibidir. Herkes bir işin ucundan tutuyor. Hiçbir zaman işleri birbirlerinin üzerine yıkmıyorlar. Babam ateşi yakarken kardeşim iki taşın arasında buğdayı öğütüyor, annem ise kilden bir kabın içinde unu suyla karıştırıyor, hamur yapıyor. Birkaç ekmek yaparlar her sabah. Bazen beraber yeriz ama mutlaka bir tanesini yanlarında götürürler. Aydınlığa ulaşan oldukça eski bir merdivenimiz var. Basamak ortaları epeyce aşınmış. En son benim doğumumda değişmiş. Merdivenin ucu küçük bir kare kapıya ulaşıyor. Kapıdan ışık içeri süzölmeye ve evi aydınlatmaya, dışarıdan da sesler gelmeye başladı bile. Annem sol elimin yanına birkaç parça ekmek koydu. Babam ve kardeşimle merdivenden çıkarak ışığın içinde kayboldular. Ben onlarla merdivenden çıkamıyorum. Çünkü ben yürüyemiyorum. Hatta sadece sol elimi kullanabiliyorum. Hiç merdivenden çıkarılmadım ve hiç aydınlığın kaynağını görmedim. Ama annemle kardeşim hep anlatırlar. Buğday tarlalarını, güneşi, diğer çocukları, diğer evleri. Önceden sadece bizim evimiz var sanırdım. Sonradan anladım, yan yana dizilmiş birçok ev varmış ve hepsi bir şekilde benim akrabalarımymış. Sol elimle ekmeğimi bölüyorum, ufak bir parça ağzıma atıyorum. Bir keresinde, büyük bir lokma, az kalsın canımı alıyordu. Son anda tanrıçamız yetişti de sol elimin yardımıyla ağzımdan lapayı çıkarmama yardım etti. Artık akıllandım.

Küçük bir kil kabım var. Kardeşim, gitmeden her sabah içini suyla doldurur. Ona bandırıyorum bazen ekmeğimi.

Günüm sol elimi yanımdaki duvarın üzerinde bulunan resimlerin üzerinde gezdirerek geçiyor. Karşı duvarda da başı olmayan dedelerimle onları götüren akbabaların resimleri var. Bu resimleri bizimkiler geçen yıllarda yaptı. Öncesinde de dedemi evimizin bir köşesine gömdüler. Bizde böyledir, ölen insanlar evlerine gömülür. Ama annem bana öldüğümde merdivenden çıkacağımı söylüyor. Çünkü öldüğümde yürüyebilecekmişim. Annem belki akbabalar gibi uçabileceğimi bile söyler bazen. Ben de hayal ederim; uçsuz bucaksız sapsarı buğdayların üzerinden uçtuğumu, yorulunca su kaynağının kenarında durduğumu, kana kana su içtiğimi, diğer çocukları, diğer insanları... Sonunda da güneşe uçup iliklerime kadar ısınmayı...

Genelde benim gibi doğanlar çok yaşamazmış. Hatta bizim burada bir tek ben varmışım. Kardeşim bunu anlatınca, kendimi özel hissetmişim. Doğumum ani olmuş. Annem merdivenden inerken evin içine yuvarlanmış. Sonra da ben gelmişim. O yüzdendir hep merdivenden geldiğimi söylerler.

*Tatağımdan
manzaram*

*Dedemi götüren akbabalar
(Karşı duvarım)*

Başlangıcım da sonum da merdivenden olacak sanırım.

Yine akşam oldu. Merdivenin sonundaki ışık solmaya ben de üşümeye başladım. Sol elimle, kardeşimin sabah üzerime bıraktığı postu, göğsüme doğru çekiyorum. Babamın ayağını gördüm, işte sonunda geldiler. Babam günümün nasıl geçtiğini sordu. Korkmadığımı, ışığı izlediğimi, yemeğimi yediğimi hızlıca anlattım. Babam bu akşam benim için yeni boyalar getirmiş. Kırmızı renk, çok yoğun bir kokusu var. Kardeşim, demir tozundan yapıldığı için öyle kokuyor dedi. Babama heyecanla ne çizeceğimizi sordum. O da hemen yanıma, yatağımın bitişiğine, diğer evlerin resmini çizmeye; bana da kimler nerede yaşıyor anlatmaya başladı. Mutluyum; gündüzleri elimi gezdireceğim yepyeni bir resmim oluyor.

Annem, her akşam bacaklarımı ve sağ kolumu çobançantası otundan yapılan yağ ile ovuyor. Bir şifacımız var. Ben pek görmedim. Ben uyurken geliyormuş söylenene göre. Önceden iyi olmam için bir karışım vermiş anneme. İçinde atlas sakızağacından tutun da sivri saz, meşe palamudu yağı, çitlembik, gerniğe kadar ne ararsan var. Neyse ki artık onu içmiyorum.

Kardeşim dışarıdaki büyük hayvanları anlatıyor. Bizim bir koyunumuz var ve annem kesilmesi gerektiğini söylüyor. Ne zamandır et yememiştik. Koyunun kesilmesi, kardeşime yeni bir elbisenin yapılacağına da bir işaret. Oldukça eskidi postu. Ben çok hareket etmediğim için çok değiştirmem kıyafetimi.

Babam, bir kabın içinde nohut lapası ve biraz taze bezelye getirdi. Annem bir parça kendine bir parça bana lapadan yediriyor. Bizim koyunun son

*Yatağım, kil kabım, postum
ve diğer evlerin resmi*

sütleri artık. Her zaman içmeyiz çünkü ne zaman o sütü içsek karnımız ağrır. Genelde onu bir kabın içinde muhafaza ediyorlar. Ekşi bir lezzeti oluyor sonra. Ben hiç sevmiyorum ama annem iyileşmem için gerekli görüyor. Dışarıda hiç görmediğim ana tanrıçanın olduğu bir oda varmış ve oradakiler şifalı olduğunu söylemiş anneme. Ana tanrıçanın odasında söylenen her şey doğrudur.

Ocağın isı, ısısı, kokusu yine üzerimize işledi. Babamla annem, yarın yapılacakları konuşuyorlar bir köşede. Kardeşimle ben de duvardaki boğa başına dua ettik. Kardeşim hep kış geçsin diye dua eder, yazları da kış gelsin diye. Ben ise sadece merdivenin ucunu görebilmek için. Sonra ikimiz koyu bir sohbe başlıyoruz. Bana duvardaki resimlerin hikâyesini her gece anlatır. Kocaman bir geyiği elindeki silahıyla nasıl avladığını tasvir eden resme geldiğindeyse iyice sesi yükselir. “Ağaçların arasındaydı, çok fazla insan yoktu. Babam bana öne atılmamamı söylese de onu dinlemedim. Keskimle atılıp geyiğin ön iki bacağını bir anda kesiverdim. Hayvanın bağırışından çok korkmuştum ama yine de kendimi güçlü hissediyordum. Babam yanıma geldi. Omzumu tuttu ve gururlu bir şekilde bana baktı. Oracıkta boynunu kestik ve onu sürükleyerek buraya kadar getirdik. Geyikten herkes bir parça et kopardı. Babamın üzerindeki elbise, işte bu geyiğin derisinden. Baksana nasıl da parlıyor.” Her defasında babama bakardım. Gerçekten de koyu teninin bir parçası gibi olan geyik derisi, üzerinde parlardı. Kardeşim, sonrasında belki üzülmemem için belki de gerçekten inandığından benim de ileride bir geyik avlayacağımı söyledi. Benim de tek isteğim bu.

Yorgundular. Uyumak üzere postlarının içine girdiler ve hemencecik uyuyakaldılar. Gözümü, evimizin tavanındaki odunlara diktim. Onlar merdivenden daha da eskiydi. Bazı günler içindeki böcekleri izleyerek geçirirdim günümü, bazen bir yılanı yuva bile olurdu bu tomruklar. Sol elim başımın altında, hayalini kurdum. Koskoca bir geyik. Büyüklüğünü annemin bir keresinde gösterdiği geyik boynuzlarından hesap edebiliyordum. Koskoca geyik, elimde boynuna geçirdiğim keskim. Geyiğin sıcak kam kolumdan postuma doğru akıyor. Ama babam da ben de bu durumu telaş etmiyoruz. Çünkü avladığım geyiğimin derisi yeni kıyafetim olacak. “Ah bir çıkabilsem şu merdivenden. Işığa bir ulaşabilsem. Hepsini yapacağım.” derken uyuyakalıyorum.

*Kardeşim ve diğerleri
büyük geyiği avlıyor.*

Annemin elini yine saçımda hissedene kadar bir rüya gördüm. Yürüdüğümü değil de koştuğumu. Sağ kolum hala iş görmüyor ama bacaklarım formunda. Ana tanrıçanın odasına girip yere eğiliyorum. Her şey annemlerin anlattığı gibi. Karşımda iki aslan başından yapılan bir koltukta oturan tanrıçamız, odada dua eden insanlar. Yaz gelmiş, bir kap böğürtlenin sunakta bulunmasından belli. Annemin uyardığı gibi böğürtlenden yememeye gayret ediyorum. Çünkü onlar bizim değil, onun. Ama kokusu çok güzel. Tanrıçamızdan bolluk, bereket istedikten sonra sağ elim için şifa istiyorum. Bir ses duyuyorum rüyamda. Güneşten geliyor. Kolumun şifasının kocaman bir boğanın kanında olduğunu söylüyor. Hızlıca odadan çıkıyorum ve babamın herkesi toplaması gerektiğini söylüyorum. Ve durumu anlatıyorum. Bir boğanın etrafında bir sürü insan var. Ben ortalarındayım. Boğanın sırtına atılıp ensesine keskimi saplıyorum. Ama ölmüyor. Beni üzerinden atıyor ve koca toynaklarıyla tam beni eziyorken uyanıyorum. Çok üşüyordum. Ama terlemiştim de. Midem, karnım ağrıyordu. Herkes başımdaydı. Ama ben duvarımızda asılı olan, üzerini birçok kez sıvadıkları boğadan başka bir şey görmüyordum. Odanın içini ocak tütmüş gibi dumanlı görüyordum fakat ocak yanmıyordu. Babam alelacele şifacıyı çağırmak için merdivenden çıkıp gitti. Kardeşim boğa başının önüne eğilmişti, annem ellerini saçlarımda gezdiriyordu. İyi olacağımı biliyordum.

Sonra merdivenin ucundaki ışık gözümü aldı. Yerimden kalktım ve etrafıma baktım. Aslında hala yatıyordum ama bir dış göz gibi odanın içini izliyordum. Bu oda, annemin rahmi gibiydi. Yeniden doğma vaktimin geldiğini hissettim. Kollarım, bacaklarım artık tamamen benimdi.

Merdivene yöneldim, ışık huzmesine tutundum. Yüce Tanrıçamız adına! Bu ne güzellik! Havayı hissediyorum, güneş görmemiş tenimi sıcaklık azıcık kaşındırıyor. Gözümün alabildiği her yer sapsarı buğday tarlası. Evler yan yana. Babamın peşinden insanlar evimize koşuyor ama ilgimi hiçbiri dağıtamıyor. Hemen sağ tarafımda gördüğüm Ana Tanrıça beni yanına çağırıyor. Yanındaki akbaba koskocaman kanatlarını çırpıyor. Etrafa yayılan toz zerreciklerini görüyor; sunakta bulunan kiraz, böğürtlen, kayısılarla avucumu daldırıyorum. Tanrıçamız bana çiğ sütün beni zehirlediğini, bu nedenle artık akbabanın kanatlarına tutunma vaktimin geldiğini anlatıyor. Mutluyum. Akbabanın sırtına atlayıp kanatlarına sıkıca tutunuyorum. Tanrıçamız alnıma bir öpücük konduruyor. Annemin dudakları gibi hissediyorum. Ağzımın kenarı, ellerim, postum, akbabanın ensesi her yer böğürtlen lekeli. Mutluyum. Merdivenden çıktım. Yeniden doğdum.

Görsel Kaynakları

Dedemi götüren akbabalar, <https://www.sanatinolculugu.com/catalhoyuk/>, (21.12.2021)

Kardeşim ve diğerleri büyük geyiği avlıyor, <https://www.rotasenin.com/catalhoyuk/>, (21.12.2021)

Yatağımdan manzaram, <http://www.catalhoyuk.com/tr/sit/mimari>, (21.12.2021)

Yatağı, kil kabım, postum ve diğer evlerin resmi, <http://www.antiktarih.com/2018/07/31/catalhoyuk/>, (21.12.2021)

ÖZGE KIRÇIL

Trakya Üniversitesi'nde mimarlık eğitimi aldım. Bir özel sektörde çalıştıktan sonra aktif meslek hayatımı sonlandırma kararımı aldım.

YARIŞMA İKİNCİSİ

ÇİĞDEM GÜVEN

RUHİ, MAVİ EKRAN VE AĞAÇLI PARK

Ruhi'nin Aydınlatma Direkleri

İnsanın zihni ile varlığı arasına betondan bir direk koyması an meselesi. Dönüyor Ruhi. Parkı aydınlatan her bir direğin etrafında dönmese, oracıkta ölüverecekmiş gibi dönüyor.

Refüjler yüksek aydınlatma direkleri ile donatılmış. Direklerin etrafına çimenler serpiştirilmiş. Metrekare başına kaç menekşe ekilir, hangi devirde lalелendirilir? Kaç metrede bir, bir direk aydınlatır parkı? Kentler plansız yaşayamaz. Büyük kentlerin insanları saatsiz uyanamaz, evlerine saatsiz gidemez. Ruhi bilmez zamanın nasıl aktığını. Saatlerin duvarlarda döndüğü, guguk kuşlarının saat başlarında öttüğü zamanlardan beridir Ruhi üç beş döner. Çoğunlukla fazlasını yapar. Sekiz, on, on yedi, yirmi iki, kerelerce...

Devasa beton ve çelik öğelerle metropeller hüznlenir, yollar daralır gerçekte olduğundan. Bunca kütleyi hangi sebeplerle kente yerleştirir toprak siliciler?

Kentler cümle kurmuyor, yanıt veremiyor sorulara. İçindekilere kendilerini küçücük hissettiriyor. Bir yanı istiyor ki gelip geçici olmasın içindekiler, diğer yanı kentliye yaşamıyormuş gibi duyumsatmaya meyilli.

Gece

Gün akşama dönünce, ardından karanlık çöktüğünde, aydınlatma direkleri konumlandırılmış yerleri leke leke ışık olur. Kentin plan düzleminde seyircinin altına serildiği konumlarda, noktasal karanlık aydınlık sıralılığı seyredilesidir. Sıralı ışık gökyüzündeki izleyiciye yol olur, izlek olur.

Bir zaman sonra kent derin bir uykuya dalar. Gece sessizliğe bürünür.

Bekçiler gezinmediği sürece, parkın karanlık kısımları günün doğumuna dek karanlığına boğulu kalır. Nihayetinde Dünya'nın yörüngesi gibi bir yörüngesi yoktur aydınlatma direklerinin. Işğın değdiği yerler güneş doğmadığı sürece değışmez.

Ruhi'nin Çemberleri

Kendi yörüngesini kendisi belirler Ruhi'nin. Ruhi'ye teşekkür etmeli. Ruhi olmayan adaletin görünmez ve yağız savunucusudur. Ruhi direkleri döndükçe gölgesi de turlar. Direği çevrelemiş dairesel ışık kümeleri, Ruhi'nin gölgesince keskin bir biçimde bölünür. Böylece gece boyunca ışık değen kısımları o parkın, kısa bir süreliğine karartılmış olur. Hem de Ruhi'nin eli ile, onun bedeni ile... Ruhi' nin sağlığına duacıdır parkın karanlıkları. Kimse bilmez Ruhi'nin hayır işi için döndüğünü, muhtelemen kendisi bile.

Direğin beton gövdesini elleri ile hissetmek zorundadır Ruhi. Kış mevsiminde soğuktan elleri çatal çatal olur , gene de eldiven takamaz. İlk direğe sağ avcu ile başlar genellikle Ruhi.

Başla Ruhi...

Değdiriyor direğin yuvarlak gövdesine sağ elini, bir kol boyunda yarıçapını çiziyor çemberinin. Çemberini çizerken kentten bir kare alamaz Ruhi. Baş hep öne eğiktir, bakışlarını çemberinin çeperinin dışına yöneltemez. Ruhi baktığı yerlerden anlık fotoğraf çekse gözleri ile; en güzel posterlere dolusun dolu çimen dokuları, arnavut kaldırımlar, yol dokuları oluşturulur. Gözleri ile bir pencere fotoğrafı çekemez, bir bina çatısını içermez çerçevesi.

Olur da üçüncü turunda, beşinci turunda veya o gün kötü bir günündeysen hangi sayı olduğunu bilmediğimiz yüz küsur sayıdaki çemberini kendi ikna olduğunca oluşturdu ise -işte o an gökyüzünde havai fişekler, bir semtin en yeşil bahçesi, sevenlerin en tutkulu öpüşmesi- kafasını kaldırır yerden. Bedenine dik açılı kafası, gözleri görür etrafı. Pencerelelere bakar, ağaç gövdelerine bakar.

Geç Ruhi bir ilerdeki direğe...

Bu kez de sol avucu ile okşuyor yeni direğini. Dönüyor, dönüyor, dönüyor... Mavi Ekran bu gösterinin her gösterime en ön koltuktan bilet alan seyircisidir. İzleyiciler için hüznünlü bir vals... Üzgün sokaklı dans pisti... Aydınlatmalı

kadın...Ah Ruhi, zihninde bu direkleri nerelere yerleştirdiğini bizimle de paylaşman mümkün müydü? Gün doğunca evine dönüyor Ruhi.

Mavi Ekran’ın ılık ve Esnek Duvarları

Tenime değiyor. Dolduruyor hem içimi hem de dışımı. Sesler duyuyorum bazen. Bazen benim olan, bazen benim olmayan sesler. Çocukluğun sesleri, sokağın gürültüsü, yerlerin tınları, uğultular, bağırış çağırış... Bazı anlarda ise fazlası ile metalik. Tencere bir başka tencerenin üzerine atılmış olabilir veya tabağa değer bir çatal. Parkta bir konser oluyor bir zamanlar. Hangi şarkı idi bu anne?

Duvarlarımdaki asıl ses hiç dinmiyor, dinmesin. Dupdup dupdup dupdup... Uzaniyorum ona, esniyor sınırları. Yüzüyorum sonsuz akışkanlığında. Kıvrılıp uyumak ne derindir! Saatlerim... Gözlerim açık...Dakikalarım... Gözlerim yumuk...Doluyor zaman.

Günün bazı saatlerinde sevmediğim sesler geliyor ılık ve esnek duvarlarıma. Kulaklarımı tırmalıyor, içim gıcıklanıyor. Tıkırı tıkırı tık tık tuk tıkırı tıkırı tuk...Klavye imiş. Araya çıt çıtlı sesler..Fare sesi imiş. Tekrar eden, yapay sesler. En hızlı silinen space tuşları klavyelerde. Bugünün insanı, boşluğu silmek istiyor en çok. Kelime, boşluk, kelime, cümle bitti, nokta, boşluk...

Müjgan, ismini bilmediğimiz bir platformda içini açıyor.

Müjgan rumuzlu birisinin içini dökesi geliyor o paylaşımında. Ruhuna işlemiş süregelen bunalımını anlatıyor. Edimlerini sıralıyor ama kaybetmiş umudunu. Güya var oluşunda bir anlam arıyormuş, bulamıyormuş. Dünya derdi yetmiş de artmış.

Müjgan sen de diğer herkes gibi ötekinin gözünde bir cevap arıyorsun, bir anlam bulmak istiyorsun. İletini okuyanlar ne diyecekler sandın sana? “Yıkılmamış, ayaktaymış. Bunca acıya rağmen tutunuyormuş hayata.” Aman be Müjgan, boş versene bunları! Geç artık ötekini berikini! Karnı doyunca sorun çıkarana, durmadan soru soran nadide canlı insandır. Sen bunları bir yere yaz Müjgan!

Müjgan’ ın yılgın iletisini okuyunca içi cız ediyor Mavi Ekran’ın. Müjgan ve Müjgan’ın dertleri için bizim gibi düşünmüyor o. “Bire bin katıyor”

demiyor. İçindeki hüznün, ısı ile genleşen gazlar gibi, bir huzursuzluk yayılıyor bedenine, ılık ve esnek duvarları kasılıyor.

Müjgan ile Mavi Ekran Tanışıyor

Derdini, tanımadığın insana açmak; derdini, tanıdığınla paylaşmaktan daha kolaydır çoğu zaman. Seni ne kadar tanır veya ne kadar acıyabilir sana? Diyelim ki yargıladı seni. Ne olacak? Hiç! Ne de olsa tanıımıyorsun. Dökersin önce içini, sonra da dışını.

Paradoksun olmazsa olmazıdır. Derdini anlattığında, tanımadığın için içini açabildiğin o insan, hikayenizin sonunda derinlerini bilir senin. Müjgan ve Mavi Ekran için de böyle vuku buluyor olay. Bir mesaj ile tanışıyor bu ikili. *Merhaba boşluk iletinizi boşluk okudum* nokta boşluk. *Paylaşmak iste-...*

Aylarca süren yazışmalar ile yalnızlıkları sanal bir biçimde paylaşıyor.

Bunalım

Karamsarlıkla beslenen bunalım, salgın hastalıklara benzer. Coğrafyanın haline söylenip, hiçbir şey yapmayanlar, korkudan konfor alanını terk etmeyenler, durmaksızın yakınanlar... Elinden bir şey gelmeyenler... Katledilen hayvanlar, köprüler veya gökdelenler için kesilen ağaçlar...

Bunalım dalga dalga büyür. Karanlık kalıcı hale gelir. Sokaklarda aydınlatma direklerine daha fazla ihtiyaç duyulur. Birileri birilerini öldürmesin diye bekçiler tutulur, sitelere güvenlik binaları tasarlanır. Toplum çürür.

Kendiliğinden çürümesen de çürüyen toplumdaki etkilenirsin. Bağışıklığın biraz düşük olmayagörsün -yaşadığın coğrafyanın dayattığı modeldeki insan olamadıysan, kurallara uyamadıysan, yaşamın hızına direnmişsen-hastalık bulaşır, eninde sonunda yayılır ruhuna.

Bu toplumdaki yansıyanlar yeterli sebep Mavi Ekran’ın bunalımına. Geleceğe bırakacağı izin böyle bir coğrafyada hangi koşullarda büyüyeceğini düşündükçe kahroluyor.

Dünya koca bir yalan

Mavi Ekran Rakel Dink'in 2013 yılındaki konuşmasından alıntı yapıyor mesajında. *“Alıyorum kağıt kalemi, dünya koca bir yalan yazıyorum. Nasıl bu kadar zalim olabilirim ki? ‘Dünya koca bir yalan’ sözünün üstünü çiziyorum birilerini incitebilir diye. ‘Dünya gerçekten gerçek değil’ yazıyorum.”* Müjgan bu mesaj ile buluşmalarının yakın olduğunu sezinliyor.

Bir insan ile yıllardır tanışıkımız gibi gelir, geçmişimizden bir iz buluruz. Yazışmaları boyunca Mavi Ekran'ın Müjgan'a duyumsadığı buna benzer bir his. Yüz yüze konuşunca acılar sağalır, boyut kaybeder. Karşılıklı oturanlar bir boyut daha edinirler birbirleri için. Bunu umuyor Mavi Ekran.

Mavi Ekran'ın Evinde “Buluşalım!”

Aylardan mayıs, ağaçlar çiçeklenmiş, renkler parlak yeşil. Ertesi gün akşamüstü saatlerinde Mavi Ekran'ın evinde buluşmak üzere anlaşıyorlar. Başına gelmeyecek her şey için herkes en üzgün. Başına gelme ihtimali olan her şey için ise herkes en korkak. Korkmuyor Mavi Ekran, üzgün de değil.

Müjgan çocuksuz, Müjgan hüznü, Müjgan geçen sene kaybettiği bebeğinin yasında. Mavi Ekran'ın günden güne ağırlaşıyor bedeni. Müjgan için adil değil bu.

Mavi Ekran'ın Ağaçları

Televizyon, ülkeye evlerde seyretme alışkanlığı kazandırdığından beri, oturma birimleri bu elektronik ev aletine göre konumlanagelmiş. Mavi Ekran'ın oturma alanı iç mimariye damgasını vurmuş bu düzenlemeden uzak.

Müjgan'ı beklerken, ağaçlı parkı manzarasına almış, kiremit renkli kadife berjerlerine yöneliyor Mavi Ekran. Pencere kenarına doğru süzülürken hafifçe savruluyor kırmızı elbisesi.

Eşyaları hatıralarla bütünleştirmek veya anıları eşyalarla tazelemek sıradan bir eylem Mavi Ekran için. Dizlerinin biraz altında biten bu kırmızı elbise ile eylemlere katılmıştı. Ağaçlara sarıldıkları o günler, seneler öncesinde kalsa da her yıl mayıs sonunda birkaç haftalığına elbisesini giyip, parkı

ve ağaçlarını uzun uzun seyretmeyi sürdürdü Mavi Ekran. Hermann Hesse'nin Ağaçlar kitabında ağaçları tariflediği gibi “Kendini binalarda ifade eden insanın karşısına doğanın masumiyetini koymakla kalmaz, toprağın türü ve ömrü, iklim ve hava, ayrıca insanın anlamı üzerine de çok şey söylerler.”

Mavi Ekran Hakkında Kısa Bilgiler ve Çocukluğu

Mavi Ekran bir virtüöz, keman çalıyor. Küçük bir kız iken, develer tellal iken bir konsere gitmişler anaokulu ile. Sanata ve sanatçıya değer verilen zamanlar. Salonda henüz hiçbir nota yankılanmadan alkışlamaya başlamış dinleyiciler. Konser bitiminde ise ışıklar karışmış alkışlara. Buket buket çiçekler taşınmış. Mavi Ekran için müzik yapmak alkışlanmak anlamına gelmiş o gün.

Anılarla ilgili “hafıza biraz gerçek biraz hayal gücüdür” yazmıştı. Haklıydı Müjgan. İnsan zihni, varolan üstüne montaj yapıp kendi hafızasını oluşturur. En çok da eksikliği duyumsananlar, hayal gücü yolu ile hafızaya eklemlenirler. Mutlu çocukluk geçirenler ise montaja gereksinmez. Çocukluğunun hangi kısmının kurgu, hangi kısmının gerçek olduğunu düşünüyor Mavi Ekran. Din don din don...

Mavi Ekran ile Müjgan Buluşuyor

Kahve fincanları pirinç ayaklı cam sehpanın üzerinde duruyor. Zıtlıkları seven bir madde cam. Keskin ama ışığı geçiriyor. Hem sever hem öldürür. Dudaktan fincanın dışına taşmış bir damla, fincan tabağına doğru hareket ediyor.

Şeffaf sehpa yüzeyinden yarı mat dökme mozaik döşeme görünüyor. Bir bütün gibi algılanmakta mekan; derzsiz, siyaha yakın harcı ile birbirine bağlanan koyu ve bordo renkli agregalar. Mavi Ekran toprağı, sokağı evine getirmek istermiş gibi seçmiş salonunun malzemelerini. Döşeme yüzeyi biraz pürüzlü. Agregalar çıplak ayak ile hissedilebiliyor.

Taşan kahverengi damlanın tabağa ulaşmasına ramak kala Müjgan dudaklarına götürüyor kahvesini. Damla tabağa ulaşmıyor. Ardından cam sehpa temas eden fincanın sesini duyuyor cenin, kıpırdanıyor.

Mavi Ekran'ın karnındaki kıpırtıyı Müjgan fark ediyor. Koyu bir sohbet başlıyor. Ruhi'nin direkleri sokağı aydınlatmaya başlayınca, Mavi Ekran akşamı ettiklerini anlıyor. Ay ışığı cam sehpa değişiyor.

Dünyaya gözlerini açabilen her insanın doğmadan önceki mekanı o yer. Besliyor içindekini, koruyor, ısıtıyor. İnsandan insana kalınlaşıp incelse bile veya esnekliği her zaman aynı oranda olmasa bile duvarları çoğunlukla aynı malzemeden yapılmış. Mekanın kullanım süresi tüm ceninler için birbirine yakın, olabildiğince eşitlikçi ve adil. Neredeyse çatlayacak olan karnını okşuyor Mavi Ekran. Adaletsiz binalara inat, içinde bir mekan yarattığına mutlu oluyor ilk kez.

Kesik

Kesik sesine eşlik eden biraz yanık kokusu... Ceninin gözlerine salonun ışığı batıyor. Döşemede, hafifçe yüksekte kalan agrega tepeleri, milimlik gözenekler kırmızı sıvı ile doluyor. Sehpanın piring ayakları bulanıyor. Kadife berjerler turuncudan kırmızıya çalıyor.

Müjgan'ın bir türlü tabağa ulaşamayan tükürükle karışmış kahve damlasına inat, boşluklardan ilerliyor kırmızı sıvı. Mavi Ekran adı gibi hareketsiz uzanıyor.

Öleceğini bilerek yaşayan tek canlı insan mıydı? Hangi beyin yüzündendi bu? Frontal mıydı? Bilmiyordu Mavi Ekran. Bilseydi hareketsiz yatmazdı öylece.

Ruhi'ye Ne Oldu?

Çaldığı bebek kucağında, kimseye görünmemeyi umarken Mavi Ekran'ın parkında direkleri dönmekte olan Ruhi'nin yanından geçiyor.

Başını yerden kaldırmış ardışık direğe geçeceği sırada kalakalıyor Ruhi. Bir direk ilerisini sökmüşler yerinden. Bu kez Mavi Ekran'ın giriş kat dairesinin penceresine takılı kalıyor Ruhi'nin gözleri. Vals gösterilerinin onur konluğu Mavi Ekran koltuğunda değil. Ne fena bir gece bu.

Ruhi'yi ruhsuz sananlar bilsinler ki içi kan ağladı o gece Ruhi'nin. Ne yapacağını bilemez halde hayatında ilk kez bir direk geriye gidiyor Ruhi.

Bakışlarını yere indiriyor. Gün doğuyor, karanlık soluyor. Kim ne dedi ise ikna edemiyor Ruhi'yi durmaya. Zaten Ruhi hiç konuşmaz, duyuyor mu o da bilinmez.

Gündüzleri de dönmeye devam ediyor. Birkaç mayıs akşamı sonra dönerken yığılıveriyor yere. Hareketsiz yatıyor o da.

Sonra not düşüyor bu kent “Direklere derinden bağlılığı yüzünden ebediyete göçtü merhum ve ağaçları çok severek yaşadı merhume.”

Hikaye Karakterleri

Mavi Ekran: Hikayedeki mağdur kişi Mavi Ekran gerçek hayattan esinlenen bir karakter değil. Aktivistler ülkemize o denli uyum sağlayamıyor ki çağımızın hata veren ekranları gibi maviye dönüyor renkleri. Bir mektup bırakıp gidebiliyorlar veya Ruhileşiyorlar.

Ülkemizde yaşanan kötülüklerde mağdurların hikayeleri, fotoğrafları yakınlarına sorulmaksızın paylaşıyor. Sevenlerine sayfalarca “öldürüldü” haberleri miras kalıyor. Şiddet uygulayanlar ise adının baş harfleri ile anılıyor.

Mağdur şanslı ise aramızda. Geçmiş bırakmaz yakasını, arama motorlarına adı yazılınca kariyer sitelerinden önce yaşadıkları görüldüğü. Bu yüzdendir Mavi Ekran'ın adının sanının olmayışı hikayemde.

Mağdurlar ya tayt giyip kıskırtmış oluyor katilini ya da evli biri ile ilişki yaşamış oluyor. “Ya da” lar o kadar çoktur ki Ruhi'nin dönecek direkleri bitmez. Mağduru suçlayıp içimizi rahatlatıyoruz. “Benim başıma gelmez” demek istiyoruz. Önlem alıyoruz. Önce tayt giymiyoruz. Sonra sokağa çıkmıyoruz.

Bu olay gerçek bir olay olsaydı şöyle konuşulurdu: “O da evine tanımadığı birini almasaymış. Akılsız mı bu kadın? O kadar okutmuş etmiş ailesi.” Akıllı olan ölmemeliymiş, yeterince akıllı olmayan ölebilirmiş gibi.

Müjgan: Amerika'da hamile bir kadının karnından bebeğini çalan bir katilden esinlenerek oluşturuldu. Ülkemizde yaşansaydı, Amerika'dakinin aksine, katil sokağa salınırdı. “Akıl hastalığı varmış. Pişman. Daha geçen sene çocuğu ölmüş.”

Ruhi: Mersin'de doksanlı yıllarda aydınlatma direklerinde turlayan bir karakter. Adını bilmiyorum. Yirmi senedir ondan haber alamadım. Küçüklüğümde hem korkardım

ondan hem de birkaç kerecik benimle konuşsun isterdim. Hafızam montaj yapmıyorsa, birkaç kez başında beklediğimi hatırlıyorum o dönerken. Gene de çocuklarla konuşmazdı. Sanırım çoktan ölmüştür Ruhi, ışıklar içinde uyusun...

ÇİĞDEM GÜVEN

2012 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden mezun oldum. Şantiyesinden, gayrimenkul yönetimine, aydınlatma tasarımı, satış pazarlamaya kadar sektörün çeşitli alanlarında çalıştım. Şu anda Ardiç Cam fabrikasında satış pazarlama bölümünde ihracat projelerinde çalışıyorum ve projelerin teknik çizimlerini yürütmekteyim. Yazmayı, çizmeyi, okumayı, yeni diller öğrenmeyi severim. Mesleğim ve geleceğim için karamsar olsam bile düşünen insanlarla tanışmama vesile olduğu için, dostlarımdan aile yapabildiğim için mesleğime minnettarım. Bizim için bir dünya dilemeye devam eden bir mimar olarak mesleğimi sürdürmeye devam edeceğim.

YARIŞMA ÜÇÜNCÜSÜ

ESİN YILMAZ

ZAMANIN BİRİNDEN GELEN ÖYKÜ

Haziran ayının 5. günü bugün... Güneşin sokakları aydınlattığı, sokak döşemelerindeki irili ufaklı taşlara yer yer gölgeler kattığı, binaların cumba altlarında sokak hayvanlarının oynadığı günlerden biri yine... Macuncu Ali'nin yine bebeği doğmuş belli. Yeni yaptırdığı dallı - çiçekli dökme demir pencere kepenklerine takılı, renkli rüzgâr güllerine bir yenisi daha eklenmiş, adıyla yaşasın. Tatlıcı Ayşe Hatun en güzel çiçekli elbiselerini dizmiş ipe, rüzgârda salınan elbiseler bile bugün kızına hayırlı bir kısmet geleceğini müjdeliyor ahaliye... Berber Agop'un dükkânın önüne serdiği rengi bozarmış havlular da rüzgardan çoktan nasibini almış. Yere saçılan havluları gören Agop'un dükkânın içinden bir fırlayışı var ki değmeyin keyfime.. Söylene söylene havluları yerden alırken bir de gömleğin düğmesi patlamasın mı!.. Güzel bir gün olacağına benziyor. Ancak bu sabah diğerlerinden farklı olarak sakin bir hareketi vardı, Beyoğlu'nun. Öyle görünüyor ki bugün herkes dinleniyordu. Haziran lodosu ve Agop'un kısa süreli hayıflanmasının dışında sokaklarda çıt yoktu. Rüzgarın uğultusu, sokak sessizliğinin peşi sıra gelmiş ve uykusundan ayılamayan seyyar satıcılarının naralarından önce duyulmaya başlamıştı bile. Dün gece de ne geceydi ama! Beyoğlu'nun bütün sokakları Sultan Abdülaziz'in bana gelişle özel bir aydınlatma ile bezenmişti. Ahh üzgünüm! Kendimden bahsetmedim. Ben 1840 yılında Michel Naum tarafından kurulan ve illüzyonist Bartolomeo Bosco tarafından inşa edilen Naum Tiyatrosu'yum. Halep'li sahibimin, eskiden benim yerimde bir ahşap konağı varmış ama yanınca Beyoğlu'na yaraşır İtalyan sahneli, ahşap platformlu bir tiyatro inşa etmeye karar vermiş.

**-hikâye sahibinden ve mekandan bağımsız, aynı zamana bağlı-
Yalnızca zamansal çakışma**

Hikâye sahibinin yazarı olarak onun bilmediği bir şeyi paylaşmak niyetindeyim. Beyoğlu'nun öbür ucunda Feridiye Sokağı'nda Macar Rıçını'nın kiracı olarak oturduğu evde tam da hikâyenin anlatılmaya başladığı vakit bir yangın çıkmıştır.

“İlk 4 yılım fena sayılmazdı. Özellikle Osmanlı Saltanat Makamı’nın batı müziğine olan ilgisi sayesinde Giuseppe Donizetti, saltanat bandosuna baş usta olarak atandığından beri Londra, Paris, Viyana hatta New York medyasında ilklerimle konuşulur olmuştum. Kısa sürede Avrupa’nın en önemli beş operasından biri haline gelmiş olmamla övünsem, hadsizlik etmem umarım. 1847 yılına gelindiğinde ilk yangınımı yaşamıştım. Beyoğlu yangını sahnemi küle çevirdiğinde, sahibim Michel ve dönemin sultanı, Abdülmecid’in maddi ve manevi desteğiyle hayallerindeki sahneyi revize etmişti. Ahşap bedenim kargir olarak yeniden inşa edildi. Artık daha çok insana hizmet edebileceğim sahnem genişledi, localarımın mekânsal kalitesi de böylelikle değişmiş oldu. İhtişamıma bembeyaz bir zemin de eklenmişti. Papyra maşa tekniği ile bezeli altın varak süslemeler, fresklerle boyanan tavan bezemeleri en iyi ustaların elinden çıkmıştı. Tavanın çevresinde ünlü bestecilerin madalyon biçimde altın renkle boyanmış çerçeveli portre resimleri beni Avrupa sahnelerinden farksız bir zenginliğe kavuşturmuştu [1]. Londra’dan benim için özel getirilen devasa 42 mumdan oluşan kristal avizeden yansıyan loş ışık, localardaki önemli misafirlerin mahremiyetini gizlemeye yeterliydi. Yerden tavana kadar uzanan locaların iç mekânı Sultan Abdülmecid’in en sevdiği renk olan kırmızı parlak kumaştan döşenmişti. Kristal avizeden yansıyan sarı mum ışığının bu parlak kumaş üzerindeki etkisini gören misafirler ilk zamanlar epey dedikodumu yapmışlardı. Localar altın sarısı dökme demir kolonlatlar ile birbirlerinden mekânsal olarak ayrılmış, sahneye bakan açık tek yüzleri ise yarım daire biçiminde ipek fon perdelerle süslenmişti. 1849-1850 yıllarında Avrupa’dan kaçan monarşi karşıtlarının oluşturduğu levantenler, bürokratlar, sanatçılar ve saray aydınları bu locaların vazgeçilmezleriydi. Dolayısıyla bu renkliliğin içinde her loca kendi hikâyesini yaşıyordu. Sultan Abdülmecid’in “Saltanat Locası”nın hikâyesine denk bir başka hikâye olur mu, o ayrıca tartışılır tabii... Bir gün Sultan, Galler Prensi Edward ve eşi Alexandra’yı sarayda ağırladıktan sonra at arabaları ve beraberinde resmi üniformalı eşlikçileriyle temsili izlemeye gelmişti. O gün sultanın Beyoğlu’na geleceğinin haberini alan halk, sokakları öyle doldurmuştu ki kortejin ilerlemesi zaman zaman güçleşmişti. İnsanlar sadece sokaklara akın etmemiş, aynı zamanda camlara çıkmış, meraklı gözlerle onlara yakından bakmaya çabalıyordu. Nihayet, Sultan Abdülmecid elmas madalya ve nişanlarla bezeli sırma kıyafetiyle ciddi tavrını takınarak birinci katın ortasındaki saltanat locasına dostlarıyla ulaştı. Birden bütün salon ayağa

kalkarak onları selamladı. En göz alıcı elbiselerini giyen ve en ihtişamlı mücevherlerini takan kadınlar, sultanı ve misafirlerini selamladıktan sonra birbirlerini göz hapsinde tutmaya bir süre daha devam ettiler. Saltanat locası sahnenin tam karşısında, diğer localara göre daha konforlu ve sahneyi en iyi açıdan görecektir şekilde konumlandırılmıştı. Ayrıca sultanlara yaraşır bir şekilde kırmızı parlak kumaşın etrafı altın renginde nakışlarla bezenmiş ve locanın sahneye bakan yüzü özel oymalı ahşap motiflerle kaplanmıştı. Sultan’ın aynı zamanda usta bir marangoz olması, sahibim Michel’in onun için böyle bir jest yaptığını düşündürmüştür hep bana... Ancak o gün Sultan ve dostları Galler Prensi Edward ile eşi Alexandra saltanat locasında acı bir olaya tanıklık etti. Varlığımın 11. yılında bir cinayete tanık olmam ve sonrasında bununla uzunca bir süre anılmış olmam dolayısıyla bu anıyı hatırlamak ve bunun üzerine uzun konuşmak istemiyorum. İtalyan soprano sanatçılarımızdan Rosina Penco ve Marcella Lotti’nin taraftarları arasında çıkan arbedede kavgayı ayırmaya gelen bizim Macuncu Ali’nin babasının öldürülmesi beni kahretmişti. Bu olay, sarayı ve can dostu sahibim Michel’i epey sarsmış ve kısa süreliğine de olsa kapatılmama sebebiyet vermiştir. Her halde bir sonraki acı yitimim, bundan tam 2 yıl öncesine karşılık gelen, 5 Haziran 1868 yılında, sahibim Michel Naum’un ebedi istirahatıyla olacaktır.”

Ohoo! Neredeyse akşam olmuş bile. Çok da ihtiyar sayılmam ama çenem düştü mü düşünüyor böyle... Ben bunları anlatadururken, Taticı Ayşe Hatun çamaşırları toplamış da haberim olmamış. Mahalleyi akşam telaşının tatlı kokusu bile sarmış. Agop yine dükkânı sebepsiz kapatmış, bir öğrenemedi şu bereket meselesini. Lodos inceden inceye şiddetini arttırmış. Lodosun bedenimde yarattığı bu sıcak esinti bana hep 1847 yılındaki yangınımı -ilkti, son olsun- hatırlatır. Ama yok... Her anı, paylaşılmaya muktedir olmaz, hele bu, çok ağır... Yine bugüne dönelim... Nerede kalmıştık... Bugün 5 Haziran, günlerden pazar... Sokağımın sessizliğinin sebebi belki pazar gününden belki de sahibim Michel’i yitirdiğimin üzerinden geçen 2. yılın yasından... 2 yıllık koca yalnızlığımı paylaşmak için başlamıştım anlatmaya anılarımı oysaki sözler nerelere geldi, kimlere çarptı; kaç sultan, kaç dost, kaç anıya değdi...

-Hikâye sahibine, mekâna ve aynı zamana bağlı- Zamansal ve Mekânsal Çakışma

Bu da neydi şimdi! Birden bire tanıdık başka bir koku daha duyumsadım ama Tatlıcı Ayşe Hatun'un telaşeli evinden gelen koku ile zerre ilgisi yok bunun. Aslına bakarsanız kimsenin evinden böyle bir koku çıksın istemem. Gelen kokunun kaynağını bulmaya çalışırken aklıma bir şeyler geliyor ama düşüncelerimi hemen uzaklaştırıyorum. Birden tenimde yoğun bir basınç ve sıcaklık hissetmeye başlıyorum. Bilindik bir haziran akşamı sıcaklığı değil bu, sadece lodosun sıcağı da olamaz, başka bir şeyler var, ama şimdilik bu sıcaklık da anılarımda yaşadığım, anımsamaktan korktuğum, hatıraya ortaklık ediyor: 1847'de sahnemi küle çeviren yangına... Havanın mavisi önce kül rengine sonra kırmızıya çalmaya başlıyor. Yığınla kalabalık insan kırmızıya çalan gökyüzünün olduğu yerden bana doğru koşuyorlar. Yanılmışım, sadece gelip geçiyorlar, telaşlı ve korkak... Kimsenin beni gördüğü yok, bırakın görmeyi arkalarına dönüp bakmıyorlar bile. Çoğunu tanımıyorum ama eminim mutlaka birlikte anı biriktirmişliğimiz vardır. Neler oluyor? Havada öyle belirsiz çılgınlık duyuyorum ki sokak hayvanlarının mı insanların sesleri mi, anlayamıyorum. Birbirine karışmış, ritimden uzak ve hiç de melodik olmayan bu sesler beni çok ürkütüyor. Sahnem, opera ve temsil sanatçılarının sesleriyle devleşmişken, şimdi bu seslere tahammül bile edemez bir halde içimde tepiniyor sanki. Hani bugün güzel bir gün olacaktı, öyle sanmışım... Ve nihayetinde Sultan Abdülmecid'in o çok sevdiği parlak kırmızı rengin kaynağını seçiyorum. Yangın öyle şiddetlenmiş ki alev topları halinde birbirinin üzerine binerek bana doğru yaklaşıyor. Kaçacak yerimin olmadığını bilirmişcesine hiç de acele etmeden sanki etrafımda alaycı bir biçimde dönüyor. Karşımdaki Tatlıcı Ayşe Hatun'un konağına oradan Berber Agop'un dükkânına peşi sıra Macuncu Ali'nin rüzgâr güllerine sığıyor. Bendeki de umut işte, rüzgâr gülünden medet umuyorum... Ahh Michel neredesin şimdi? Bir alev zerresi en zayıf anımdan yakalıyor beni...

Tutuşuyorum, ipek perdelerime takılı kalan tiradlardan, parlak kırmızı kumaşlarıma sinen aryalardan tutuşuyorum. Sarsılıyorum, localarımdan erimeye yüz tutan strüktürümün arkasına gizlenmiş hatıralardan sarsılıyorum. Eriyorum, localarımdaki dökme demir kolonatlarımdan çevresine dolanan kısık sesli fısıltılardan eriyorum.

Parçalanıyorum, ahşap oyma kaplamalarımın, dekorumdan, 42 mumluk avizemden, sahne portalımdan en sonunda da bu boş kubbede birbirine sarılan tüm seslerin hoş sadalarından parçalanıyorum.

...ve darmaduman oluyorum...

Yerle yeksan bir toprağım ve artık canım da acımıyor, uyuşmuş bir bedenim içindeyim sadece. Zifiri karanlıkta, hiçliğin ötesinde.

-Sona doğru 1870-

05 Haziran 1870'te, Feridiye Sokağı'nda Macar Riçini'nin ahşap evinde çıkan yangın, başlarda kontrol altına alınmış gibi düşünülmüşse de, o gün lodosun varlığı, işleri tersine çevirmiştir. Dönemin Beyoğlu'sunun ahşap yapıları kentsel dokusu, yangının bir anda kontrolden çıkmasına, önce Tarlabası'na sıçramasına, akşamüstü de Taksim'e ulaşmasına sebep olmuştur. Yangın İstiklâl caddesine ulaştığında rüzgar koridoru görevi gören caddenin sağlı sollu ahşap evleri bir alev tüneline temel oluşturmuştur. Tek bir yangın, 65 caddeyi, 163 mahalleyi, 8000 binayı küle çevirmiştir... ve yangının 3. gününün sonunda 103 insanın ölümü ile tüm kent sarsılmıştır. Alevlerden fırlayan bazı yanmış ahşap parçalarının daha sonra Bakırköy'de bulunduğu söylenmektedir[2]. Bu vahşet Naum Tiyatrosu'nun da sonunu getirmiştir.

-Sonun sonu 2022-

Bugün 2022 Türkiye'sinde Naum Tiyatrosu'nun yerinde artık "Çiçek Pasajı" vardır. Yangından hemen sonra Rum bankerlerinden Hristaki Zagrafos tarafından satın alınan yitlik Naum Tiyatrosu'nun yerine 6 yıl sonra 1876 yılında, İtalyan mimar Cleanthy Zanno tarafından Fransız stilinde "Cite de Pera" adında bir çarşı binası inşa edilmiştir. Eğer yolunuz düşer de bir gün Çiçek Pasajı'na giderseniz, kulaklarınızda Naum Tiyatrosu'ndan kalma yankıların tınladığını göreceksiniz. Geçmişte yaşananların derinliğine ait bu tınlar, zamanın birinden gelen Naum Tiyatrosu'nun yitlik bir öyküsüdür.

Kaynakça

[1] Aracı, E. (2010). Naum Tiyatrosu 19. Yüzyıl İstanbul'unun İtalyan Operası, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

[2] Kılıç, A. (2010). Büyük Beyoğlu Yangını, http://www.yangin.org/dosyalar/buyuk_beyoglu_yangini.pdf

ESİN YILMAZ

1991 yılı Kocaeli doğumlu Esin Yılmaz, 2008 senesinde Yahya Kaptan Anadolu Lisesi'nden mezun olduktan sonra Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne girdi. 2013 yılında, Erasmus Değişim Programı ile İspanya'nın, Alicante şehrinde bulunan Universidad de Alicante'de değişim öğrencisi olarak lisans eğitimini sürdürdü. 2016 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı'na kayıt oldu. Lisans ve Yüksek Lisans eğitim dönemleri boyunca bilimsel etkinliklerden ulusal ve uluslararası atölye çalışmaları ve sempozyumlara katılırken, sanatsal yayıncılık faaliyetlerinden tiyatro üzerine eğitim alıp iki farklı oyun sergiledi. 2019 yılı ocak ayında "20. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE MİMARLIĞIN BİÇİMLENİŞİNİN RETİNAL VE DUYUMSAL SANATLAR ÜZERİNDEN İRDELENMESİ" başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2016 Eylül ayından itibaren Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü Bina Bilgisi Ana Bilim Dalı'nda, Araştırma Görevlisi olarak akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Çalışma alanları arasında Tasarım Kuram ve Eleştiri, Mimarlık Eğitimi, Tiyatro - Metin Mekânları, Performatif Mekânlar ve Soyut Resim Sanatında Mekân yer almaktadır.

ÇAĞRI ACAR ARAYIŞ

Yolculuğuna ara vermek için kavak ağaçlarının gölgesine oturdu. Göğe uzanan dallar onu bozkırın yakıcı güneşinden biraz olsun koruyordu. Yine her molasında olduğu gibi kendisini aramaya koyulduğundan bu yana daha da kaybolmuş hissediyor, hiçbir mekâna ve zamana ait hissetmiyordu. Uzun zamandır yollardaydı, arayışı varoluşuydu fakat varlığı ile büsbütün arayış içerisindeydi. Bu yüzyıllardır çözülmemiş varoluşsal bir sancıydı ve çözebilecek gibi de görünmüyordu. Bir an önce yola koyulup devam etmeye karar verdi. Yoksa bu düşünceler onu yiyip bitirecekti. Yolunu bilmiyordu, sıralı kavak ağaçlarının bittiği noktada başlayan eğimli patikayı takip ederek yürümeye başladı. Toprak ayağının altında kurumaya ufalanıp kuma sonra sertleşip kum taşına dönüşmeye başladığında tepeye varmak üzereydi. Yükselmeye başladıkça hafıfladığını hissediyordu. Bu hissin aradığı şeyle ilgisi olup olmadığı hakkında en ufak fikre sahip değildi. Yürüdüğü patika gittikçe zorlaşıyor ellerini kullanarak tırmanmak zorunda kalıyordu. Kendisine sahanlık bulunduğu bir noktada durdu ve gerisine, kavak ağaçlarının bulunduğu vadiye doğru baktı. Sabah ayrıldığı köy vadinin bir ucunda yeşillerin arasında bu mesafeden bile hareketli görünüyordu. Gün ışığı kaybolmadan rutin işlerini tamamlamak için koşuşturan köylüler, yuvalarına kırıntı götüren karıncalara benziyordu. Herkesin bir arayışı; dayandığı bir nokta vardı. Onun uğraşı hiçbir zaman geçim olmamıştı. Hayatını ait olduğunu hissetmediği bir mekâna bağlamak ona doğru gelmiyordu, mekânlar zamana ve bulunduğu topraklara aitti, bizlerse yalnızca birer ziyaretçiydik. Bir başka misafirlğe gitmek üzere yoluna devam etti.

İrili ufaklı yüzeyleri girintili çıkıntılı kaya oluşumlarının arasından açıklığa çıktığında güneş ufuktaki dağların ardından batmak üzereydi. Geceyi geçirecek bir yer bulmalıyım diye düşünürken kum taşıyla tümleşik bir yapı dikkatini çekti. Yaklaştığında bunun bir orta çağdan kalma bir kilise olduğunu anladı. İçeriye adımını attığında zihninde o vakitleri canlandırdı istemsizce. Tarihin tozlu sayfalarını karıştırdığı zamandan bilgileri ile

orta çağ Roma'sından kalma bir bazilikada olduğunu anlaması çok uzun sürmedi. Batmak üzere olan güneşin duvara değen ışığı, kaya kabartma süslemelerinin ince işçiliğinden kalanlarını sergiliyordu. İri dörtgen sütunları geçerek koridorda ilerledi. Kilise çok büyük değildi, koridoru geçtikten sonra çapraz tonoz tavana sahip apsisin önünde durarak tasvirleri incelemeye başladı. Yıllara meydan okuyamamış duvar freskleri yer yer vandalizme uğramış olduğundan tasvirleri okumak oldukça güç geldi. Meryem Ana, müjde, Vaftizci Yahya'nın İsa ile buluşması, son akşam yemeği ve çarmıha gerilme en net okuyabildiği tasvirlerden bir kaçıydı. Birçoğu tamamen dökülmüş kalanların ise yüzleri çizilmişti. İnsanların her ne sebeple olursa olsun tarihe saygı duymamaları canını fazlaca sıktığından daha fazla bakmak istemiyordu. Şimdi uyumak için düzgün bir zemin bulmalıydı. Sol tarafında duvara oyulmuş mezara benzer bir bölme iş görür gibi duruyordu. Havalandırma penceresi dışında bir galeri olduğunu fark etti. Üst katta bulunan kısma çıktığında dışarıya açılan balkon dışında geriye pek bir şey kalmadığını gördü. Dışarıya çıktığında güneş ufukta kaybolmak üzereydi. Bozkırın hakim sert peyzajını kıran kırmızı kırılganlar güneşin ufukta batışıyla daha da kırmızı görünüyordu. Manzara ilham vericiydi, yolculuğu sırasında buna benzer birçok manzaraya bakıp bir gün kendisini bulacağını hayal etti. Yine bu hayalle çevresine bakarken tepenin hemen ardındaki yerleşimin ilk ışıkları gözlerinde usulca parıladı. Bu, onun için deniz feneriydi.

Yarın sabah limanına yanaşmış olacaktı.

Bir kentin varoluşunu anlamak onda kaybolmaktan geçirdi. Sadece tarihini, kültürünü bilmek yetmez; ona göre en eski sokaklarında çıkmaza düşmek, yokuşunda soluklanıp gerisin geri manzaraya bakmak lazımdı. Kimi zaman eski ahşap kapıların ardında kendini düşler kimi zaman yaşanmışlıklara aralanırdı bu kapılar. Çeperinden rastgele bir sokağa girmek kente yaklaşmanın en heyecanlı yollarından biriydi onun için. Ne bir arkadlı yapı ne de bir saat karşıları. Karşısına ne çıkacağını bilmezdi ki zaten arayışı bulmak üzerineydi. Toprağın kızılımtırak katmanları arasında geçen binlerce yılın izini düşlerken buldu kendini. Yerleşim yerine indiğinde çevre sakinleri çoktan uyanmış, bacalarında tüten dumandan anlaşılacağı üzere çaylarını demlemişlerdi. Dar sokaklar tıpkı nehrin kolları gibi yolunu buluyor, yatağına doğru döşeniyordu kaldırım taşları. Tabiatın düzeniyle uyum sağlayan bir kentte insan kendini nasıl oraya ait hissetmesin? Her bir detayın doğayla uyumlu olması demek insanın ait olduğu yerde hissetmesi anlamına gelirdi, o da kendisini ait hissedebilir miydi bu şekilde? Arayışı kadar düşsel yolculuğu da onu yormuştu. Kahvaltısını edebilmek için nehir yatağında bir fırın aramaya başladı.

Sokaklar birbiri ardına açılan eşsiz eserlerle doluydu. Kayalara oyulmuş

yapılar, ince işçilikli oyma ahşap kapıların ardında saklı birer sıcak yuva gibi görünmekteydi. Doğa harikasının insanın elinde bu biçimi almasına hayran kaldı. Bir yere hiç ait olmayan veya ait gibi görünen yüzlerce yapı ile karşılaşmıştı fakat böylesini ilk kez görüyordu. Bulunduğu ve bir süre de olsa yaşadığı fakat hiçbir zaman ait hissetmediği yerleri düşündü; apartman dairelerini, rezidansların çatı katlarını ve lüks konakları... Yapılar bile bulunduğu yere ait değilken o nasıl mekânlarına ait hissedebilirdi ki? Böylece bir süre burada kalmaya karar verdi. Vahasını bulan bedevi gibi susuzluğunu giderecekti burada. Bekleyecekti, görecekti, yaşayacaktı. Her köşesine bir anlam yüklüyordu sokakların belleğine. Bir hikayesi vardı bu köşelerin, öylece çarpık, parsel artığı değildi bu köşeler. Yanan bir şöminenin sıcaklığında içilen sıcak çikolatayı görüyordu kışlık odunlarda. Veyahut üstü örtülü arabanın köşeyi döndüğünde farlarında uzayıp giden yolun seyrini. Sokağın birleşiminde yapıların birbirleri ile olan uyumsuzluğuna rağmen cami minaresinin kırmızı topraklara uyumunu görürdü bazı köşelerden. Böylece geçti zamanı, taşını toprağını sevdi. Bozkırın güneşinde kavruldu kırmızı topraklarla birlikte. Peri bacalarının büyüüne kapıldı. Tarihin taşında toprağında kırmızı katmanlarında izini bıraktı. Yerleşmeye çalıştı ama bir türlü yerleşmedi. Bir göçer olarak geldiği bu kentten ayrılacaktı elbet.

Hediyelik eşya dükkanlarının renkliliği, sabahın erken saatlerinde kalkan

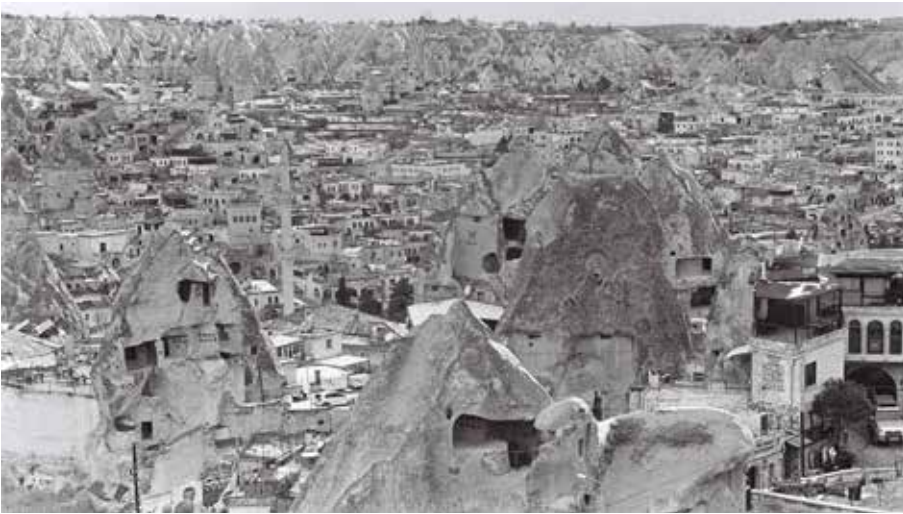
onlarca sıcak hava balonu, klasik arabalarla ören yerlerini gezen turistler. Hepsi birer imge olarak kaldı aklında. Mevsimi geçti, hazan yeli esti bu vakit. O zaman bir durgunluk çöktü üzerine, ayrılma vakti yaklaşıyor gibi. Oysaki yolculuğundaki durakları mevsimlere bağlamazdı. Girintili çıkıntılı kaldırım taşlarında yürümek bir noktadan sonra aynı yere dönmek zamanın yaklaştığının habercisiydi. Toprak olmaya hasret bir kaya parçası gibi yüzyıllardır şiddetli yağmurları, kuvvetli rüzgârları

bekliyordu. Üzerine düşen her bir damla içindeki mineralleri harekete geçirirken umudun çözüldüğünü hissediyor akıp gitmek istiyordu.

Düşen ilk kar tanesiyle birlikte yola düştü. Zamana ve mekâna ait imgelerden başka bir şey kalmayacaktı elinde. Yollarda olduğu süre boyunca anladı ki; bir yerde var olmaktansa o yolda olmak onun için varoluşsal bir nedendi. Bir kez daha yürüdü dar sokaklardan, bir kez daha baktı oymalı kapılara. Bu sefer soğuktu, beyazdı. Akşama yanıp kül olacak odunlar yine yığılıydı. Zincir takacaktı yolculuğa çıkmak için artık, belki de çıkamayacaktı öylece duracaktı üstü örtülü araba. Belki de kötü bir yere varmaktan ya da varamamaktan dolayı üstünü açmamıştı hiç. Karlı hâli bir başkaydı bu yörenin, çıktı vadinin en tepesine son bir

kez baktı kente doğru. Buraya gelmeden önceki gece lahitte uyuduğu kiliseyi düşündü. Hayran kaldığı oyma evleri. Hiçbiri ilk günkü gibi hissettirmiyordu ona. Tanıştığı tüm insanlar silikleşmişti. Ayrılma zamanı gelmişti artık onun için, kırgıbayırların ötesinden vadiden aşağı indi. Kızıl toprakların beyazlığında yol almaya başladı.

Yürümek eylemini gerçekleştirmekten ziyade eylemin kendisine dönüşmüştü. Mecnun nasıl çölde Leylasını aradıysa o da kendi arayışı içindeydi. Kardan çölü geçtiğinde bir başka merkeze doğru yaklaştı, aradığı ya da bulmak istediği bir şey yoktu artık. Güneş batmak üzereydi, hava açılmış kar yağışı durmuştu. Birbiri ardına sıralanmış sokak lambalarını takip ederek bir iki katlı evlerin arasından duyduğu su sesine doğru yöneldi. Söğüt ağaçlarının altından geçerek kıyısında yürümeye başladı. İçinde bir şeylerin eksik olduğunu hissediyor bunu tüm benliği ile bildiği halde varoluşundan bu yana bulamadığı şeylerin eksikliğini hissetmeyi artık anlamsız buluyordu. Durgunluğu belki de bu yüzdendi. Kendisini ait hissedebileceği hiçbir mekan bulamamıştı. Anlamsız düşünceler denizinde zifiri karanlıkta kaybolmuştu. Ne geceyi aydınlatan bir ay ne de ufukta deniz feneri vardı. Dolayısıyla kürek çekmenin bir anlamı olmadığı gibi nereye gittiğinin de bir önemi yoktu. Yıldızlarınsa meraklı gözler gibi parıldamasına karşın bu durumdan hiç haberleri yoktu, onlar yalnızca asla ulaşamayacağını bildiği kendisini bekleyen milyonlarca ihtimallerdi. Kendisi gibi yarım kalmış bir ay olsa belki önünü biraz görebilse daha iyi hissedebileceğini içinden geçirdi fakat ortada görececek hiçbir şey yokken

MANSİYON ÖDÜLÜ

MERVE EFLATUN

BİR HİKÂYE YAZMAK

Bir hikâye anlatmak o kadar zor olmasa gerekti. Önce yaşayacak, sonra hatırlamaya çalışacaktık. Bir süre hatırladığımızı zannedecektik, aslında yaptığımız unuttuklarımızı tuhaf detaylarla örmekten ibaret olacaktı. Daha sonra gerçekliğimizi bu hikayelerle inşa edecektik. Hikâyeyi tekrar okuduğumuzda dehşete düşecektik, her şeyin birbiriyle pek de gizemli olmayan bir şekilde bağlı olduğunu fark edecektik.

Bugün seninle ilgili bir hikâye yazacağım.

Tam olarak hatırlamadığımı biliyorum, ancak bir yerden başlamalıyım. Sıcaklar kadar soğukları, saraylar kadar yuvaları, çayırlar kadar zindanları, yangınlar kadar suları olan; kurulan her bir düzenin taban tabana zıttının bulunduğu, yapboz gibi hemencecik birbirini tamamlayacak parçalardan oluşmayan bu sarsak şehrin çelik mavisi sulara boğuluşu birileri tarafından resmedilmemişti. Bu kadar yangına, yıkılışa, kavruluşa böyle duru ve soğuk bir son mu gerekiyordu acaba? Konuyla alakalı emin olduğum tek bir şey var: Melling'in gördüğü yeşiller ve maviler artık bir masal. Hatırlamıyorum, bir şekilde kendimizi kaybettik, şehri unuttuk, hikâyelerin saçma olduğuna inandırdık kendimizi. Sen de seviyordun hikayesizliği, tekrar eden görüntüleri ve üç beş kelime ile dert anlatabilme becerisini, bu şehri önüne değil de arkana almayı. Seni çekip çıkaracağım bu enkazdan, sana bir hikaye borçluyum. Gözlerimi kapatıyorum, bu çelik mavisi sulara gömülü şehri gözümde canlandırıyorum: İşte hikâye başladı ve hikâye bu ya sen de bir yerlerde varsın, yok olmuş şehrinde oralarda bir yerde henüz görünmeyen bir detaysın. Hikayenin yazıcısı, öznesi, zamanı kaybetmiş, suların üzerinde derme çatma tek başına kalmış, yer yüzünün en derbeder seyyahı tedirginlikle dürtüyorum zamanı ve mekânı. Hayat bir film şeridi gibi akıyor gözümün önünden, pul pul dökülüyor kareler. Neredesin? Taşın taş üstünde kalmadığı, servilerin huzur içinde süzülüp, ustaların neşeli bir şekilde mırıldanarak çalıştığı günlerde aradım seni. Ölümünün kol gezdiği, damlardan atlayanların efsaneleştiği, kan lekelerinin Mese'nin

görmenin de anlamsız olduğunu düşündü. Karanlığın içerisinde ırmakla birlikte aydınlandı. Herakleitos'un sözü aklına geldi:

“Her şey akar ve hiçbir şey aynı kalmaz.” Kızılırmak'ın kıyısına oturdu, varoluşsal sancılarını akışın kızılılığına bıraktı.

SON

*Not: Tüm fotoğraflar yazar tarafından çekilmiştir. Analog çekimlerdir.
Siyah-Beyaz 2021 Ocak, Renkli 2022 Ekim*

ÇAĞRI ACAR

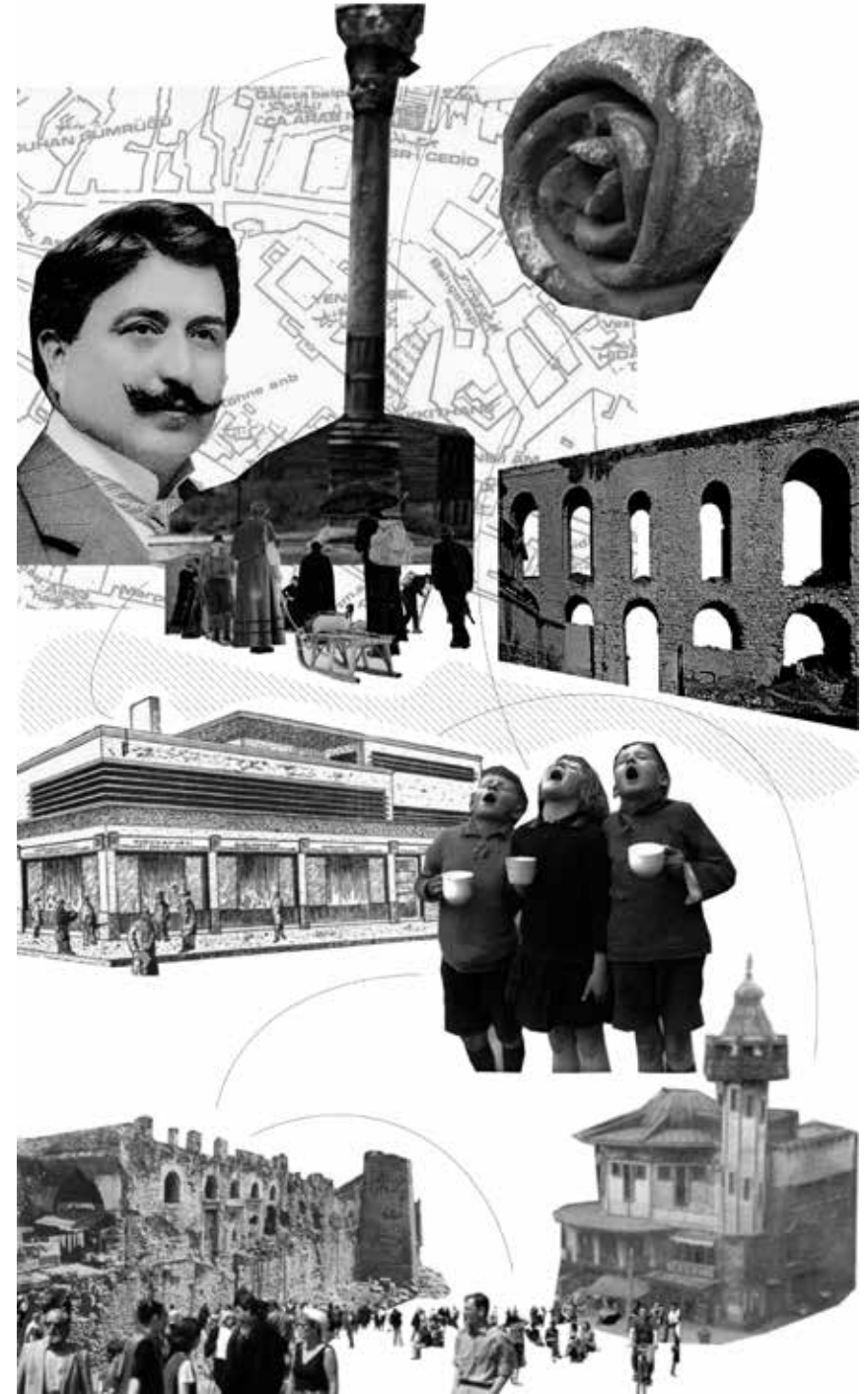
İstanbul Üniversitesi- Peyzaj Mimarlığı bölümü Eylül 2020 mezunuyum. İÜ. Grafik Tasarım Bölümü'nde (2021) öğrenciyim. 2021-2022 yılı arasında askerlik görevimi Yedek Subay (Peyzaj Mimarı) olarak tamamladım. 2019 Yılından beri PeyzaX Mimarlık Dergisinde blog yazarıyım. Analog & Dijital fotoğrafçılık ile ilgileniyorum. TFFS onaylı; Çağın Göz Hastanesi tarafından düzenlenen “Suyun Rengi” fotoğraf yarışmasında mansiyon ödülüne layık görüldüm. Şu anda peyzaj mimarlığı alanındaki fırsatlara açığım.

üstünden solmasının nice yağmurlar istediği zamanlarda da aradım. Büyük imparatorların yanına gittim hiçbir insanın zamanlılığını düşünmüyordu. Pek çoğunun ölümle derdi tas tas altın ve gümüş, koca koca lahitler ve havarilerin kemikleriydi. Bu başka kavgaların dünyasında hiç kimse bütün bunların anlamsızlaşacağına farkında değildi. Justinianus ile göz göze gelmemeye çalışarak dinledim; taş taş üstüne kondukça emrediyor “Daha hızlı!” diyerek kendini yeniden ete kemiğe büründürdüğüne inanıyor. İnandım bu emirlerin yüceliğine; Ayasofya’nın etrafında onlarca kez dolaştım, yoktun. Bu dünyada herkes kadar korktuğunu herkes kadar acı çektiğini düşünüp zindanlara gittim. Bir zamanlar çekilen yeterince acı olmadığı için inşa edilmiş yerlerdi. Genç Osman’ın idam edildiği kulenin tepesinden bakıyorum. Alabildiğine yeşillik, onunla hiç bozuşmaya niyeti olmayan turkuaz mavi. Kanlı kuyular, yılanlı kuyular arasında günler geçip gitmiş gibiydi, buralara uğramamıştın. Osman morarmış titreyen dudaklarıyla “Neyin bedeli bu.” diye mırıldanıyor. Bedelin bu güzelim manzara olduğunu düşünüyorum. Kafayla, kolla, bacakla nice bedellerin ödeneceği karanlık odadan ayrılıyorum. Balkapanı’nın mahzeninde, Vakıfhan’ın gölgesinde, Süleymaniye’nin avlusunda, Yeni Cami inşaatının iskelesinde, Beyazıt Kulesi’nin tepesinde, Manifaturacılar Çarşısı’nın açılış töreninde, bir dönem zenginlerinin barınağı Tayyare Apartmanları’nda, Orient Bank’ın kasasında, Haliç’in 90 Numaralı Kulesi’nde, Büyük Valide Han’ın kubbesinde, Kızıtaşı’nda, Avrattaşı’nda, Anemas’ta, Rüstempaşa’da, şimdilerde aradığı suya kavuşmuş olan Şerefiye ve Yerebatan’da yoktun. Fetihlerde, işgallerde, isyanlarda ve bayramlarda da yoktun. Her nasılsa yanılığalar evrenindeydim; seni ihtişamda, parlatılmış zamanların mekanların gölgesinde aramamalıydım. Sayfaların arasında atladığım bir cümleydin sen. Burası sadece sütunlar, kemerler, kubbelerden ibaret değildi. Birtakım fetvalar, kanunlar, boğulan padişahlar, kıskançlık krizine tutulup histeriye kapılan kadınlar, büyük zaferler, büyük yıkımlar da değildi sadece. Tarih kanı, ele avuca sığmayan egoların ve dehaların doğuşunu yazıyor diye sıradan günler silinmiyor öyle varsayılıyor. Pek sonradan gelen milyonlar düşünmese de büyük çoğunluğun bir annesi, bir babası, bir yuvası vardı. Elbette herkesin hava karardığında evine döndüğü, ocakların tüttüğü, bebeklerin ninniyle uyutulduğu günler de azımsanmayacak derecede çoktu. Aslında böyle günler olmasaydı acıyı, gözyaşını, büyük kutlamaları göremezdik. Hayatın titrek saatinde akreple yelkovanı kim tersine çeviriyor zannediyorsunuz? Elbette arkasında düzenle çalışan çarklar. İşte sen o çarklardan birinde naif bir dişliydin ve seni bilinenlerin sırtını sıvazlayarak bulamayacaktım.

Dile gelmemiştin, mürekkepten damlamamıştın. Seni kimse anlatmaya değer görmemişti. Herkes hayatı alışkanlık gereği yaşadığını sanmıştı. En kötüsü böyle hayatları anlatacak tek kaynak olan bir mezar taşına bile sahip olamamıştın. Çamurun, taşların altında herkesle bir aradaydın. Halbuki artık bataklıklaşmış bu lanetli yerde sen de bir şeylerin nirengi noktasıydın. Sen yazılmadığın için kimsenin konuşmadığı olay örgülerindesin. Sıradanların biriciği, seni çekip çıkaracağım bu enkazdan. Tam olarak hatırlamıyorum ancak unutkanlığım hikayelerini bulmak için gerekli olduğunu biliyorum. Yorgun gözlerimi bu sefer belirsizliğe doğru kapıyorum; kaydı tutulmayan çok fazla hikâye vardı:

Terk edildiğim gün Vlora Han’ın süslü cephesinden bir çiçeğin düşüvermesi -Kayda değer görülmedi, halbuki Japonlar kiraz çiçeklerinin dökülüşü için sayısız şiir yazmıştı-, batan Karaköy Cami’sinin parçalarını taşıyan gemi kaptanının pek de parlak geçmeyen günü, Valens Su Kemer’i’nin arabalardan önce nasıl pestil gibi ezildiği, tüm zamanları ve mekanları annelerimizle çerçevelemek istediğimiz o günleri, istisnasız tüm çocukların başının okşandığı bir günü, Büyük Postane önünde çıkan kargaşadan ötürü hiçbir mektubun gitmesi gereken yere gitmeyişi, Mimar Kemaleddin’in ufacık tefecik bir büroda canhıraş şekilde büyük projeleri ömrüne vefa ettirmeye çalışması-Kemaleddin’in beyin kanamasından ölmesi sürpriz değildi-, zaman içerisinde bir sürü sepette mezatlarda 1 TL ye satılacak olan siyah beyaz vesikalıklardaki insanları, o insanların burulmuş bıyıkları, o insanların ağacın en yeşili renkte olsalar da kahverengi görünen gözleri, Mimar Sinan ile ömrü boyunca sürekli aynı güzergahta yürüdüğünün farkında olmayan Maria, Ticaret Borsası önünde herkesin farklı isim taktığı tuhaf köpeği, en az yüzyıldır aynı yerde kalmayı başarabilmiş ağaçları, aynı yerde kalmayı başaramamış ağaçları, Kapalı Çarşı’da ilk kez radyo açıldığında herkesin dört bir yana kaşışı, Galata Köprüsü’nde parası çıkmadığı için yüzerek Karaköy’e geçmeye çalışırken ölen sarhoşu -Daha sonra kendisini ayaşlar aralarında büyük bir saygıyla anacaktı. Kendileri ciddiye alınmadığı için bu hikaye küçük bir gazete kupürü ile çelik mavisine sulara karışacaktı-, Kurukahveci Mehmet Efendi’den Kapalı Çarşı’nın içine doğru kıvrılan görülmüş fakat unutulmuş en uzun kahve kuyruğu, hepimiz Gülhane’de dökülen yapraklara melankolik gözlerle baktığımız için bir hikayesi yok zannedilen hazan mevsimi, kırk beş gün boyunca hemen herkes evine kapandığı için hikayesi yok zannedilen büyük kar tatili -Halbuki şehirde bir daha o kadar fazla kardan adam aynı anda görülmemiştir-, bu şehirde kimsenin dünyaya gelmediği bir günü, ölümün kol

gezdiği hastalıklı zamanlardan ötürü mezarlıkların bir ev gibi benimsenişi, Boukoleon Sarayı'nda yorgun bir definecinin vazgeçtiği zengin olma hayali, Komnenos ile Irene'nin Ayasofya'da günbegün soluklaşması, Sirkeci'den kalkan ilk trenle son trenin kalkış saatinin aynı oluşu gibi seni barındıran ve birbirine dokunmuyormuş gibi gözüксе de seninle bağlanıp bütünleşecek kısacık hikayeler vardı ve bütün bu kırıntılar senden bir parça taşıyordu. Bu hikayelerin yekpare olması için kurguya gerek yoktu varlığın yeterliydi: Annen, baban ve sen birer TL'ye Agopian Han'ın en üst katında bulunan saatçiye satılmıştınız, saatçi yaşlı, yorgun ve kimsesizdi. O mektuplardan birini sen de göndermiştin, dalgın olduğun için karışıklığı hiç fark etmedin ve yolladığın mektubun cevapsızlığına göre hayatını şekillendirdin. Büyük kar tatilinde sen de kardan adam yapmıştın. Burnu için havuç bulamayıp yerine zeytin kondurmuştun. Tuhaf köpeğin adını sürekli ayaklarını toplayıp yattığı için "Tortop" koymuştun ancak başka isimleri de işitmiştin. Bunlar Prens ve Hamit'ti. Tüm çocukların başının okşandığı gün sen de üç tanesinin başını okşamıştın. Annen öldüğünde, şehrin tüm kuytuları bir an aydınlanır gibi olmuştu. Deden ağır işitmesine rağmen radyodan çok korkmuştu, şok içerisindeki ihtiyarı zar zor yerinden kaldırıp eve götürmüştün. Herkes Karaköy Cami'yi konuşurken sen kaptanın yaşayıp yaşamadığını merak etmiştin. İnsanların yüzüne bakmaya çekindiğin için Maria'yı tanıımıyordun ancak ondan her hafta çiçek alıyordun. Vazonda Mimar Sinan tarafından toplansa ayırt edilemeyecek çiçekler vardı hep. Kimsenin görmediği bir anda zıplayarak parmağının ucuyla Komnenos'a dokunmuştu, mozaikler çelik mavisi sulara karışmadan önce Komnenos'un üstünde parmak izlerin vardı. İşe giderken ilk trenin kalkış saatinden iki dakika önce binerdin. Tüm ağaçların sağından ve solundan geçmiştin, zaman tür fark etmeksizin hepsini eşit düzeyde seviyordun. Hazan mevsimi senin için hüznün mevsimi değildi. Hüzne kapılmamak için o kadar çok kahve içerdin ki semtin en hareketli, en neşeli insanı oluverirdin. Yine bağımlılığın ötürü hazan mevsiminde sabrı zorlayacak kuyruğa rağmen sıraya girmiştin, yerini almaya çalışan bir iki müşteriyle tartışmıştın. Bu şehirde dünyaya kimenin gelmediği gün kardeşin de doğamamıştı ve hiç kardeşin olmamıştı. Definecinin hayallerinden vazgeçtiği sabah kalıntılara yaslanmış, yorgun ve mağrur gözüken kürekleri bostancılara vermiştin. Annenin mezarının üzerinde saatlerce uyumuştun, hayatında bir kez daha öyle güzel bir uyku çekmemiştin. Sen ölen sarhoşu unutmuyacaktın. Çünkü ne zaman köprüden geçseniz "Karaköy'den Tahtalıköy'e gitmek çok kolay!" diyerek arkadaşın aynı soğuk şakayı yapacaktı. Vlor Han'da bulunan Foto Hurşid'de vesikalık çektirmiştin, mezatlarda satılan

fotoğraflardan bir tanesiydi. Çektirdiğiniz aile fotoğraflarının arkasında dekor olarak hep o düşen çiçeklerden biri vardı. Foto Hurşid ise geçmişte zavallı Mimar Kemaleddin'in bürosuydu. Valens Su Kemerî'nin ezilişi ise ölmeden önce gördüğün son şeydi.

Sen hep oralarda bir yerlerdeymişsin. Bir fotoğrafın ilk soluklaşan kenarıymışsın. Kesik kesik ve eksiksin. Tanıdık geldi mi? Bu matrak ve metruk şehirde var olmaya çalışan, paltosu yerden iki santim yukarda olan bir silüet. Sana borçlu olduğum hikayeyi verebilmek için hep neredesin sorusunu sordum, hiç kimsin demedim. Çünkü hikayen sadece dürtülmüş belleğimin, acınası zihnimin uğraşı değildi. Hikayen aynı zamanda grafitlerden, mürekkeplerden, daktilo ve klavye tuşlarından açığa çıkıyordu. Şehirle seni ayıran tek şey noktaların ve çizgilerin farklı biçimlenebilme olanağıydı. Şimdilerin çelik mavisi şehrini de bu olanak meydana getirmişti. Ne müthiş olanak! Bir an düşün harflerin saptığını, kelimelerin yer değiştirdiğini, cümlelerin böylelikle başkalaştığını. O bir anlık sapmayla işte sen dolanıyorsun. Üzerinde palto yerine ceket olan, tuhaf köpeği ve Maria'yı hiç tanımayan sen, yüzyıllık ağaçların arasından geçiyorsun, Agopian Han'dan tıkr tıkr işleyen yepyeni bir saat alıyorsun ve Sirkeci'den kalkan son trene biniyorsun.

Tamamlanması imkansız gibi gözüксе de bir hikayen var artık. Ve seninki de, belki, buralarda.

Bu enkazın üzerinde yaşayan birisi var.

Kolaj Fotoğraflarının Kaynakları

Harita <Url: saltresearch.org>, erişim tarihi 13.01.22

Boukoleon Sarayı <Url: ozhanozturk.com>, erişim tarihi 13.01.22

Karaköy Cami <Url: isted.org>, erişim tarihi 13.01.22

Kıztaşı <Url: istanbulburda.com>, erişim tarihi 13.01.22

Kurukahveci Mehmet Efendi <Url: pazarlamasyon.com>, erişim tarihi 13.01.22

Mimar Kemaleddin <Url:gzt.com>, erişim tarihi 13.01.22

Valens Su Kemerî <Url: eskiistanbul.net>, erişim tarihi 13.01.22

Vlora Han cephe detayı <Kurt, G. (2008). Eminönü Vlora Han restorasyon projesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

MERVE EFLATUN

Merve Eflatun 2017 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinden mezun olmuştur. Lisans süresince çeşitli yarışma projelerinde ve atölyelerde yer almıştır. 2020 yılında “Topoğrafyanın Anlatısı, Anlatının Topoğrafyası” başlıklı yüksek lisans tezini tamamlamıştır. Şu an İTÜ Mimarlık Fakültesi doktora programında öğrenimini sürdürmekte olup, 2018 yılından beri Gebze Teknik Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

MANSİYON ÖDÜLÜ

İREM DURMUŞ

0

Pek çok defa görünür olduğu söylenemez ancak büsbütün görünmez de değildi. Rüzgârı ve zamanı aynı anda bünyesine topluyor, böylelikle onu görünür kılan şeyi takip edilmesi gereken izlere paylaşıyordu. Size onu anlatmak için kurabileceğim en basit iki cümle bunlardan öteye geçemez, eğer ki benim zihnimin haritasını altlık olarak kullanmayı göze aldıysanız.

Yolunuzu kolayca bulabilmeniz ve o'nu görebilmeniz için, her bir harfin işaret ettiği seslerden daha fazlasını okumalı ve duymalısınız. Harflerin arasından ışığın ve rüzgârın geçmesine izin verin. Biten bir cümlemin sonunda, kendi zihninizde onu tekrar etme ihtiyacı duyuyor ya da hafızanızdan bir şeyler gözlerinize geliyorsa durun. Onu sakince şekillendirin, önüne arkasına bakın. Bir geceye bir de gündüze koyun. Önce kar yağdırın üzerine sonra da güneşin altında yapayalnızken izleyin. Rotanız tamamıyla bundan ibaret olacak.

Bu cümleye kadar okuduğunuz her cümle sizi o patikanın başına getirdi. Olduğumuz yerin ötesine geçmek için artık cümlelerle vedalaşıyoruz. Onlar zihninizden yere, daha önce binlerce kez yaptıkları gibi, paldır küldür düşüyorlar ve hızla patikanın ortasından dalıyorlar yerin dibine. Gördünüz mü işte? Susmak mecburiyetinde kaldınız. Az önce tariflediğim harflerin ve cümlelerin seslerini duyabilmek, ışığın ve rüzgârın aralarından sızmalarına izin vermek bunun içindi. Yapabilecekseniz, patikanın seslerinin kesildiği muhtelif bir yerde o'nu göreceksiniz.

Gözlerinizi yere indirin, adımlarınızı izleyerek yürüyün. Burada size en azından bir şeyin, bastığınız zeminin net bir tarifini yapmak isterdim. Ancak bu sık sık değişiyor. Çünkü ne benim haritam, bildiğimiz dünyanın yerine göğüne sahip ne de yürüyen sizler bildiğimiz kişilersiniz. Yine de bir sınır koymakta sakınca görmüyorum. Uçan bir kuş yeryüzüne baktığında, dikkatini ilk ne çekiyorsa patikamızın etrafına onlardan yerleştirelim.

Bir kaplumbağa yürürken ayağına takılan ne varsa, yolumuza onlardan döşeyelim. Bir balık, suyun yüzeyine çıktığında ilk neye şaşırıyorsa, gökyüzümüzün orta yerine onu koyalım. Bundan daha etraflıca bir tarif yapmaktan kaçınmak mecburiyetindeyim. Zira ben ne bir rehber ne de o'nun kendisiyim. Yürümeye devam edelim. Elinizle ceplerinizi yoklayın. Eğer kocaman bir boşluğu tuttuyorsanız onu dışarı çıkarın ve yutuverin. Gerçekten onu yuttuğunuzu gördünüz mü? O halde bu çok iyi, artık etrafınızdaki hiçbir şey size belirsiz gelmeyecek. Bir sonraki yolculuğunuz için bunu yapmanız elzemdi, çünkü başka türlü kendi haritanızı çizmeniz pek mümkün değil.

Renkler gittikçe daha fazla ayrışıyor ve sanki kendi özlerinde bile her zerreciği başka tona bürünüyor, hafif bir rüzgâr eser ve onları bir anda kendine getirir. Yol boyu bu böyle olacak. Göğe baktığınızda onu titreşerek kendinden kaçarken bulacaksınız. Ayaklarınızın ezip geçtiği zemine baktığınızda onun da bir tarafa koşar adım gittiğini göreceksiniz. Ancak biz her ikisini de takip etmiyoruz. Onlar da kendi haritalarını takip ediyorlar. Ne kadar çok 'o' ve 'onlar' dan bahsediyorum? 'Onlar'ı tariflemeye gerek yok. Sürekli değişecekler, kim ne şekilde bakıyorsa o surette görünecekler. Ancak 'o' tarif edilebilir. Etrafindan yürünüp gölgesine uzanılabilir. Şöyle bir dönüp arkanıza bakın. Tahmininizden çok daha fazla mı yoksa birkaç adım mı gittiğinizi kestiremiyor musunuz? Harika! Yuttuğunuzu gördüğünüz boşluğun zamanına ayak uyduruyorsunuz. Elinizle havayı yoklarsanız bir şeyin sınırında olduğunuzu hissedeceksiniz. Şimdi ona tutunarak ilerleyin. Burada bir noktaya değinmekte fayda var. Ne büyük şans! O'nu hep küçük yerlerden küçük yerlere gidenler görmüştür. Kalabalık bir şehrin bırakın ortasında olmayı, dışındaki ıssız bir ormanın bile yakınına yaklaşmaz. Küçük yerlerde de değildir. O yerlerin arasında gidip gelen canlıların olduğu yerdedir. Çünkü ona bakılan tarafa doğru uzayıvermek ister. Gündüz onu görenin gece rüyasına kadar gitmek ister. O'na, yapı deyip geçemiyorum, kendi verdiği ismini de patikanın sonunda söylerim.

Az önce bir şeyin sınırında olduğunuzu fark etmiş ve ona tutunarak ilerlemenizi söylemiştim. Çoktan belirmeye başlamıştır bile. Gözünüzün gördüğü en uzak noktayı izlemeye başlayın. Artık buradan sonra, sizlerden ayrılmak zorundayım. Çünkü kendi haritalarınızda onun nasıl belirdiğini tarif edebilmeniz için benim sesimin sizin sesinizi bastırmaması gerek. Ancak yine de sizlerden uzaklaşırken sessizce mırıldanacağım. O'nu selamlamak ve sizlere veda etmek için.

(mırıldanarak)

MANSİYON ÖDÜLÜ

HÜLYA YAVAŞ

MEKÂNIN -MIŞ HALİ: PETRA'DA YENİDEN KURULAN GEÇMİŞ ZAMAN

Kahverenginin belki her tonunu barındıran kumtaşı kayaların arasındaki kıvrımlı yollardan geçiyor. Aslında bu yol, her gün geçtiği bir yol ama başını yere indiremiyor, kayalardaki oyukları seyretmekten kendini alamıyor. Hele ki günün değişken saatlerinde güneş türlü oyunlar oynuyor, türlü mekânlar yaratıyor, biliyor. Kıvrımlı geçidin daimî değişimine katkı sunan başka aktörler de var, büyükbabasının dediğine göre rüzgârın, yağmurun katkısını azımsamamak gerekirmiş, zira kendileri geçidin rötuşlarından sorumlu esas taş ustalarıymış. Sebebi veya mimarı her kimse de bu türlü boşluklu geçidin aynı zamanda bir müzik aleti gibi davrandığını düşünüp duruyor yol boyunca. Şayet yolda pek kimseyle karşılaşmazsa; kıvrımlı kayalık yolun zaman zaman büyüklüğü değişen pencerelerinden derinliği farklılaşan nişlerine gönderip sesini, bekliyor geri dönmesini. En sevdiği oyun bu, kıvrımlı yolculuğunu kendini takip eden sesiyle sürdürmek ve kendine eşlik eden rüzgârın yolculuğunu dinlemek...

Bu oyunlu dar yol, kıvrımlı doğal yapısının aksine zaman zaman insan elinin değdiğini belli eden yapay manzaralara açılan dikey pencerelerle bölünüyor ve devamında geniş bir meydana açılıyor. Meydanda hummalı bir inşa eylemi sürüyor. Bulunduğu noktadan kayalıkların üzerindeki yapının ana hatları okunsa da yaklaştıkça belirginleşen bezemeler, görkemli bir tapınağın habercisi gibi görünüyor. Halk cephesinde bu yapının içinde kıymetli şeylerin saklı olduğuna dair söylentiler dolaşsa da o, bu oldukça süslü cephenin ardında çok daha başka bir dünyanın var olduğuna inanıyor. Bu inancı gün boyunca yapıyı dönüştüren her çekiç darbesiyle zihninde yankılanıyor.

Yapının ana formunu ve sütunlarını oluşturmakla sorumlu taş ustaları, yukarıdan aşağıya doğru yıllarca süren kazıma, oyma işlemini tamamlayarak yerlerini bezemelerden sorumlu taş ustalarına bırakıyor.

'Ne ondan ne de bu çeşitli haritalardan haberim vardı. Bir gün cümleler yere düşüp beni sessizliğe boğduklarında, tanımadığım birinin haritası zihnime seriliverdi. Size anlattığım gibi patikayı, yeri ve göğü tariflemeye çalıştı. Şu an durduğunuz yerde durup en uzak noktaya ben de gözlerimi diktim. Çok yavaşça belirdi. Önce toprakla birlikte yükseldi. Aynı zamanda havada da asılı gibiydi. Bu belirsizliğin uzun sürmesine izin vermedi. Minik bir boşluk yaratıp, oradan ışığı içine aldı. Bunu, biçimini tayin edebilmem için bir ipucu olarak gösterdiğini düşünüyorum. O anda kaybettiğim sesler geri geldiler, olabildiğince sessiz biçimde. Bildiğim bir yöntemle onu kaydedebilmem için harflerimi bana geri vermiş olması kuvvetle muhtemel. O'na doğru yürüdüm. O'na bir yapı diyebilirim, çünkü siz yürürken sadece bekliyor ve size bakıyor. Köşeleri ve düz yüzeyleri var. Fakat altını da görebiliyorsunuz üstünü de. Dışındayken içini, içindeyken dışını görmek mümkün. Gölgesine ışıktan da pay etmiş. Siz yürürken nefesinizi dinliyor, soluklanmak gerektiğinde hemen altınıza bir kolunu uzatıyor. Onun üstünde otururken taa uzaklardan onu seyrediyorsunuz. İçinde dolaşırken, sizi kendinizle karşılaştırıyor; bazen arkanızdan siz, sizi ittiriyorsunuz. Bazen de kolunuzdan tutup bir köşeye atıyorsunuz kendinizi ve o'nun koluna yaslanıp aşağı bakıyorsunuz. Hiçbir yere basmayan merdivenleri mevcut. Öylece havada asılılar, ama o'nun kendisi de hem havada asılı hem de yere gömülü. Merdivenler bir sürpriz olmaktan çıkıyorlar böylece. Kendi içinde kendini tekrar ediyor 'o'. Gözümün önüne geldiğinde, imgesinin arkasında birkaç harf bir araya geliveriyor hep. Bende sessizce mırıldanıyorum; yapınak... Onun benden duyabileceği en zarif ses 'yapınak'mış gibi geliyor.

Yolculuklarımız artık tamamıyla birbirimizden bağımsız. Harflerinizi size geri verdiğinde, eğer onu tekrar görmek istiyorsanız, bir ses yaratın ve rüzgâra fısıldayın. Böylelikle her zaman gidebileceğiniz, size ait, sizden çıkmış bir yer olarak o hep orada olacaktır.'

İREM DURMUŞ

1996 tarihinde Dalaman'da doğdu. 2015 yılında Kütahya Gediz Fen Lisesi'nden, 2021 yılında Kocaeli Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. Çalışmalarına CBN Mimarlık bünyesinde devam etmektedir.

Detaycı bezeme ustalarının görevi mühim, onların işlemelerinin bugünleri yarınlara aktaracağı söyleniyor. Onun görevi işte burada başlıyor, yapının korniş ve saçaklık bezemelerini henüz tamamladıkları için sıra sütun başlıklarının detaylarını işlemeye geliyor. Ellerini, keskisini, çekicini bir süre dinlendiriyor. Ardından, cephede sütunların çerçevelediği duvarlara gezgin halkının etkilendiği mitolojik figürlerden işleyeceği söyleniyor. Daha önce tamamladıkları yapıları düşünüyor, yıllarca taş ustalığı yapıyor ve yaptığı her işle oldukça övünüyor, dev bir kaya parçasını böylesine dönüştürebilmek ona muazzam geliyor. Bu denli uzun zaman almasa, bu dik yamaçlarla dolu yekpare kayalığın içinde yaşanabilir incelikte mekânlara dönüşümünün ne kadar dramatikleşeceğini düşünüyor.

Sütun başlıklarındaki kıvrımlı volütleri işlemeye geçmeden önce günün en aydınlık saatlerinde yapının içini görmek istiyor. İçeriye dair pek bilgisi olmadığından gün boyunca zihninde türlü senaryolar canlanıyor. Aşağı inip kayalığın üzerinde çerçevelenmiş gibi gömülü duran yapıya uzaktan şöyle bir bakıyor. Henüz tüm detayları cepheye işlenmemiş olsa da gözleri detaylar üzerinde adeta seyahat ediyor! Bezeme ustaları görevlerini tamamladığında yapının ne kadar büyüleyici görüneceğini düşünüyor. İçerisinin de dışarısının izini taşıyıp taşımadığını, detaylar üzerindeki aynı seyahati içeride de yapıp yapamayacağını merak ediyor. Yavaş yavaş geniş basamakları tırmanıp oldukça yüksek kapıdan içeri giriyor. Dışarıda kendini ne kadar küçük hissediyorsa, içerisinin enginliği de benzer bir duyguya sebep oluyor. Heybetli bir girişe sahip ana odadan aşağı doğru merdivenleri iniyor ve karanlık miktarı giderek artıyor. İç odalar kayanın derinliklerine kadar devam edeceğe benziyor. Odaların duvarları, içerisine oyuldukları kayaların katılığının aksine akışkan dokuda bir görünüme sahip. Bu ağaç halkalarını anımsatan yüzeylere dokunmak, zamana dokunmak gibi... Kayaların katmanlarının okunduğu bu duvarlar, sanki içinde sakladığı zamandan kesitler sunuyor. İçeri düşen ışık gözüne artık daha mistik görünüyor ve bu mistik ışığın aydınlattığı yüzeyler güneşin gün içindeki konumuyla hareket ederek zaman zaman açığa çıkan ya da gölgelerle saklanan mekânlar yaratıyor. Derinlere doğru ilerledikçe gün ışığına ulaşılacak bir yerin varlığına dair düşünmekten kendini alamıyor, karanlığın yoğunlaştığı bir anda gökyüzünü selamlayan küçük bir pencereyle karşılaşmanın hiç de fena olmayacağını düşünüyor.

Karanlıkla arası pek iyi değil, o yüzden detay işçiliğine devam etmek üzere geri dönmeye karar veriyor. İçeride, henüz kazılarak şekillenen iç

odaların devamında, tıpkı yapının bulunduğu meydana gelene kadar içinden geçtiği geçit gibi kıvrımlı bir labirentin bulunduğunu hayal ediyor. Yönlendirmeler için duvarlara kazınmış ipuçları olduğunu, bunları ancak elleriyle dokunarak okuyabildiğini ve tam kaybolduğunu sandığı anda büyük bir hazinenin saklandığı gizemli biçimde aydınlık, görkemli bir odaya vardığını... Gelirken dışarıda oynadığı oyunu bir de burada denemek istiyor ama sonuçlarını kestiremediğinden bu seferlik vazgeçiyor. Dışarı çıkmak üzere dönerken gözleri zemine takılıyor. Yeri incelediğini fark eden ustalardan biri girişteki ana odanın zeminine mozaiklerin döşeneceğini, mozaik ustalarının uzun zamandır zemine döşeyecekleri küçük taşları hazırladığını söylüyor. Sürekli yukarı bakmayı alışkanlık edinen gözleri zemine çekmenin zorluğunu düşünüp şimdiden mozaik ustalarını takdir ediyor ve yoluna devam ediyor. Odaların duvarlarında derinliği ve büyüklüğü farklılaşan nişler oluşturmaktan sorumlu ustaların yanında bir müddet duruyor. Ustalardan biri, bu boşluklara birtakım kutsal heykellerin yerleştirileceğini ama heykel ustalarının nişlerin ölçüsünü aldıktan sonra tekrar uğramadığını söylüyor. İçeride hayli zaman geçirdiğini fark edip dışarı çıkmak üzere yola koyuluyor. Büyük çıkış kapısına yaklaştığında bu kez de içerisinin yapaylığından dışarısının doğal kıvrımlarına açılan manzaranın tezatlığı onu duraksatıyor. Yokluğu daha fazla hissedilmesin diye hızlıca dışarı çıkıp yarım bıraktığı sütun başlığının başına dönüyor. İçeride bıraktığı hikayesini çekiç darbeleriyle zihninde şekillendirmeyi sürdürüyor.

İşine büyük bir titizlikle devam ederken yüzyıllar sonra kayalıkların ne kadar derinliğine ve ne kadar yüksekliğine ulaşabileceklerini düşünüyor. Kayaların arasına gizli geçitler, en üst noktalarına ulaşabilecek merdivenler işlediklerini düşleyip kenti yukarıdan, kendince belirlediği en güzel noktadan, özellikle gece karanlığının yerini gün ışığına bıraktığı bir anda seyretme isteği uyanıyor içinde. Kentin alabileceği görünümü hayal edip heyecanlanıyor. Büyük emeklerle ince ince işleyip dönüştürdükleri kentin tüm değişimine tanık olmak istiyor. Bu denli eşsiz başka bir yerin daha var olduğuna ihtimal vermiyor fakat başkalarının burayı keşfetmesi düşüncesi tarif edemediği bir şekilde hoşuna gitmiyor. Halkının ellerinden doğmuş bu kentin başkalarını büyüleyip tehdit altına alındığını düşünmek dahi istemiyor.

Yılın belli zamanlarında kenti ziyarete gelen gezginlere göre Petra, etrafı tırtıklı kayalardan duvarlarla çevrili, dolambaçlı dar yolların ardında

konumlanıyor. Bu durum kenti korunaklı ve ulaşılması güç kılarken, ona son derece gizemli bir kimlik kazandırıyor. Kentin ağırladığı gezginlerin anlattıklarından etkilendiği ve duvarlarını bu anlatılanlarla süslediği biliniyor. Çevresinden kendine kattıklarıyla büyüyen ve taştan bedenine izini bırakarak unutmayan bu kentin dışarıya ser verip sır vermediği söyleniyor. Öyle ki bir dönem için “kayıp şehir” olarak ilan ediliyor. Kayalıklara gömülü tüm yapılarıyla, taş duvarlarına kazınmış tüm anlatılarıyla kent bir yandan sürekli inşa halinde olup değişirken, bir yandan olduğu haliyle muhafaza ediliyor. Böylece sanki zaman da Petra’da taş kesiliyor.

HÜLYA YAVAŞ

2014 yılında İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü’nde eğitimine başladı ve 2019 Ocak ayında mezun oldu. 2019 bahar döneminde AURA İstanbul Sertifika Programı’na katıldı ve “İstanbul Üzerine Duyusal Bir Deney: Sinestezik Deneyimlerle Çoklu Mekân Tarifleri” isimli bir araştırma çalışması yaptı. 2019 yılından bu yana İTÜ Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı’nda eğitimine devam etmekte ve İstanbul Aydın Üniversitesi’nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Atipik mekânsal algı biçimleri, mimarlık ve nörobilim kesişiminde disiplinler arası çalışmalarla ilgilenmektedir.

SEÇKİLER

ENVER ERÖNEN

NO: 103

Lefkoşa Surlariçi'nde gezinmekten hoşlanıyorsanız eğer, kendinizi şanslı sayabilirsiniz. Yaşamış ve de yaşanmış binaların gölgesi bir farklı oluyor. Serin iç mekânlı yüksek katların dışarısında, otomobillere göre yapılmamış isyanda sokaklar, her vakit yankılanan ezan ve buna her yarım saatte bir eşlik eden çan sesi, gölge düştü mü hareketlenen sokak muhabbetleri ve de terlikle oynanan oyunlar ile sövüşme sanatının öğrenildiği yegâne ortamların tümü burada. Gece düştü mü el ayak çekiliyor, tek hayatta kalan canlı müzik ve sakinlermiş gibi bir sanrıya bırakıyor kendini gece hayatı. Fakat yatsı okunur okunmaz, çan susar ve gezinmeyi bırakır, kendimize göre bir mekâna sığınırız. Bir draje muhabbet, bir draje tarih ve bir drajelik içecek yudumlar sonra yola koyuluruz. Bina duvarlarındaki çatlak, dökülen sıvaların ifşası kerpiç, taş, kireç, alçı ve ahşap doğallığın bir göstergesidir. Bir tanesine yeni bir yaşam vermeye kalksanız size neye ihtiyacı olduğunu söyleyecektir. Dinlemesini bilerseniz eğer cömert ve sıcak kanlıdır, sizinle elindekini paylaşır ve eğer isterseniz de sizi hikayesine katar. Bu geriye dönüşü olmayan bir süreçtir ve bundan sonra anlatacaklarım, kısmen yaşanmış bir hikâyeden alınmış olmakla beraber sınırları çizilmiş ve içi doğaçlama sonrası ilginçleşmiş bir dönemi yansıtmaktadır. İnsan bir arayış içine hele bir girsin, zaman ve mekân doğru, algısı da açık ise belki aradığını tam olarak bulmayabilir fakat aranan onu sonunda mutlaka bulacaktır. Bir karşılaşma anı vardır ilişkinin temelini kurulduğu ki insan genelde önce bu karşılaşmanın verdiği hazza tadar sonra ise şüpheliğini devreye sokar. Fakat yine de hiçbir düşüncesi o ilk karşılaşmadaki kadar gerçek olmayacaktır. Böyle sihirli anlardan birisiydi işte bu yaşanan diyelim...

Süreci başlamış fakat tamamlanamamış ve kendi haline bırakılmış bir durumu vardı. Sanki birisi onu kendisinin yapmak istemiş fakat ya gücü ya da imanı yetmemişti ve aslında cazibesi de bir nebze bundandı. En yalın formunda ve iki katlıydı. Saçak altları eksik fakat kiremitleri yerindeydi. Üst katı taşıyan alçı ile sıvanmış taştan kemerleri vardı. Pek

alışık olunmayan taş bir kolon taşıyordu üst katın bir bölümünü. Sokak köşesinde dört tarafı kerpiç bölüm iki kat boyunca yükseliyordu. Bunun dışında kalan alanlar ise açık mekân olarak iç bahçeye kadar uzanıyordu. Sokağa açılan kapıların dışında pencere barındırmıyor, oda kösesinden derin bir perspektif sağlıyordu. Hem görünür hem de özeldi aynı zamanda. Taş merdivenden çıkınca dışa doğru tam on üç tane kapı büyüklüğünde pencere barındırıyordu. Sayılarına nazaran yine de kontrollü açılıyorlardı bu pencereler ve herhangi bir mahremiyet ihlali yoktu. Yukarıdan bahçeye bakınca bahçe duvarının eksikliği göze çarpıyordu. Hani o da olmuş olsa tamamen özel iki tarafı sağır duvarı, yanı yaşam alanı, önü de cami ve avlusu manzaralı kerpiçten yapılmış ufacık bir cumhuriyet idi burası. Ayrıca hem meltem alıyordu hem de gölge alanları vardı. Tahta kurdu istilasına ise baş çevirdi ve evdekileri ikna için bahsedeceği tüm mekânları geze durdu. Plan kafasında oturmuştu ve de gayet basitti. Öncelikle bina nasıl istiyorsa öyle olacaktı. Burada iddia yoktu, kabuliyet vardı. Aşağıda eskiden dükkân olduğunu belirten kapı açıklıklarının üzerinde kepenkler sallanıyordu. Bunun dışında bina tamamen çırılçıplaktı. Uzun süre ağlamış fakat artık susmuştu. Peki numarası kaçtı? “Yüz üç” dedi karşı komşu Fehim Muvaffak, sokağın terzisi ve de yılmaz koruyucusu. İhtiyar aksiydi fakat espirisi yerindeydi. Dükkanının önüne park edene ve kendinden saymadığı tüm ırklara sabah akşam söverdi. Sonra bir gün Amerika'ya kızının yanına gitti ve bir daha dönmedi.

Baharın başlamasıyla start alındı. Kural neydi; önce çatıdan başlanılır ve sonra aşağı doğru inilirdi. Çatının sağlamlığını kendi kilosu ile ölçen tombul bir usta ile işe başlandı. Usta ile uzun bir geçmişi olduğundan kendisi ile rahattı. Rahat olmadığı tek konu ise daha işin başında kalacak diye düşünülen kiremitleri değiştirme zorunluluğundan dolayı bütçenin artması oldu. Bu birçok işin başa düşmesi anlamına gelse de bundan sonraki tüm çaba bütçeyi sabit tutmak olacaktı. Burada sözü mimara bırakıyoruz.

Hepimiz hayatlarımızın bir bölümüne karşılık gelen bir maddiyatın idamesi ile meşgulüz. Bahsettiğim süreler çocukluktan başlayıp giderek uzuyor: Tüketim toplumlarında kabul görmüş orta sınıf normlarda, harçlıkların biriktirilmesiyle alınan bisiklet iki ay, iyi maaşlı bir devlet memuru için otomobil beş yıl, tek çocuklu bir aile için apartman dairesi on yıl, müstakil bir konutun masraflarını karşılamak ise en az on yıl alıyor. Bir bakmışsınız borç haneniz dolmuş, hayatsa akıp gidiyor... Bu gibi durumlara düşmemek için ya önceden bolca biriktirmiş ya da aileden destek almış olmalısınız. Biz

şanslı çıktık. Sağolsun ailemiz bahçede sık sık mangal yakma karşılığında bize katkıda bulundu. Böylece hem ev sahibi olduk hem de yıllardır âtil durumda olan eski eser listesindeki bir yapı yeniden yaşama dahil oldu. Bir binayı koruma altına almak için önce su ile temasını kesersiniz. Biz de öyle yaptık. Yeni kiremitler konduktan sonra ahşap alınlıklar, saçak altları ve teneke işleri tamamlandı ve yağmura karşı tamamen korunan bir bina elde ettik. Bir sürü iş yapılmasına rağmen biraz moral bozucu bir safhaydı bu. Ne de olsa zeminden çatının sadece saçakları görülüyordu ve sanki ilerleme kaydedilmemişti. Hızlıca ilerlemek için çatıdan indiğine memnun gibi gözüken çatıcı ile bu sefer de ara döşemeye başlamaya karar verdik. Bu döşemeyi alttan bakıldığı zaman mevcut mertek üzeri hasır kamış, yani geleneksel olarak kullanılan malzemelerden yapacaktık. Yalnız bu iş yapılmadan önce baştan beri düşündüğüm ve pis bir işlem olan taş kemerlerin alçıdan sıvasını düşürmemiz gerekiyordu. Bu işi kendim yapmaya karar vermiş; ufak elektrikli bir kırıcı ve maske edinmişim. Bir hafta sonunda ilk müdahale yapılmış, evin havası tümünden değişmişti. Hele de kerpiç diye tahmin edilen kemer kesme taş çıkınca hazine bulunmuş gibi sevinmişim. Taşlarla ilgili kısmın bana kalması aslında tesadüf olmayabilirdi. Kozmik hisleri güçlü olduğu iddia edilen bir şahsa göre geçmiş hayatımda taş duvarlarla uğraşan bileği güçlü bir ustaymışım. Büyük ihtimalle de geçen yüzyılda Mısır civarında yaşamış ve saygı duyulan er bir kişi olarak ün salmışım. Günler geçiyor ve her adımda çılgın bir düşünce olarak nitelendirilen restorasyon işimizin aslında ne kadar iyi bir fikir olduğu netlik kazanıyordu. Görünmez bir gücün hipnotizesi altında geçiyordu tüm gün ve binanın her bir köşesinde bir hareket vardı. Duvarcılar, tesisatçılar, elektrikçiler, sıvacılar, taşçılar, kalıpcılar, demirciler, çatıcılar ve en nihayet akşam üstüleri de betoncular, hepsi damanın bir parçası gibi giderek azalıyor, oyun ilerliyordu. Gün içerisinde her role girmek mümkündü. Kâh kürek sallıyordum kâh bir kalem. Yapılacak işlerin sırasını ayarlamış, keyfime diyecek yoktu. Ta ki, pandemi vurana kadar..

Kapanma ile tüm sektörler durdu. İnşaat da bundan aynı derecede etkilendi. Çalışacak işçi kalmadığı için teklif aldığım dülgere, seramik ve tesisatçı başlama tarihi veremiyordu. İlk birkaç hafta kalmakta olduğumuz dairemizde tatilde gibiydik. Biz de herkes gibi mutfak becerilerimizi geliştirdik, çocuklarla ilgilendik, saatlerce kitaplara gömüldük. Evin, aslında bir yuvanın en büyüğü yanı, ayrılması iyi hissettirirken geri dönmesinin bir o kadar daha mutlu etmesidir. Bu denklem mevcut koşullarda artık işlemediğinden hatırı sayılır bir zaman geçtikten sonra sıkıntılar baş

gösterdi. Uzaktan eğitim tüm ailenin ruh sağlığını nasıl etkiliyordu? Evden çalışmanın dezavantajları nelerdi? Her gün ne pişirilecekti? Ev hiç bu kadar temiz olmuş muydu? İnsan sosyalleşmeden ne kadar süre yaşayabilirdi...? Şahsen ev ofisinden çalışan bir mimar olarak hayatım pek değişmedi. Hatta daha iyi de oldu. Eğitimci olarak uzaktan eğitime ben de katıldım. Küçük bir sınıfım oldu. Hem beraber öğrendik hem muhabbet ettik. Çalıştığım tüm projeler çevrimiçi gerçekleşti ve başarıyla sonuçlandı. Yerimden kalkmadan bir sürü toplantı ve sempozyuma katıldım; bu da beni gayet mutlu etti. Market kaçamaklarımda ihtiyacım olan nefesi aldım ve içinde bulunduğumuz dönemin hızlıca kontrol altına alınacağına inandım. Fakat sizin de bildiğiniz gibi durum öyle çabuk gelişmedi. Aynı zamanda şantiyede olma istediğim beni sürekli dürtüyordu. Bir süre sonra başka birşey düşünemez olmuşum. “Kaldığım yerden devam etmeliydim fakat nasıl?”

Kendimi özellikle çaresiz hissettiğim zamanlarda dinlediğim bir müzik parçası vardır. Wishbone Ash'dan Lonely Island – plağı aldım pikapa yerleştirdim. İkinci el plak satan bir dükkândan edindiğim nadide bir albümdeydi bu parça ve genelde ben plakları değil plaklar beni bulurdu. Odyofil falan değildim – en azından henüz ekipman olarak – fakat müzikte kendime göre bir kalite anlayışım vardı. Seneler içerisinde dinleme eğilimim olan parçaların genelde 68-74 arası rock, caz ve blues parçaları olduğunu farkedince bu dönem müziğine olan merakım attı ve plaklarımı buna göre biriktirmeye başladım. İşte yine bu döneme ait parçanın ilk tınılarını duyar duymaz, Karpaz sarısı kumların güneş ışınlarını yansıttığı kumsal, uzun pozlanmış beyaz giyimli, muktedir ifadelerle gülümseyen yakın plan insan suretleri ve alabildiğine bir dinginlik düşlemeye koyuldum. İçerisinde yalnızlık barındıran bu parça hiçbir şekilde mutsuzluğu temsil etmez, aksine bir tür meditasyon enstantanesidir. Bu meditasyon süreçleri, halihazırda içimizde olan güç, cesaret ve tüm olumlamalarımızla bizi biz yapan değerleri ortaya çıkarmaya gebe olup, doğasında yapıbozum bir durum barındırmaktadır. İnsanoğlunun mutluluk arayışı serüveni denilen hayat ancak yaşanılan anda kalma yolu ile başarılabılır. Geçmiş bitti, gelecek bir muamma, elimizde olan ancak şu an demek mümkün bu noktada. İngiliz'in de bir lafı vardır ayrıca “hayat ileri doğru yaşanır fakat geriye doğru anlaşılır” diye... Bu ikisi birleştiğinde inanılmaz aşamalar katetmiştir amaçları doğrultusunda insan. İçinde bulunduğum durumu ve geriye kalan işleri tekrar değerlendirdiğimde, bir yolunu bulup devam etme kararı aldım bu esnada. Nasıl yapacağımı tam olarak bilmiyordum fakat

gerekli malzemeleri alarak işe başlayabilirdim. Kendi evini kendi yapma özgürlüğü bir mimara verilebilecek özel bir fırsattı. Bunu düşündükçe heyecanıyla beraber yöntemlerle alakalı fikirlerim de arttı durdu.

Temmuzla beraber ve pandeminin de etkisiyle, hayat rehavete büründü. Sanki her gün pazarmış gibi ağırdan ve hevesizce hareket ediyordu tüm canlılar. Durmuş bir saat bile günde iki kere doğruyu gösterirdi ve muhitte zamanın geçtiğini belirten ancak bir ezan, bir de çan sesi idi varolan. Yazar ise bu sessizliği bozmadan çalıştı durdu. Ne de olsa bunu başaracak güç kaynağı yoktu elinde. Parçalar yerinde işaretlendirilip numaralandırıyor, akşama beraberinde kesilecekler başka bir alana götürülüyordu. Ertesi gün tekrar geri getirip yerine yapıştırılıyor veya monte ediliyordu. Bu tür işleri daha önce yapmışlığı yoktu. Belki de bu onun en büyük avantajı sayılabılırdi. Taş döşemeyi yerleştirirken su terazisi ve sicim kullanmayı el yordamıyla yakaladı. Seramik ve fayanslarda eşit derz bırakma, şakülünde dizme ve düzgünlük biraz çabalayınca başarıldı. Yalnız günlerden bir gün karıştırdığı iki kova betonu merdivenlerden yukarıya taşırken oracıkta düşüp kalacağını hissetti. Eğer bu vartayı da atlarsa bu iş olacaktı. Nitekim öyle de oldu, önceden yazılmış ve de yazılmış olduğu gibi, hafiften sarıya çalan bir güz başı göç günü, mesken tuttu yazar ailesi No: 103'ü. Azmedilmiş, inanılmış ve bir hayal gerçek olmuştu. Evin kapısını açıp içeri girerken, basamakları çıkarken veya uykuya dalarken keyiflerine diyecek yoktu. Bu sonuncuyu başaramayan yazar için ise süreç farklı ilerliyordu. Binanın geçirdiği evrimin tüm aşamalarında bulunmuş ve her rolü üstlenmişti. Şimdi ise hareket bitmiş, yatıp kalma sırası gelmişti. Nihayet üçüncü gece herkesin güvende olduğundan emin olduktan sonra bir düş uykusuna yatmayı başarmıştı. Düşünde mobilyasız evin üst katında geziniyor, tam bitirilmemiş veya eksik işlerin listesini hazırlıyordu. Son olarak ahşap zemini silip süpürüyor ve yerleşilmeye hazır olduğundan emin oluyordu. Tam bu esnada yan odanın çatısından giderek artan kemirme sesleri gelmeye başlıyordu. Bir süre sonra ses kulak tırmalayıcı bir boyuta ulaşıyor ve sonunda böcekler tarafından yenen ahşap çatı büyük bir gürültü ile çöküyordu. Tek tek konan mertek, hasır ve kiremitin molozunu toz bulutu dağıldıktan sonra seçebiliyor ve bir diğer iç çöküntü eşliğinde de aşağıdaki mutfığa sığınyordu.

Uyku ile uyanıklılık arasında, yarı tedirgin bir ses tonu ile kaldırdı onu karısı.

“Kalk da mutfığı böcekler basdı!”

“Böcek mi?”

“İn aşağı da gör, kahve üzerinde!”

Atıldı çıplak ayakla aşağı indi hemen. Önce nereye bakacağını bilemedi. Sonra dikkat edince bunların önce baş çevirdiği tahtakurtlarına ait tozlar olduğunu ve tavandan aşağı doğru döküldüklerini farketti. Mertekler ilaçlanmış fakat kamış hasırlar eksik kalmıştı. Evin önceki sahiplerinin bu atağı O'nu derinden yaralamış ve naçar hissettirmiş, bittiğine inandığı işlere bir yenisini eklemişti. Bir süre hareketsiz durdu ve düşündü...

Birisini çağırırsa ki geçmişte restore ettiği bir binada benzer bir olay yaşanmıştı, yapılan işe kurtlar tahta içerisinde olduğu için garanti verilmiyordu. Eski evlerin kaderi kabul ediliyordu bu durum ve kesin bir çaresi de yoktu hani. Yine de her mevsim ilaçlamak hatırı sayılır derecede azaltacaktı kurdcukları. O da öyle yapacaktı. Gidip ilacı alıp püskürtücüyle tavanın her santimetre karesini ilaçlayacaktı. Kesin çözüm diyordu ilaç satıcı... Fakat hiçbir güç onu bugün bu işi yapmaya sevk edemezdi. Gitti giyindi, kahvesini içti, herkesi öpüp kokladı ve kendini dışarı attı!

Surlariçi'nde gezinmekten hoşlanıyorsanız eğer, kendinizi şanslı sayabilirsiniz. Sandviçin alası, sulu muhallebinin en tatlısı, çöreğin mis gibi kokanı, şeftalinin, humusun bir numarası, kahveli muhabbetin en koyusu, sebzenin tazesı, el emeğinin hası, hanın gölgesi, Bedesten'in güzelliği, mahkeme ve tapunun hareketi, tümü şu an şuracıkta.

Geldi, gördü, tattı ve mutlu kaldı.

MUHAMMET ALİ HEYİK

7 HALVET

Geride ve geriye kalanların muğlak ara kesiti

4 asır önceydi.

Çıplak gözlere aşına yıldızlı gecelerdi.

Karnaval ruhuna sahip sıcak beden duvarları yegâne toplumsal alanların başını çekiyordu. Özellikle de kadınlar kahvehanesi benzetmesiyle ev dışındaki yaşantının ve özgürlüğün kolektif bir ifadesiydi.

Eşsiz kimliklere sahipti.

Dede Korkut hikayelerindeki figürleri andıran uzamsal karakteri, bağlamı ve belleği ile harmanlanmıştı her biri. Kökeni derinlere, kesintisiz bir süreklilikle antik dönemlere uzanıyordu. Sosyal yaşantının merkezinde yer alan yıkanma kültürünün bu güçlü kimliği içerisinde özelleşmiş halvet türleri ise şüphesiz en derinlerde saklıydı.

Çok sesli bir katmandı.

İçerisi suikast, özgürlük, yalnızlık, kasvet, güç, umut, huzur, arınma, homososyallik, karşılaşma ve çelişkiler ile doluydu. Zamana meydan okuyan ritüelleri ile beden duvarlarını kuşatan bu işlevsel kütleler nispeten girift ve özel hücrelerdi.

Seyyah kaleminden çıkma on binlerce odaydı.

Geometrik bir çerçevede yapısal gramerin kontrol ve (yeniden) üretim noktalarıydı. Bu yüzden mahalle hamamı da pitoresk halk hamamları da halvetin kurallarına ve kural tanımazlığına tabi idi. Onun varlığıyla asırlara direnmiş, Akdeniz kıyılarından Balkanlar'a ve Orta Asya'ya uzanan geniş coğrafyada yer edinmişti.

Sayırsız diyalektiğe sahipti.

Fes'de taharet nişi, Cezayir'de kurnalı beyt, Kahire'de havuzlu halvet, Şam'da küçük kasır, Buhara'da terleme hanesiydi. Külhanbeyi lehçesiyle gelin odasıydı.

Bazen baş köşede ağırlanmış, bazen de nişler halinde sokulmuştu ılıklığın yahut sıcaklığın bir köşesine. 110 kurnalı Çukur Hamamı'ndan 2 halvetli Şengül Hamamı'na, hatta boğaz sahillerinde uzanan deniz ve yalı hamamlarına kadar!

4 yıl önceydi.

Hamama yaşlı irili ufaklı nişlerin sıralandığı külhan çıkmazında kendini gösteren ilk kapıyı araladım. Ortasında kıvrımlı fiskiye'nin yer aldığı, çevresi peykelerle sarılı ahşap bir camekândaydım. Sessizdi, birkaç çalışan dışında ocağa yakın kurulmuş masa gözüme ilişti. Peşkir ve peştamalları ağır ağır katlayan yaşlı tellak yılların yorgunluğu ile yanaştı. Kapı arası selamlaşmanın ardından sıcak odaları dolaşıp, sohbete dahil oldum. İkram edilen çayı yudumlarken, yaşları ilerlemiş grubun masasında sorunlar, kaygılar, anılar birbiri ardına açılıp kapanıyordu. Taburenin huzursuz iç gıcırdatan sesiyle söz aldı içlerinden biri.

“Ne günlerdi değil mi Ahmet abi, su gibi akıp geçti.”

72 yaşındaki tellak Ahmet önce duvarda asılı gravürlere, eski gazete kupürlerine ve siyah beyaz fotoğraflara baktı. Ardından derin bir iç çekerek satılık hamamları masaya yatırdı. Mesele çok geçmeden sitemli bir karşılık buldu.

“Yahu kendimi bildim bileli kereste deposu abi orası! Yıkılar, yakılar, söktüler, talan ettiler. Ne kaldı ki geriye?”

“Sadece depo mu? Ne olmadı ki? Yazlık sinema, fabrika, hastane, cezaevi, okul, kahvehane, atölye, marangoz, mağaza, ev, müze, sergi salonu ...”

“Unuttu, unuttuk aslında ne olduğunu!”

Yaşlı tellak beklenmeyen bir çeviklikle doğruldu, duvara uzanıp belli belirsiz bir düzine kâğıt parçasını titrek elinde topladı. Yerine geçti, diğer eliyle kavradığı sigarasından yere düşen küllere ve havaya uçuşan dumana baktı. Bir süre masadakiler dinledi, o anlattı.

1. kesit “Kanlı Halvet”

İşte, Ayakapı sahilindeki kuşluk hamamı tüm misafirperverliği ile konuklarını ağırlamaktaydı. Erkeklerin renkli peştamalı kapıyı mühürlemişti.

Tam bir cümbüş hakimdi!

İçeride, sağır almasıık duvarların himayesinde her şey yerli yerindeydi. Kurna başlarında demlenen dedikodular, ibrişim keseli köpüklere teslim olan çıplaklık, kubbeyi firdolayı saran bakır tasların çınları, açılan her yaşmaklı kapının ardında yükselen sıcak bulutlar, mermer sekileri kolaçan eden fil gözleri, tüteklikten azatlı odun kokusu, odalara tünemiş evsizler ve

Derviş İsmail’in aktardığı hamam oğlanları...

Bıyıkları yeni terlemiş tatlı diliyle ünlü tellak sıradakini buyur etti. Karşısındaki, düşmanı korkutacak çehreye sahip hamamın müdavimi bir yeniçeriydi. Eyvanlı sekizgen sofanın harareti cümbüşünden soyutlanarak tenhaya, ateşe yakın bir köşeye çekildiler.

Gecenin zifiri karanlığı çökmüştü halvete.

Elinde hançeriyle yükselen buharı yararcasına siması tanıdık diğer bir yeniçeri yaklaştı. Sıra beklemeksizin tenhaya daldı ve önündeki sır perdesini araladı. Çok geçmeden kızıl peştamalı gerildiği halvetten genç tellağın çığlıkları yükselmeye başladı. Cereyan eden aşk cinayeti Kanlı Halvet’i kazımişti, satılık hamamın kimliğine.

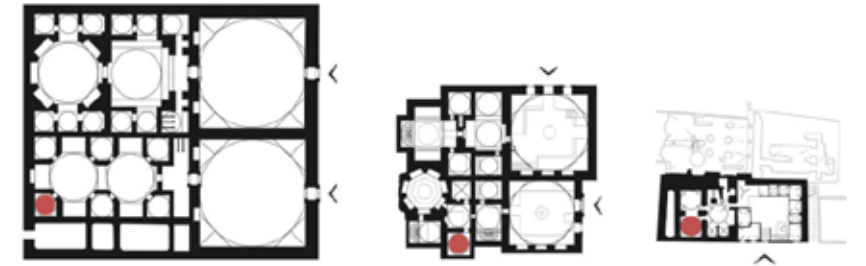
Havasından mı, suyundan mı bilinmez! Fakat cinayet ve suikastlar için gözdeliğini asırlarca muhafaza etmişti bu kanlı halvetler. Haseki Bostan’ın bir başka köşesinde vurdurulan tellak başı, leyhan gömleği giyen yetim külhanbeyleri, Bizans imparatorları, Emevi prensleri ve daha niceleri. Lale devrini sonlandıran kanlı ayaklanmaya adını veren tellak Patrona Halil’in gizlerine şahittir bu köşe. Öyle ki, kanlı propagandası Beyazıt’ı aşarak tüm Arnavutları menetmiştir tellaklıktan.

2. kesit “Şıfalı Halvet”

Neydi, bu girişteki bronz şebeke! Girilmesi yasaklanan korunaklı köşe! Kandiller dâhi uyuklarken, asker nizamında dizilmiş adak mumları!

Ya altıgen sofa etrafında toplaşanlara ne demeli? Elllerinde dolmayı bekleyen ibrikler, 40’ı yeni çıkmış bebeler, hastasına şifaya, kızına kismete gelen umutlu gözler...

Gün yeni ağarmıştı.

Velilerin, evliyaların yıkandığı kurna ve halvetlere rutinlerinin ötesinde bir değer atfedilmekteydi. Aşkınlık, zaman ve uzam arasındaki içkinlik düzlemi ile çatışıyordu. Öyle ki, çift başlı yılanı andıran evliya kurnasından sıhhat ve bereket akıyordu. Bir sanat mabedi edası ile teşhir edilen halvet, Arife günü dışında kapalıydı. Köşenin mistik ruhu sirayet etmişti etrafa.

Yıllar geçti fakat şebeke hâlen eski yerinde, ıssız hamamın gölgesindeydi. Karşı kıyıda diğer şifalı halvetlerden geriye ise zayıf bir mum ışığı kalmıştı, harap olan beden duvarları ardında.

...

“Merkezefendi ve Sümbülefendi civarında iki hatta üç tane böyle halvet var değil mi?”

Bakışların arasında sesim alçalarak teslim olmuştu, acemiliğim tazelenen çay bardaklarına karışmıştı sanki. Anladım ki bölmek âdetten değildi sohbeti. Hiç orali olmayan yaşlı tellak masadaki diğer parçayı ele aldı ve sözlerine devam etti.

...

3. kesit “Havuzlu Halvet”

“Duyduk duymadık demeyin!”

Ortalık sessizliğe bürünene dek tekrarlandı sesleniş. Balat Kapısı civarındaki çifte hamamın fresklerle bezeli kâgir camekânına giren tellal fermanı duyurmaktaydı. Elindeki tellak fermanıydı.

Huzmeli ışık saçan aydınlık fenerinin altındaki buyruk haçvari sıcaklığa kadar ulaşmıştı. Tüm bakışlar aynı yönde, sedefkârî nalın ve su yolu motifli peştamal arasında gezindi bir süre. Bahsi geçen alametler sayıklanıyordu; “çingirak takıla”, “demir halka takıla”, “nalın verilmeye”, “halvete girmeye”, “göz hapsine almaya” ...

Gayrimüslimlerin hamam ve halvet kullanımlarıyla ilgili kuralların uygulanması ve zamanın birlikteliğine etkisi meçhuldür. İhtimaldir ki, bir semtte haftanın günleri bölüşülmüş, diğerinde nalın giymeyi unutan

kendinden yahut öteki bellenmiştir. Tüm bunların aksine geç dönem Hürriyet Hamamı’nın Osmanlıca, Rumca ve Ermenice yazılmıştı giriş levhası.

Fakat dar koridorlu kurnasız bir köşe vardır ki, öyle herkese görünmezmiş. Suyunun akar değil durgun olması yahut hacmi, işlevi ve boyutları yüzünden herkesçe kabul de görmezmiş. İçeride, basamaklı havuza kulaç atmaya değil arınmaya inilirmiş. Yahudi ve Ermeni havuzları, Çıfıt Batağı, Çukur, Gulleytin, Mikve gibi isimlerle anılmış. Kimisine sonradan eklenmiş kimisinde kaldırılmış bir vakit sonra. Tahta Minare, Havuzlu, Balat hamamları gibi nicesinin semtinde yer etmiş, üzeri örtülse de toprakla.

4. kesit “Şeftali Halveti”

Çıkın dışarı!

İstanbul’da Cibali yangını sonrası çok sayıda hamam tahrip olmuş, yangın sonrası tulumbacılar soluğu yine çalışır vaziyetteki bir diğer hamamda almıştı. Çıplak halde dışarıya çıkmaya korkanlar ise son nefeslerini vermişti cehennemlikten kaçan alevlerin içinde. Ne çok hikâye, deyim ve atasözü türemişti çıplaklığın ekseninde. Bunlardan biri saklanmış gözden ırak bir köşeye.

Rivayete göre, Sultan’ın kızı doğuştan tek göğüslü olduğu için daima yalnız yıkanmış. Validesi nezaketinde yetişen genç sultan için hamamda tek kurnalı ufak bir halvet yaptırılmış. İçerideki mermer kurnalı niş, zamanla utangaç kızların kullandığı ‘Şeftali Kurnası’ olarak anılagelmiş. Üçgen formu, konumu, açısı ve girişindeki pıtrak motifli peştamalı kem gözlerden korumaktaymış halveti.

Lokomotif misali külhan, ocağın doymak bilmeyen cehennemliğini harlıyor, ara sokaktaki berberin, şerbetçinin ve hatta macuncunun siftahını gözetiyormuş. Şeftali Halveti de bu samimi yaşantının içinden çıkmış, aidiyet hisleri ile sarmalanmış, hikâyelerle süslenmişti.

5. kesit “Sultan Halveti”

Destur!

Ancak hünkârlar, sultanlar, paşalar kullanırdı bu altın yaldızlı köşeyi. Zarif sütunlarla çevrelenmiş göğe açılan aydınlık kubbesi, müzeyyen çinilerle bezenmiş rengarenk duvarları, değerli taşlarla kaplı kurna ve altın tasları, bitkisel motiflerle sonsuzluğu resmeden ipekten peştamalları, hoş kokulu tütsüleriyle yanan buhurdanlıkları...

Küllüye hamamlarında öne çıkan kimi halvetler vardır ki açılışında sultana, paşaya yahut hamam sahibine tahsis edilmiştir. Çarşı hamamlarında tebdili kıyafet ziyaretler de benzer izler bırakmıştır ardında. Hünkâr, Sultan, Paşa halvetleri yıkanma kültüründe yer etmiş; saygınlık, güç ve zenginlik göstergeleri olmuştur her biri. Öyle ki, saray hamamlarını aratmayan emsallerle taçlanmış İstanbul'un yedi tepesi.

Boşa değildi, hamamlar için 'halkın sarayları' benzetmesi.

6. kesit "Gelin Halveti"

Her şey, merasim öncesinde hazır edilmişti.

Geride kalan eski İstanbul düğünlerinde bir salı sabahıydı.

Hamam kapatılmış, kâhyalarla gönderilen bohçalar, saz takımları, hediyeler, ikramlar, yakın ve uzak akrabalar yola koyulmuştu. Cemekânda toplanan misafirler, ipekli peştamal içindeki gelini seyrediyordu. Peşi sıra dizilen genç kızlar ise görücüye çıkmıştı. Küpe, saç bağı ve sandık motifleri ile bezenmiş renkli peştamallar kuşanmış, bir başka gelin hamamının adaylarıydılar.

Natır ve ana kadınlar bir köşeye pek bir ihtimam gösteriyor âdeta mekik dokuyorlardı. Burası aksiyal köşelere kıyasla daha gösterişli ve özenle işlenmiş gelin halveti ve kurnasıydı. Çalgılar, türküler eşliğinde yıkanan gelin bir dizi ritüeli gerçekleştiriyordu. Erkekler kısmında ise bir diğer gösterişli halvet kubbesi damat alayının başını çekiyordu.

7. kesit "Çardaklı Halvet"

Yoktu!

Hatırlananlar, yazılanlar ve çizilenler arasında benzeri yoktu. Devşirme olduğu düşünülen hamamda duvar içi kadar bir merdivenle erişilen halvet

üzeri çardak cehennemliğe meydan okuyordu.

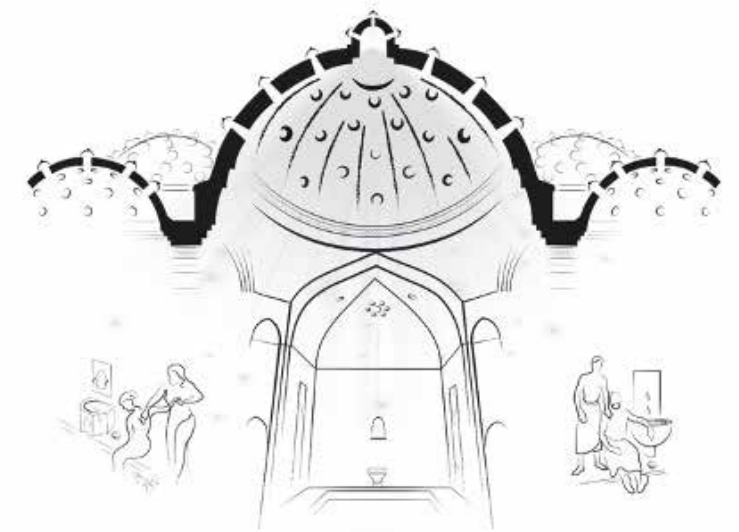
...

Kapı tekrar aralandı.

Elindeki bayrak ve yaka kartı ile genç bir rehberdi gelen. Besbelli grubu için fiyat konuşacaktı. Yaşlı tellak yedinci kupür dışındakileri masada bıraktı, sendeleyerek fiskiyeye doğru yöneldi ve kapıdan birer ikişer giren turistleri güler yüzle karşıladı.

Aralarında Türkçe bilen yoktu fakat yaşlı tellağın gözleri ısıtmıştı hamamın soğukluğunu. Bir diğeri ocaktaki çayı tazeledi, boş bardakları temizledi. Öteki ise gelenlere nalın ve peştamal servisine koyuldu. Bu arada parçalar duvardaki yerlerini almış, masa toparlanmıştı.

Rehber kese ve sabunların dizildiği küçük kasadaki uzlaşmanın ardından grubuna döndü ve birlikte galeri katındaki soyunma kabinlerine çıktılar. Ahşap dar bir merdiven uzanıyordu şirvan kısmına. Hamam sahibi, yaşlı tellağın da aralarında bulunduğu çalışanlarına "... saunayı da hazır edelim" ile biten bir dizi hatırlatmada bulundu. Galeride detayları aktaran ve anahtarları dağıtan rehber duydukları üzerine bir eliyle ahşap korkuluğa sarıldı ve hafifçe eğilerek aşağıya seslendi.

“Sauna, Fin hamamı var mı?”

Ahmet amca yarım kalan hikayesinin hatırası ile öne atıldı. Buruk bir sesle haykırdı.

“Var, efendim bizim yedinciye sedirden ahşap giydirdik, kurnaları kaldırdık daha da ısıttık!”

Yeni kesilmiş kupürü yavaşça elinden bıraktı. Küllüğe yaslı sigarasını çekti ve solurken içinden tekrarladı.

“Vardı ya, geride kaldı...”

Zamanla duvardaki kesitler yaşlı tellağın yokluğunda anlamsızlaşmış, unutulmaya terk edilmişti. Peki ama, ‘halvet’ kronotopu içerisinde ne tür toplumsal değer, imge ve içkin temsiller öne çıkmaktaydı?

Birbirine eş görünen bu odaların çevresi ve kullanıcıları ile nasıl bütünleştiğini, kolektif belleğin parçalarını nasıl sahiplendiğini zaman, uzam ve eylem sarmalında resmediyordu her biri. İstanbul’un geriye kalan 7 halveti bu anlamda kâğıda ve sahneye dökülesi müstesna bir manzaranın renkli kesitleriydi. Tıpkı tepelerinde göğe açılan, karanlığın ablukasını kıran yıldızlar gibi.

Yıldızları unuttuk!

Gökyüzünde ve yerde sayısız yıldızları ...

Not: Haritalama, çizim ve illüstrasyon yazara aittir.

KAYNAKLAR

Bakhtin, M. (2001). Karnavaldan Romana, Çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları.

Haskan, M. N. (1995). İstanbul Hamamları, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları.

Koçu, R. E. (1958). İstanbul Ansiklopedisi, Koçu Yayınları.

SEREN ALAGÖZ SEVGİLİ MEKTUP

Yazacak kimsem olmadığı için, daha doğrusu şimdiye kadar kimseye mektup yazmadığım için (tabi okul ödevlerini saymazsak) sana yazmaya karar verdim. Demem o ki; baştan uyarıyorum. Bu ilk denemem. Sürçülisan edersem affola. O yüzden şimdi seninle el ele verip “mış” gibi yapacağız. Sen benim yakın bir dostum“muş”sun, günlerdir benden gelecek olan bu mektubu bekliyor“muş”sun, bu coğrafyayı, anlatacağım köy evini, en çok da beni, herkesten çok sen merak ediyor“muş”sun gibi yapacağız. Hazırsan başlayabiliriz.

Evet. Sana Gaziantep’in bir garip köyünden yazıyorum. Garip derken, bana göre hem tuhaf hem de farklı. Ama aslında ne tuhaf ne de farklı. Köy işte. Bildiğin köy. İçinde; ufak birkaç ev, zeytin ağaçları, fıstık ağaçları, bahçesinde ev ahalisinin yemesine yetecek kadar domates, salatalık, biber, nane, senin deyimimle semizotu, benim deyimimle pirpirim, dışarıda bir ortak tuvalet, su kuyusu, su depolamak için bir tanker... Bu böyle sürüp gider. Anlayacağın; temelinde çok da farklı değildir diğer köylerden. Sanırım, bir yeri anlamlı veya “garip” kılan, orayı herhangi bir yer olmaktan çıkaran, insanın o yerdeki yaşamışlıkları oluyor. Olabilir mi? Buradaki anılarım, şimdikilerin çok uzağında olduğu içindir belki de burayı garip diye nitelendirmem. Aslında, burada garip kelimesini olumsuz bir anlamda kullanmadığımı belirtmek isterim. Çünkü insan özlemini duyduğu bir yere nasıl olumsuz hisler besleyebilir ki? Belki de besler. Ama en azından kendim için beslemediğimi söyleyebilirim. Kafam çok dolu. Sen de fark etmişsindir. Sürekli asıl konunun çevresinde dolaşıp bir türlü o kapıdan içeriye giremiyorum. Gerçi, çevresi de asıl konuya dair değil midir? Uzun bir süredir dışarıdan evimizi gözlemliyorum.

Sanki eskilerden bir film sahnesi seyrediyorum. Arada durduruyorum. İleriye sarıyorum. Tekrar durduruyorum. Geriye sarıyorum. Köy evimizin taş duvarına kafamı yaslayıp, gözümü yumuyorum. Saymaya başlıyorum. Biiir, ikiii, üüüüç... Gözümü açıyorum. Bugündeyim. Önünde saklambaç oynadığımız duvarın sıvası dökülmüş, ahşap pencerenin boyası soyulmuş,

damdaki anten yamulmuş, paslanmış, eskimiş. Kapıdan içeriye girmek istiyorum ama zorlanıyorum. Kapıya geliyorum. Demir kapı bana, ben demir kapıya bakıyorum. Bu kapı, eşik gibi bir şey benim için. Adımımı o eşikten içeri attığımda ben artık o eski ben olmayacağımı biliyorum. Aslında dışarıdan bakınca, derme çatma demir bir kapı. O kadar. Ama işte bu sadece işin görünen yüzü. Sanıyorum ki; kapıdan içeri girip, olanları anlatınca ne demek istediğimi daha iyi anlayacaksın. Kapıyı açıyorum. İçerideyim. Bir koku. Çocukluğum kokuyor. Tarifi zor. Kokuyu duymamla yirmi iki sene öncesine gitmem bir oluyor. Çocukluğuma. İçimde heyecan, sevinç, hayret, üzüntü, merak, korku... Kalbim küt küt. Şaşıracaksın belki ama ilk defa bir yere ait hissediyorum. ‘Hoş geldin diyor bu küçük, buz gibi evin girişi. Buz gibi ama sıcacık ediyor içimi. Hoş buldum diyorum. ‘Senelerdir neredeydin’ diye soruyor ve ekliyor. Seni çok özledik. “Dik” mi diyorum. Siz kimsiniz? Başlıyor anlatmaya. Uzun zamandır birilerinin bu kapıdan girmesini beklediklerini, ama kimsenin gelmediğini, kendilerini artık çok yalnız hissettiklerini, eski, kalabalık günlere özlem duyduklarını, hiç mi hatırıma gelmediklerini ama yine de iyi ki geldiğimi söylüyorlar. Sözlerindeki sitemi duyuyorum. Hak da veriyorum. Ama diyecek oluyorum, susuyorum. Aması yok. Giriş kapısının arkasındaki bir çalı süpürgesi selamlıyor beni. Ben diyor, seni tanımam etmem. Yenilerde geldim buraya. Ama neneni çok severim. Herhalde benziyor olacağız ki hemen anlıyor kim olduğumu. Nenen diyor çok gönlü yüce bir kadındır. Karşı evdekiler işe yaramam diye kapı dışarı etti beni. Ama o beni bırakmadı soğukta. Hemen aldı içeri. Süpürgemin saçaklarını temizledi, bir güzel yıkadı, kuruladı. Hiç bu kadar değerli hissetmemiştim. Ara ara birlikte evin içinde gezintiye çıkarız. Sonra yine temizler beni. Kendimi işe yarar hissederim. Sahi bir süredir gelmiyor o da. İyi mi? O soruyor, ben susuyorum. Ne çok susuyorum. Etrafıma bakmaya devam ediyorum. Burası çok küçük geliyor gözüme. Büyüdüğüm için mi yoksa büyüdükçe hayallerimin küçüldüğü gibi burası da mı küçülmüş? Aslında küçülmediğini biliyorum. Buraya, evin en küçük odası da diyebilirim. Toplam üç bölümden oluşan bu minik evin, geçit alanı burası benim için. Eskiden burada ne vardı, hatırlamaya çalışıyorum. Girişte hızlıca çıkarılan bir sürü yamru yumru minik ayakkabıyı hatırlıyorum. Karşı duvarda üst üste yığılmış, üzeri örtülmüş, altında ne olduğu belli olmayan bir yığın eşya. Hâlâ aynı. Hâlâ oradalar. Eşyalardan hiç ses gelmiyor. Bizim çalı süpürgesi gibi işe yarar da hissetmiyorlar belli ki hiç pas vermiyorlar. Onları anlıyorum. Ne kadar da anlayışlıym. Duyduğum koku daha da yoğunlaşıyor. Bu koku biraz da nem kokuyor. Şimdi anlıyorum neden nem kokusunu oldum olası çok

sevdiğimi. Arkadaşlarım hep tuhaf karşılaşmışlardır bu durumu. Nem kokusu da sevilir miymiş? Bende bir vitamin eksikliği mi varmış acaba? Onunla alakalı olabilir miymiş bu sevdam? Değildi. Sadece, küçük odalarında kendimize kocaman bir dünya kurduğumuz bu köy evinde duyduğum o nem kokusu beni güvende hissettiriyordu. Ama onlara bunu söylememiştim. Ben de bilmiyordum zaten. Evin sıvası dökülmüş. Duvar soğuk ve nemli. Tavan yüksek. Bu geçidi de odadan sayarsak üç oda nenemin evi. Diğer odalar bu geçide açılıyor. Soldaki oda günün çoğu zamanını geçirdiğimiz oturma, uyuma, misafir odası. Özetle hayat odası. Sağdaki oda ise buzdolabının, minik eski bir fırının, tüplü bir ocağın olduğu, eskiden nenemin kendi elleriyle açtığı köy ekmeklerini getirip sakladığı, üzerini bir bezle örttüğü, mutfaktan hallice bozma bir oda. Sağdaki odaya girmek istiyorum ilk. Eski ahşap bir kapısı var. Açık. Diğer odanın kapalı. Sanki bilerek kapatmışlar gibi. Ne yalan söyleyeyim orayı sona saklamak benim de işime geliyor. Sınavlarda da kolay sorudan başlardım hep. Burası biraz karanlık. Hep öyleydi. Perdeleri hep örtüktü ve sadece bir penceresi vardı. O zamanlarda burası mutfak mı ardiye mi neydi anlamlandıramazdık. Gerçi, bu umurumuzda da değildi. Sanki hiç değişmemiş burası. Eskimiş bir buzdolabı, duvarda eşyaları koymak için ahşap kapaklı, bazıları kapaksız nişler, eski antika eşyalar. Ama antika olduklarının farkında değiller. Öyle değerliler ama değersiz sanıyorlar kendilerini. Tıpkı bazı insanlar gibi. Bu oda sessiz. Konuşmuyor içindekiler benimle. Sanırım beni tanımadılar. Çünkü biz çocuklar buraya pek sokulmazdık. Daha çok annelerimiz buradaydı ve tabi ki nenem. Ekmegi burada ıslarlardı. Yemekler burada hazırlanırdı ama hep diğer odada, yer sofrasında yenirdi. Ne kadar lezzetliydi o yemekler. Çok çeşit yoktu. Bildiğiniz ekmek, peynir, zeytin, yumurta bazen de karpuz. İnandır mısın, bir daha hiç o kadar lezzetli bir şey yediğimi hatırlamıyorum. Buranın toprağı mıydı lezzetlendiren yoksa o odada olmak mıydı? Bilmiyorum. O oda. Ne ifade ediyordu bana? Neydi bu bağ? Bu aidiyet? Bir an önce o odaya gitmek istiyordum. Hem istiyordum hem istemiyordum. Arkamı dönüp çıktım bu odadan. Şimdi önümde yine ahşap bir kapı. Bir eşik daha. Ne kadar da eskimiş kapı. Gerçi belli, boyanmışlar tekrardan beyaza. Ama eskimiş işte. Yıpranmış. Bir kapı neler söyler insana? Nelere şahit olmuştur sizleyken ve sizden sonra? Neler saklıyordur arkasında? Gözlerimi kapatıp hayal etmeye çalışıyorum. Çocukken nasıldı? Bir yandan çok korkuyordum. Ya bıraktığım gibi bulamazsam? Bulamayacağım kesin. İçten içe bunu biliyorum. Zamanı yenen bir şey var mı bu dünyada? Derin bir nefes alıyorum. Açıyorum kapıyı, kalbim ağzımda. Karanlık. Perdeler kapalı. Neyse ki perdeleri

açtığımda pencerelerden içeri süzülen gün ışığı rahatlatıyor beni. Yirmi bilemedin yirmi beş metrekaare olan bu küçük oda, ben ve çocukluğum birkaç saniye sessizce duruyoruz. Oda beni, ben odayı, çocukluğum ikimizi seyrediyor. Üçümüz de nereden başlayacağımızı bilemiyoruz. Birbirimize biraz zaman tanımanın en iyisi olduğuna karar veriyoruz. Gözlerim, içimizi sıcacık eden, üzerinde çay demlenen, kestane pişirilen sobamızı arıyor. Ama yok. Sadece, ondan geriye kalan duvardaki delik var. Sağ köşede duran sedirler de yok. Yerini nenemin herhalde ikinci elden aldığı 2 adet çekyat almış. Biri güneyde biri batıda olmak üzere iki ahşap pencere var. Çekyatları pencerelerin önüne yerleştirmiş. Üzerlerine de üşümesinler diye pileli, çiçekli bir örtü örtmüştü. Koltukların arasında küçük, tüplü, eski bir televizyon var. Sanıyorum ki küçüklüğümdeki bir üst modeli. Onun üşümeyeceğini düşünmüş olmalı ki onun üzerini örtmemiş. Televizyonun biraz üzerinde, zeytin gözlü nenemin gençlik fotoğrafı. Küçükken de ordaydı. Yeri hiç değişmemiş. Hikâyeler anlatırdı o zamanlar. “Fatma Gözel” diye anarmış herkes onu. Gerçekten, ne kadar da güzelmış. Uzanıp alıyorum resmini. Zemin çıplak. Şu an ki duygularım gibi. Üzerini örtmek istiyorum ve o sıcak günlerimize dönmek. Mümkün olmadığını biliyorum. Perdeler... Ah o perdeler. Çocukluğumun perdeleri. Turuncu çiçekli, krem tonlarında. Sadece bizim evimize ait olduğunu düşündüğüm ama aslında o dönem bütün köy evlerinde olan perdeler. Bunu fark ettiğimde hem üzülmüş hem de sevinmişim. Çünkü biricikliğimi kaybetmişim. Ama aynı zamanda da arkadaşlarımla ortak bir paydada buluşmak iyi gelmişti. Sağ duvarda iki niş. Diğer bir deyişle yüklük. Perdeyle örtülmüş. Perdeyi çekiyorum. Eski püskü iki döşek. Minikken üzerlerine tırmanma yarışı yaptığımız o çeşit çeşit, desen desen döşekler... Üzerine çıkıp atladığımız, bir döşekle oynanabilecek kaç çeşit oyun varsa oynadığımız günler... Onlar da eskimiş. Renkleri solmuş. Odanın sağır duvarında ahşap çerçeveli cam kapaklı iki niş daha var. İçleri yastık, eşarp, ıvır zıvır dolu. Onların yanında bir minik niş daha ve nişin içinde parmaklıklıklı küçük ahşap bir pencere. Pencerenin önünde nenemin yıpranmış eşarabı. Nişin üzeri bit pazarı. İnce uzun bir ayna çerçevesiz, sinek kovar, kristal bir küllük, kolonya, gırgır, içinde krem olduğunu düşündüğüm bir cam kavanoz, içi boş beş litrelik plastik su şişesi, çakmak, bir plastik küllük daha, kılıfı çıkarılmış iki adet koltuk minderi, bitmek üzere tüp krem... Acaba onların hikâyesi ne? Ne zaman geldiler buraya? Nereden geldiler? Ne zamandır buradalar? Mesela koltuk minderi önceki hayatında kimleri ağırladı? Üstünde kaç çocuk zıpladı çılgınlarca? Çok örselendi mi? Yoksa

mutlu muydu hayatından? Düşünmeden edemiyorum. Tavanda ahşap yuvarlak kesitli kirişler. Nasıl da heybetliler. Hepsi teker teker selamlıyor beni. Yan yana dizilmiş onlarca kiriş. Hep bir ağızdan hoş geldinizler, sefa getirdinizler. En sonda kalan kiriş bağırıyor en baştakilere. Hop çekilsenize biraz! Göremiyorum nene hatunun biricik torununu. Söylediği kadar var mıymış? Kime benziyor? Nene hatuna mı? Kime diyorum kime! Meraklı kiriş olsa gerek bu diyorum içimden. Gülümsüyorum. Birkaç adım ilerliyorum, beni görebileceği bir köşeye. Ne kadar da doğallar diyorum içimden. Ne kadar da güçlü ve birbirine kenetlenmişler. Yıllara meydan okuduk der gibi bir halleri var. Kıskanıyorum bu hallerini ama belli etmiyorum. Ben de selam veriyorum. Sol taraftaki duvarda kırık, çarpık çurpuk asılı duran bir minik ayna gözüme çarpıyor. Ama hatırlamıyorum küçüklüğümde. Belki de oradaydı. İzliyordu bizi. Aramıza katılmak istiyordu. Ama biz orali olmuyorduk. Çünkü dünya bizim etrafımızda dönüyordu ve mutluyduk. Peki ya şimdi? Neyse. Yeter artık, bağla şu mektubu dediğini duyar gibiyim. Aslında daha çok şey var anlatmak istediğim ama onu da belki başka bir mektubumda anlatırım. Hazırsan bağlayabilirim.

Evet. Bu mektubu sana dışardan baktığında sıvası dökülmüş, önünde minik bir terası, plastik iki sandalyesi, bir adet küçük lavabosu olan bu garip köy evinin hayat odasındaki eski, plastik masasından yazıyorum. Bu evi ayakta tutan ve bizzat bu küçük çocuğun bugünkü ben olmasında katkısı olan; bu taş duvarlar, demir parmaklıklıklı pencereler, beton zemin, dökülmüş sıvalar, ahşap kirişler, düz dam, döşek nişleri, kapılar, nem kokusu, ıvır zıvırlar, soba deliği, küllükler, perdeler, sedirler, yastık kılıfları, oynanan oyunlar, yenilen kestaneler... Oradan bakınca küçük ya da anlamsız görünüyor olabilirler. Ama onlar, çocukluğumun en büyük şahidi ve oyun arkadaşı. Hepsine, sana ve tabi ki bana bu mektubu yazma cesareti veren Fatma Gözel’e çok teşekkür ederim. Birazdan ben, çocukluğum ve Fatma Gözel bu köy kapısından çıkıp gideceğiz. Bir eşik daha geride kalacak. Ve ben ne zaman karanlıkta hissetsem, Fatma Gözel’in fotoğrafına bakacağım. Işık dolu, sıcacık, mutlu günlerimizi hatırlayacağım.

Son olarak, evimizi dışarıdaki lavaboda gördüğüm minik, tatlı, yeşil kertenkeleye emanet ediyorum. Bil istedim. Eminim ki hepimizden daha çok sahip çıkacaktır buraya. Mektubum burada bitiyor. Kim bilir, belki yeni yılda yeniden görüşürüz. Kal sağlıklıca!

Adres; Gastün Köyü, Gaziantep

İREM DİNÇLER DIORAMA

Unutmaya kafa tutan üç boyutlu bir direniş girişimiydi bu. Zira unutulmaması, unutturulmaması gereken değerler vardı yaşamında, şehrinde, semtinde, sokağında; kokusuyla, dokusuyla, sesiyle, rengiyle... Belleğindeki anıları yaşatma ve yaratma eylemi zamana dokunma arzusunun bir sonucuydu. Öyle ya ne malzemenin sınırı vardı ne de anıların. Her seferinde sanki yeni bir yolculuğa çıkıyormuşçasına heyecanla oturur ve başlardı çalışmasına, yarattığı o ufacık mekânlarda kendini bulma umuduyla.

O gün de umudun izini sürdüğü günlerden biriydi. Sabırsızlıkla çalışma masasının karşısındaki raflara yöneldi. Sıra sıra dizilmiş çeşitli boyutlardaki kapalı kutular üzerinde gezindi eli önce. “Hafıza Kutusu” adını verdiği kutuya dokunduğundaya duraksadı. Dudağının kenarında yarım bir tebessüm, içinde buruk bir his. Kutuyu alıp usulca masanın üzerine bırakırken kendisi de kutunun karşısındaki yerini aldı. “Hafıza Kutusu” diye geçirdi içinden tekrar. Kapağı kaldırırken bir an düşündü. Geçen her yıl sanki gizlice gelip kutunun kapağına oturmuş gibiydi. Bu ağırlık belli ki zamanın işiydi. Neyse ki birkaç saniye sonra değdi gün ışığı bir mekânın saklı izlerine. Yüzü güne dönen siyah-beyaz fotoğraflar, kartpostallar, gazete kupürleri... Zamanını kaybetmiş birer ruh gibiydiler.

En üstte duran gazete kupürünü aldı eline. Büyük, kırmızı puntolarla atılmış olan başlık döküldü dilinden: “Samsun 19 Mayıs Karadeniz Fuarı saat 13.00’te açılıyor.” Yıl: 1963. Başlığın altında bir fotoğraf, fuar girişinden. İki yanı ağaçlarla çevrili giriş kapısı üzerindeki “Samsun Fuarı” yazısı halâ okunuyordu rengi solmuş gazeteden.

Elindekini bırakıp masanın üzerindeki kalın beyaz kartonu aldı hemen. Kesme bıçağını da kutusundan çıkarıp fuar alanı için uygun, dikdörtgen bir zemin hazırladı. Malzeme kutularından ağaçları ve yapıştırıcısını bulup ağaçları zeminin uzun kenarına teker teker yerleştirdi. Giriş kapısı için

bir boşluk bırakarak yapıştırmaya devam etti. Bu küçük ağaçların yeşili fuardaki ağaçların yeşilinden değildi. Daha koyu, hatta siyaha yakın gibiydi. Oysaki o gün fuarda yeşilin neredeyse her tonuna tanıklık etmişti. Hatta en sevdiği renk sorulduğunda hep “fuar yeşili” derdi. Belki de bu rengi bilen artık sayılı kişilerdendi. Ağaçları yerleştirmeyi bitirdiğinde giriş kapısı için artakalan kartonlardan küçük parçalar kesti. Kapının üzerindeki yazının bulunduğu ve tıpkı bir anıt gibi duran sütun için kestiklerine bir büyük parça daha ekledi. Parçaları yapıştırıp sütunun üzerine kalın uçlu siyah pilot kalemle “Samsun Fuarı” yazdı. Kapıyı ağaçların arasındaki boşluğa yerleştirirken ruhu bir iple alanın içine çekiliyor, kalbindeki bir boşluk da doluyor gibiydi. Karadeniz’den esen ferah bir rüzgâr o yosun kokusunu mu getirmişti, yoksa odayı kaplayan yapıştırıcı kokusu zihnini mi bulandırmıştı? Kalkıp masasının yanındaki pencereyi açtı. Karadeniz, adı gibi kara ve dalgalıydı. Yüzüne çarpan rüzgâr onu kendine getirdi. Bakışları fuar alanına yöneldi.-Artık eski fuar alanıydı.-Gözleri, fuar zamanından kalma küçük bir alışkanlıkla giriş kapısını aradı, bulamayınca zihninde kalan o heybetli kapıyı, kapıda bekleyen heyecanlı kalabalığı ve bu kalabalığın tatlı melodisini hayalinde tekrar tekrar canlandırdı... Alanın üzerinden vızır vızır geçen otomobiller, hiç yorulmayan otobüsler, bir yere geç kalacakmış gibi aceleyle yolcu indirip bindiren dolmuşlar ve aynı güzergâhta sabah akşam sıkılmadan mekik dokuyan tramvay, gerçeği tekrar yüzüne vurdu. Gökyüzünde koca bir ses bulutu. Sahi ne çok ses vardı! Biraz rahatlamak için masasının karşısındaki rafların yanında duran plakçalarına en sevdiği şarkılardan oluşan plağı yerleştirip çalışmasına koyuldu. Kapağı açık kalmış yapıştırıcının ucu ise çoktan donmuştu.

Hafıza Kutusu’nda siyah beyaz fotoğrafın altından kırmızı rengi ile adeta ona göz kırpan kartpostalı aldı bu sefer. İşte, fuardan bir kırmızı: ‘Tekel Pavyonu’. O meşhur Samsun sigarasını temsil eden pavyonun önünde, sahile nazır mavi banklardan birinde birbirine dönük oturmuş, sohbet eden iki adam. Bu iki adamı hatırladı. Belleği artık bir yapbozu tamamlar gibi boşlukları dolduruyordu. Onları fuar içinde sahilde yürürken, Tekel Pavyonu’na gideceği sırada görmüştü. O gün, oturan adamlardan daha yaşlı olanı sigarasını yakmaya çalışıyordu. Hava açıktı ama rüzgâr izin vermiyordu. Ah Karadeniz! Dalgası, rüzgârı eksik olmazdı. Diğerinin şapkası da rüzgârla uçup onun önüne düşmüştü. Şapkayı alıp sahibine verirken yaşlı adam bir yandan bir şeyler anlatıyor diğer yandan da bir türlü yakamadığı sigarasına söylenip duruyordu. Cebinden kendi çakmağını çıkarıp ona vermişti. İsimlerini hatırlayamadığı bu iki adamla orada, Tekel Pavyonu’nun gölgesinde, tanışmıştı. Fuara Trabzon’dan bir

haftalığına gelmişlerdi... Şimdi nerede, ne yapıyorlar acaba bu adamlar? Fuarı unutmuş olamazlar! Kim bilir, belki de göçüp gittiler bu dünyadan. Ağır ağır uzaklaştı belleğindeki misafirlerden ve cevapsız sorulardan.

Tekel Pavyonu için kartondan farklı büyüklüklerde ve sigara paketine benzer maketler hazırladı önce. Keçeli kalem kutusundan kırmızıyı alıp maketleri boyadı. Kuruyan boyalar bordoya dönmeye başlamıştı. Hayır! Fuar kırmızısı olacaktı. Renk açıcı ile maketlerin üzerinden bir kat geçti. Fark eden bir şey olmadı. Bir kat daha. Evet, şimdi hazırды. Yapıştırıcısının donmuş ucunu makasla ayırıp maketleri birleştirdi. Alanı süsleyen Tekel Pavyonu da yerini almıştı. Banklar ve adamlar için hazır figürler kullanacaktı. Elindeki bank figürleri beyazdı. Onlar da fuardaki gibi mavi olmalıydı. Bankları da mavi boyayla boyayıp insan figürlerini bankın üzerine yapıştırdı. Yaşlı olan adamın eline küçük bir sigara maketi yapıp yerleştirdi. Şapka detayını da unutmadı. Siyah keçeden küçük bir şapka yapıp diğer adamın başının üzerine yapıştırdı. Elini yavaşça insan figürlerinin üzerinde gezdirirken birden ürperdi. Ne tuhaf, ruhları bilinmezlerle göç etmiş bu iki adam, şimdi o odada, sanki zamanda hapsolmuş gibi soğuk, sessiz ve ifadesizdi.

Kutudaki siyah beyaz fotoğrafa uzandı. Onun çektiği fotoğraflardan birisiydi bu. Fotoğrafta, fuar lunaparkında; ellerindeki balonlarla, heyecanla ona el sallayan çocuklar vardı. Hatta biri el sallarken balonunu kaçırmıştı elinden. Sonra diğer çocuklar da gökyüzüne armağan etmişlerdi kendi balonlarını. Mahallenin çocuklarıydılar, tanıyordu onları. Dönme dolaba binmek için diğer çocuklarla birlikte sıra bekliyorlardı. O kalabalıkta harareti konuşmalar, stantlar arasında gezinirken fuar radyosundan çalan şarkıya eşlik eden kadınlar, motor akrobatlarının gösterileri ve onları izleyenlerle doluydu fuar. Hiç durmadan o kuyuda dakikalarca dönebilen akrobatlar her seferinde hayrete düşürüyordu onu. Onlar o kuyuda bir yükselip bir alçalırken izleyiciler de gizleyemiyordu şaşkınlıklarını. Akrobatlar hız alıp tam havada asılı kaldıkları anda çektiği bu fotoğraf en sevdiği fotoğraflardanı. Çünkü çocuklar, gençler, yaşlılar... Kadınlar ve erkekler, herkes girmişti o kadrja, yüzlerindeyse tebessümler...

Fotoğrafı bırakıp dönme dolap için bakır telden iki çember oluşturdu. Çemberleri ayakta durabilmesi için ayrı bir zemine sabitledi. Dolaplar için renkli kartonlardan küçük parçalar kesti. Parçalara dolap şekli vererek üzerlerine desenler ekledi. Dolaplardan birini iki çemberin arasına

yapıştırıcıyla sabitledi. Bir tanesi bitti bile. İki, üç... Hepsi yerini aldı. Dönme dolabın önüne çocuk figürlerden yerleştirdi. Fuardaki gibi hepsi sırasını bekliyordu. Malzeme kutularından küçük ölçekli balon maketlerini aldı. Balonları çocukların avuçlarına yapıştırırken “gökyüzüne uçamayan balonlar” diye mırıldandı. Lunaparktaki motor kuyusu için fuar zeminine önce kurşun kalemle silik bir daire çizdi. Ardından maket bıçağının ucunu dairenin üzerinde hafifçe bastırarak gezdirdi. Kesilen parçayı zeminden ayırırken içindeki boşluğa benzer küçük bir boşluk oluştu. Temizleme fırçasıyla zemindeki kalıntıları temizledi. Motor kuyusu hazırды. Motor akrobatı figürlerini kuyunun en yüksek yerine yerleştirdi. Kadın, erkek, genç, yaşlı ve çocuk figürlerden kalabalık bir izleyici grubu yapıp kuyunun etrafına dizdi. Zemindeki insan figürlerinin her birine uzun uzun baktı. Sanki zamanın fişini biri prizden çıkarmış gibiydi. Çok geçmeden birbirine ritim tutarcasına yerleştirilmiş fuar stantları için renkli kartonlarından birkaç tane daha aldı. Bu kartonlardan küçük küpler yapıp alana yerleştirdi. Müşterilerini bekleyen stant sahiplerini de unutmadı. Stantların önünde duracak olan figürü yerleştirirken bedeninde bir karıncalanma hissetti. Nefesi daralıyordu. Elindeki bu son figürde kendisini görür gibi oldu. Standın önünde duruyor, her şeyi görüyor, duyuyordu; ama hareket edemiyor, konuşamıyordu. Denizden yükselen yosun kokusu her zamanki gibi etrafı sarıyordu. Fuardan yükselen sesler zihninde yankılanıyordu. Konuşmalar, kahkahalar, şarkılar... Uyuyakalmıştı. Kendine geldiğinde hava serinlemiş, başını yasladığı bileği uyuşmuştu. Zamana dokunmanın verdiği hisle sevdiği bir şiirin dizeleri dökülüverdi dilinden “Ne olurdu kokunun da fotoğrafı olsaydı, sesin fotoğrafı. Boşluğun fotoğrafı. Parmak uçlarındaki karıncanın, ruhtaki üşümenin...”¹

Penceresini kapatmak için yerinden kalktı. Fuardan kalan tek mekân, lunapark işte oradaydı; fakat dönme dolap dönmüyordu. Yine mi arızalanmıştı? İnternette açılan şarkılara kimse eşlik etmiyordu. Diğer aletlerden çıkan mekanik sesleri duyabiliyordu. Tanıdık birilerini görmeyi umdu. Olmadı. Pencereyi kapatıp masasından Samsun Fuarı Dioraması’nı* aldı. Odasının en güzel köşesine yerleştirirken bozuk plağı yine o parçanın nakaratında takılı kalmıştı...

“Birden dursun istersin
Seneler olunca mazi
Öyle bir geçer zaman ki”²

Figür 1. Fuar giriş alanını ve giriş kapısını gösteren kartpostal (1985) ³

**Diorama: Anların veya kurgu hikâyelerin üç boyutlu olarak modellenmesi⁴*

KAYNAKLAR

[1] Erbaş, Ş. (2020). Otların Uğultusu Altında (7. Baskı, s. 22), İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

[2] Erkin Koray, 'Öyle Bir Geçer Zaman ki' Şarkı Sözü.

[3] Yurt Matbaacılık tarafından basılmış olan kartpostal yazarın arşivindendir.

[4] 1 Ocak 2022 tarihinde, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Diorama> adresinden erişildi.

AYŞEN ATABEY BİR EV BEŞ HAYAT

Burası, Girne kıyılarındaki köylerden birinde, oldukça görkemli görünen bir ev. Şimdilerde hiç kimse oturmuyor. Evde tam beş hayat yaşanmış. Farklı hayatlar, farklı kimlikler... Fakat yaşanan bu hayatların bir şekilde devamı olmamış ya da olamamış. Nedendir bilinmez, sonu hep hüznü biten olaylar yaşanmış bu evde. Bu beş hayattaki herkes, evden isteyerek ya da istemeden bir şekilde gitmiş, gidivermiş... Ve bu ev, yıllarca birçok acı olaya tanıklık edip, acının verdiği direnme gücüyle hep ayakta durmaya çalışmış...

Yazar tarafından çekilmiştir. Foto No.1 – Tarih: 29.12.2021

BİRİNCİ HAYAT

Yıl 1965

Hristo, babasından kalan arsaya zor şartlarda ticaret yaparak kazandığı parayla, doksan metre karelik bir ev yaptırıp evlenmiş ve mutlu bir hayata başlamış. Evliliğinin ardından Dünya'ya gelen ilk kızı Athena, bu minik evdeki mutluluğu daha da yukarıya çıkarmış ve heyecanına heyecan katmış. Athena'nın ardından ikinci kızı Maria doğmuş. Hristo, karısı ve kızlarıyla hayata daha da sınıksız sarılıp, kazancından artırdığı parayla evini genişletmeye karar vermiş.

Yıl 1970

Hristo, evine yeni odalar ekleme düşüncesiyle bir taşeron bir de kalıpcı ustasıyla anlaşır. Ardından yeni temeller, yeni demir filizleri, yeni kolonlar... Hristo, dışından turnağından biriktirdikleriyle evinin daha da büyümüş halini düşünerek, evini tamamlayacağı günün heyecanı ile günlerce beklemektedir. Bu düşünce onu günden güne mutlu hissettirmekte ve ona sabırsız bir heyecan yaşatmaktadır.

Yıl 1974

Takvimler 20 Temmuz'u göstermektedir... Hristo, çıkan savaş nedeniyle karısı ve iki kızını alarak evini terk etmek zorunda kalır. Kendini

Larnaka’da bir akrabasının evinde bulur. O, artık bir savaş göçmenidir ve başına gelen bu olayla adam akıllı bir travma yaşamaktadır... Aylarca, dışından tırnağından artırıp yıllarca biriktirdiği parasıyla yaptırdığı evini, bahçesine diktiği portakal, mandalina, greyfurt, turunç ve limon ağaçlarını düşünerek ağlayıp durmaktadır. Aylar sonra bir gece, sığındığı kuzeninin evinin verandasında oturmakta; birkaç kadeh içip dertleşmektedirler.

“Evimi çok seviyordum, ama ona sevinemedim. Orada oturacak olan her kimse, ona da haram olsun. Mutlu olamasınlar inşallah!..” diye bir beddua dile getirir. Ve gözlerinden yaşlar süzülür...

Girne kıyılarındaki o güzel evin mimari elemanlarının da isyanı doruklardaydı. Duvarlar, kapılar, pencereler, tavanlar, bahçedeki ağaçlar, ön tarafa ekilen yasemin, begonvil çiçekleri, güller, isyanını göstermek istercesine akan hüznü bahçe çeşmesi...

Hepsi, “Böyle mi olmalıydı” diye ağlaşıp duruyorlardı. Hristo’nun bedduasını duymuş gibiydiler. Bunu hissediyor ve hepsi bir ağızdan isyan ediyordu...

Güney’den esen rüzgarlar, bu ağlayışlara bir serenatla eşlik ediyordu...

İKİNCİ HAYAT

Ev, 1974’te Astsubay Mehmet ve ailesine tahsis edildi. Mehmet, karısı, çocukları ve annesiyle mutlu bir hayata “merhaba” demenin tarifsiz sarhoşluğundaydı...

Bahçeye kaktüsler, yeni dünya ağaçları, nergisler, feslikenler ektiler. Mehmet Astsubay, evin içerisine taştan bir şömine, verandaya yeni demir korkuluklar, bahçeye çocukları için salıncaklar bile yaptırmıştı. O, ailesiyle birlikte evin keyfini sürmek istiyordu. Doksan metre karelik evin her elemanı, sanki bir ağızdan “Sen de kimsin! Hristo nerede!?” diye hâlâ isyanlardaydı... Fakat Mehmet Astsubay bu isyanlardan habersiz evi için uğraşmaya devam ediyordu. Gece işten eve geldiği zaman, yorgunluk kahvesini bahçede içip, evi nasıl daha çok güzelleştirebilir düşüncesiyle hayaller kuruyordu.

Mehmet’in vazgeçilmez bir tutkusu vardı; o da kumar.

O evde aylar ayları, yıllar yılları kovaladı...

Aradan dokuz yıl geçti.

Yıl 1985

Mehmet Astsubay, eşinden boşanmıştı. O evde yaşlı annesiyle yaşamaya başlayan bir mahkumdu. Perişan bir haldeydi. Bir karar vermek zorundaydı.

‘Ben bu evi ya satacağım ve kumar borçlarımı ödeyeceğim ya da ordudan atılacağım’ diye kara kara düşünüyordu.

Mahvolmuş hayatının dönüm noktasında bu karar onun için oldukça zordu. Mesleki hayatının zedelenmesini istemiyordu. Kararını kesinleştirip evi satışa sundu.

Eve kısa zamanda alıcı çıktı. Çabucak işlemler yapıldı. Ve Hristo’nun evi satıldı.

Artık evin yeni sahibi Ahmet Kösemen’di.

Güney Kıbrıs göçmeni olan Ahmet Kösemen, evi evlenmek üzere olan nişanlı oğlu Turhan’a almıştı.

Evdeki duvarlar, bahçedeki turunc, zeytin, limon, yeni dünya ağaçları her zamanki gibi isyanlardaydı...

Hristo’nun bedduası bahçede yıllardır sessizce uçuşup duruyordu...

“Evimi sevinemedim. Orda oturacak olan her kimse, ona da haram olsun. Mutlu olamasınlar inşallah!..”

Ev, Astsubay Mehmet’e de yar olamamıştı.

Köy semalarında, adayı terk etmeye hazırlanan göçmen kuşlar, bu bedduaya şarkılarıyla eşlik ediyordu. Kuşların şarkısı bir çığlık oratoryosuna dönüşmüş gibiydi...

ÜÇÜNCÜ HAYAT

Turhan, askerlik görevini yeni bitirmiş genç bir adamdı. Üniversite hayatı boyunca lise aşkı Kezban’dan kopamamıştı. Kezban da ondan. Kezban’la yıllarca yazıştılar, fırsat buldukça gizli gizli buluşup evlenecekleri günün hayalini kuruyorlardı. Turhan’ın teskere almasının ardından yedi ay sonra evlenmişlerdi. Böylece Hristo’nun evinde hayatları başlamıştı...

Aylar ayları kovaladı, ilk çocukları Aslı dünyaya geldi. Çok mutluydular.

Ama Hristo’nun evindeki duvarlar hüznünlüydü...

Onların Hristo’ya olan özlemleri hiç geçmemişti ve bu özlem onları hep isyan ettiriyordu. Her geçen gün öfkeleri büyüyor ve bunu bir şekilde göstermek istiyorlardı. Soğuk bir kış günü yatak odalarının tavanı çöktü. Turhan, karısı ve kızları Aslı o sırada odada olmadıkları için şanslıydılar. Gürültüyü duyup odaya koştular. Çıkan gürültüye ve gördükleri görüntüye şok oldular. Ama nereden bilebilirlerdi ki tavanın isyanını bu şekilde dile getireceğini. Birkaç gün sonra çabucak tavanı yaptırdılar.

Yazar tarafından çekilmiştir. Ref. / Foto No.4 – Tarih: 29.12.2021

Aylar yılları kovaladı. İkinci kızları Ceren doğdu. Artık birkaç odaya daha ihtiyaçları vardı. Evin üstüne yeni birkaç oda yaptırdılar. Aylarca borç taksiti ödediler. Hristo’nun evi artık iki yüz metre karelik bir ev olmuştu.

Yıl 1999

Yıllar yılları kovaladı... İlk yıllardaki mutlulukları, simsiyah bir mutsuzluğa dönüştü. Bir gün Turhan, karısının ona ihanet ettiğini öğrendi. Boşandı lar.

Hristo’nun evindeki her şey, sessizce “Beş beter olun.” diye haykırıyordu...

DÖRDÜNCÜ HAYAT

Turhan, beş ve on yaşlarındaki kızlarıyla yeni bir hayata başlamıştı. Artık onlara hem ana hem baba olacaktı. Turhan, bu yeni hayatın ilk başlarında biraz zorluklar yaşasa da zamanla kızlarının her şeyi olmayı başarmıştı. Yıllar hızla akıp geçti. Turhan Kösemen'in kızları, artık üniversite öğrencisiydi. Kızları başka bir coğrafyada olduğu için, o, bu kocaman evde yalnızdı. Hayatın acı gerçeklerini sorgulayan bir adamdı artık. Sürekli gölgelerle dertleşip duruyordu. Albümlerdeki eski fotoğraflara daha sık bakıyor ve bazen de ağlıyordu. Bu evde sömestr ve yaz tatilleri dışında artık kızlarının olmayacağı gerçeği, içini yakıyordu. Hristo'nun bahçeye diktiği meyve ağaçları, bitkiler ve çiçekler bile yalnız adamın bu haline üzülüyordu.

Mevsimler akıp gidiyor, göçmen kuşlar gelip göçüyordu...

Turhan, kendine yeniden evlenmeyeceğine dair bir söz vermişti. Ama artık bu sözü bozmayı düşünüyordu...

Günler sonra, gecelerce düşünerek kesin kararını verdi. Yeniden evlenecek, başka bir hayata başlayacaktı. Yeni bir adrese taşınıp orada

yeni bir düzen kuracaktı.

Eve yakın bir yerde başka bir ev satın aldı ve yeni hayatını kurmak için oraya taşındı. Taşındıktan kısa bir süre sonra da evlendi.

Hristo'nun evinde yaşanan dördüncü hayat da böylece sonlandı.

BEŞİNCİ HAYAT

Turhan'ın kızları mezun olmuş ve eve dönmüşlerdi. Hristo'nun evinde yeni bir hayat başlamıştı.

Turhan evlenip başka bir adrese taşındığı için artık o evde yoktu. İki bekâr kız kardeş birlikte yaşamak durumundaydı. Turhan Baba, ara sıra eve uğruyor kızlarıyla ilgileniyordu. Evin masrafları hâlâ ondaydı. Önceleri, Aslı ve Ceren, yeni bir hayata başlamanın keyfindeydi. Nerde akşam orda sabah şeklinde yaşıyorlardı. Özgürlüğün tadını doyasıya yaşamının mutluluğundaydılar. İki yetişkin kız olarak Turhan Baba da onların özel hayatına karışacak kadar ileri gidemezdi. Zaman zaman baba ve kızları evde buluşup sohbet ediyorlar, keyifli zaman geçiriyorlardı. Kızların her biri farklı sektörlerde çalışmaya başlamıştı.

Kızların evdeki hayatı sürerken, kırlangıçlar sıcak mevsimlerde ön verandaya yaptıkları yuvada konaklıyordu...

Ama artık bahçedeki ağaçlarla, çiçeklerle ilgilenen kimse yoktu. Hepsi sanki boynunu bükmüş, hüznü bakıyorlardı. Meyvelerin eski tadı yoktu, çiçekler ise kokularını eskisi kadar etrafa saçamıyordu...

Zaman hızla akıp giderken kızlar kavga edip birbirlerine küstüler. Turhan Baba araya girip, ikisiyle de oturup konuştu fakat babanın kızlarını barıştırmaya çabası boşunaydı. Küçük kız ani bir kararla evi terk edip başka bir adrese taşındı. Büyük kız ise evlenip evden ayrıldı.

Artık o ev, hiç kimsenin yaşamadığı bir mekân...

Hristo'nun, "Evimi sevinemedim." bedduası, savaştan kırk yedi yıl geçmesine rağmen yine tutmuştu. Artık o evin bahçesinde yaban otları kaderine terk edilmiş ağaçlarla flört ediyor. Odalarda, örümceklerle hamam böcekleri federasyon kurmuş gibi...

Kırlangıçlar, hâlâ ön verandadaki kurdukları yuvaya uğruyor...

Bu mekâna yüklenen negatif enerjinin ardından ne gelir bilinmez. Sonu bilinmez beş hayat.

Hristo'nun evinde yaşanan ve yaşanmamış zamanlar var...

BENGİ YURTSEVER SONSUZ MUTLULUKLAR DİYARI

Sonunda yılın o beklenen zamanı gelmişti. Tüm yılın yorgunluğunu atmak üzere bu yazın tek tatili için tüm aile hazırды. Erdem Bey ailesi ile geçireceği bir haftalık tatili, en ince detaylarına kadar planlamıştı. İş yerinden sadece bir hafta ayrılabilirdi. Aslında çok daha uzun süreli bir molaya gereksinim duyuyordu. Son zamanlarda sürekli değişken bir halde devam eden çalışma düzeninden kendisi de etkilenmişti. Çalışma mekânlarının dönüşümlü ve esnek olması nedeniyle kendi sınırlarını kaybetmiş hissediyordu. Eskiden eve geldiği anda işle ilgili bir şeyler ile uğraşmak yerine ailesine ve kendisine zaman ayırabiliyordu. Şu anda ise bu ayrım yok olmuştu. 7 gün 24 saat her an her şeye hazır bulunmak durumunda hissediyordu. Evet, bazı günler iş yerine gitmiyordu. Bu fikir eskiden kendisine çok cazip gelirdi. Ancak bu yaşama dâhil olunca, böylesine bir döngüye uyum sağlayabilecek bir yetisinin olmadığını anladı. Kim bu şekilde yaşayabilirdi ki? Arada düşünüyordu. İdeal bir yaşam ve çevre kurabilmek üzere bu yaşına kadar çabalamıştı. Şimdi bu çabaları boşa çıkıyor gibiydi. Uyum sağlamakta zorlanıyordu. Kuşaklar ile ilgili söylenenleri hep yarı kulak dinlerdi. Kendisini şu ana kadar karşısına çıkan her şeye uyum sağlayabilmiş olmakla takdir ederdi. Şu anda ise durum değişiyordu. Bu kadar derinden hissetmekten rahatsızdı. Çalışmanın, çabalamanın sonrasında kendi rahat düzenini kurmayı bekliyordu. Sürekli bir şeyleri keşfetmek, anlamaya çalışmak son derece kafa yorucuydu.

Neyse... En azından şimdilik bir hafta için dinlenme konumuna geçebilecekti. Bir yerler keşfetmekten, gezmekten keyif alan bir karakteri vardı. Eşi Sinem Hanım ile de böyle bir gezide tanışmışlardı zaten. Ancak her ikisinin de bu yıl böyle bir keşif tatilini yapabilecek gücü kalmamıştı. Her ikisi de yoğun bir çalışma temposu içerisinde olduğundan, tatillerini bu şekilde denk getirebilmeleri bile onlar için bir mucizeydi. Her ikisinin de içten isteği, o bir haftalık tatilin neredeyse tümünü evde pinekleyerek geçirmek üzerineydi. Bu noktada oğulları Mert'i düşünmek durumundalardı. İdeal aile olma mücadelesinde kendi dinlenme isteklerini baskılamaları gerekecekti.

Gün ağarırken yola çıkabilmek için bir gece önceden tüm hazırlıklarını yapmışlardı. Sabah en geç beş gibi evden ayrılma planları vardı. Zaman önemliydi. Zaten yolları uzundu. Bu bir günün de tamamını yolda kaybedecek kadar plansız olmamalıydı. Sabah beşte tüm aile yarı uykulu gözlerle arabada yerlerini aldı. Oğulları Mert sekiz yaşındaydı. Olan bitenden habersiz, safça tatil mutluluğu ile bu sürece dâhil oluyordu. Hem hayata bakış açısı hem de zaman algısı bozuma uğramıştı. Hep birlikte tatile gidebilmek ve bunu bir hafta gerçekleştirebilmek onun için sonsuz bir süre ve mutluluktu. “Okul” tanımını kafasında tam oturamamıştı zaten. Kimi zaman evde kimi zaman okul binasında sürekli bir baskı altında idi. Tatilin keyifli sonsuz algısı gibi okul da onun için bir başka tanımsız sonsuzluktu. Sonsuz tutarsızlık... Tam olarak ne yapıldığının farkına varamamıştı. Bu “eğitim” konusu, çocukça sorduğu sorularla anlamaya çalıştığı bir alandı. Her neyse... Şu an tatile çıkıyorlardı ve önemli olan da buydu.

Yaklaşık sekiz saatlik yolun sonunda bir güney sahiline varabileceklerdi. Yolda birkaç kez mola verseler de bu süre dokuz saati bulurdu. Aman çok önemliydi! Her şey planlı olmalıydı ki zaman konusunda bir kayıp yaşanmasın. Planladıkları gibi sabah beşe doğru yola çıkabildiler. Gün henüz ağarmamıştı. Güneşi yolda karşılayacaklardı. O an da her detayı ile plana dahil edilmişti. Kentin karmaşık dokusundan yavaş yavaş sıyrılırken güneş doğmaya başlamış; tertemiz bir koku arabanın açık pencerelerinden içeriye sızmıştı.

Bir mola vermek istediler. Issız bir alanda tek başına kalmış, çevresinde ne ile ilişki kurabileceği görülemeyen bir yapının önündeki genişçe alana arabalarını park ettiler. Yapının çevresinden yararlanabileceği bir şey olmadığı gibi, içindekiler konusunda da benzer bağlam kopukluğu kendini göstermekteydi. Satış alanlarındaki raflarda her çeşit, birbiriyle ilgisi olmayan ürün yan yana yer almaktaydı. Satılan birçok şey yıllardır orada gibiydi. İçerideki mekânlara bakılsa anlamsız, satılanlara bakılsa ilişkisiz... Çıkıp dışarıya bakılsa, “neredeyiz?” diye sorulsa, yok... Yanıtsız. Ne biçim bir yerdi burası? Ne zaman yola çıksalar böyle mola yerleri ile karşılaştıkları için bu yapı tipine yönelik bir tanım oluşturmuşlardı. Artık sorgulamıyorlardı. Burası bir kalıcılık mekânı değildi zaten. Gelip geçiyorlardı. Böyle bir yerin insanın aklında kalması gerekmiyordu herhalde. Kimseye bir şey hissettirmesi de bir zorunluluk değildi. O yere özgü bir kalıcılığa gereksinim duyulmuyordu. Sevimsiz,

soğuk, ıssız, tanımsız... Belki de mola yerleri insanda cazibe alanı haline gelmemeliydi. Mola vermek, bir anlamda ara vermek ya da duraklamaktı sonuçta. Tatilinde bile programla hareket etmek zorunda kalınan bir düzen için bu süreç bir mola değildi; bir hedefti. Bu hedefin gerçekleştiği mekân ile çıkış noktası arasında gerçekleşebilecek her tür anı, deneyim, bağlantı gereksizdi. Gündelik yaşam içerisinde mola vermek ve boşluk alanlarına sahip olabilmek bir lükstü. Bu lükse ayrılacak ne mekân ne de zaman vardı. Gündelik yaşam içerisinde olamadığı gibi yapı kütlesi olarak da mola yerlerinin bir anlamı yoktu. Yaşantının hiçbir anında molaya zaman yoktu...

Mola yerinin kendi içinde bütünleştiği ya da anlamlandırabildikleri tek yeri tuvaletlerdi. Diğer işlevlerin önüne geçtiği şüphesizdi. Mert arabadan uyur uyanık gözlerle indi; babasını takip etmeye başladı. Buranın sonsuz büyüklükteki labirent tuvaletleri sabah beşte yola çıkan bir çocuk için son derece karmaşıktı. Nereden nereye dönmeliydi? Her yerde ayna vardı. Tuvaletten çok lunaparkta aynalı bir korku odasına girmiş gibiydi. Koyu gri yeşil mermer görümlü kaplamalar, çirkin pvc kapılar dikkatini çekmişti. Her yer aşırı temiz görünüyordu ama bu malzeme ile bir araya gelişleri tezat oluşturuyordu. İnsanların yüzünde de tuhaf bir ifade vardı. İçeride çok ciddi bir iş yapıyorlarmışçasına herkes son derece suratsızdı. Ciddi işler yapılırken suratsız olunurdu. Hem evde ailesinden hem de yarım yamalak dâhil olup anlamlandırmaya çabaladığı okulundan böyle öğrenmişti. Neyse ki her anlamda tuhaf olan bu mekânda fazla kalmak zorunda değildi. Mekân oradaki insanları kovuyordu sanki. Herkes çıkarken derin bir oh çekiyordu. Hemen arabaya binip yola devam ettiler. Saatler sonunda varabilmişlerdi. Tahminlerinden daha erken gelebilmiş olmanın sevinci vardı.

“Başardık!”

Yarım saat erken varmak, aile büyüklerinin yüzüne bir başarı gülümsemesi olarak yerleşmişti. Mert, neyi kazandıklarını anlamadı ama annesi ve babası mutluydu bir problem yoktu. Onları böylesine gülümserken görmeyeli çok olmuştu. Demek ki bu mekâna gelmek böyle bir mutluluk veriyordu. Sevindi.

Kaldıkları otel Avrupa’da bir saray yapısının yeniden yorumlanmış haline benziyordu. Oradan alınıp bu güney sahiline kondurulmuş gibiydi. Tabii

ki içi artık saray değildi. Ama her şey, her renk öyle hissettiriyordu. Daha önce fotoğraflarda gördükleri yapılara benzer bir otelde kalmak onları çok mutlu etmişti. Kendilerini gerçek bir sarayda hissediyorlardı.

“Vay canna!”

Ne kadar da etkileyiciydi. Otelin içerisinde her farklı mekânda farklı bir döneme ilişkin öğeler dikkatlerini çekiyordu. O dönemi böylesine görebilmek ne kadar büyük bir zenginlikti. “Keşke böyle daha çok yapı görebilsek” diye düşündü Erdem Bey içinden. Yakın zamanda buralara gidebilmek mümkün görünmüyordu. En azından bu şekilde görebilirlerdi. Asansörle odalarının bulunduğu kata çıktılar. Odalarına geldiklerinde dışarıdaki saray görünümünden eser yoktu. Her şey son derece “normal” idi onlar için. Biraz şaşırdılar. Beklentileri daha çok dışarıdaki gibi gösterişli bir odada konaklamaktı. Tüm yıl bunun için bekleyip, buna hazırlanmışlardı. Bir haftalık bile olsa bir konak ya da saray sahibi edası ile dolaşabilme hakkını elde etmiş olmalıydı. Bu süre dışında böyle bir beklentisi yoktu. Mekânlar da bu şekilde yönlendirmiyor muydu zaten? Beklentiden uzak, düşünmeden uzak... Yorumlamaya gerek kalmadan insanı içine çekip yutuyordu. Kamusal mekân aldatmacası bundan farklı bir şey miydi? Sözde ortaklaşmalar mekânı olarak kendisini öne süren bir ortamdan başka bir şey değildi buralar. Kent zaten kamusal alanda bireyin kendisini düşünmesine olanak vermiyordu. Kişisel mekânlarda ise iletişim kurulabilecek zaman yaratılamaz olmuştu. Dolayısıyla tek çare bir yerden geçip giderken bir şeyler yapabilmektir. Başka şekilde herhangi bir duruma özel zaman ayırabilmek gündelik yaşam içerisinde gerçekten en büyük lükslerden biriydi. Ancak mola yerlerinin de birer geçip gitme mekânı olduğu düşünülürken, hiçbir yerde bireyi düşünen bir şey yoktu.

Tüm bu düşüncesiz düzende bu derece bir haftalık tatil adeta çok büyük bir kazanç gibiydi. Bu büyüye kapılmışlardı bir kere: ‘Boş zamanı öldürme büyüsü’. Evde pinekleme ruhsal ve bedensel olarak belki daha bile verimli olabilirdi. Ancak tatil “planlı bir şey” olmalıydı. Bunun için nasıl bir mekân gerekiyorsa oraya gidebilirlerdi. Bunun için bu sene bir Avrupa sarayı idealdi. O mekân ne gerektiriyorsa öyle de davranmalıydı. Adeta bir evcilik oyunu gibi... Hazırdılar; hemen yerlerini aldılar.

“Sahne... Motor...”

Erdem Bey ve Sinem Hanım bu konuda ortak bir bakış açıсындаydı. Bulundukları mekânda artık her şey onların hakkı idi. Her şeyi yapabilirlerdi. Oraya hükmedebilirlerdi. Sarayda yaşıyor olma fikrinden çok etkilenmişlerdi. Mekânın her türlü detayı onları etkiliyordu. Buraya gelirken nasıl bir çevreden geçtikleri, bu yeni “ev”lerinin etrafında neler olup bittiği... Hiçbir şey umurlarında değildi. Buranın bir sınırı vardı zaten. O sınır onları her türlü durumdan korurdu. Onun dışında da bu sınırın ardı onları ilgilendirmiyordu. Zaten o sınırın ardını çok net biliyorlardı. Şimdi o yaşamı, o çevreyi düşünüp durmanın bir anlamı yoktu.

Başlangıçta daha saf arayışları var gibiydi. Ancak içinde bulundukları çevre ile benliklerini bambaşka bir konuma taşımışlardı. Açıkçası bu konuda pek de zorluk çekmemişlerdi. Buraya gelmeden önce arka planda o kadar karanlık hayatları vardı ki: Ev, iş, çevre, arkadaşlar, aile... Herkes iletişimsiz, isyan dolu bir hayatın içerisindeydi. Zıtlık durumları arasındaki geçiş ya da birinden diğerine kaçış onlara zor gelmemişti. Bu durumdan bir an olsun uzaklaşabilme olanağı oldukça cazipti. O nedenle de neredeyse hiç zorlanmadan bu yeni bir haftalık hayatlarına adım atabilmişlerdi. Her şeyin parası da önceden ödenmişti. Bunu da artık düşünmeyeceklerdi. İşin o kısmı geride kalmıştı. Bu anı yaşayabilmek için yorulmuşlardı. Kısa bir an bile olsa kötü düşünemez, düşük hissedemezlerdi. Her ikisi de bir takım oturmamış durumlar hissediyordu; ama çok içte, çok derinde, çok eskide kalmış gibiydi. Şimdi o derin hissi dinlemeleri için de hiç uygun bir zaman değildi. Onun yerine saray mutfağında bir şeyler atıştırabilirlerdi. Bu onları duygusal olarak da beslerdi.

Bir hafta göz açıp kapayana kadar geçti. Tüm ailenin bu harikalar diyarından ayrılma vakti gelmişti. Ev sahipleri oldukları bu dünyayı geride bırakarak normal yaşamlarına dönmeye hazır değillerdi. Bir yılın yorgunluğunun bitmesi zaten söz konusu bile değildi. Yine nefes almaksızın çalıştıkları düzene dönmek zorunda olmak çok can sıkıcıydı. Asıl sıkıcı durum, farkında olmadan kendilerinin de eleştirdikleri ortamın birer parçası olmalarıydı. Sahil yolundan evlerine doğru yola çıkarken radyoyu açtılar. Denizin sonsuz maviliği eşliğinde son birkaç saati bununla hatırlamak istediler. Sınırlandırılmış özgürlüklerinde neden bu mekânlara gereksinim duyduklarını hiç sorgulamadılar.

Radyodaki müziğe kendini kaptırmış, bu ortama sekiz yaşının gözüyle bakan Mert, tatille ilgili tüm detayları kafasında bir yerlere oturtmaya çalışıyordu. Kaldıkları tatil yeri çizgi filmlerde, animasyonlarda karşılaştıkları yapılar gibiydi. Demek onlar da böyle yerlerde yaşayabilirlerdi. Babası da annesi de buradayken farklı davranıyordu. Kendi evlerindeki tavırlarından çok başkaydı. Buradaki hallerini sevmiştii. Burası büyüü, mucizevi bir yer olmalıydı. Kendi mutlu olduğuna göre her çocuk mutlu olmalıydı. Eğer evler ve yaşadığı kentlerdeki birçok yapı böyle biçimlenmiş olursa herkes mutlu olurdu. Bu düşünceden o kadar etkilendi ki o da büyüyene kadar her sene bu bir haftalık yaz tatilinin gelmesini sabırsızlıkla bekledi. Bu “mutluluk kaynaklarını” yapan birileri vardı elbet. “İleride ne olacaksın?” diye sorulan sorulara, buna benzer yapılar yapma hayali ile hep “mimar” cevabını verdi.

Büyüdükçe hayattan beklentileri ile mutluluk tanımı, çevresi, endişeleri değişmeye başladı. Hâlâ mimar olma fikri ona cazip geliyordu; ancak yapmayı hedeflediği şeyleri sürekli güncelliyordu. Çocukluğundan beri kafasında bir mimar tanımı oturtmuştu zaten. Özünde saf bir duygudan temellenen bu istek, sonrasında her şeyi yapabilme, tasarlayabilme, çok para kazanabilme, çok yapı yapabilme...

“Çok çok çok...”

O safça aranan mutluluk tablosu, kendini yeni arayışlara dâhil olmuş bir şekilde buluyordu. Her şey gibi bu istekler de birkaç sene sonra yine farklılaşacaktı. Her sene temel gereksinimler değiştiği gibi bunun akıl süzgecinden geçme süreci de o kadar tekil bir bileşene bağlı olarak gerçekleşecekti.

Yıllar sonra çocukluğunda etkileşim içinde olduğu yapıların yaşamını bu kadar etkileyebileceğini kim bilebilirdi ki? Ailesiyle birlikte tatil yapmak isteyen o çocuğun mutluluğu... Her şeye rağmen sabahın beşinde kalkıp yola çıkıyor olmanın heyecanı... Şimdi olsa lanet ede ede aynı şeyleri yapardı. Yorgundu. Bir yerde bir şeylerde hata yapmıştı ama çözemiyordu. Çocukluğundan beri hayalini kurduğu bu meslek onu yoruyor, onu bozuyor; kendi çevresini olduğu gibi birçok insanın da çevresini etkiliyordu. Kendi hayatında bir yerde yanlışları olduğu açıktı. Asla ama asla çocukluğunda aklına kazınan, gerçek anlamda görüp içselleştirdiği mekânlarda aramadı bu suç. Oradaki “mutluluk” hissi beklemedeydi.

Nesini sorgulayacaktı ki? His çok baskındı. Suçu hep başkalarına attı. Ailesine, okuluna, öğretmenlerine, meslektaşlarına... Aşamadı, içinden çıkamadı. O da küçükken karşılaştığı mutsuz, gülümsemeyen, suratsız, yorgun topluluklar grubuna dâhil olmuştu. Sorgulayacak vakti dahi yoktu. Ertesi gün tatile çıkacağı için erkenden uyumalıydı.

FERHAT BULDUK ÇEŞİTLİ KARŞILAŞ(TIR)MALAR

Onlara; “Gökten su indirip ölü toprağı canlandıran kimdir?” diye sorsan “Allah’tır” der-ler. De ki; “Her şeyi güzel yapmak Allah’a mahsustur.” Ama onların çoğu bunu düşünmezler.

(Ankebut 29/63)

f-k-r harflerinden türeyen fikriyat ummanında yüzmek için tefekkür etmesi gerektiğini bili-yordu, mütefekkir olmanın yolunun ancak buradan (tefekkür etmek/düşünmek) geçtiğini de...

Fikir, dimağa atılan bir tohumdur. İşbu tohum büyüdüğüce dimağdan taşar ve yeşermeye baş-larız. Her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren tohumun bereketi gibi dolup taşıduğımız-da fikirler etrafımızı sarar köklü bir ağaca benzeriz.

Muhsin Bey o gece şu şiiri yazmıştı:

Ölmedim ben,
yaşıyorum hücrelerinde,
Ölmedim ben,
yaşıyorum düşüncelerde,
Ölmedim ben,
yürüyorum caddelerinde,
Ölmedim ben...

Sarsan yine dört yanımı,
Uzansam semaya...
Ulaşırdı belki boyum bin yıllık bir çınara.
Yeryüzünden fıskıran altın başak gibi,
Sana yürüyorum
durmadan, yorulmadan mecnun misali.

Sergüzeşt, bir kapıdan geçmekle başlar ve çıkmakla son bulur...
Gitmek için bulunduğumuz yeri terk ederiz. Diğer bir deyişle terk-i diyar, mevcut mekânın kapısından çıkmakla başlar. Fizik mekân değişimi tahayyül ve tasavvur sınırlarını genişletmede ya-rarlıdır. O yüzden büyüklerimiz 'tebdil-i mekânda ferahlık vardır' demişlerdir.

Doğum kapısından geçip ölüm kapısı ile sonsuzluğa açılan bir doğrultuda hayat var olur ve bu hayatımız boyunca da sayısız kapıdan geçmişizdir.

Agop Bey o gece şu şiiri yazmıştı:

Terk-i diyar zaruriyse
Gitmekte yüksünmem
Şu canım İstanbul'a geri dönmek olsa da olmasa da
Kıf-i diyardan vazgeçmem

Bu iki mühim şahsiyetin yolunun o gece Karaköy limanında kesişeceğini yazarımız dâhi tahmin edemezdi. Agop Bey meyhanesinin borçlarını ödemekten kaçmak için oradaydı, Muhsin Bey ise amansız hastalığının tedavisi için ayrılacaktı güzel İstanbul'dan.

İngiliz istilası yüzünden hâlihazırda keyfi kaçmış bu kent hâlâ tebessümünü koruyordu. Ge-ce Pera'nın ısıltısı denize vuruyordu malûm. Bir de ay ışığı vardı o gece karşı kıyıya vuran hani...

İki kahramanımız da sevgililerini terk edecekleri için mahzundu. İstanbul'u öyle seviyorlar-dı ki bu ayrılık onlar için çok zordu. Muhsin Bey devanın İtalya'da olduğunu öğrenmişti. İstanbul'a geri dönüp dönemeyeceği meçhuldü. O gece geminin hareketinden 2 saat önce limana gelmişti. Bel-ki de son kez bakacağı sarayburnuna bakarken bir yandan da şiir yazıyordu. Agop Bey ise o gece (dün gece de olduğu gibi) meyhanesini açmamıştı. Dün gece yeterince dikkat çekmişti, o yüzden bu gece geç olmadan sıvışması elzemdi. İkisi de seyahat belgelerini gün-ler öncesinden hazırladığı için

gemiye binme konusunda sorun yaşamamıştı. Güvertenin iki ucunda şehri izleyerek, şiir yazarak geminin kalkmasını bekliyorlardı. Agop Bey öyle sık yazan biri değildi ama hayatının bu gibi önemli manevralarında hep yazarak anlatmıştı kendini. Nedense bu gece pek yazası yoktu; bir kıta yazıp küçük defterini ceketinin iç cebine koyup güvertenin öbür ucundaki şiir yazan sofuya yaklaştı ve “Hayırlı akşamlar mirim, İtalya’ya Müslümanlığı yaymaya gidersiniz?” diye nüktedan bir tavırla sohbet açmak istedi. Muhsin Bey, Agop Beye gülümseyerek baktı ve “Derdime derman aramaya giderim efendim.” dedi. Agop Bey “Derdini anlatmayan derman bulmaz imiş?” diyerek Muhsin Beye meraklı gözlerle baktı. Muhsin Bey Agop Beyi kırmak istemiyordu ama o gece yakamozda belki de son kez göreceği manzaradan fedakârlık yapmak istemedi ve sağ elini sol göğsüne götürerek “Yol uzundur, hasbihâl ederiz inşallah.” demekle yetindi.

Muhsin Bey haklıydı yol uzundu ama ikisi de yolu değil İstanbul’u düşünüyordu. Nasıl olacaktı da terk edeceklerdi burayı. Muhsin Bey

Üsküdar Ahmediye’de doğmuştu. Kur’an’ı da bu-rada hıfzetmişti. Birçok tefsir metni telif etmişti. En sevdiği işlerden biri de Beyazıt’ta Sahaflar Çar-şısında kitap karıştırmaktı. Bu faaliyeti sevmesinin bir diğer yanı da vapura bindiğinde Üsküdar’ı uzaktan seyretme imkânı bulmasıydı. Yolcu yüklü bir vapurla Üsküdar’a dönerken, bu sahilin mi, yoksa Haliç’in iki sahilinin mi daha güzel olduğu hususunda içinde bir münakaşaya düşerdi. Lakin Üsküdar onu deniz tarafından yaklaşanlarla alay ediyormuş gibi görünen akla gelmez manzara değ-i-şiklikleriyle cezbediyordu. Marmara Denizi’nden bakınca, bir tepenin üstüne yayılmış büyük bir köyden başka bir şey değil. Haliç’ten bakınca, şehir gibi görünüyor diye düşünürdü.

Agop Bey Muhsin Beyden çok kelime koparamayınca güvertenin daha önce bulunduğu kö-şesine çekilip gemi hareket ettiğinde şunları yazdı:

*Gemi sarsılıyor.
Her şeyin yeri değişiyor sanki:
Üsküdar öne,
İstanbul arkaya gidiyor,
Galata, ayrılışımızı görmek istermiş gibi
kendi etrafında dönüyor.*

Geminin bir hareketi Kasımpaşa semtini yok ediyor, bir başkası bizi Eyüp’ün ötesine götü-rüyor, bir diğeri gözümüzün önünden İstanbul’un altıncı tepesini kaldırıyor, beşincisi kayboluyor, dördüncüsü gizleniyor, üçüncüsü saklanıyor, ikincisi siliniyor, geriye, Tanrı’ya şükür, bizi hemen terk etmeyecek olan Saray Tepesi kalıyor. Boğaz’ın tam ortasında süratle gidiyoruz. Tophane semti, Fındıklı semti geçiyor, Dolmabahçe Sarayı’nın beyaz ve oymalı cepheleri kayboluyor ve Üsküdar bahçelerle, köşklele örtülü set set yükselen tepelerini son defa gözler önüne seriyor.

Elveda İstanbul! Aziz ve büyük şehir, hayatımın unutulmaz hatırası! Zaman bahtını, güzelli-ğini bozmadan değıştirsın ve çocukların seni bir gün benim seni gördüğüm ve terk ettiğim aynı de-likanlı heyecanının sarhoşluğu içinde görebilsinler.” [2]

O gece Muhsin Bey de Agop Bey de mahzundu. Bir mahzun daha vardı elbette:

İs-tanbul...

KAYNAKLAR

[1] İstanbul'da Ay Işığı- Ivan Aivazovsky <https://www.facebook.com/ottomanpictures>

[2] Amicis E. (2009). İstanbul, Çev. Sevinç Tezcan Yanar, İstanbul: Pegasus Yayınları.

RECEP GÜVEN BİRKAN KOKULAR, KORKULAR

Beyaz Amerikan bezinden özenle yapılmış, ağzı çıtalarla çerçevelenmiş, kutu gibi bir salıncak. Yüksek tavanlı odanın bitişik iki duvarına takılmış koca çengellere kalın iplerle çaprazlama asılmış. Dili yeni açılmış minik oğlan, uyumadan önce cibinliğin de örtülmesini istiyor ve kendince bir ninni tutturuyor:

“Bomma da gamaz, tatakuğusu da gamaz...” Cibinliğin hem bombaya hem de tahtakurusuna karşı koruyucu olacağından emin, artık her ikisinden de korkmuyor.

Savaş yılları... Alman uçakları her an gelebilir. Pencerelec geceleri siyah kâğıtla kaplı ama biz çocuklar için çok şenlikli zamanlar, sanki sürekli bir bayram havası, karanlıkta bazen sirenler çalıyor, gökyüzünü ışıldaklar tarıyor, gaz maskeleri evde kimse yokken en değerli oyuncaklarımız...

Çok küçüktüm, o salıncığı ve ninniye herhalde bana anlatıldığı için biliyorum. Ama biraz daha büyüüp aynı odada yer yatağında yatmaya başladığım günler hafızamda. Odanın zeminini oluşturan geniş kalın tahtalar biraz aralıktı, öyle ki kışın alttaki mutfaktan giren rüzgâr yerdeki koca kilimi balon gibi şişirir, abimle ben üzerinde zıplayarak bastırmaya çalışırdık, çok sevdiğimiz bir oyundu. Bir başka kilim de kışın, çift kanatlı ağır oda kapısının dışına asılırdı, sıcaklık kaçmasın diye. Bu da yetmez, çerçeve aralıklarını kapatmak için gazete kâğıdından kesilen şeritler unlu suya batırılarak pencerelere çepeçevre yapıştırılırdı.

Tahta döşeme yazın arap sabunu ile fırçalanırdı, adı üstünde “tahta fırçası” ile. Böylece burun direğini kıran tahtakurusu kokusu yaz gelince yerini arap sabunu kokusuna bırakırdı. Yaşımıza, boyumuza göre temizlik işlerine bir ucundan katılırdık.

Burası evin soba kurulan tek odasıydı. Sobanın üzerine bir limon kabuğu konur, odayı hafif yanmış limon kokusu doldururdu. Son odunlar da

yandıktan sonra, ateş mangala alınıp üst kata, annemlerin yatak odasına taşınırdı. At arabası ile gelen iki çeki odun, bahçeye yığıldığında ortalığı bir meşe kokusu kaplardı, kışın habercisi.

Odanın bir duvarı boydan boya yüklüktü, sabahları yer yataklarımızı buraya istiflerdik. Pencere tarafındaki boylu boyunca sedir ise odadaki mobilyayı tamamlıyordu. Dolaplardan birinin tabanı çinko kaplıydı, gideri de vardı, yıkanmak için. Ama abimle beni hep koca bir leğende yıkarlardı, kışın bu sobalı odada, yazın ise alt kattaki mutfakta. Bazen de mahalledeki kubbeli hamama gidilirdi, yıkandıktan sonra soğuklukta gazoz içtiğimiz. Bazıları azıklarıyla gelip yarım günü hamamda geçirebiliyorlardı, sanki şehirde bir kır gezmesi.

Katlarda sofadan girilen birer hela vardı, kocaman mermer taşı, musluklu tenekesi olan. Suyu alt kattaki mutfak çeşmesinden yukarıya taşırdık ama bunu sorun edinmezdik, çünkü yaz aylarında gidip birkaç hafta kaldığımız anneannemin Üsküdar'daki evinde hem hela bahçedeydi hem de su mahalle çeşmesinden taşınırdı. O eve üstelik elektrik de henüz gelmemişti.

Bu üç katlı eve ihtiyaç yoktu belki ama başka kiralık ev bulunamamıştı sanırım, şehrin yeni yeni geliştiği yıllardı. Tabii ki evin kiralık olmasının ne anlama geldiği konusunda o yaşlarda herhangi bir fikrim yoktu, bana sorulsa orasının “bizim evimiz” olduğu şüphe götürmezdi. Ama ara sıra yaşanan bir dehşet havası, kafamda soru işareti de yaratmıyor değildi. Yılda bir iki kere, genellikle annemle babam işten döndükten sonraki saatlerde, hava kararırken kapı çalındığında, bize sus işareti yapıp hareketsiz kalmamız istenirdi. Kendimi güvende hissettiğim bu evde korku yaşadığım nadir anlardan biriydi bu. Kapıyı çalan biraz bekledikten sonra söylene söylene gider, annemle babamın aralarındaki konuşmadan bu davetsizin “ev sahibi” olduğu anlaşılırdı, ne demekse!

Başka bir korkuyu da gündüz saatlerinde yaşırdık, annem ve babam işteyken. Bu kez gelen elektrikçiydi, yine donup beklerdik. Yemek pişirme için kışın mangal kullanırdık ama yazın çoğunlukla basit bir elektrik ocağı bu işi görüyordu, “maltız” dediğimiz. Babam kendisi evdeyken “frenlediği” sayacı, işe yetişme telaşı içinde evden çıkarken bazen çalıştırmayı unutabiliyordu. Öyle büyük bir elektrik tüketimimiz yoktu, maltız dışında elektriği sadece birkaç ampul ve Sparton radyo kullanıyordu. Ütümüz bile mangaldan aldığımız ateşle ısımıyordu.

Soba ateşinin devamı olan mangal, bazı yiyecekler için en uygun pişirme aracıydı. Tencere ateşin üzerine yerleştirilen sacayağına oturtulur, yemek yavaş yavaş pişerdi. Babamın mangal üzerinde tepsiyi çevire çevire, sabırla ekmek kadayıfı pişirişini başından sonuna izlerdim, şerbetini yan taraftan alıp kaşıkla üzerine gezdirdikçe o tahta gibi tekerlek yumuşayıp genişler tüm tepsiyi doldurmaya başlardı. Soba yanmayan aylarda ayrıca odun kömürü satın alınır, mangal açık havada yakılır, kokan marsıklar ayıklanır, kömür kor haline gelince mangal mutfaka taşınırdı.

Mangaldan zaman zaman sıçrayan kıvılcımlar kışın koca kilimde minik delikler açar, havada yanmış yün kokusu bırakırdı. Mangalın devamı sayılabilecek ütünün de benzer bir huyu vardı, küllenen kömür iyice yansın diye sapından tutup ileri geri sallayınca kıvılcımlar hava deliklerinden çevreye sıçrar, elbiselerde ufak yanık izleri oluşurdu.

Aman aman bir eşyamız yoktu. Babamın, merdiven altında kurduğu marangoz tezgâhında elleriyle yaptığı masa ve sandalyeler dışında çarşıdan alınmış tek mobilya en üst kattaki demir karyolaydı. Girişin hemen dışında, bazen oturmak bazen de uzanmak için kullanılan peyke de babamın eseri idi, deprem sonrası bir hafta boyunca üzerinde gecelendiği anlatılırdı. Okul çantalarımızı ve oyuncaklarımızı da babam yapardı.

Bakır kap kakak ve tel dolabın yanı sıra, yıkanma, çamaşır ve temizlik malzemesi olarak kullandığımız kova ve leğenlerin de yeri mutfaktı. Annem okul dönüşü biraz dinlendikten sonra çamaşırları akşamdan leğene basar, ertesi gün sodalı suda sabunla yıkardı. Zaman zaman da “bu beyazlar azdı” deyip onları koca bir kazanda kaynattığı olurdu. Bazen çivit kullanılırdı, çamaşırları beyazlattığı söylenirdi, o maviliğin çamaşırları nasıl beyazlattığını bir türlü kavrayamazdım.

Çocukluğumun en mutlu günlerini bu evin bahçesinde yaşadım. Susuz, yuvarlak havuzu olan, her tür meyve ağacı ile donanmış, yabancı otlarla kaplı koca bir alandı. Otların ve ağaç yapraklarının sadece renkleri değil, kokuları da mevsimlere göre değişirdi.

Mahallenin çocuklarıyla yaz boyunca kızlı erkekli oyunlar kurardık, tabii oyun alanının sahibi olmanın üstünlüğünü de yaşayarak. Yaz aylarında öğleden sonraları, annem öğretmenliğini takınır, “hadi çocuklar, evlerinize,

sonra yine gelirsiniz” der, bahçeyi boşaltırdı; dinlenme saatinde aklımız orada kalmasın diye. Sonra yeniden bahçeye çıkardık, akşam ezanına dek. Akşamüzeri babamın işten gelmesini dört gözle beklerdik, dut silkelemek için. Uç uca eklenmiş eski çarşaplardan oluşan büyük bir bez, dört-sekiz ucundan tutulur, babamın yukarıda, ağacın dalları arasında dolaşarak verdiği talimata uygun olarak dut yüklü dalların altına getirilirdi. Herkes aynı anda aynı tarafa gidemez, oluşan minik kargaşa, işi eğlenceye dönüştürürdü. Sonunda çarşıfta toplanan dutlar komşularla paylaşıldı. Zamanımızın çoğu ağaç tepelerinde geçirdi. Dallarından meyve yediğimiz ağaçlar aynı zamanda birer yarış alanı idi. En uç dallara gidilir, dalın kendi esnekliği ile eğilmesi sağlanıp aşağı sarkılır, yere yeterince yaklaştığında atlanırdı. En küçüklerden biriydim, bir keresinde ağırlığım herkesin sarktığı dalı yeterince aşağı yaklaştıramadı, boyum da herkesten kısa olunca yerden çok yukarıda kaldım. Korkunun sırası değildi, erkeklığe leke sürdüremezdim, kendimi aşağı bıraktım, haftalarca topallamıştım.

İlk zamanlar bahçedeki oyunlar için özel bir oyuncak gerekmiyordu. Ağaçların kuru dallarından elde edebildiğimiz bir sopa, hiç işlenmeden bazen bir kılıç, bazen bir tüfek, bazen bir at olabiliyordu. Koyunların kurumuş çene kemikleri tabancalarımızdı. Kiremit parçaları ve teneke kutular spor ağırlıklı oyunların aracı idi. Biraz büyüyünce oyunlar değişti, oyuncak yapmak, oyunun en önemli aşaması oldu. Malzeme seçiminin önemini kavradık, ok atmak için yay yapacağınız ağaç dalının esnek olması gerektiğini beş yaşındayken biliyorduk. Çarşıdan alınan lastik toplar hemen parçalanırdı, kendi yaptığımız bez toplar da.

Günler kısılınca, hava kararmadan eve girip, benden iki yaş büyük abimle birlikte, anne babamızın gelişini beklemeye başladık. Ev bir çıkmaz sokağın üzerinde olduğu için, gelip geçen pek olmazdı. Bizden sonra sadece Asiye Hanım Teyzeler’in evi vardı. Annemler biraz geciktiğinde, sokağa bakan arka odanın penceresinde oğulları Orhan Abi’nin işten dönmesini bekler, “Oğam abi biz kokooz” diye seslenirdim. Bizi alır, kendi evlerine götürürdü. Nedense en çok karanlıktan korkardım. Abim de herhalde korkardı ama belli etmezdi.

Bir gün yoldan atılmış bir yağlı boya kutusu bulduk, içinde fırça da vardı. Ayakkabılarımızı boyamaya başladık, acemilik de eklenince iş büyüdü, boya ayak bileklerimize kadar uzandı. Havanın kararmasına yakın annem ile babam işten döndüklerinde boya işini henüz tamamlamıştık.

Olayı fazla büyütmediler, “bir daha yapmayacağınıza söz vermezseniz bu gece dışarıda kalırsınız” dediler ve kapıyı kapatıp eve girdiler. Henüz okul çağında bile değiliz. Zaten bu olayı da bize anlatıldığı kadar biliyoruz. Önce bu tehdidi pek umursamamışız, ama hava iyice karardığında ikimizi de bir korku sarmaya başlamış. Annemler kapının iç tarafında biz dışında uzun bir süre beklemişiz. Nedense o yaşta bile özür dilemeyi onurumuza yediremiyoruz. Sonunda abimin telkiniyle olacak ben “bi daaa yapmıcaz babaaaa” diye ağlamaya başlamışım. Korku onuru yenmiş, büyüyörüz. Bahçe kapımızın açıldığı çıkmaz sokak biraz ötede ana yola bağlanırdı. Yolun üst ucunda bir ilkokul, alt ucunda ise Ermeni okulundan bozma askeri bir bina vardı; buradaki sinemaya sadece subaylar değil şehirdeki sivil memur aileleri de gidebilirdi. Anneannemin bize yatılı geldiği haftalarda annemlerin geceleri sinemaya gitmesini dört gözle beklerdik. Onlar daha kapıdan çıkmadan kapağı yırtılmış eski yazılı masal kitabını alıp anneannemin iki yanına oturur, sıradan tüm masalları okuturduk. Arada bir sıkılıp atladığı yerler olduğunda tamamlar, yanlış okuduklarını düzeltirdik.

Askeri binanın baktığı meydancıkta sürekli akan acı sulu çeşme, şehrin ana ulaşım aracı faytonların durağıydı, atları buradan su içerlerdi. Şehrin ana caddelerine bu atların kokuları sinmişti. Evinin alt katında atları, üst katında ailesi ikamet eden faytoncu İsmail amca, burada erkenden arabasını yıkar, atlarını sular, çeşmeyi ve çevresini temizlerdi. Kendini ve atlarını emekliye ayırdıktan sonra çeşme bakımsız kaldı. Faytoncu İsmail atlardan kazandığı üç beş kuruşu çeşmeyi yenilemek için harcadı, ama üzerine kendi adını yazdırmadı. Böylece bir bakıma atlar, insanlardan ümidi kesince, yıllarca suyunu içtikleri çeşmeye minnet borçlarını ödemiş oldular.

Sonraları oyunlar bahçenin dışına da taşmaya başladı. Ana yolun hemen karşısındaki sert toprak zeminli büyük boşluk hem mahallenin futbol sahası hem de şehrin bayram yeri idi. Sabit kale direkleri bile vardı, bisiklete binmeyi öğrenirken koca sahada gidip çarptığımız. Bayram dışında da zaman zaman burada cambazlar gösteri yaparlardı. İp üzerinde yürüyenleri artık kanıksamıştık, sırtüstü yatıp göbeğinde balyozla taş kırdıran pehlivanı izlemek daha heyecan vericiydi. Bunlar para vermeden izleyebildiğimiz gösterilerdi, para toplanırdı ama kimsenin boğazına sarılmazlardı. Sonraki yıllarda ahşap bir silindirin iç duvarında dönen motosikletlerle gösteri yapanları ise bedava izleyemedik, ama arabadan

indirilen parçaların birleştirilip silindirin kurulmasını, dağılmaması için dıştan çelik halatla sarılmasını izlemek de aynı derecede ilgi çekiciydi.

Bazen macera filminden fırlamış gibi buharla çalışan bir silindir sokağın ucunda belirir, parke taşı döşenen yolların zeminini sıkıştırırdı. Odun, kömür, çalı çırpı ne bulunursa onunla çalışırdı. Akşam üzerleri ve hafta sonları, buharı boşaltılıp sokağa park edilmiş olarak bırakılan bu demir yığını mahallenin en havalı oyuncağıydı. Üzerine tırmanıp çarklarını çevirerek gündüz gözlediğimiz bütün işleri kendimizin yaptığını hayal etmek olağanüstü heyecan vericiydi.

Derken abim okul çağına geldi, onunla birlikte akranları da. Bir anda ılık sonbahar günlerinde bahçede yalnız kaldım. Anneannemle oyalanmaktan sıkıldıkça bahçeden çıkıp yolun bitimindeki okulun karşı köşesinde çocukların teneffüse çıkmalarını beklemeye başladım. Onların çığlık çığlığa oyunlarına oradan katılıyormuşum gibi gelirdi. Okul bahçesi yoldan yüksekte olduğu için köşedeki ahşap eve bitişik duran mermer sütun parçasının üzerine çıkıyordum. Bir zamanlar binek taşı olarak kullanılan bu taş parçası iki üç karış yükseklikteydi ama günün birinde dengemi kaybedip düştüğümde kolumun uzun süre askıda kalmasına neden oldu. Bu, benim okula erken başlama kararının verilmesini sağlayan mutlu bir olaydı.

İlkokulu her andığımda burnuma mazot kokusu gelir. Okulların ahşap döşeme tahtaları tozu tutsun diye sık sık mazotlanırdı. Şehrin ana caddeleri parke taşı kaplıydı, sokaklar ise Arnavut kaldırım, ama geri kalan her yer topraktı, yaz yağmurlarında bütün şehre bir ıslak toprak kokusu yayılırdı. Hem arsa ve bahçelerden hem de köylerden gelenlerin ayaklarıyla, at arabalarıyla bu toprak yağışlı günlerde çamur halinde tüm yollara taşınırdı. Arazözler özellikle sıcak havalarda sık sık sokakları sulardı. İtfaiyenin öteki araçlarını görmeden önce, yaz aylarında sokakları sulayan arazözlerle bu nedenle tanışma fırsatı bulmuştuk, yaya kaldırımlarında zıplayarak, fişkıran sularla ıslanıp ıslanmamayı oyun haline getirip eğlenirdik. Biraz daha büyüdüğümüzde, itfaiye araçlarının peşine takılıp mahalledeki ahşap evlerin yanışını izlemeye de başladık. Yanmış tahtaların ıslandığında çevreye yaydığı koku o günlerde burnuma takıldı.

Sınıftaki ilk sevinçli günlerimin birinde öğretmen beni eve göndermek zorunda kalınca okula başlamam için biraz erken olduğu anlaşıldı. Okul helaları girilebilir gibi değildi, o gün ancak ikinci derse kadar dayanabilmişim. Öğretmenlerin burnunun iyi koku aldığını o zaman öğrendim. Bacaklarımı fazla açmadan evin yolunu tutmuştum. Allahtan aynı okulda sabahçı olan abim evdeydi. Hemen leğene su doldurup beni belden aşağı yıkadı. Benden sadece iki yaş büyüktü, ama ne de olsa abi idi, hep de öyle kaldı.

Sonra yavaş yavaş büyüdüm, hatta ilkokulu bitirmeden kapımıza dayanan çift atlı arabaya eşyaları taşımaya başladığımızda üzerime hafif bir olgunluk bile çöktü. Asıl çöken ise, evin çatısıydı. Alman bombalarını, büyük bir depremi atlatmış ama zamana yenik düşmüştü.

O evdeki çocukluk hayatım çok uzun yıllar hafızamdaki canlılığını korudu. İçinde yaşarken bile, ben büyüdükçe hem evin hem de bahçenin yavaş yavaş küçüldüğü duygusuna kapıldığım olmuştu. Uzun yıllar sonra ev halâ ayakta mı diye gidip baktığımda ise hafızamdaki büyüklükler tamamen yok oldu. Boş ev iyice yıpranmış, oyunlarımızın bahçedeki izleri silinmişti. Neden görmek istemiştik ki sanki? İşte, hatralarım eskisi kadar canlı değil artık. Neyse ki o günlerin kokuları da korkuları da çocukluğumla bağ kurmama halâ yardımcı oluyor.

TİLBE SEHER SUNGUR

HAYATIMIN BAZI ANLARINA DENK DÜŞMÜŞ MEKÂNLAR

*"Mekân, gerçek varlığını girdiği karşılıklı ilişkiler sayesinde kazanan,
-boşluk değil- ilişkilerle donatılmış bir doluluktur..."*
(Mahmut Mutman)

Size biraz kendimden bahsedeceğim; asıl olan ise hayatımın bazı anlarına denk düşmüş mekânlar. Şahsi serüvenime doğru şöyle uzanıp biraz yol alacağız. Aslında iç muhakememde daha önce defalarca kez gerçekleştirdiğim bir eylem bu. Zamanda yolculuk edilmez diyenlere kulak asmayın, hepsi sizi bu mucizevi seyahatten alıkoyuyor yalnızca. Her gün yapıyorum çünkü bana inanabilirsiniz...

Mesela herhangi bir yere yetişmek için evden koştur koştur çıkışımın ardından, bir yandan çantamda ne eksik ne unuttum diye kurcalamalar yaparken durup bu telaşıma anlam veremez ve daha önce kaç kereler bu aceleyle neleri iskaladığımı merak edip aniden bir zihin serüvenine doğru yol alabilirim. Çantamda anahtarlarımı aramayı bırakıp rastgele renkli ve biraz da kalabalık bir sokakta ilerlerken bulurum kendimi. Sanırım bu renkli sokağı Balat'tan araklamışım, görüntüsüyle etrafa eski kokusunu yayan nadir yerlerden birisidir burası. Yolcusu da hiç bitmez, meraklısı da. Kaç insan bu sokakları yalnızca yaşamlara şahit olmak arzusuyla yürüyordur o da bilinmez. Başka adımları hissederim her yürüyüşümde, o merak duygusu hep tazedir. Sanırım yılların eskitmek için çabaladığı bu sokakları canlı ve hep taptaze tutan yegâne şey sürekli merak ediliyor oluşudur. Solumdaki taş duvarların arkasında neler var bilmek, görmek isterim her seferinde; üzerinden bu kadar canlı yaprakların uzandığı bu duvar kim bilir neleri gizler ardında... Yere ayaklarımın her temas edişinde hissederim taşların dokusunu, biraz da öfkelenirim tabii; bu güzelim Arnavut kaldırımını gizleyen ardı sıra dizilmiş araçlara, emekli albay edasıyla söylene söylene yürürüm. Duyumsadığım reçelli kurabiye kokusu yatıştırır biraz beni, ah işte tarihi bir taş fırında tüm tazeliğiyle en sevdiğim kurabiyeler... Tuğla duvar, yeterince eski olduğu yazılarının silinmeye yüz tutmuş olmasından

anladığımız tabelası ve boylu boyunca bir cam cephe ardında küçük tepeler olarak dizili kurabiyelerim. Asla es geçmez ve yiyebileceğimden çok fazlasını alırım çünkü merdivenli yokuşta bana hem kokusuyla hem de tadıyla eşlik edecekler.

Öyle tanıdık ki bu koku aniden tek basamaklı sayılara tekâmül eden yaşlarımda bulurum kendimi. Bu sefer elimde bir hasır sepet, içine doldurmuşumdur yine kilimlerimi. Demir parmaklıklarla örülü ön bahçemizde kenara bırakırım oyuncaklarımı. Önce bir şu demir kapıda sallanalım öyle değil mi? Birkaç dakikalık lunapark serüvenimden sonra bahçemizin en kuru ve taşlık yerinde vaziyet alırım. En büyük kilimim bu taşlıkta ilk yerini bulur hemen, evet burası bana ait evimin salonu olmalı. En alacalı renklere sahip köşesinde de sınırları belirginleşmiş bir mutfak... İnce, uzun ve enine beyaz çizgileri olan lacivert kilimim ise tabii ki de koridor, bu koridordan geçerken de yerlerini işaretlediğim bir banyom var. Sonunda ise bir yatak odasıyla karşılaşırız; orta boyda kirli beyaz renkli olan. Ardından oynamaya geçerim ama asla tatmin etmez, bu evi hazırlarken ki aldığım hazzı alamam bir türlü. Peşi sıra annemin sesiyle irkilir, yarın kaldığım yerden devam etmek için güzelce toparlayıp hasır sepetime doldururum her şeyimi.

Çocukluğuma ve kaybettiğimize üzüldüğüm kilimlerimize ufak bir selam verdikten sonra biraz da büyüyüşüme şahit olmanızı isterim. Biraz gerginlikle boyumdan epeyce büyük bir heykele doğru göz süzüyorum. Bir kaide üzerine oturtulmuş üzeri kapalı iki ayak; içerisinde de askeri, kadınıyla erkeğiyle insanlar ve bayraklar, bana bir coşkuyu ifade ediyor. O anki heyecanımı anımsıyorum; herhangi bir canlılık belirtisi olmamasına rağmen taştan bir heykel sanki benimle benzer bir anı paylaşıyor gibi. Bir ses yükseliyor sonrasında "AKM'nin önünden başlayacağız yürüyüşümüze!" O anda anlıyorum heykelin ne ifade ettiğini. İnsanlar bir anda toplanıyor ve pankartlar açılmaya başlanıyor. Şimdilerde alabildiğine gri olan İstiklal Caddesi henüz nefesini yitirmemiş, bir bahar sabahında yasin yürüyüşünde olmamıza rağmen her yan cıvı cıvı. Yalnızca geçtiğimiz her yere ardımızda bir miktar hüznün serpiştiriyor oluyoruz. Ara ara yollarından henüz sökülmemiş ağaçlar, Beyoğlu'nun meşhur kırmızı tramvayı yolumuzu kesse dahi kimseyi incitmeden ve incinmeden yalnızca sloganların eşliğinde gururla yürüyor, görev bildiğimiz bir anmayı daha gerçekleştiriyoruz. Henüz lise çağındayım, orada neden bulunduğumun bilincinde ancak İstiklal'i yalnız başıma keşfetme coşkusuyla gizleyemeyecek kadar da toyum.

Bir yandan parçası olduğum atmosferin heyecanını yaşıyor, bir yandan da o eski yapıların bezemelerine bakıyorum. İnsanlar bunları nasıl düşünmüş ve nasıl yapmış diye şaşkınlıkla içimden geçirdiğimi bugün bile çok net hatırlıyorum. Anma töreni bitip de dağılmaya niyetlendikten sonra önüne yıldız düşmüş olan bir binanın önünde beklemeye koyuluyoruz. Aslında algılayabildiğim ufak bir yapı. Ancak ardında bir devasalık barındıran bu binanın yan koridorundan İstiklal'in paralel yollarından birine geçtiğimizde her şeyin bu kadar aynı ancak kendine özgü oluşu beni şaşkına çeviriyor... Bu yazıya başlarken çok dağılacağımı biliyordum, normalde sınırları belli olan bir konu olduğunda bile savruluyorken ucu açık bırakılan bir durumda zihnimi dizginlemek çok da kolay olmadı. Kendimi ve varlığında yer etmiş mekânları anlatmaya karar verince ilk başta hep negatif anıların zihnime hücum etmesi biraz tedirgin olmama neden oldu. Sonrasında fark ettim ki mutlu ve huzurlu anılarımız, üzücüler kadar çok keskin ve net bir şekilde yer kaplamıyor belleğimizde. Anlık bir ruh halinden kaynaklı mıydı emin değilim ama sorgulamalar yaşadığım birçok mutsuz anı ve bunlara şahitlik eden yer, gök film şeridi gibi akmaya başladı. İçlerinden birini seçip anlatmaya karar vermek de bir o kadar zor oldu. Çünkü bunları anlatırken dahi yeniden yaşamaya cesaret edemediğimi anladım. Engelleyici bir güç sanki bu anıları aklımda bir odaya tıkıp kapısını da sıkı sıkı da kilitleyip anahtarı öylece yok etmek istiyor gibiydi, tuhaf bir direnç gösteriyordum. Ancak biliyorum ki kelimelerle ifade etmek yerine kilitli bir odaya tıkmak bu anıları, ileride pek de hoş olmayan sonuçlar doğuracak. Gizlenen, unutulmaya çalışılan her şeyin bir gün kendisini hatırlatmak ve sizi yerle bir etmek gibi huyları vardır. Bu sebeple biraz olsun alışmak adına en sevimli anılarımı çekip çıkardım öncesinde. Şimdi ise büyük bir rastgelelik ile en çok direnç gösterdiğim anı için alıyorum sazi elime:

Üniversiteyi okuduğum şehre doğru biraz yol alacağız; kendimi bir türlü ait hissedemediğim ve onun da beni sürekli dehlemeye çalıştığını düşündüğüm Karadeniz'in güzide şehirlerinden birindeyiz. Beni mutlu eden şeyler bir elin parmaklarını geçmez. Onlardan birisi de fakülte girişimiz; o şehirde bana kendimi evimde gibi hissettiren nadir yerlerden biri. Birkaç arkadaşla oturup sohbet etmenize imkân veren, gelenle geçenle selamlaştığınız, tatlı tebessümleri takas ettiğiniz sakin, temiz bir yarı açık mekân. Esmez bile öyle de korunaklı, üşütmez hiç sizi...

Bu sefer bu girişin fakültenin içiyle bağlantısını sağlayan ana holündeyim. Kenarda, sergi için dizilmiş maketlerin kaidelerinin ardına saklanmış ve

yere çökmüş bir vaziyette orada öylece sessiz sakin yalnızca ağlıyorum. Günlerce büyük heyecanla, korkuyla, neşeyle, sevinçle defalarca kez bambaşka duygularla girdiğim bu çarpma kapıdan son kez her şeyi ardımda bırakıp çıkmam gerektiği için akıtıyorum yaşlarımı. O adımı son kez atmaya cesaretim yok, bunları kabul etmeye henüz bilincim yetmiyor, kıyamıyorum bir türlü "son kez"e bu yüzden atamıyorum o adımı. Binbir umutla çıkmaktan hiç yorulmadığım merdivenlere gözüm takılıyor, her basamağı özenle destekleyen kırmızı duvarı da çok özleyeceğimi biliyorum. Buradan ansızın ayrılacağımı hiç düşünmediğim için o meşhur kırmızı duvarla hiç fotoğraf çekilmemiş oluşuma hayıflanıyorum. Oysaki her geçişimde kendisine selam vermeyi hiç es geçmemiştim. Hep böyle olur ya; en samimi dostunuzla tek bir fotoğraf kareniz dahi olmaz. Neyse ki seni zihnimin en şatafatlı köşesine kazıdım duvar, merak etme benimle geleceksin diyerek ikimizi de teselli ediyorum...

Yeniden kendi başınalığıma dönüyorum: Tek bir hayale sahip oluşumu düşünüyorum. Neden bilmiyorum ama hiçbir zaman büyümekle ilgili kalabalık hayallerim olmamıştı. Tek hayalim; her adımından keyif aldığım bu fakülteden yine herkesin her adımında kendisini tıpkı benim

gibi yuvasında hissedecekleri mekânlar üretebilme yetkinliğiyle mezun olmaktı. Herhalde sonrasında karar verecektim gerçekten ne istediğime, bilemiyorum. İşte bu alternatifsiz yaşam planımı değiştirmem gerekiyordu ve ben buna hiç hazır değildim. Hayalini kurduğum tek şey vardı o da elimden alınmıştı. Ciddi bir sağlık sorunu sonucunda, fiziksel acılar çekmeme ve yaşamsal bir tehlike içinde olmama rağmen gerçekten canımı acıtan tek şey o kapıdan son kez çıkma ve kırmızı duvarı ardımda bırakıyor olma düşüncesi idi. Şimdi bakıp o zamanlara dair empati yapınca canımın neden bu kadar acıdığını, kabullenmekte neden bu kadar zorlandığımı daha iyi anlıyorum. Daha iyi bir dünyanın, yaşamın varlığını bilemeyecek kadar toy, hayattaki başka kırmızı duvarların var olma ihtimallerinin peşine düşmeyecek kadar cesaretsiz ve böyle bir durumda kendimi başarısız hissettirecek kadar acımasızdım kendime karşı; toleranssız, anlayışsız. Yaşadıklarımı mı yoksa yaşadıklarımı algılama biçimim mi beni daha çok yordu emin değilim...

Sonunda o kapıdan gerçekten de büyük bir üzüntü ile o adımı atıp çıktım; bilemiyorum fiziksel olarak yürüyemeyecek halde olduğum için belki de mümkün olduğunca çabucak uzaklaşmaya özen gösterdim. Daha önce hiç bu kadar ağır gelmemişti çarpan kapının vücudumdaki itici etkisi. Biraz dayanma gücüm olsaydı saatlerce orada kalır, daha ilk adımınızda sizi kucaklayan giriş avlusundan hiç kopamazdım. Bir şekilde o kapıdan çıkmayı başardım ve o andan sonra hiçbir zaman aynı kişi olmadım. O son adım tüm hayatımı ve algımı yaşama bakışımı değiştirdi. Bir bitişi, bırakışı, "son"u temsil ettiğini düşündüğüm o adımın aslında yeni hayatımın ilk gününe atılmış bir ilk adım olduğunu şimdi anlıyorum. On binlerce olumlu olumsuz an içerisinde, beni şu anki insana dönüştüren ve içinde yalnızca kendi kendime olduğum, asla unutamadığım en önemli anımdır bu. Şimdilerde ise kırmızı duvarla yeniden buluşmanın heyecanını duyuyorum yalnızca. Bu kez kendisiyle birlikte olduğum gerçek bir fotoğraf iliştiireceğim hayata...

GÖRSEL: Karadeniz Teknik Üniversitesi – Mimarlık Fakültesi– Kırmızı Duvar – 2016 / Dijital Kolaj / (Fotoğraf ve fotoğrafın düzenlenen dijital kolaj kompozisyonu halinin tüm hakları yazara aittir.)

*ışıkta kayboldum,
seni ve beni buluşturacak gece için yakarıyorum.
ne kadar söylesek de kimsenin işittiği yok.
...artık, ne yapabiliriz bilmiyorum.*
-Bahamas'a ait Lost in the Light şarkı sözü.*

Uyumadan evvel 'neden' diye soruyordum. Uyandığımda ise 'nasıl' soruma yanıt almıştım... Ezbere bildiğimiz, adı geçince görüntüsü gözümüzün önüne gelen meşhur olmuş tüm yapıların medya mecralarında dolaşıma girmiş neredeyse tüm fotoğrafları neden gündüzleyin çekilmiştir? Gitmeyi düşündüğümüz bir kente dair gezi notlarını okurken, bir turistik seyahatten bahis açıldığında o anlatılar neden sıklıkla gündüz deneyimlerini aktarır? Bir mimari eserin çizimi 'neden' ekseriyetle beyaz kâğıtlara yapılır? Düş denildiğinde aklınıza uykunuz mu gelir, uyanıklığınız mı? Peki, gök gürültüsü denilince aklınıza düşen bir yıldırıma eşlik eden arka plan, gündüzü mü gösterir, yoksa her nedense tuhaf hissettiren bulutlu bir geceyi mi?

Benim sıralamış olduğum bu 'neden' sorularına dair bir cevabım var. Dinlemeye vakti olanlarınız için hemen anlatayım. Bendeniz Hayrettin Vanioğlu. Namıdiğer hayvan. Pek sevgili ve bir o kadar da yaratıcı arkadaşlarım, adımın ve soyadımın ilk hecelerini kullanarak bana bu lakabı uygun bulmuşlar. Yıllarca hayvan aşağı, hayvan yukarı diye fakülte koridorlarında, kokteyllerde, saha gezilerinde bu takma adı işittim ve takdir edersiniz ki biraz da gücendim. Başlarda alışamadığım bu lakabı daha sonraları giderek kanıksadım. Hatta öyle ki, ilerleyen yıllarda gazete ve dergi yazılarımı bu isimle imzalamaya karar verdim. Kitaplarıma kanatlı, boynuzlu ve gagalı bir yaratık tasarlayıp yine bu isimle bir ex-libris kaşesi basmaya başladım. Kendimi size tanıtırırken konuyu dağıttım af buyurun.

Efendim, sizlere yukarıda sıraladığım ‘neden’ sorularımın yanıtını bu vesileyle aktarmak isterim. Bildiğiniz üzere psikoloji ya da mimarlık benim uzmanlık alanım değil. Ancak davetiniz üzerine mekân ve sosyoloji ilişkisi üzerine sizlere bir açılış konuşması yapmam arzusu geldiğinde geç bir vakitti, dişlerimi fırçalamış yatağıma uzanmak üzereydim. Aklımda yaşam bulan ilk sorular yukarıda sözünü ettiklerim oldu. Acaba mekân ve sosyolojinin bu konulara dair söyleyeceği neler olabilir diye düşündüm. Elbette burada sizlere akademik olduğu kadar dinlemesi de yorucu olan bir konuşma yapacak değilim. Yalnızca, kendi deneyimlerimden yola çıkarak birkaç başlıkta konuya dair düşüncelerimi ve bu özel durumun ahval ve şeraitini açıklamayı isterim.

Bildiğiniz üzere sosyoloji bir insan bilimidir ve insanın toplumsallık içerisindeki türlü hallerine odaklanır. Ancak ne ilginçtir ki, sureti bir soyut hakikat dâhi olsa sıradan bir insanı dâhi hayal ettiğimizde ya güneşli bir havada ya da bir fotoğraf stüdyosunda vesikalık çekirmişçesine onu aydınlık yüzü ile düşünürüz. Oysa insanlığın zamanla olan ilişkisi gündüzden ibaret değildir. Üzerinde yaşadığımız yerkürenin her anında bir yarısı gündüzken, diğer yarısı ise gecedir. Öyleyse, ne olur bu gece zamanında? Gündüz yaşananlardan farklı olarak neler gerçekleşir? Aslında bunu daha iyi izah edebilmek için, gece insanlarından bahsetmemiz gerekir evvela.

Taksiciler, nöbetçiler, bekçiler, hırsızlar gece denildiğinde ilk aklı gelenlerdir elbette. Pekâlâ, bu şahıslar üzerinden tartışmayı sürdürebiliriz. Ya, komşularınız, yolcular, yaşlılar, çocuklar geceleyin ne yaşar diye düşündünüz mü hiç? Onların da bildiğiniz, karşılaştığınız zamanların haricinde bir geceleri olduğunu aklınıza getirdiniz mi? İnsanlarla olan ilişkilerinizi hatırladığınızda, onlarla olan diyaloglarınızı anımsarsanız, bunların da çoğunlukla gündüz gerçekleştiğini söyleyebilirsiniz. Oysa geceleri tüm bu varlıklar yaşamlarına devam ederler. İşin etkileyici bir yönü budur. Siz görmüyorsunuz diye o insanlar yok olmuyor. Bir çocuğu düşünelim. Okul bahçelerinde, parklarda, oyun alanlarında, dershanelerin önlerinde rastlarız çocuklara. Onların cıvıltıları, gençlik enerjileri dinamik bir zamanı anımsatır bizlere. Çocukların olmadığı yerdir gece. Öyle mi gerçekten? Karanlıkta, bir çöp kutusunun prizmatikliğinin yanına ya da bir bankın yataylığı üzerine uzanmış bir sokak çocuğunu, çocuktan saymayacak mıyız? Gece bilinmezdir. Sizce yaşadığımız şehirde kaç tane sokak çocuğu vardır? Bilmiyor musunuz? Ben söyleyeyim: çok.

Gece kuşları hangi dallara tüner diye sorsam. Bir ağacın dalları -velev ki yaprak döken bir ağaç olsun bu- gece kuşlarını yine de gizlemez mi? Nasıl sayılabilir birbirinden farklı duruş pozisyonları bu kanatlıların? Uçuşuyorlarsa, sözgeli mi yarasalar, baykuşlar, gece atmacaları ve balıkçılar, hangi birini tanıyabilirsiniz süzülüşlerinden? Gece gezgini kediler hangi güdülerle, neyi ararlar, bulurlar mı? Hangi dar eşikten geçerler, hangi yüksek duvarın üzerinde uyurlar?

Çocuklardan başlayıp, adaşım hayvanlara geçiverdik ister istemez. İnsanlara geri dönelim derseniz. Sabah kahvaltısında taze bir ekmeği kim sevmez öyle değil mi! Fırıncıların, sıcak buharın camlarını terlettiği mekânları vardır. Sizler uykunuzun en derin koyunda süt liman yüzerken, onlar ekmeklerin üzerine herkesin anlayacağı dilde bir çizgi çekerler. Ben, odun ateşinde piştim. Mevsim her ne olursa olsun, onlar beyaz patiskadan penye ve pantolonlar giyerler. Gecenin soğuk olduğu yanıltıcıdır öyleyse ve fırıncılar, giyimleri sayesinde geceyle alay etmenin bir yolunu bulmuşlardır.

Görmediğiniz her şey sizi korkutabilir. Bekçiler, sokaklarda ya da önemli kamu yapılarının ya da kapalı sitelerin bu görünmeyen tehditleri için nöbet tutarlar. Hapishanelerin gündüz yanmayan ışıklarını fark edersiniz şayet bir otoyoldan geçiyorsanız gece vakti. Kaçmanın vakti varsa, hapishanenin de yüksek duvarları var. Duvarı aşp karanlıkta kaybolmak mümkündür pekâlâ, şayet projektörün bahçeyi ve sınır duvarının dibini tarayan hüzmesinin karanlığını denk getirebilirsiniz. İnsana dair korkunç olmayan ne var?

Çeşitli gerekçelerle eve geç vakitte, geceyi kastediyorum elbette, taksiyle döndüğüm çok oldu. Taksiciler, “amca falanca mahalle dedin ama tam olarak adres neresi” diye sorarlar bazan. Ben de onlara ana cadde üzerinde ineceğimi vaat ederim. “Kusura bakma beyim, bizim arkadaşlar oralara yolcu götürmüş, af edersin donuna kadar soymuşlar hergeleler!” der onlar da. Şüphesiz, bazı mahallelerin gündüzden daha tekinsiz olduğu kabul edilir. Gündüz de bir panayır gibi neşeli, bir müze gibi ciddi değildir ama gece olunca başka kimliğe bürünür bu semtler. Sanki suç, çiy gibi bir şeymiş de, gece serin olursa buğu şeklindeki kötülük önce suya, sonra suya dönüşüp yere inermiş gibi.

Biz insanlar gibi, şehrin de bir gecesi vardır. Demek istediğim şehrin de hâletiruhiyesi gece olunca değişir. Nâzım olsa, “çınarlı, kubbeli mavi bir liman” derdi gündüzki haline herhalde. Gün boyunca, sokaklar insanlarla dolup taşar. Binalarsa, en parlak renkli, en dokulu, en sıcak malzemelerini gözlerimize sunar. Her malzeme güzel demiyorum elbette ama görünürlükleri daha sarıhtır. Koca koca yapılar, toprağa nerede değişiyor, göğe nasıl uzanmış apaçık ortadadır. Üzerlerindeki yazıları, şayet miyopi ya da astigmat değilsek, layıkıyla bir güzel okuruz. Büfe yazar, vezne yazar, dikkat köpek var yazar (hassasiyetin varsa gel de gir kolaysa), girişler yan kapıdandır yazar (giriş neden yandaysa), özel araçlar içündür yazar (ay haspalarım ya’u!); çevreye verdiğimiz rahatsızlık için özür dileriz yazar (bugüne kadar birinin özür dilediğini görmedim, herhalde söz gibi yazı da mı uçucu) ... Velhasıl efendim, binalarda bolca yazı vardır. Çoğu zaman düşünürüm, acaba binalardaki yazılar olmasa, bunların ne için inşa edildiklerini anlayamaz mıyız? Örneğin adalet sarayı (saray ne demekse), adaleti nasıl ifade edecek, bunun binada bir muvazeneyi simgelemesi şart mı? Zannımca değildir. Ya da bir deniz müzesi, nasıl olmalı da, tabelasını veyahut da yazısını bertaraf edebilelim. İstanbul’un Beşiktaş semtindeki bina bunu başarıyor kanaatimce, ama yine de yazıyor üzerinde... Her neyse yine konuyu bulandırmak istemem. Gece yazıları yok mu bu binaların? Var olmasına var, lakin öyle sevimsiz, öyle garabettir ki o yazılar, binanın çarpıtılmış bir resmi gibi olur gece görüntüsü. İnsanlar bu yazıları ya çok parlak diye, ya da vasıtaıyla geçerken çok oynaklar diye okuyamaz olurlar. Bir de tarihi yapıların insanı anesteziye sokacak kadar çirkin aydınlatılmaları konusu var ki, onu da zannederim ilerleyen günlerde mimar ve planlamacı dostlar tartışacaklardır.

Benim binaların gece kullanımlarına dair kendimden daha emin bir şekilde söylemek istediğim, kamusal alanla olan ilişkileri üzerinedir. Gece bir yağmur yağsa, varsayalım bir taksi çevireceksiniz, ya da bir ahabınızı bekliyorsunuz sizi alması için... Herhangi bir binanın saçağına sığınmak ister insan, ama bu ne mümkün? Binanın yanına yaklaşmak için gece neredeyse tamamı park etmiş araçları aşmanız gerekir, diyelim aştınız, bu defa da binanın zemininde, kapı ağzında dursanız, apartman sakinleri huylanabilir, hırlı mı bu herifçioğlu, hırsız mı diye. Varsayalım kimse ses etmedi, bu defa da siz tedirgin olabilirsiniz, niçün? Çünkü sapada kalmış oldunuz, birisi size bir fenalık yapsa, ne gören olur, ne de duyan.

Yine de geceleri binaların ışıklarını izlemek bana keyif verir. Apartmanların, iş merkezlerinin pencerelerine bakın, her biri başka bir tiyatro sahnesidir. Perdeleri açık oynanan oyunlar vardır, ya da sahnenin görünmediği trajediler. Teşhirin ve temaşanın mekânı olarak kent gece de yeterince aydınlık olabiliyor yani bazan. Zaten ormanla kıyaslandığında her şehir aydınlıktır. Ormanda duyduğunuz sesleri yorumlamanız gerekir, bu bir puhu kuşu mu, yoksa kuzey-güney yönlü bir koronder mi diye. Gece sesleri de binalarda komşularınızla benzer münasebetler kurmanızı sağlar. Tak tak, tok tok, tık tık... Bey’fendi geceden tıraş mı oluyor, yoksa uyku saati geçmiş çocuğu seksek mi oynuyor diye düşünürsünüz. Boruların verdiği sesler daha bir duyulur olur. Gastroenterolojik bir konçertonun üflemeli çalgılarıyla ortaya çıkan bir noktürn. Daire 9 Sifon Nocturne B Flat Minör Opus 15 No.2.

Sevgili bilim insanları, geceyle ilgili sizlere bir takım ‘nasıllardan’ söz etmeden ‘nedenler’ hakkında konuşmaya dilim varmadı bağışlayın. Gecenin neden sonradan aklımıza gelen bir imge ya da mefhum olduğu konusunda sizlere sunmayı dilediğim yanıma geçmek isterim sözlerimi nihayete erdirmeden önce. Sıraladığım insan eylemleri, kent tabiatı konularının sizlere de tanıdık geldiğine eminim. Bunları benim kadar sizlerin de düşünmüş olabileceğini de varsayıyorum. Benim sizlerin nazarından kaçmış olabilecek, görüşlerinize sunacağım naçizane önermem ise şu şekilde: Gece, şehrin bilinçdışıdır efendim. İnsanlar hayatlarının yaklaşık olarak 3’te 1’ini uyuyarak geçirirler. Böyle bir matematikle hayatlarımızın en az iki katı bir süreyi bilincimizin açık olduğunu varsaydığımız gündüz zamanında geçiririz. Uyku, beyin faaliyetlerimizi düzenler, deneyimlerimizi kodlar ve gelecek tecrübeler için bize birtakım şemalar oluşturur. Gecenin bahtsızlığı da zannederim ki tam olarak da burada başlar.

Bilinçdışı olan kavramımız olarak, ayırdına varmadan yaşadığımız ikinci hayatı bize gece sunar. Demek istediğim, yalnızca uykuda yaşadıklarımız değil, ancak gecenin mekânında yaşadıklarımız da, bilincin sınırları dışında gerçekleşir. Şimdi sizler, karanlık sokakta yönünü bulan kedilerin, ekmeği gerektiğinde pişiren fırıncıların, kaçma planını gerçekleştiren mahkûmun bilinçsiz şekilde bütün bu eylemleri gerçekleştiremeyeceğini söyleyerek bana karşı çıkacaksınız biliyorum. Tam da bu noktada sizleri, vuku bulan olgusal gerçekliği gözlemleyen bizlerin bilinçdışı anında olduğumuzu söyleyerek teskin edeceğim. Anlatılan hikâyelerin

bir bilincin ürünü olduğunu, bunları kavrayabilmemizin koşulu olarak ise bilinçdışını ziyaret etmemiz gerekliliğini savunacağım. Homojen düşünme alışkanlıklarımız ne yazık ki bizi gecenin salt bir gece olduğu, bir başı bir sonu olduğu konusunda ikna eder. Neyse ki, Protogoras gibi septikler yaşamışlar da, genlerimizde hâlâ taşıyoruz bu çapaklı kusursuzluğu. Sabahın nerede başladığını, gecenin nerede bittiğini kim tayin ediyor? İnsanlar? Hükümetler? Greenwich? Hiçbirisi. Sadece ama sadece dünyanın mevsimsel ivmesine kapılmış biz bilinçli gözlemciler, bilinçdışı otostopçuları.

İnsanlık tarihi Kıta Avrupa'sının aydınlanması başta olmak üzere neredeyse her dilde, kültürün sıçrama yaptığı, geliştiği zamanları aydınlanma çağı diye adlandırdı. 'Gecenin aydınlığını' ise dikkatimizden kaçırmış olabiliriz. Borges, Öteki Ölüm adlı öyküsünde şöyle der: "Yunanlıların bildiği gibi, hepimiz bir düşün gölgeleriyiz." Düş gece görülecek diye bir kaide yok. Gölge de karanlıktır, geceyi çağırıştırır ve fakat; ancak kendi tezadı olan ışıkla var olur.

Sizlerden ricam geceyi bildiğiniz tüm önyargılardan kurtarın. Öğrencilerinize beyaz kâğıtlara kara kalemle çizmeyi gösterirken, yağlı pastellerle simsiyah boyanmış bir kâğıdı kazıyarak da çizim yapabileceklerini gösterin. Poe okumalarını tavsiye edin. Chopin dinlemelerini öğütleyin. Belki o zaman bilincimizin dışında olanı da ıskalamamış oluruz.

Ben, içerisinde kaybolduğum ışığın yerine, geceyi yaşamayı tercih ederim. Sizlere bahsettiklerim de bir gece uykusu sırasında dinlenmekte olan bilincim tarafından yazılmış ve sabah kahvemi yudumlarken tarafımdan kâğıda dökülmüştür.

Daha önce de dediğim gibi, uyumadan evvel 'neden' diye soruyordum. Uyandığımda ise 'nasıl' soruma yanıt almıştım.

Prof. Dr. Hayrettin Vanioğlu
(HayVan)

Sosyolog ve Lisanslı Tenis Sporcusu

3. Ulusal Kentsel Mekân ve Sosyoloji Kongresi Açılış Konuşması,
Ankara, Ağustos 2026

Özgeçmiş:

Vanioğlu, 1941 Uşak doğumlu, evli ve 3 çocuk babasıdır. Çalışmalarında, şizofreni ve toplum ilişkisi, sanrılar ve insan, yapay zekâ ve olgusal gerçeklik, aile ve kültürel hegemonya konularına odaklanmaktadır. Halen çalıştığı üniversitede dersler ve seminerler vermekte, boş vakitlerinde tenis turnuvalarına katılmakta ve çeşitli dereceler almaktadır. Yazarın yayımlanmış dört teorik kitabının yanı sıra, iki de şiir kitabı bulunmaktadır.

Editörün notu:

Vanioğlu, konuşma metnini kitap baskısı için talep ettiğimizde başlığı "G C" şeklinde basmamızın uygun olacağını, kendisinin bir Georges Perec hayranı olduğunu ve bu ricasını yerine getirmemiz durumunda kendisinin Fransız yazara olan gönül borcunu ödemiş olacağına inandığını belirtti. Hayrettin Bey, Kayboluş romanının orijinal dilinde kullanılmayan 'e' harfine dilimizde de gönderme yapmayı istediğini ve bu yolla, kitapla henüz tanışmamış olanları da cezbedeceğini düşündüğünü aktarmıştır.

Şarkı sözünün orijinali:

I'm lost in the light; I pray for the night.

To take me, to take you too.

After so many words

Still, nothing's heard

Don't know what we should do.

KAYNAKLAR

Ran, Nâzım H. (t.y). Mavi Liman.

Borges, J. L. (2013 © 1949). Öteki Ölüm. Alef içerisinde. s.111, İstanbul: İletişim.

GÖZDE DALAKLI MEKÂNLAR, SANRILAR VE BİR KÖPRÜ

Yarın dönüyorum. Geldiğimden beri evden çıkmadım. Ayna hastalığı* teşhisi konulduğundan ve tedavim başladığından beri kendimi biraz rahatlamış hissediyorum. Yine de hâlâ aynaya bakmaya epeyce çekiniyorum. Odamdaki, banyomdaki aynayı çoktan kapattım bile ama şehirde bu durumla nasıl baş ederim, bilmiyorum. Kentte ne kadar çok yansıtıcı var farkında mısınız? Dükkânların camları, araçların aynaları, kent mobilyalarının metal yüzeyleri, bazı insanların parlak gözleri... Birinden kurtulursem, diğerine yakalanıyorum. Ne zaman bir yerde yansımamı görsem, var olduğumu hatırlıyorum; artık şapka, güneş gözlüğü ve maske üçlüsü de beni kurtarmaya yetmiyor. Bu yüzden en güvenlisi evden hiç çıkmamak oluyor, bu şekilde aynalarla olan etkileşimim neredeyse yok diyebilirim. Tabii bu başarının bir aksiliği var: Gözden uzak olan gönülden de uzak oluyor, kendimi görmedikçe kendimi unutuyor gibiyim. İşte yarın bu yüzden dönüyorum. Çünkü bir şekilde barışmamız gerekiyor.

Dönmeden önce, gençliğimin geçtiği bu şehirde biraz dolanırsam, belki kim olduğumu hatırlar ve kendime biraz yakınlaşırm, diye düşünüyorum. Aynaya baktığımda gördüğümde daha fazlasıym, öyle olmalıym. Tamam. Şapkamı, gözlüğümü ve maskemi de alıp çıkıyorum evden hemen şimdi. Bu, dönmeden evvel, kendimi kendime ikna etme gezisi.

Antalya’da hava her zamanki gibi güneşli. Cumhuriyet Meydanı’ndayım. Herkes meşhur Yivli Minare’nin önünde fotoğraf çekiyor, ben minarenin kaç tane yivi olduğunu sayıyorum-sekiz yivli. Yivli Minare altıgen taş bir kaidenin üzerine oturmuş, kırk metreye yakın bir uzunlukta Selçuklu eseridir. Duru bir mimarisi vardır. Pek umurumda değil açıkçası. Doğrusu, biraz kıskanıyorum. Kendisi bulunduğu yerin “en güzeli” olduğunu biliyor, o yüzden yıllara meydan okuyor.

Ben Yivli Minare değilim, ama olduğumu sandığım zamanlar oldu. On altı veya on yedi yaşlarında, Cumhuriyet Meydanı’ndan Yivli’nin giriş kotuna

varan bir merdivenden hoplaya zıplaya inerken, merdivenin kaç basamaklı olduğunu sayar dururdum-doksan basamak. O zaman Yivli Minare’yi pek umursamadan (bu seferki kıskançlıktan değil de meraksızlıktan), biraz ilerisindeki Yivli Kafe’de kivili çay içerken, arkadaşlarımla okuldan kaçıp gelmesini beklerdim. Onlar geldiği gibi de hemen fırlayıp tüm gün Kaleiçi’ni gezerdik. Şimdi de öyle yapacağım. Kaleiçi, Antalya’nın kurucusu Attalos’un deniz ve kara surları ile çevrelediği yurdunun merkezidir. Geleneksel evleri, anıtları, tarihî eserlerin tüm cazibesini koruduğu bu alanda, güzel Kaleiçi evlerinin arasında yürürken, sokakların beni unuttuğunu fark ediyorum. Hâlbuki bu sokaklarda bir oraya bir buraya döner, gideceğim yerleri hemen buluverirdim. Olsun, kaybolması da güzel. İkişer üçer katlı, ahşap cumbalı, kiremit çatılı Kaleiçi evleri birbirlerine bitişerek oturmuşlar zemine. Renkli kapıları, baktıkları sokakları neşelendiriyor. Bazılarının zemin katları hediyeelik eşya, kilim, bakır veya deri dükkânları olmuş. İçlerinden geçe geçe denize doğru yürüyorum. Eskiden buralarda arkadaşlarımla dolaşırken, ben ortalığı başka türlü kolaçan ederdim. Ertesi günlerde buraya “onunla” geldiğimde, rahatça oturup konuşabileceğimiz sessiz sakin bir saçak altı arardım. Bazı Kaleiçi evleri, mimari yerleşimlerinden dolayı, ortalarında küçük yeşil meydanlar oluşturmaları. Saçak altı ararken keşfettiğim bu meydanları ben yarattım, sanırdım. Yarattığım bu mekâna onunla gelip saatlerce oturur, konuşur, güleşürdük. O zamanlar kendimi Yivli kadar güzel hissedirdim. Bana o meydanların birinde bir defter hediye etmişti yazı yazmayı seviyorum diye.

Koşa koşa eve gidip ders çalışmak yerine o defteri doldurmaya başlayınca, annem “Derslerine odaklan. Âşık olduğunu sanıyorsun, ama âşık olacağın zamanlara daha çok var.” demişti. Haklıydı. Daha sonraları çok âşık oldum ama nedendir ki bir daha başka biri için hiç sessiz bir saçak altı ya da küçük meydanlar aramadım.

O küçük meydanlarda ilerlerken, bir taraftan cumbalı evlerin bahçe duvarlarından iç avlulularını görmeye çalışıyorum. O kadar büyük duvarlar ki koca koca ağaçların gövdelerini saklıyor. Avludan fırlayıveren ağaçların arkasından da Kesik Minare’yi görüyorum. Kesik Minare bir yenileme çalışmasında “tamamlandı”. İki bin yıl öncesine kadar pagan tapınağı, kilise ve cami olarak işlev görmüş Kesik Minare Cami, birçok farklı dönem mimarisini de içinde barındıran bir tarihî eserdir. Kesik Minare; adını, 1900’lü yıllara doğru çıkan bir yangında, külahını kaybetmesiyle almıştır. 2019’daki yenileme esnasında, minarenin tepesine kendi malzemelerine hiç

benzemeyen metal bir külâh eklenmiştir. Böylece yıllardır belleklerde Kesik Minare olarak kendine yer edinen eserin kesiği, bu yenileme sayesinde(!) tamamlanmıştır.

Ben Kesik Minare'yim. Eksiktim ama güzelliğim eksikliğimden gelirdi. Tamamlamaya çalıştıkça bozuldum. Ben Kesik Minare'yim, ama olmadığım zamanlar da oldu.

Yine on altılı yaşlarımızda, Kaleiçi'nin dar bir sokağında, kenarda köşede, en ucuz marketlerin en ucuz abur cuburlarını midemiz yanana kadar verdik. Sonra Kaleiçi'ni oyun mekânımız yapar, saklambaç oynardık. Nasıl şimdi şapkamın, gözlüğümün, maskemin arkasında kaybolmak istiyorsam; o zamanlarda da görünür olma isteğim vardı. Eteğimi bir iki kat kıvrır, dudağıma renkli nemlendiriciler sürerdim. Aynı nemlendiriciyi yanaklarıma allık, göz kapaklarıma da far yapardım. Önceki geceden ördüğüm saçlarımı açar, sahte dalgalarımı rüzgâra karşı savuştururdum. Şimdi neresinden baksam, o kızın bu kılığını saklambaç oynamak için gülünç ve tüm çabasına rağmen eksik bulurum. Ama o zamanki ben, kendini çok güzel bulurdu. Eksikti ama güzeldi gerçekten. Yine de bu görünür olma çabam boşa giderdi. Çünkü ben saklambaç oynarken öyle bir saklanırdım ki kimse beni bulamazdı. İki Kaleiçi evi arasında daracık bir merdiven keşfetmişim sobeleme yerinin yakınlarında. İşte o merdivende saklanırdım; orayı da ben yarattım, sanırdım. Hâlbuki bu merdiven, evlerin zemin katında olan taşlık veya ahır, üst kattaki sofanın girişine bağlayan merdivendi. Evi çevreleyen duvarlar zaman içinde yıkılınca bu merdiven de açıkta kalıvermişti. Duvarların yok olmasıyla evlerin mahremiyeti kaybolunca bu evler de terk edilmişti, o kadar. Ama ben, kendi mekânımda, saklanma bahanesiyle saatlerce kalır, cebime aşırıldığım birkaç abur cuburu keyifle yerdim. Sahte dalgalı saçlarımla oynardım. Düşünürdüm, hayaller kurardım. Kurduğum hayallerin hiçbirini gerçekleştiremedim.

-

Kendimi kendime ikna etme gezim tüm beceriksizliğiyle devam ediyor. Denize doğru yürürken, cumbalı güzel evler geride kalıyor ve yerlerini kalenin surları dolduruyor. Bu surlar çok milletli. Dünyalı diyelim bu surlara. Çünkü onlar hem Helen hem Romalı; Bizanslıyken aynı zamanda Selçuklu ve Osmanlı. Tüm bu milletler, Attalos'un şehrini düşmandan korumak için taşları bir bir eklemiş surlara. Ben düşman gibi değil, eski bir dost gibi

aşıyorum surları. Sur boyunca gittikçe, başlangıcı olan Hıdırlık Kulesi'ne yaklaşıyorum; kuleye varınca da Karaalioğlu Parkı'na sallanacağım. Karaalioğlu Parkı sanki bu sur çanağının tam ortasında kalıyormuş gibi düşünürüm. Sağımda tüm Konyaaltı Sahili'ni, solumda ise kocaman falezleri görürüm. Aşlında fırsatım olsaydı, çok gitmek istiyordum falez parklardan birine. Ben falez parklardan biriyim, bir türlü gitmek için fırsat yaratmadığım. Hâlbuki falezlerin içinde bir yerlerde, benim yarattığımı sandığım bir başka mekân vardı.

Falezler, yerin tektonik hareketlerinin etkisiyle ve şiddetli dalgaların kayalara vurmasıyla; kayaların zaman içinde oyularak, ufalanarak neredeyse dik hatta negatif eğimli uçurumlara dönüştüğü bir yeryüzü şeklidir. Bazen o şiddetli dalgalar kayanın belli bir bölgesine vurup durur ve orada bir “niş” oluşturur. İşte o nişlerden biri benim yarattığımı sandığım diğer mekânım. O nişin kendisi de benim. Bir boşluktan ibaretim, uçurumdayım, gizli saklıyım. Ama üzerimde metrelerce kaya parçası taşırım. Gider o kayadan nişte oturur, ufka bakarak düşünürüm. Bu falezlerden denize çakılısam nasıl olurdu diye canlandırırım zihnimde. Ne zaman aklımda bu düşünce oluşsa, hemen Ay Işığı Sonatı'nın ilk hareketi** de çalmaya başlar. Başlıyorum, düşüyorum. Düşerken hiç çırpınmıyorum, vücudum hiç olmadığı kadar esnek. Şekilden şekle giriyor. O kadar yavaş düşüyorum ki ben düşerken geçen bir saniye dünyada bir yıl ediyor. Atomlarıma ayrıldığımı bile görebiliyorum. Puzolan gibi dağılacığım. Bacaklarım denizle kavuştuğu anda zamanı durduruyorum. Kendimin AA kesitini alıyorum. Son hızım aniden sıfıra indiği için vücudumun tüm ağırlığı bacaklarıma biniyor. Bacaklarımdaki kemikler parçalanıyor, hücrelerim birbiri üzerine biniyor. Suyu düşüyorum, betona düşüyorum. Bu 'beton' başıma her yerde bela oluyor. Kalbim deli gibi kan pompalayarak hâlâ görevini yapıyor, tebrik ediyorum. Ama birazdan kaburgalarım kırılacak, omuriliğim zarar görecektir.

Önceleri böyle sanrılar yaşarken, beni bu sanrılardan uyandıran bir ses olurdu. “Hadi gel!” derdi. “Denize girelim.” Nişimden çıkıp falezleri eğri büğrü bir merdivenden indikten sonra, kendimizi kayalardan serin ve berrak sulara bıraktık. O kadar ileri yüzerdik ki böyle yüzmeye devam edersek Kıbrıs'a bile varabileceğimizi sanırdık. Başımı kaldırıp o kayadan nişe bakardım. Keşke şimdiki kendimi görebilseydim. Hemen gelip kendimi o sanrıdan ben uyandırırdım. Şimdi beni uyandıran şey, yüzümden dökülen egzama kabukları oluyor. Ellerime pul pul dökülüyorum, ufalanıyorum, puzolan gibi dağılıyorum. Ay Işığı Sonatı'nın ikinci hareketi başlıyor.

Gitmediğim falezlere uzaktan bakıp, gitmediğim nişimi ve sanrılarımı biraz anımsadıktan sonra Karaalioğlu Parkı'ndan Kaleiçi'ne gerisin geri dönüyorum. Hadrian Kapısı'mı bulmaya çalışıyorum. Şehirlilerin Üç Kapılar da dediği bu kapı; üç büyük kemerden, kompozit başlıklı sütunlardan ve yanındaki iki büyük kuleden oluşur. Surların ortasındaki Üç Kapılar eski şehirle yeni şehri birbirinden ayıran bir portal gibi. Alice Harikalar Diyarı'nda tavşanın geçtiği o kapıya benziyor. Kapının zemin taşları yüzyıllardır burada duruyor, üzerine basılmaktan artık iyice içe çökmüşler. Zamanında kapıdan büyük araçlar geçmiş, üzerine Attalos ve Hadrianus basmış, bir de ben geçmeye çalışıyorum şimdi. Zemin taşları oldukça kaygan bir hal almış; herkes adımlarını ve taşları takip ede ede geçiyor kapıdan. Eğer kapının tam ortasında biraz durup takip ettiğiniz taşlardan başınızı tam yukarı kaldırırsanız kemerlerin altındaki efsunlu süslemeleri göreceksiniz. Ben o süslemelerim. Ancak birinin ikazı gerek. “Bak!” denmeli size, “Orada görülmeye değer bir şeyler var.” ...

Hadrian Kapısı'nı geride bıraktığımda, bir yanı sur duvarı; diğer yanı palmyeler, tren rayları ve dizili dükkânlardan oluşan Atatürk Caddesi'ne çıkmış oldum. Bu şehir gerçekten güzel. Dönmekle iyi bir karar vermişim. Herkesin, güzel olan şeyleri de terk edebilme lüksü olmalı.

Döndüğüm şehre biri ilk kez geliyor ve şehre Sabiha Gökçen Havalimanı'ndan çıkıyorsa, bunun kent için büyük bir talihsizlik olduğunu düşünüyorum. Çünkü ilk kez gelen ziyaretçi büyük bir gürültü, inanılmaz bir kalabalık, soluk aldırmayacak derecede sigara kokusuyla karşılaşır. Hayır abiciğim, araba kiralamak istemiyorum. Hayır, tekinsiz otobüsünüzle Bursa'ya da gitmeyeceğim. Ben sadece bir taksiye binip eve geçerken ortalığı izleyeceğim.

Lütfen sahil yolundan gidelim. Pendik, Kartal, Dragos, Maltepe derken, nihayet denizi sol yanımda açık seçik görüyorum.

Ey çınarlı, kubbeli, mavi liman***... Artık ne çınarlısın, ne güzel kubbelisin; ne de mavi diyebiliriz müsilağlı denizine. İstanbul'u bu sebeplerle Antalya'dan daha çok seviyorum. Ben İstanbul'um. Elimdeki hiçbir

güzelliğe sahip çıkamamışım, gürültülü ve kaotığım. Sigara kokuyorum. Tam denize çakılmak üzereyken AA kesiti almıştım ya, ben burada denize çoktan çakılmışım. Denizin üstündeki martılar, benim denize dağılan parçalarım gibi. Yine yüzümden üstüme pullarım düşüyor. Denizin üstüne düşen Prens Adaları gibi. Antalya'dan Kıbrıs'a yüzebileceğimi sandığım gibi, Bostancı sahilinden hemen karşıdaki Burgazada'ya yüzebilir miyim? Hiç sanmıyorum. Tüm bu cesaretsiz ve hevesiz havamla ben İstanbul'un ta kendisiyim.

İstanbul gibi olmadığım zamanlar da var.

Evime girip de seni evde bulduğum o anlar... Yarattığım son mekân, sana sarılırken burnumun ucuyla boynun arasında kalan o minicik boşluk. Minik ama içimdeki tüm boşlukları dolduruyor. Sıcak, içten, yakın, tek kişilik ama ikimiz olmadan da yaratamazdım. Kendimi bu boşlukta tamamlanmış hissediyorum. Kesik minare gibi değil, kendim gibi. Aynaya bakıyorum. Barıştık.

Aynaya bakıyorum. İki şehir arasında bir köprü görüyorum. Ben bir köprüyüm. Ayaklarım denizde, Antalya'da. Ellerim sımsıkı İstanbul'u tutuyor ve ben altı yüz doksan sekiz kilometre boyunca uzuyor, uzuyorum. Köprünün bir ucu, benim için hâlâ güzel olan bir şeyleri anımsatırken diğer ucu, bana çirkin olabilme hakkı tanıyor. İki şehir birbirine doğru akıyor. Birbirlerine karışıp beni yaratıyorlar. Ben hırçın bir aşkın çocuğu olarak yeniden doğuyorum.

Vazgeçmeyeceğim şehirlerimden. Zihnimde Ay Işığı Sonatı'nın üçüncü hareketi başlıyor.

NOTLAR:

* *Ayna hastalığı (Dismorfofobi)*, “kişinin görünüşünün normal veya kabul edilebilir normal değerler arasında olmasına rağmen, kendini çirkin ve/veya eksik hissetmesi şeklinde gelişen bir zihinsel algılama bozukluğu” olarak tanımlanır (Önder, 2021).

** *Ay Işığı Sonatı*, Beethoven'in üç hareketten oluşan 14 numaralı piyano sonatıdır. (Beethoven, 1802)

I) *İlk Hareket: Adagio Sostenuto*

II) *İkinci Hareket: Allegretto*

III) *Üçüncü Hareket: Presto Ajitato*

*** *Mavi Liman adlı şiirden alıntıdır (Ran, 1957).*

KAYNAKLAR

Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (tarih yok). Genel Bilgi. Antalya hakkında bilgilerin teyidi için Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü: <https://antalya.ktb.gov.tr/TR-67576/genel-bilgi.html> adresinden alındı. Beethoven, L. V. (1802). Piano Sonata No.14, Op.27 No.2 . IMSLP: [https://imslp.org/wiki/Piano_Sonata_No.14%2C_Op.27_No.2_\(Beethoven%2C_Ludwig_van\)](https://imslp.org/wiki/Piano_Sonata_No.14%2C_Op.27_No.2_(Beethoven%2C_Ludwig_van)) adresinden alındı.

Önder, D. T. (2021, Mayıs 9). Beden Dismorfik Bozukluğu (BDB). Lösante Blog: <http://www.losante.com.tr/Blog/Detail/2084> adresinden alındı. Ran, Nazım Hikmet (1957). Mavi Liman. Şiir.

MAKBULE HANDE BOZDOĞAN KİMIN SESİ

Sivas'ta yelkovanın akrebi kovalaması gibi geçmez hayatlar. Büyük kentlere göre daha durağan, daha sakin, daha yavaş akar hayat. Öğrenilmiş hayatı tekrar eder durur kentliler. Kum saatinin taneleriyle yarış içinde olmayan küçük kent insanları; alışkanlığın varlığı ve eşyayı sıradanlaştırmasından mıdır bilinmez her gün önlerinden geçtikleri dokuyu, sokağı, yapıyı hayat oyununun alelaide bir sahne dekoru gibi görürler. Oysa sıradanlığın bayat dünyasında sahne dekoru gibi görünen bu kentsel doku, tarihin, insanlığın, savaşların, barışların, medeniyetlerin, belki bir öğretmenin, belki bir annenin ya da bir kâşifin yazılmamış kitabıdır. Kitabın sayfalarını özenle çevirdikçe sıradan bir taşra makroformundan öte bir flanörün Paris gezintisindeki hazzını geride bırakacak kendi öz benliğine ait okumalara denk gelinmesi tesadüf içermez.

Kent meydanından tren garına kadar uzanan bulvar, ağaçlar arasında gizlenmiş kent katmanlarına tarih boyunca eşlik etmiş en kadim dosttur. Kent meydanında yer alan son dönem Osmanlı yapısı olan Hükümet Binası önünden dönerek büyük bir kavşak ile bağlanan bulvar bir zamanlar at arabalarının nalları ile dövülürken, yüzyıllar sonra korna sesleri ile senfonik bir birliktelik yaşadığına şaşırmadan kentin ortasında duruverir. Bulvarın sol tarafında bulunan Selçuklu'nun Çifte Minareli Medresesi, Şifahîye Medresesi ve Buruciye Medresesi ile onlara eşlik eden aynı yaşta ihtiyar iki servi, Hükümet Binasına reverans yapar. Selçuklu'nun ilim dergâhı olan medreseler bugün kentlinin sadece çay içmek için uğradığı birer kentsel mekân olsa da Hititlerin stratejik kalesi, Kadı Burhâneddin, Danişment, Eretna Beyliği'nin başkenti olan Sivas'ın tarihsel pusulasıdır. Bulvarın sağ tarafında cumhuriyetin her bir ferdinin bugününün ve 100 yıldır bu memlekette alınan her kararın iptidası diye adlandırılacak 4 Eylül Kongre Binası yer alır. Sıradanlaşmış sahne dekorundan çıkıp "aylak"lığın kapısından içeri girebilen her kentli; yapının bulvara bakan cephesinin merdivenleri önünde durup; korna senfonisi ile birlikte derinlerden gelen Şifahîye'deki âlimin tedrisini ve

Mustafa Kemal'in silah arkadaşları ile ateşli fikir tartışmalarını duyabilir. Kentin seslerinin sürüklediği düş dünyasından ayrılıp, yapının giriş cephesine bakıldığında dört sütunun eşlik ettiği giriş portalı ve iki koldan kullanıcıyı mekâna taşıyan merdivenler görülür. Kentlinin günlük rutinde soluklanmak için durduğu amfi şeklinde basamaklandırılmış küçük meydana yakın olan sol merdiven kolundaki taşların renginin sağ kolundakine göre daha koyu renkte olması, kentsel yönlendirmenin ve bağlamın mekân üzerindeki etkisini akıllara getirir. İçsel olarak sol merdiven kolu, mekâna bir an önce ulaşip tanıklık ettiği dönemlerin yazılmamış kitaplarını okuma hissi uyandırır. Merdivenlerden çıkarken; basamaklara oturmuş çekirdek çitleyerek popüler konuların münakaşasını yapan kentlilerin arasından geçmek sıradanlaşmanın seslerini hatırlatabilir. Kısa bir an bekleyip “aylak” çeketini giyen kentli ise kendini idadide sabah dersine yetişmeye çalışan bir öğrenci ya da Kurtuluş Mücadelesi'nde önemli bir telgrafi taşıyıp basamakları hızlı hızlı aşan bir asker gibi hisseder. Yapının taş cephesiyle; ahşap iç mekânını bağlayan devasa kapı ilk bakışta heybetli gelebilir. Ancak kapının Sivas soğuğuyla kendini hemen yoldaş edebilecek mandalina dokunur dokunmaz kapı kendiliğinden açılır. Daha önce kaç kişinin aşındırdığı bilinmeyen eşikten atılan ilk adımla ahşabın flörtgen bakışları, beyaz kireç duvarların utangaç selamlamalarına karışır. Taş cephenin sert, dominant ve kavgacı tavrına karşı bir anda sımsıcak beliriveren ahşap zemin ve tavan, yer yer tonoz pencereci beyaz kireç duvarlar iç mekânda huzurlu, sakin ve dostane hislere sürükler. Şaşkınlığını atıp, yürümeye devam edebilenler koridorun sağ tarafından ilerleyebilir. Yüksek tavanlı koridorda yürürken sol tarafındaki pencerelerden gelen iç avlu ışığı koridorda gölgelerin ahşapla dansına ortam hazırlar. Aylaklığına çocuk ruhu katanlar bu gölgelere basmadan hızlı hızlı yürümeyi seçebilir. Diğer taraftan yavaş adımlarla ilerleyerek bir güneş bir gölge sayanlara derin duygular hissettirebilir. Hele de hafta içi erken saatler ise ayakkabının tabanı ahşap zemini döverken bastığı ritmik notalar kimi zaman yalnızlığın kimi zaman da düşüncenin sesi olabilir. Odalara tek tek girilebilir, Sivas Kongresi'ne ait bilgilendirmelere göz atılabilir. Belki de eyvanlı pencerelere oturup kentlinin hayat oyununun en sıradan sahnelerine denk gelinebilir. Daha sonra koridordan ilerledikçe üst kata çıkan ahşap merdiven görmezden gelinemeyecek heybetiyle öylece durur. Koridordan ilerlemekle merdivene yönelmek arasında bir tercih yapmak zordur. Ama prensipleri olanların mekânın iç avlusundan dönerek başladığı noktaya kadar süren koridoru tamamlamadan üst kata çıkmamayı, meraklı çocuk ruhlu

aylakların ise merdivenin cazibesi karşısında dayanamayıp merdivene yönelmesini tuhaf karşılamamak gerekir. Mekânın iç kurgusunda zaman zaman karar vermek zorunda bırakan seçeneklerinin olması her kentlinin deneyimlerini kendi rotası üzerinden yaşama şansı sunmaktadır.

Koridordan ilerleyen kuralcı ve prensipli aylaklar biraz ilerlediklerinde Sivas Kongresi'nin yapıldığı salonla karşılaşır. Eşikten geçer geçmez karşılaşılan sade işlemeli, hafif yaldızlı tavan biraz baş döndürücü gelebilir. Ama asıl baş döndürenin mekânın ruhu olduğunu anlamak uzun sürmez. Kongredeki delegelerin resimleri mekâna itina ile dizilmiş ahşap sıraların üzerinde yer alır. Kapıdan girenin sol tarafa bakması ile karşılaşacağı ilk şey ise kongrenin göz bebeği Mustafa Kemal'in masasıdır. Tam o anda salon âdeta mahallenin anılarla dolu ihtiyar dedesi gibi konuşmaya başlar. Duvardaki çıtaların, tavandaki detayların, yerleri süpüren perdelerin, yaldızlı boyaların, ahşap zemin kaplamalarının ve delegelerin ahşap sıralarının sesleri birbirine karışmaya başlar. Anlatılanları duymak, Cumhuriyet'e giden yolu en yakın ölümsüz tanıkların anılarıyla anlamak, aylaklıktan üstatlığa terfi sayılabilir. Mekânın ruhuyla koyu sohbeti en ortasında bir anda içeriye dolan cıvı cıvı seslerin bölmesi muhtemeldir. En az dış kapı kadar devasa sayılabilecek salon kapısından içeriye itişerek giren miniklerin sohbeti bölmesi kuralcı aylakları kızdırabilir. Ancak miniklerin ardından duvardaki puslu sarı renkle eş renk sarı saçları, sorulara cevap verirkenki heyecanlı ses tonu ile içeri giren, Cumhuriyet'in genç neferi ile Cumhuriyet'in geleceklerini aynı tualde görmek, aylakların kızgınlığını muhakkak dindirir. Çünkü mekânın ruhunun bu tualde beden bulunduğunu fark etmek üstat aylaklar için uzun sürmez.

Merdivenin cazibesine dayanamayıp, üst kata çıkan çocuk ruhlu aylaklar ise daha ilk adımda tuhaf kokular duyabilirler. Bu koku 1890'ların idadilerinin irfan kokusu, 4 Eylül 1919'un cesaret kokusu ya da Cumhuriyet'in erdemli kokusu olabilir. Ancak kokuyu duyamayanlar bile ahşap merdivenin küpeştelere tutunduğu anda bütün geçmişin parmak izlerini hisseder. Küpeştenin koyu ceviz rengine yer yer düşmüş tozlar bile geçmişle gelecek arasındaki bağıdır. Adını, yaşını bilmediği eski zaman kentlisi ile el ele tutuşmak herhâlde mimarının aylağa sunduğu eşsiz bir güçtür. Merdivenlerin tesirinden çıkamadan birinci kata varılır. Merdivenin son basamağına karşılık gelen ahşap direkleri birleştiren kemerlerin altından geçilerek geniş bir hole ulaşılır. Geniş holü tavanının merdivenleri aşan herkesi belleğinde tutan ahşap

tavan göbeği bulunur. Avlu etrafında dönen koridorda sağa ya da sola giderek yine kendi rotasını çizmek aylağın kendisine düşer. Gölgelere basmadan yürümekle duvarlardaki dönem fotoğraflarına atlamadan bakmak arasında yoğun mesai harcanır. Her iki rotanın da tam ortasında bir oda bulunur. Bu oda Mustafa Kemal'in kongre döneminde kaldığı odadır. Aslında ilk bakışta mütevaziliğiyle bir başkomutanın yatak odası olduğunu anlamak imkansızdır. Oda ancak klasik bir Türk evinin en küçük odası büyüklüğündedir. Sadece ortalı pencerelerden giren ışığın düştüğü yuvarlak masanın üzerindeki kitaplar ve dönem gazeteleri, odanın konusunun memleket kaygısına dair ipuçları olarak görülebilir. Duvarlardaki küf yeşili renk, tavadaki ahşap göbeği ve flörtgen zemin ahşabının birlikteliği çok sıkı dostluklarını inandırıcı kılar. Aylaklar küf yeşilinin yerini başka bir renge bırakamayacağı ya da flörtgen zemin ahşabının soğuk ve mesafeli bir taşla yer değiştiremeyeceği konusunda hemfikirdirler. Odanın penceresinden bakıldığında kent meydanından gara kadar uzanan ağaçlı bulvara rast gelinir. Detayları sevenler ağaçların arasında bulvarın karşı tarafında yer alan medreseleri görebilir. Kentin çok katmanlılığı, mekânın ruhunun birlikteliği aylakları tekrar koyu sohbetin içine çeker.

Sohbetin doyumuna erişmek mümkün olmasa da koridora tekrar dönerek çift kanatlı oda kapılarını açma hevesi normaldir. Her mekânın ruhunu keşfetme arzusu müzenin parlak kâğıtlara basılmış anlatı yazılarından çok daha caziptir. Işıklı zeminin dansı her katta aylaklara görsel şölen sunar. Bir çocuğun çikolatası hemen bitmesin diye oyalanarak aldığı ısırmalar gibi aylakların da ayak sürüyerek attığı yavaş adımlara şaşırılmaz. Ancak kendini zemin katta kapının yanı başında bulması ile biranda duraksayabilir. Kapı girerken açıldığı kadar kolay açılmaz. Küpeşelerde tuttuğu eller aylağı bırakmayabilir ya da duvarların, tavanların, perdelerin anlatacak çok anısı olduğundan ayrılmak zor olabilir. Zorlu veda sonrasında kapıdan çıkılarak yeni aylaklıklara doğru yol alınır.

Nefes seslerinin, koşar adımların, mektep kavgalarının ve cumhuriyet nidalarının beyaz kireç duvarlara çarpışını duyabilenler sıradanlığın bayat dünyasından sıyrılıp, yazılmamış kitapların en derin okumalarını yapabilenlerdir. "Aylak"lık kapısından içeri girebilen her kentliye...

NOTLAR

Flanör: Flanör kelimesi köken olarak Fransızca; aylaklık etmek ve başıboş şekilde hareket halinde oluş manasına gelir. Ancak mimari bağlamda kentin içinde gezen, deneyimler yaşayan gezgindir.

Aylak: Flanörlere kent aylağı da denmektedir. Ancak buradaki aylak, başı boş gezen anlamında değil, kentin deneyimleyen esas figürdür. Modern yaşamın araştırmacısıdır.

GÜLSEREN ÖKER HIÇ-BİR YER PROJELERİ (MITOPYA)

Her şey bir gün bir arkadaşımın ofis ziyaretiyle başladı.

Hep yaptığım gibi bir yandan onu dinlerken bir yandan da önümdeki kâğıda bir şeyler çiziyordum.

Doğal olarak: “Ne çiziyorsun?” diye sordu. “Hiiiç” diye cevap verdim.

(Hiçbir Yer Projeleri) Bu cevapla başladı.

Boş kaldığım, hatta boş kalmadığım durumlarda bile (şimdiki gibi) durmadan ısrarla yaptığım neydi?

Bunun bir adı sanı var mıydı? Kimin işine yarardı?

Ne yazık ki bunların hepsinin cevabı kocaman bir “HİÇ” di.

Bunlar;
Mimarlık pratiğinin dayanılmaz hergeleliğine
bir cevap değildi, karşı duruş değildi.
(Keşke böyle gösterişli şeyler söyleyebilseydim.)

Olsa olsa bir geri çekilme, kendi içine kaçma ve kendini oyunlarla avutma olabilirdi.

Bi hayli sıkılıyordum.
Kaçacak delik arıyordum açıkçası...

Tabii ki arayan herkes bir şeyler bulur.
Ben de elime kalem alıp hayallere dalyordum.

Kağıtla kalem bizim (maaleden) arkadaşlar gibi sürekli yanımda
kimsenin karışıp görüşmeyeceği yerlerde bir güzel geziniyorduk.

Mutlu muyduk?
Çoook.

Nicedir zoom in, zoom out oto kedisi olarak hissediyordum kendimi.

“Move” (yer değiştirme) komutuna basıp yürüdüm bir keresinde rüyamda. Çizim programları onların çizgi disiplinleri nicedir benliğimi ve elimi işlek bir kötürüme dönüştürmüştü. İşte bu yüzden ellerimin özgürce üzerinde dolaştığı kâğıt bir kaybedişin hazin rövanşını alır gibi can çekişen ruhuma iyi geliyordu.

Bir ‘Mirror’(ayna) almalıydım artık.
Kendime, iyice derinlere içime kaçmış olan o ürkek tavşana,
o kırılgan fareye (maus) bakabilmek için...

Madem; Mimarlık yaratmaktı en büyük ‘tanrısal’ eylemi buydu,
Bu tanrısal eylemi taklit edeceksek doğru dürüst taklit edelim.
Öyle binalar yapalım ki bunlar yaşayan bir organizmalar olsunlar.

Duyguları düşünceleri olsun.
Neşe içinde etrafımızda şarkı söylesinler...

Evet,
İyice ileri gittim, yaptıklarına bir de ad koydum.

Adı MİTOPYA /Mimarlık ütopyası)

Nasılsa kimseye zararı yok. Yaşasın ben yaşadıkça;

MİTOPYA METİNLERİ

Işık huzmeleri için planlanmış bulunan dairesel boşluklar günışığı hareketlerine göre değişik etkiler yaratmak üzere ayarlanmıştı.

Bina altında duran ince çubuklar değişik yönlerde toprağa saplanıyorlardı.
Kütleyi taşırırlar fakat kütleye göre belirlenmezlerdi.

Merdiven kovası havalandırma delikleriyle havalanıyordu.

Zaten bina nefes alıp verebiliyordu -sorun yoktu-.

Bina arkasında yer alan ağ iplikleri kaderi temsil ederdi.
Dolaşanlar bazen düşerdi buraya, öbürleri için nefis bir seyirlik başlardı.

Doyumsuz bir şeydi bu yapışkan
ipliklerde gerilmiş insan.

Ağızdan ipeksi bir salya çıkarırdı güneşte parlayan.

Tüm yürüme platformları uçan halı gibiydi, yani engebeli.
Engenin insana getirdiği bir şeyler vardı, vazgeçilmemesi gerekliydi.

Merkezler -anti merkezler -vardı, odaklar kişiseldi...
Bina egzozu da düşünülmüştü, kirli havayı atardı, açılıp kapanarak, kasılıp boşaltarak...

Bina; bir insan gibi sorular sorardı.
Hiç kimsenin bilmediği, cevaplamadığı sorular.

Ben, derdi bina;
Seni koruyabildim mi, ısıtıp gevşetebildim mi?
Sana, içeriyle, dışarıyı, soğukla, sıcakla -maddeyle, anti maddeyi yaşatabildim mi?

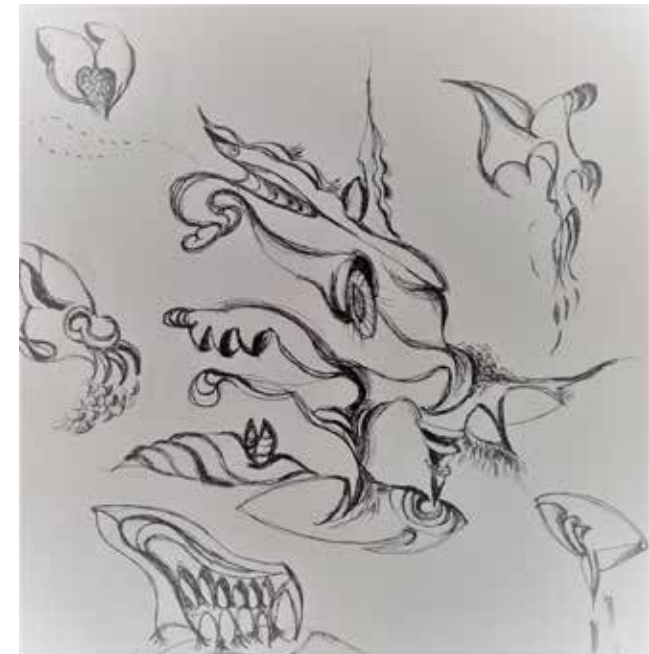
Sana ben,
Tehlikeyi, güvenceyi,
yükselmeyi, alçalmayı, kapanmayı, açılmayı,

Sana ben;
yayılmayı, toplanmayı, durmayı, dönmeyi ,
inmeyi, sarkmayı anlatabildim mi?

Aşağıdan yukarı bakmayı, yukarıdan aşağıya bakmayı,
geçirgen maddeyi, sert olanı, yumuşak olanı ve renk...

Renk; derken büyük bir dünyaya adım attık.
Sarı odalarda 'yalnızlık', mor odalarda 'kayıp' denenirdi.

Binalar birtakım yaşantılara mekan değildi, kendileri bizzat yaşantının kendisiydi...

Objeydi nesne değildi.

Metal sahanlıklardan otsu alanlara bir çırpıda geçilirdi ama birdenbire bir zar geriliverirdi maviyle tam buluşacakken araya...

Kaygan bir vantuz çekiverirse seni içeri,
bil ki; pembe bir rahim içinde güvendesin.

Burada demir merdivenler de vardı,
siyah-beyaz karolajlar da...
kolonadlar, balusturadlar, kıvrımlı çatı terasları, kuyruklar, kurdeleler vardı.

İnsanoğlunun bildiği, algıladığı her şey özgürce, bağımsızca
bir araya getirilerek inşa edilivermişti kolaycacık...

Bir duman lazım bize.
kolay bir duman,
Çabuk, uğurlu bir duman...
Parçalanmasından atomun, gevşemesinden dokunun...

Koyduğumuz taş taş üstüyse, beton beton üstü, kat kat üstüyse
bizimkisi doku doku üzerine olsun.

Çabucak savrulsun biçimler, zekanın hızında kurulsun,
birazdan gideceğini bile bile...

Biz sadece devamlılıkta arayalım gücü, sadece uyumda,
kabullenişte, ahenkte arayalım...

Geçirgen olsun her şey ama yaklaşan bir nesneye de duyarlı.
göze, kulağa, hayata duyarlı...

Ne yapsa kimse değiştiremesin onu,
tarzı, üslubu, ne yapsa başka bir şey olamayacağını herkesin çarçabuk
anladığı
koyu mu koyu bir 'huyu' olsun diyorum...

Mitopya nedir?

Mitopya bir felsefedir anlayana... Kırmaktır kalıpları,
Zorunluluklarla incinmemiş biçimdir, kaçıştır...

Mitopya esnektir, sünektir, tek hücreli canlı gibidir,

kaygandır akışkandır, tüyleri vardır.
Bir özden beslenir, dalgalanır ama
Dağılmaz öyle kolay kolay,
Bütünlüğünü koruyan bir zarı vardır...

Pencereler gözdür, hem içeriyi hem dışarıyı görmeye,

Kapılar bir ağızdır, içeriye dışardan...
Kucalamaktır, kavramaktır, tedirgin durmaktır antrede,
birazdan olacak yutuluşu beklemektir...

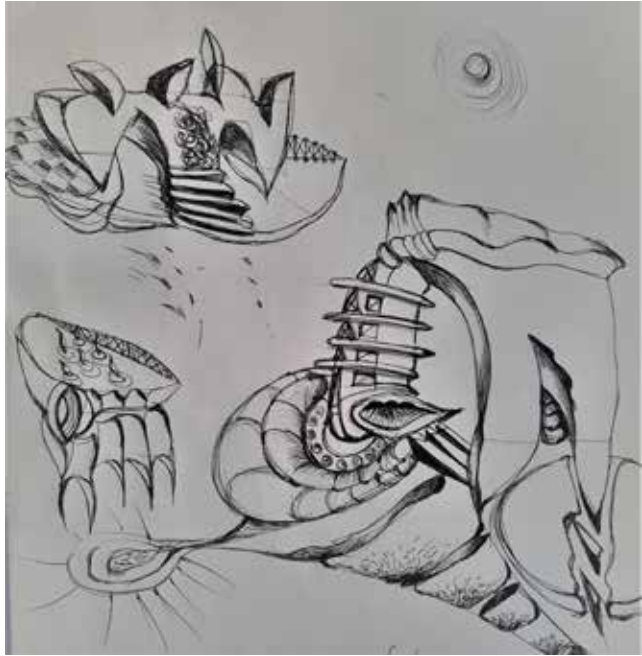
Kapılar bazen iki yana açılır,
hanelere girerken bir kucaktır , zilli zurnalı...

Evet,
İnsan kendini başarılı buluyor; İnsan ne yaptıysa ve yapmaktaysa
başka türlü olmadığından mı yapmıştır...

'Akıl- çıkar' çemberi onu getirdi bugüne...
yuvarladı bir teneke kutusunun yokuş aşağı gürültüyle düşüşü gibi...
ama o teneke kutu ilk tekmeyle ne zaman yedi...
İnsan ayağa ilk kalktığı anda ufuk çizgisine daha direkt baktı... Dim direk
baktı...

Dünyayı nesnelerle doldurduk, belki onları sadece seyretmek bile zekâmızı
açıyor...
Belki nesneler çeşitlenip arttıkça biz fiziki şartların çeşitli sorunlarını daha
çok
daha çok, daha çok deniyoruz
deneyimliyoruz, dokunuyoruz, anlıyoruz hayatı...

,

Ama dikkat et...

Sen bir mukozasın, bir pelte, bir jölesin...

Yaşam budur...

Eğer bir yerde bir hayat belirtisi varsa, bu azıcık sulu bir yerdir,
kaygan bir yerdir, nemli bir yerdir ...

İlk canlı oluşur oluşmaz hissetmeye başlar... (tabii ki hissetmenin düzeyleri vardır)

Ağlar 'O'...

O güzel jöleden, yani anneden ayrılınca...

Ama dünya, ayrı nesneler içinde tek bir canlının uğuldadığı,
herkesin herkeste biraz tekrarlandığı koca bir peltedir kuşkusuz...

Şehirler;

kendini hala bulamamış insanın toprağa saygısızlığı,

suya, yaprağa saygısızlığı, onları dekor seviyesine indirgemesidir...

Ben; odur budur diye yazarım çekinmeden, söylerim dümdüz,

söylerim, dökerim eteğimdeki taşı...

Çünkü bilirim ki;

dünya ne odur, ne de bu...

Çünkü,

hem odur, hem de bu...

Kelime kıvraktır, söz, dil, dolambaçlı güzel bir oyuncaktır,
süsüdür aklın...

Ama çizgi de eğer dönebiliyorsa her yöne, özgürce kıvrılabiliyorsa, ruhun
izinde,

takip et... bir serüvendir...

Güzel bir sürüklenme, sağa sola çarpmadan
hiçbir yere elini kolunu kaptırmadan yaptığın bir sörf...

Ama sadece sende saklı, sadece seni ilgilendiren,
sadece seninle başlayıp, seninle biten...

Binalar kucaktır tabii...

Kıvrımlarında kaybolursun, yüzeylere çarpar geri dönersin

Geçirgen, yumuşak, sert...

Başlarsın korumakla yükümlü bulunduğun benliğini içinde gezdirmeye...
Ve sana verilmiş olan o hassas mı hassas ruhu incitmekten çekinerek

sürüklemeye...
Savrulursun evet,
İner çıkarsın merdivenleri belirsiz bir telaşla

Ne olmakta buralarda... Hiç bitmeyecekmiş gibi durur sorular,
biraz gizli köşelerine gitsen odaların, mekânların yalnız kalabildiğin,
kimseyle karşılaşmadığın kovuklarında
sen ve soruların...

Bu ne acaip tiyatro... Üstelik ben yazmadım bu rezil senaryoyu.
(büyüklerimiz yazmış)

Ben kayıyordum şöyle bir kaydıraktan...
Sallanıyordum güzel bir salıncakta ayaklarım değmeden yere
Bir tünelden geçiyordum,
bir boru içinden baloncuklar üflüyordum rengarenk...

Eğleniyordum kısacası,
kimseyi gelmeye ikna edemediğim yerlerde...

ŞİMAL KESEPARA SEZEN'İN OYLUMLARI

Her duyguyu karşılayan bir Sezen şarkısı vardır ve her oylumu hatırlatan bir duygu. O, müziğinin ruh hallerini, bu coğrafyaya ait olan eşsiz oylumlarda sunmuştur dinleyicisine. Nerede olursan ol, onun melodisi kulağına çalındığında kendini şarkıda tanımlanan mekânda görürsün. Bazen birinin seni alıp kanatlarında götürdüğü, ya da oturtup yıldızlardan dünyayı izlettiği metafiziksel bir oylumda bulursun kendini. Bazen bir yerden başka bir yere geçmeye izin veren kordonlardan, köprülerden geçersin, bazen bu geçişe izin vermeyen duvarların, surların, hisarların engellerine takılırsın, bazen dünyanın sınırını köyünün en son çiti sanırsın... Mekânlar arasında açılan ve kapanan köprüler, surlar, kapılar, pencereler, yani mevcut âlemi genişleten mimari parçalar; zaman içindeki duygular gibi oylumlar içerisinde gezinir durur onun müziğinde... Bazen de şarkıya sen bir mekân tanımlarsın. Ve o tanıdık melodinin kulağına gelmesi seni alıp o çok iyi bildiğin oyluma götürür her seferinde...

...

Son baharın yaklaştığını şehrin göbeğinde kalan tek tük ağaçların sararmasına bakarak anlayabileceğin, güneşin tüm sıcaklığını bedeninde hissettirdiği bir kasım öğleden sonrasıydı. Cumartesi mesaisi erken bitmiş, sabah serinliğinde üzerime giydiğim ceket bu güzel havada elime alıp ofisten çıkmıştım. Telefondaki uygulamadan kontrol ettiğim 14.30 Kadıköy-Eminönü vapur seferine yetişebilmek için önüme ilk çıkan butik kafeden karton bardakta bir americano alıp kalabalığa karıştım. Hedefim vapurda esen tatlı rüzgâr ve martı çığlıkları eşliğinde kahvemi yudumlarken, İstanbul'un bana sunacağı güzellikleri bir filmdeymiş gibi izlemektir. İnsanın hayatta seyirci olacağı en eşsiz manzaralardan birine bakıp kafamda dolaşan tilkilerin kuyruklarını birbirine dolandırmamaya çalışarak hayatımı sorgulayacaktım belki de. Fakat evren, benim için İstanbul'un içinden İstanbul'a gideceğim bir yolculuk planlamış bu vapur seferinde...

Vapura adım atar atmaz güzel havanın keyfini çıkarmak için doğruca dik merdivenlerden üst güverteye yöneldim. Sağlı sollu oturakların bulunduğu uzun dar koridordan vapurun ucuna doğru ilerleyip boş bulduğum bir yere oturdum. Vapur hareket etmiş, kahvem tam içebileceğim sıcaklığa erişmiş ve ben de tam düşüncelere dalmak için hazırdım ki... Bir gitar sesi duyuldu. Kanunla, tefle, sazla girişini hatırladığım o şarkının gitarla girişini ilk önce biraz yadırgasam da, İstanbul içinden İstanbul'a yolculuğa çıkaracak duyguyla sarmaladı o ses beni... Derken sözler de dökülmeye başladı kasketli genç çocuğun ağzından;

Saçlarımı dağıtır rüzgâr

Yeditepe üzerinden

Hatıralar tarihin küllerini savurur

Tam göğsümde bir yanma hissettim önce. Şarkıyı duyduğum için mutluluktan mı gözlerim dolmuştu yoksa hatıralar tarihine verilen zararlar mı gözümün önüne gelmişti bilmiyorum.

...

Kadın gibi kısırak gibi sarılayım

Gel ince beline

Yârim İstanbul gel öpeyim gerdanından

Bir kadına benzetilmişti İstanbul. İnce beline taktığı köprüleri olan... Roma'nın, Bizans'ın, Osmanlı'nın ve Türkiye'nin biricik gözdesi gerdanı öpülesi, beline sarılası güzel İstanbul. Her kültürün izlerini büyük bir ihtişamla üzerinde taşıyan ve her kültürün izleriyle güzelliğine güzellik katan İstanbul... Ne zaman bu şarkı bana hüznün vermeye başlamıştı peki? Yârim olan İstanbul'a eğitilmiş-eğitimsiz milyonlarca insan sahip olunca mı? Milyonlarca turisti koynunda uyutmaya zorlanınca mı? Her gün bir bina, bir sokak doğurmaya zorlanınca mı bu şarkı bana hüznün vermeye başladı?

...

Hüznün gibi sevinç gibi

Eskitilmiş zamanlar

...

Ya da bu hüznün İstanbul'u yaşamayı unuttuğum için kapladı içimi. Günlük koşuşturmamda, yaşam kaygımda onu ihmal ettiğim, görmediğim, hissetmediğim için. Vapurdan iner inmez Beyazıt alanına gideyim mesela... Meydana bir göz atıp, koca çınarların altından sahalara giderim. Eni, boyu insana pek uygun olan bu oylumun eski kâğıt kokusu aynı değil midir? Ya da vapur Karaköy'e uğradığında ineyim orda. Beyoğlu'na çıkıp Narmanlı Han'a gideyim. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur'u yazdığı pencereden bakayım yârime.

...

Tüketilmiş yaşanmamış

Hediyelik hayatlar

...

Ah işte şimdi hatırladım bu şarkının neden bana hüznün verdiğini. 1994 yılı, Hacıpulo pasajı... 12 Eylül yönetimince Danışman Geçidi olmuştu adı. Üç ana kâğıt yapısı, ortası avlulu T geçidiyle üstü açık pasaj. Şimdilerde de Han pasajı olmuş adı. O zamanlar mühendislik öğrencisiyim üniversitede. Fotoğraf çekmek en büyük tutkum... Öğreniyorum ki Ara Güler'in babasının eczanesi pasajın içerisindeki 38 numarada. Belki babasının yanına uğrar, görürüm umuduyla her fırsatta gidiyorum pasaja elimde fotoğraf makinası... Her gidişimde bambaşka şeyler öğreniyorum oylumla ilgili. Rum tüccar Hacıpulos tarafından inşa edildiğini, geçidin zeminindeki taşların Çatalca'ya bağlı Yalıköy sahilinden toplanan Podima taşıyla döşendiğini, Ahmet Mithat Efendi ile Namık Kemal'in burada tutuklanarak sürgüne götürüldüğünü, Pera'nın güzel hanımlarına ve saygın beyefendilerine hizmet eden terzilerin bir aralar pasajın saygın isimleri arasında yer aldığını, hatta 1870'lerde Türkçe opera sahneleyebilmek için sanatçı yetiştiren bir okul haline getirildiğini bile öğrendim. İlk kez, İstanbul'un sanat ve kültür hayatında derin izler bırakmış o oylumda duymuştum Levent Yüksel'in sesinden o şarkıyı. İşte bu yüzden bulunduğu kalabalık lokasyondan izole edilmiş, köhne hali gözümün önüne geldikçe, şarkıyı duymam hüznün veriyor bana. Vapur iskeleye yanaşır yanaşmaz nereye gideceğimi biliyordum artık!

İki kâgir yapının altından geçtiği için üstü kapalı olan İstiklal caddesinden giriyorum pasaja. Şaşkınlığımı gizleyemiyorum gördüğüm manzara karşısında. Üstünden geçen yılların tozunu silkelemiş, yeni açılan dükkânlarıyla canlanmış adeta. Mustafa amcanın kahvehanesinde ki alçak iskemlelerden birine ilişıyorum ve yolda çöpe attığım karton kutudan iyi ki kurtulmuşum diye düşünerek bol köpüklü bir Türk kahvesi söylüyorum. Hacıpulo pasajının avlusunda şapkacı madamın vitrinine göz kırparak, iskemlede oturan üniversiteli gençlerin tatlı tatlı sohbetleri, gülüşleri, şakalaşmaları, dertleri eşliğinde çay içerek o oylumun tadını çıkarttıklarını görmek ise şarkıda hissettiğim hüznü umuda çeviriyor. Çünkü ben orda biriken, katmanlaşan ve bana ulaşan zamanı seviyorum. İstanbul’u iç içe geçmiş zamanı bana yansıtmasıyla seviyorum.

...

Dua gibi, büyü gibi ezberledim hasretini
Yârim İstanbul gel öpeyim gerdanından.

...

“Bu akşam yıldızların altında film izlemeye ne dersin?
Saat 20.00’de Taksim sinemasında sen, ben ve yıldızlar...”

Açık pencereden odama atılan taş sarılmış kâğıda iliştirilmiş bu kısa not heyecandan küçük dilimi yutturacak kadar mutlu etmişti beni. Çocukluğumuz, ergenliğimiz, gençliğimiz... Hayatın tüm evrelerinde omuz omuzaydık. Birlikte büyümüş, birlikte büyötmüştük birbirimizi Erhan ile. Hep birbirimizin en iyi dostu olmuştuk. Bu not hislerimizin sadece arkadaşlık boyutuyla sınırlı kalmayacağını kanıtıydı. Beni bulunmaktan en keyif aldığı oylumlardan birine davet ediyordu. Üstelik yıldızları üzerimize çatı yapmayı planlayacak kadar romantik bir teklifle... Bir keresinde bir okul çıkışında, camlarına film afişleri yapıştırılmış arabaların üzerine bağlanan hoparlörden yapılan film anonsuna denk gelmiştik. O zaman da heyecanımı gizleyememiş, akşam gitmek için planlar yapmıştım hemen.

Nasıl sevmem ki yazlık sinemayı? Sıvanmış tuğla duvara yansıtılan görüntülerle özel bir oyluma dönüşen yer, film bittikten sonra bir anda kamusal mekâna dönüşüyordu. Oylumun bu hızlı değişimi hem başımı

döndürüyor hem de film sonu değerlendirmesi için açık, samimi ve beklenmedik bir alan sunuyordu kullanıcılarına. Zemin üzerine dizilmiş platformlara evlerimizden getirdiğimiz ahşap sandalyeleri yerleştirirdik. Sanki evimizin kocaman bir verandası var ve biz her gece orada bu etkinlikleri planlıyormuşuz gibi mahallemizde evimizden bir parçaydı orası. Üstelik yakışıklı aktör Kadir İnanır’ın üzerine saldıranları affetmeden püskürttüğü sahnelerde alkış kıyamet kopacak kadar ya da sinsi kötü adamın duvara yansıdığı her karede, hep bir ağızdan yuhalayacak kadar interaktif olan bu oylum nasıl bana haz vermesin?

O akşam ilk kez frigoyu bana uzatırken ellerimiz bir başka değmişti birbirine. İlk kez ona bakıp gülümsemelerimi gizleyememiştik. “Gülümseyince güneş gibi parlıyorsun, hep gülümse” demişti... Ama hep gülümseyemedim. Çünkü o akşam son yaz sinemamıza gitmişiz, bilmiyorduk. 80’lerde tüm sinemalar değişen ekonomik, sosyo-kültürel yapıların dayatmasıyla kapatılmıştı. Sonra hepsinin bulunduğu alanlar birer birer apartman daireleriyle doldurulmuştu. Özel ve kamusal alanı bünyesinde barındıran bu müstesna oylumlar, üst üste konulan kutulara dönüşmüştü. Benim özelimde bu dönüşümden nasibi almıştı. Erhan okumak için ülke dışına gitmiş, ara ara bir kaç mektup yollamıştı. Ben ise dönemin bütün zorluklarını omuzlayıp güzel sanatlar öğrencisi olmuştum. Ve yıllar birbirini kovalarcasına geçip gitmişti...

Şimdi elimde yine odama atılmış taş sarılmış bir kâğıt parçası ve üzerinde not;

Gülümse hadi gülümse
Bulutlar gitsin
Yoksa ben nasıl yenileyeceğim
Hadi gülümse

Her şey değişmişti. Artık 50’li yaşlarımın son demlerini yaşayan bir kadındım. Ailemden kalan evi restore edip yine Surlariçi’ne taşınmıştım. Evet, ben de şarkıyı ilk duyduğumda tüylerim diken diken dinlemiştim. Demek ki o da etkilenmiş işte! Aradan yıllar geçmemiş gibi geri gelmişti Erhan. Sanki 14 yaşındayız gibi yine cumbanın sağ tarafındaki pencereye atmıştı taşı. Merdivenlerden aşağı nasıl indiğimi hatırlamıyorum. Karşımdaydı işte yazlık sinema. O kahkahalar, o ağlamalar, dertler, kederler, mutluluklar. Açık havada dudaklarımızı morartana kadar yediğimiz çekirdekler karşımdaydı. Sokağı evimin parçası yapan ahşap iskemle ordaydı işte...

Arabasının kapısını açtı Erhan. Tek kelime etmeden bindim. Arabayı çalıştırdıktan sonra teybin sesini sonuna kadar açtı. Bizde yaşıyor olduğumuz her dakikaya minnet duyarak defalarca tekrarladık Sezen’le birlikte;

Belki şehre bir film gelir
Bir güzel orman olur yazılarda
İklim değişir, Akdeniz olur
Gülümse

...

Kişi kendini önüne çıkan çeşitli kapılardan girip çıkmasıyla bulur derler... Geçilemeyen kapılar, çıkılamayan merdivenler, aralanamayan perdeler hep bir başarısızlık duygusu hissettirir. Arayıp bulma, tecrübe etme, dışarıya çıkma gibi kavramlar özgürlük hissini pekiştirip insana bir kanat takar sanki. Yeni tecrübelerin hevesiyle dışarı çıkan insan, yeni hayaller kurmaya yardımcı kapılarını dışarıya açar açmasına da, o kapıları dışarıyla beraber içeriye de açabilmektir asıl mesele. Yeniliklere aralarken pencereleri, kökleri kaybetmemek, saygı duyabilmek ve koruyabilmektir. Mimari insandan bağımsız değildir aslında. Hatta daha sadakatlidir hafızaya. Sakinleri içlerini boşaltsa bile o hikâyesini fısıldamaya devam eder. Haydarpaşa Gar’ını düşünün mesela... Bütün sosyo-politik meselelerin ötesinde tüm asilliğiyle anlatmıyor mu hikâyesini? Ya da Lefkoşa Suriçi’nde ki o pervazları kapalı, renkleri solmuş, cumbalı konakları düşünün. Önünde durduğunuzda kulağınıza fısıldamıyor mu gerçekten hikâyesini? Fısıldıyorlar, anlatıyorlar ve gösteriyorlar varlıklarını. Peki ya artık somut olarak dünya üzerinde yer kaplamayan mimari varlıklar? İşte bu soruda da Sezen devreye girmiş;

Ben senin hayatından gittim oğlum
Hadi yerime koy birini koyabilirsen
Hadi dur o sarı odalarda durabilirsen

Maziye oyluma taşıyacak şekilde bir hafıza kaybolunca geriye nostalji kalır. Sarı’dır nostalji. Belki de Sezen’in dediği gibi sarı bir odadır insan beyninde. Notre Dame Katedrali’ni düşünün mesela. Dünya üzerindeki mevcudiyetiyle, hafızalarda ki mevcudiyeti bir midir? O kadar uzağa

gitmeyip Hasankeyf’i düşünün mesela. Yerine birini koyabiliyor musunuz? Ya da Atatürk Kültür Merkezi’ni düşünün. Durabiliyor musunuz sarı odanızda?

...Hadi bakalım unut unutabilirsen
...Hadi ol eskisi gibi olabilirsen

Bazen bir oylumun hayatta yer işgal etmesi, onun maddesel mevcudiyetini aşar. Döneme tanık olan insanların zihinlerinde yoklukları bile varlıklarının işareti olabilir. Peki, döneme tanık olamayan gelecek kuşakların sarı odaları? Boşluk.

...

Üç farklı hikâyeye eşlik eden üç Sezen şarkısı... İstanbul, Gülümse ve Sarı Odalar... Kendi hikâyesindeki oylumları şarkılara dönüştüren Sezen, başka hayatlarda bambaşka oylumlarda can bulmuş. Kulağa aynı gelse de sözler, dinleyicilerin kendi içinde çıktıkları yollar ve gittikleri mekânlar birbirinden farklılık göstermiş. Sahi siz hissedebiliyor musunuz Sezen’in oylumlarını şarkılarında? Peki ya sizin şarkı yolculuğunuz hangi oylumda sonlanıyor?

TUĞÇE DARENDELİ MEKÂN AYNI MEKÂN (MI?)

*"Sanki insan varlığının derin gecesi aniden delinmişti, sanki doğal zorunluluk
mantuksal zorunlulukla bir olmaya rıza gösterilmişti de,
her şey tam bir şeffaflığa teslim edilmişti..."*
Mekânın Üretimi, Henri Lefebvre

Veda

Köy, yeşillikler içinde kırmızı kiremitli çatılarıyla gözükürdü uzaktaki tepeden. Taş kaplı sokaklar, cumbalı hayatlı evler, hayatta geçip giden günler... Günde beş vakit ezan okunur, Çarşambaları Kavala'ya pazara gidilir, çocuklar sokaklarda koşturur, hanımlar çeşme başında toplanır, beyler köy kahvesinde eğleşir, her şey stabil bir şekilde ne çok mükemmel ne çok kötü olarak devam ederdi. Ta ki... O zamana kadar...

1925 senesi Nisan ayında köyü bir korku bir belirsizlik sarmıştı. Köy ahalisi düşünceli, her evin önünde de içinde de aynı konu konuşuluyordu. Evlerin avlularında pişen yemekler akşama yenileceği belli belirsiz, ocakta kaynıyordu. Belki de yarım saate bir haber gelecek bekçi düdüğünü çalacak, toparlayabildikleri eşyalarını eşeklerine, atlarına vurup gideceklerdi.

O akşam da köyde geçti, yatağında uyuduğu için mutluydu ama içinde geçmek bilmeyen bir sıkıntı vardı. Haber köye ulaştığından beri içine düşen çaresizlik hissini atmasının mümkünü yoktu. Ya bir daha buraları gelemez, ya bir daha onu göremezse ne olacaktı... Kafasına koydu yarın Kavala'ya gidip onu görecekti... Kim bilir bu belki de son görüşü olurdu, çok sevdiği Kavala'yı ve O'nu...

Sabah, seher vakti yola çıktı. İçinden bugün de gitmek zorunda olmamaları için dualar ederek dört, beş saat sonunda Kavala'ya vardı. Hemen onun sokağına gitti, evlerinden sesler geldiğini duyunca sevindi. Ona bir şekilde haber ulaştırması gerekiyordu. Yoldan geçen bir çocuğu çevirip haber gönderdi; Bir saat sonra, Kameres'teki (su kemerleri) boş konağın avlusu...

Kameres'te manzaraya karşı, hasret giderdiler. O an ikisi de bunun bir son olduğunu anladı. Çok sevdiği Kavala'ya birlikte son kez bakıp, gözlerinin süzgecinden geçirdikleri güzel manzarayı ve o anı zihinlerine kazıdılar.

Dönüş yolunda içindeki sıkıntı ve üzüntü arttıkça artıyor, katlanılmaz bir hal alıyordu. Çok geçmeden bu sıkıntının sebebi ortaya çıktı. Yol üstünden geçtiği köylerden birinde vakit gelmişti... Herkes alabildiği kadar yükü alıyor, bir yandan da ağlaşıyordu. Dehşete düştü, hemen kendi ailesini düşündü. Adımlarını daha da hızlandırdı, koşar adımlarla ormandan geçerek köye ulaştı... Tepeyi aşınca uzaktaki köyüne baktı, bir şeyler olduğunu anladı. Bağrıslar, koşanlar, büyük ateşlerin alevleri... Gitme vakti gelmişti...

Göç

Tepeden köye koşu koşu indi, eve girdiğinde herkesin koşuşturarak bir şeyler sırtlandığını gördü. Hemen içeri girdi. Ailesine yardıma koyuldu. Yataklarını, kıyafetlerini, elle tutulur her şeyi belki alırlardı. Ama ya o avluda atıkları kahkahalar, dedesinin emekleriyle inşa ettiği o evi de sırtlayamazlardı ya... O ev onların yuvasıydı, eşyaları alınca yuvalarını almış olurlar mıydı? Yeni bir yuvaları olacak mıydı, olsa bile buraya benzeyecek miydi? Dedesinin o evi inşa ederken anlattığı hikâyelerle büyümüşü, köyün çeşmesini, sokaklarını, diğer evleri, camiyi her şeyi götürmek istiyordu. Ya da hiç gitmemek...

Köyün sokaklarındaki taş döşemenin üstünde koşuşturma sürüyordu. Herkes bir yandan toparlanıyor, bir yandan vedalaşıyordu. Bütün bir ömrün yükünü birkaç saate sığdırıp yüklendiler, şimdi yola çıkma vakti gelmişti. Evlerinde ocağın külleri tütüyordu, son kez baktılar beyaz badanalı cumbalı, avlusunda asma yaprakları sarılı olan evlerine. Çeşmelerinden son yudum sularını içip yola koyuldular...

Yeni Yuva

"Belki de bir şeyler yaratmak, derin bir hatırlama eyleminden başka bir şey değildir."

Rainer Maria Rilke

Yolda geçen günlerin ardından bir misafirhaneye yerleştirildiler. Kendileri

gibi olan yüzlerce aile yanlarında, herkes yorgun ve endişeli nereye götürüleceklerini bekliyorlardı. Üç gün sonunda endişeli bekleyiş yerini meraka bıraktı. Herkesin gideceği yer belli olmuştu. Köylerinin büyük kısmı aynı bölgeye gidecekti. En azından yüzler tanıdık diye düşündü. Aklının bir köşesinde hep Kameres'teki manzara, köyündeki evine son baktığı an, damağında çeşmeden son kez içtiği suyun tadı vardı. Yeni bir yeri hafızasında istemiyor, eskilerin onu var eden gücünden kopmak istemiyordu. Yol boyu düşünmüştü. Geride bıraktıklarını, evini köyünü, Onu... Yeni gidecekleri köy, eskisine benzer miydi acaba?

Sonunda haber geldi, Karadeniz kıyılarında bir köye yerleştirileceklerdi. Karadeniz'in adını Kavala'daki tütün tüccarlarından duymuştu. Boyu aşan dalgaları, sisli dağları, yağmurlu havası olduğunu işitmişti. Peki, ama nasıl yerd, kimler yaşamıştı orada? Belki de kendileri gibi yerlerinden edilmişlerin yerleriydi. Onların hatıralarının, mekânlarının üzerine yeni bir hayat kurma düşüncesi onu ürküttü. Çünkü kendi köylerine de, evlerine de aynı şey olacaktı. O ana kadar, yorgunluktan, endişeden bu gerçekle çok yüzleşmemişti. O an sert bir tokat gibi bu gerçek yüzüne vurdu.

Tekrar yola koyuldular, günler geceler geçti en sonunda yağmurlu bir günde yeni yerlerine ulaştılar. Köy ıssızdı ama ruhsuz değildi. Hala orada yaşayanların izleri yaşıyordu. Bu izler kaç senede silinirdi, ya da silinebilir miydi? Ya zihinlerindeki anıları ne zaman kaybolmaya başlayacaktı. Köyün sokağını, evin kapısını, ocağı kahveyi kaç ay, kaç yılda unutacaklardı?

Köy insanı doğayla bir bütündür, iklim onun kılavuzudur. Ona göre ekip biçer, diker. Şimdi havasını, toprağını, kokusunu, dokusunu hiç bilmedikleri yerde kendi mekânlarını, kendi düzenlerini kurmaya başlayacaklardı.

Hafıza ve Miras

97 sene sonra... Yol için son hazırlıklar tamamlandı. Pasaportlar, dedesinin not defteri, eski fotoğraflar alındı ve yola çıkıldı. Dedesinin, annesinin, babasının atalarının doğduğu yaşadığı yerlere gitme heyecanı tüm vücudunu sarmıştı. Aslında hep dedesini bir kez daha dilinden hiç düşüremediği memleketine götürmek istemişti ama zaman buna izin vermemişti. Şimdi ondan kalan mirasla, dinlediği hikâyelerde adı geçen yerleri onun yerine görecekti. Nihayet varmıştı. Önce köye ulaştı. Tabelası, yolu dedesinin anlatuklarından farklıydı ama dağı, tepesi zihninde

canlandırdıklarıyla birebir aynıydı. Köye yabancı bir araç girince görenlerin dikkatini çekti. Kimseye sormadan evi dedesinin hafızalarında kaldığı şekliyle bulmaya çalıştı. Köye girince dümdüz gidiyorsun, meydandaki çınar ağacından sola sapınca dördünce ev diye anlatmıştı. Aynı rotayı izledi ama hangi evin dördüncü ev olduğunu anlamakta zorlandı önce, yıkılanlar yeniden yapılanlarla bu sayı değişmişti. Ama birden cumbası sokağa taşan beyaz boyalı, avlulu evi gördü. Büyüklerinin yüz yıl önce bir gecede bıraktıkları, kendisinin zihninde sürekli canlandırdığı o eve nihayet varmıştı. Heyecan, hüznün hepsi bir aradaydı. Evin ocağının tüttüğünü görünce kapılarını çaldı... Karşılıklı iki farklı insan iki farklı hafıza, aynı mekân...

Dostane bir sohbetin ardından, evle tekrar vedalaşmak gerekti... Şimdi ikinci vazifesi için Kavala'ya doğru yola çıktı. Dedesinin herkesten sakladığı, bir tek kendisinin bildiği, dedesinin ilk aşkını son kez gördüğü yere doğru, Kameres'e... Dedesi oraya gidilen yolu, ağaçları, yol üstündeki kiliseyi, baktıkları son manzarayı çok kere anlatmıştı. Kendi zihniyle gerçek arasındaki benzerliği merak ediyordu. Taş döşemeler, kilise, derken kemerleri gördü. Dedesinin anlattığı, fotoğraflardan baktığı ve zihnindekinden daha da çok etkileyiciydi. Burada mekânın ruhu onu sarmıştı adeta, kendini oraya ait hissetmenin vermiş olduğu hissi yoğun bir şekilde hissetti. Kemerlere paralel alarak yokuş yukarı çıkmaya başladı. Dedesinin hafızasında taptaze duran konağın yerinde olmadığını görünce çok sevdiği bir şeyi kaybetmiş gibi oldu. Daha önce hiç görmediği kendisine ait bile olmayan bu konağın yok oluşu onu nasıl bu kadar derinden etkilemişti. Konağın yerine yeni bir bina kondurmuşlardı. Yeni bina bütün hatıraların üzerinde konumlanmış bir restorandı. O hızlı adımlar yerini yavaş ve sersem adımlara bırakmıştı. İçeri girdi kimseyle konuşmadan cama doğru yöneldi. İşte dedesinin zihninde unutmamak için direndiği, hafızasına kazıdığı Kavala manzarası gözlerinin önündeydi. Ama aşı boyalı eski konak yerinde değil, İnsanlar farklı, konuşanlar farklıydı. Kendisini dedesinin hafızasındaki mekâna o kadar alıştırmıştır ki bu görüntü karşısında üzüldüğünü hissetti. Kendi kendisine sordu, manzara aynı ama mekân aynı mekân mı?

ÖZGE SÜVARI DİYALEKTİK GÖZLÜK

Son zamanlarda üzerine düşündüğüm çoğu şeyin, birbirini tamamlayan, hatta var eden karşıtlıklardan süregeldiğini düşünür oldum. Elbette benden önce Hegel, Marx, birçok kişi düşünmüştü bunu. Ancak benim son zamanlarda el yordamıyla kazandığım bu diyalektik gözlük zamanla mimar kimliğimle buluşan ve çevremi, ilişkilerimi, her şeyi süzdüğüm bir araca dönüştü. Başarı her zaman başarısızlıklardan öğrenilenlerle birlikte geliyordu örneğin. Soyut bir şekilde kavradığım dünya, somut gerçekliklerle; maddelerle, eşyalarla, kentle sürekli olarak yüzleşmek durumunda kalıyordu. Hatta birini çok sevmek dahi onun için çok üzmeye yol açabiliyordu. Yani çok mutlu olmakla çok üzülme birlikte yaşanması muhtemel duygulardı. Unutmak ve hatırlamaksa eş zamanlı eylemler...

İşte bu düşüncelerle sokağa çıktım o gün. Karlı bir günde Tunalı Hilmi Caddesinde yürüdüm, ne güzeldi yürürken düşünmek. Aristo'nun öğrencilerle yürürken felsefenin temelini inşa ettiğine şaşmamalı, hareket etmek ve kentte olmak insan zihnini çalıştıran eylemler. Anlatacağım hikâyeye gelirse, size şaşırtıcı, öğretici bir olayı veya mekânı değil rutinimi aktarma niyetindeyim. Tekrar etmekle mutluluk arasında bir ilişki vardır çünkü, birçok dinin ve kültürün gelenek veya ritüel dediği şeyler bu tekrarlardan oluşur. Her sabah kalkıp dua etmek, sürekli aynı şiirin dizesinde kendini bulmak, belirli aralıklarla spor yapmak hep tekrarın getirdiği mutluluk ve düzen üzerine kurar iktidarını. Caddede sürekli birbirini tekrar eden elektrik direkleri, çöp kutuları, ağaçlar, aralıklarla caddeyi kesen sokaklar olmasa bu olabildiğince sonsuz ve karmaşık anlamlar evreninde nasıl yolumuzu bulurduk?

Benim Ankara'da nefes alma rutinim de Esat'taki evimden çıkıp Kuğulu Park'a yürümektir. Yürürken hem çevreme hem de kendime bakma fırsatı bulurum çünkü. Binalara, yürüyen insanlara, sokaktaki hayvanlara baktıkça da kendimi görürüm, kendimde aradıklarımıdaysa yine bu çevreyi. Size

olay örgüsüyle veya zaman aracılığıyla değil de yalnızca mekânın içerisinde bir araya gelen hikayemi anlatmadan önce metin boyunca bilinçli olarak birincil tekil şahıs kullandığımı, yani kurgu gibi görünen şeylerin gerçek olduğunu hatırlatmak istiyorum. Sizlerin meraklı birer okuyucu, benimse yazar sıfatıyla konumlandığım metinde ara ara düşüncelerinizle metnin içerisine girmenizin anlatacağım bu sıradan gerçekliğe daha uygun olduğunu düşünüyorum. Sizlere sokağa çıkmadan önceki düşüncelerimi anlatmıştım. Diyalektik gözlüğün en kötü yanı bir türlü çıkaramayıp sürekli değişken, hırçın tavrına şahit oluşumdu. Tunalı'da yürürken de aynı şeyi görüyordum. Sürekli birbirinin yerine gelen dükkanlarda kullanılan yiyecekler Türkiye'nin hatta Dünya'nın dört bir tarafından, Starbucks'ta tüketilen kahve çekirdekleri bulunmadığım kıtaların bahçelerinden, Cadde'yi temizleyen su Ankara'nın çeper ilçelerinde bulunan barajlardan geliyordu. Beni ve çevremi var eden bu bütünlüğün içinde değişmeyen tek şey dönüşümdü. Sürekli olarak bir ya da birden çok şey birbirinden ayrılarak veya tam tersi bütünlüşerek başka bir şeye dönüşüyordu. Sokakta gördüğüm kadınlar ve erkekler, tabelalardaki siyah yazılar ve beyaz boşluklar, en inançlı olanlarla din karşıtları, ağaçlar ve onları çevreleyen kaldırım taşları birbirini var ediyordu. Kavaklıdere sinemasının önünden geçiyordum, geçmişle gelecek birbirini tamamlıyordu. Caddeyi tanımlayan yol ve onu çepeçevre saran binalar, Ankara simitçisinin istenmeyen diğer kokuları baskılayan simit kokusu, olabildiğince geçirgen mağaza vitrinleri ve her şeyden fazla görünme niyetinde olan tabelalar bir arada olmasa her birinin tekil anlamları değişir miydi? Çeşit çeşit renkte ve biçimde arabaların mekanik hareketleriyle birlikte olabildiğince organik insan bedenleri sürekli olarak hareket halindeydiler. Atatürk Bulvarıyla Tunalı Hilmi caddesinin aynı malzemelerden, aynı mantık dizisiyle somutlaşan karakteri nasıl oluyordu da birini yalnızca arabaların karşılandığı gürültülü bir geçiş, diğerini çoğunlukla insanların yürüdüğü bir cadde yapıyordu. Biri işe yetişen beni temsil ediyor, diğeri işten çıkan beni diye düşündüm.

Aslına bakarsanız yürüdükçe bu birlikteliklerin, fragmanların sürekli olarak birbirini tehdit ettiğini de düşünüyorum. Kuğulu'nun karşısına yeni açılan kurumsal internet kitapçısı, hemen yanındaki Kuğulu pasajındaki sahafı tehdit ediyordu örneğin. Yeni açılan global takı markası da benzer bir şekilde caddedeki gümüşçüleri. Artan trafik caddeyi sıra sıra takip eden ağaçların varlığını riske atıyordu. Sürekli birbirini takip eden, var eden, tehdit eden şeylerin hep birlikte kurduğu ilişkiler her defasında bir başkasının baskın gelmesiyle nasıl bir geometri oluşuyordu böyle? Sonsuz birçok vektörün

bir arada oluşuna benziyordu caddenin kendisi de. Yıllardır inşaatı bitmeyen, sayısız afişle, örtüyle kaplanan inşaatlardan, biraz ilerisinde Vedat Dalokay'ın tasarladığı Tunalı Oteline giden bir vektör pek tabii mevcuttu. Erkeklerden kadınlara, beyaz insandan diğerlerine, heteroseksüellerden homoseksüellere, yönetenden idare edilene doğru giden bu hiyerarşileri kim reddedebilir ki? Cadde tüm bu soyut gerçeklikleri kavradığım, benden çok önce kurulmuş olan hiyerarşileri anlamaya çabaladığım bir ara yüz değil de neydi? Barınmak için ihtiyaç duyulan evlerden, seyretmek için gidilen tiyatrolardan, sinemalardan büyük bir farkı vardı caddenin. Herkesin farklı amaçlarla, hayallerle, düşüncelerle geldiği ve herkes zahirinin kapsamının sınırsız olduğu bir yerdi. Tüm bu insan, emek, para ve bilgi akışlarıyla sürekli değişen bir döngüde var oluyordu. Bu bakımdan yürüyüşüm her seferinde değişen vitrinler, ara sıra yolculuğa dahil ettiğim kitapçılar ve caddenin kendi devingenliği sayesinde her defasında farklı bir şey vadediyordu.

Ara sıra tüm bu düşüncelerden yorulur, Kuğulu parkın girişindeki ağaçların altında oturup yalnızca görüntüler üzerinden caddeyi izlerim. Kuğulu, bu düşünce yolculuğunun sonunda soluk aldığım, beklediğim yerdir. Hiçbir şey düşünmeden geçip giden insanların ceketlerinin kırmızısına, siyahına, arabaların yeni modellerine, mağazaların değişen vitrinlerine bakarım. O anı oluşturan kentin hareketliliği ve benim durgun bedenim önce gösterenden gösterilene giden bir vektöre, sonra da imaja dönüşür. Aynı benim mekân üzerinden kurduğum bütünlüğün okurun düşüncesi ve varlığıyla sürekli olarak dönüşmesi, yeniden farklı zihinlerde temsili bulması gibi...

ANIL SALAR SESSİZ SENFONİ: BEYOĞLU

Beyoğlu'nu tanımıyorlar. Tanısalardı, ölüm haberini ne beş sene ne on sene önce verirlerdi. Oysa Beyoğlu ne ölü ne de canlı. Şehrin kangrene dönüşmüş bu parçası hem çürüyor hem de sönük sönük parlıyor. Ondaki estetiği fark edebilmek, ancak çirkinliğine sebebiyet veren boşluk ve unutulmaları tanımak, yamalı bohça halini kabullenebilmek ve kitch havası içerisinde boğulmadan ayakta durabilmekle mümkün olabilir. Tabii onun sokaklarında dolaşmanın, bu yoğun iradi mücadeleye değeceğine karar verirsek.

Beyoğlu'nu asıl sevebiliriz?

40 yıllık Beyoğlu müptelası değilim. Dahası sosyal medyada ara sıra gündeme gelen Kadıköy- Beyoğlu karşılaştırmasının kazananının pek çok açıdan Kadıköy olacağını bile kabul edebilirim. Ama Beyoğlu'nda olup şehrin diğer kısımlarında olmayan gizil bir enerjinin varlığını da kabul etmek gerekir.

32 yaşındayım ve edebiyat öğretmeniyim. Bir Ege kasabasında liseyi bitirip İstanbul'a geldiğim için, Beyoğlu'nu geç tanıdığım söylenebilir. Aslında Beyoğlu'nu ilk önce romanlarda tanımıştım. Ama kalkıp İstanbul'a geldiğimde, Beyoğlu'nda ne Ziya Osman Saba'nın sinemalar ülkesini ne Tezer Özlü'nün Cafe Boulevard'ını ne Sait Faik'in Tünel'deki Çocuk'unu bulamamıştım.

Ama başka bir hava ile karşılaşmıştım Beyoğlu'nda. Kendinizi yörüngesinde bulduğunuz ama bir türlü kendisine yaklaşamadığınız bir sevgili gibi, Beyoğlu da bir görünüp bir kaybolan bir esrara sahipti. Bir kere onun peşine düşerseniz, istediğiniz yere olmasa da bir yere ulaşırdınız.

Bazı insanlar, orada ne kadar az anıları olsa da artık civara pek sık uğramıyor olsalar da ruh olarak Beyoğlu'na aittirler. Bu yaşamlarındaki ritimle, parçalanma ve dağınıklıkla ilgilidir belki de. Şimdi bu insanlardan

olsak bile... Gecenin saat dördünde rahatça Beyoğlu'nun arka sokaklarında dolaşamıyor, bir bir kapanan mekânlardan geri çekile çekile az sayıdaki mekâna sığıyor ve Cadde-i Kebir kalabalığını tanıyamıyor olsak bile...

Beyoğlu'nda zilzurna sarhoş halde bir mekândan çıkarken, tinercilerle hasbihal etmek hep mümkündü. Bundan rahatsız olabilir ya da olmayabilirsiniz. Bir sokak çocuğunun soğuktan donmasına aldırmayabilir ya da bir travestinin müşteri ararken size kibar kibar merhabalar demesinden rahatsız olabilirsiniz. Ama sokağın gerçeğini yok saymak başka bir şeydir. Sokağın sertliğini, başımızı taşa koymadan anlayamayız.

Beyoğlu ve Ruhsuzluğu

Demirkubuzvari bir sokak maçoğunu övmek istemiyorum. Beyoğlu'nun bundan farklı bir yer olmasını hepimiz isterdik. Ama Beyoğlu, bundan 70 yıl önce yerlerinden edilen ve dükkânları yağmalanan Levantenler, onların yerine yerleşen ve yurt tutmaya çalışan Doğulular ve Tarlabası'nın çürümeye terk edilmesiyle onların da yerlerinden edilmeye çalışılması ve nihayetinde Cadde-i Kebir'in şehrin önemli alışveriş ve turizm hatlarından birisine dönüşmesiyle yerinden edilen tüm dükkânları ve mekânlarıyla, her zaman sert ve dışlayıcı bir yer yapılmaya çalışıldı. Bir anlamda bu başarıldı da.

Beyoğlu'nun bu kadar dağınık ve çapraşık olması, tüm bu yaralarla da alakalı. Ve yaralananların mağlubiyetteki birleşmeleri ile. Bu süreç, sessizlerin yana çekilmeleri, kamufle olmaları, uyum sağlama ile karışık bir kendi kültürünü koruma yeteneği geliştirmeleri gibi stratejilerle birlikte yürüdü. Sonuç olarak sessizler, birbirine karışmaması için ayrı ayrı cam şişelere koydukları müziklerini yan yana getirip buna bir senfoni ismi vermek zorunda kaldılar. Paradoks, bu seslerin korunmak ve saklanmak için mi şişeye kondukları, yoksa kurbanların kendi seslerini duymamak için mi bu yöntemi seçtikleriydi.

Çünkü her felaket, yorumlanması güç bir iz bırakır yaşamın dokusunda. Konuşulamayan hakkında susulmaya başlanır. Geriye ise tanıklık bile değil, sadece tanımlanamayan bir boşluk kalır: Beyoğlu'nu düşünürken onun dokusundaki dile getirilmeyen izleri de dikkate almak gerekir. Çünkü tüm bu izler, tamığa da eksikliğe de dâhildir.

Ama yine de tükenmedi Beyoğlu. Kaç insan kovulduysa semtten, sokaklara o kadar hayalet ve o kadar insan yeniden doluştu. Şehrin diğer bölümleri Beyoğlu'ndan çok daha başarılı dönüştürüldü. En azından şehrin diğer semtleri, birbirinden farklı insanların karşılaşmadan yaşayabildikleri alanlar haline gelebildiler (amaçlandığı gibi). Bu Beyoğlu'ndan başarılamadı.

Beyoğlu her zaman farklı insanların yana yana geldiği bir yerdi. Ve en ilginç de ne kadar muteberleştirilmeye çalışılsa, o kadar fazla çeşitli insanı yine kendisine çekti. Ne kadar çok insan kovulsa, o kadar farklı insan geri döndü. Işığa doğru çekilen pis sinekler gibiydik. Beyoğlu bizi kendisine benzetti ama bize bir özgürlük de verdi. Bunun karşılığında biz de onu çirkinleştirdik.

Beyoğlu ile özdeşlik kurmamız, belki de onun çöküşünü ve yenilişini estetik bulmamızdandır. Aynı Şener Şen'in Galata sokaklarında çekilmiş Muhsin Bey filminde olduğu gibi, değişime elinden geldiğince direndi Beyoğlu. Muhsin Bey filminde köyden türkücu olmak için İstanbul'a gelen Ali Nazik (Atilla Yücel), organizatör Muhsin Bey'den (Şener Şen) yardım ister. Muhsin Bey, elinden geleni yapar Ali Nazik için, hatta kendi kariyerini bile riske atarak onu başarılı bir solist yapmaya çalışır. Çabaları başarısızlıkla sonuçlandığında, kendi hedeflerinin ve önceliklerinin artık çağın değerlerine uymadığını fark edecektir Muhsin Bey.

Filmin sonunda ünlü bir şarkıcı olur Ali Nazik, ama İstanbul Beyefendisi Muhsin Bey'in sevmediği ve bayağı bulduğu arabesk şarkıları okumaktadır. "Ne oldu, kurtardın mı?" diye sorar Muhsin Bey karşılaştıklarında. Bu sorunun açtığı uçurum bakidir. Beyoğlu da bir sürü mücadeleden kurtarmıştır kendisini, tabii bugünkü halini alması koşuluyla.

Beyoğlu Rapsodisi

Beyoğlu'nda her türden insanla karşılaşabilirsiniz. Bu onun size sunduğu ve sunacağı en büyük ayrıcalıktır. Ama tanımak istemeyeceğiniz insanlarla tanışmanıza da sebep olabilir. Fransızlar bu durumu "sürpriz" kelimesiyle karşılıyorlar, Türkçe'de "şaşırtı" diye bir karşılık önerilmişti ama tutmadı.

Daha birkaç ay önce, Kurabiye Sokak'taki Rock'n Rolla'da hoşlandığım bir kadınla birlikteydik. O gün yine çok fazla içmiştim, birkaç arkadaşımız

daha uğradı yanımıza gecenin ilerleyen saatlerinde. Gece giderek daha kötüye gitti (hoşlandığım kadınla ilişkim açısından). Aslında belki de durumun umutsuzlaşması için ben bu kadar çok içmeyi seçtim. Gecenin sonunda arkadaşlarımla vedalaşmış, sokakta sinirli sinirli, kendi kendime küfür ederek volta atıyordum. Tam o anda candan bir ses, ne oldu abi, seni kim kızdırdı diye sordu. (Sonradan o arkadaşın henüz kafa olmamış ya da henüz ayrılmış bir tinerci olduğunu tahmin edeceğim.) Normalde açılamm kolaylıkla, tabii sarhoşluğun etkisini de hesaba katmak lazım, anlatmaya başlayıverdim. Önce meydana kadar muhabbet ederek yürüdük. Bir kadından hoşlandığımı ama açılmadığımı ve hayatımdaki şikâyet etmekten haz aldığım başka detayları... Yani içki içince iki erkeğin konuşacağı konuları konuştuk. Onun da buna benzer bir hikâyesi varmış, yoktuysa da uydurmuştur...

İstiklal Caddesi'ndeki bilmem kaçınıcı yürüyüşüm, yine omuz mücadelesi şeklinde geçti. Kaotik bir trafik akışı olan bu turistik dev bekleme istasyonu, Arap turistler, Avrupalı turistler, İranlılar, kış olmasına rağmen şort giyen yabancı turistler, dondurmacılar ile kavga edenler, kestane bekleyenler, yüksek sesle konuşanlar, içkinin pahalılığından şikâyet edenler, erkekler, kış olmasına rağmen gereğinden fazla terleyenler, iki erkek bir araya geldiğinde hemen kadınlardan şikâyet edenler... ve bunun gibi birbirinden garip ve bir normal bile oluşturmayacak kadar alışıla bu kalabalık... Hep birlikte yürüyorduk.

Muhabbetin ilk koyuluğuyla Galatasaray Lisesi'nden Meydan'a varıvermişiz. Taksim Meydanı mahşeri karmaşasıyla önümüzdeydi. Bu kadar büyük bir boşlukla karşılaşınca insan ister istemez duraksıyor. O gün iç dünyam da çatışmalı olduğundan, insanların bu dev alanı birbirinden farklı rotalarla kat etmelerinin uyandırdığı amaçsızlık izlenimi rahatlatıcı gelmişti. Sanki bu geniş meydana hiçbir şeyin anlamı yoktu, hepimiz çaresizdik.

"Hadi abi amma daldın ha..." diye ceketimden tutup beni çektiydi arkadaşım. Bambi'nin hizasındaki salça kokulu büfeleri geçip bir tekele uğradık, sigaramız bitmek üzereydi. O sigara, ben bira aldım. O kafayı çekebileceğimiz bir kuytu biliyorum abi dedi, bir apartman bahçesine götürdü beni. Bir süre sohbet edip oturduktan sonra, apartman yöneticisi ya da kapıcı olduğunu tahmin ettiğim, iri yarı bir adam gidin lan buradan "...çocukları" diye bağırmaya başladı ve yerde fırlatacak bir şeyler arandı.

Gel abi dedi arkadaşım, bunlar bizi döver. Biralari alıp uzaklaştık. Cihangir'e doğru sallanalım demiştik. Öyle de yaptık. Cihangir bir zamanların esaslı çöküntü bölgesi olsa da şimdi Beyoğlu'nun biraz olsun yahtılmış ve gençleri hala kendisine çekebiyen bölgelerinden. Meydan'dan başlayan güçlü değişim tazyik ettikçe, Beyoğlu'ndan geriye kalanlar Galata, Pera ve Cihangir'e kaçıyorlar. Değişim buraya da gelince nereye gidilecek, o belli değil.

O kafayla hızlı hızlı yürüyüp Firuzağa'dan Boğazkesen civarına doğru sallandık. Sessiz sakın bir yer bulduğumuzda oturup dikkat çekmeden bira içmeye devam ettik. Polis ışıklarını uzaktan fark edince yer değiştiriorduk.

Beyoğlu ve Kaybedenleri

Gecenin sonunda, kafamda neresi olduğunu çok iyi kestiremediğim uzun bir merdivendeydik. Sanırım Boğazkesen'e kadar inmeyip İstiklal'e paralel ilerlemiş ve yukarıdan Tophane civarına yaklaşmıştık. Gecenin karanlığında ve bira şişelerinin dibinde, sadece Tophaneye inen merdivenlerin sayısızlığını net olarak hatırlıyorum.

"Kafamız çok güzel oldu abi" (bu en azından benim için doğrudu), "sen şimdi burada otur", dedi arkadaşım. "Ben ilerde işeyip geleceğim, bekle burada." Sonra karanlıkta kayboldu. O günden sonra onu görmedim. Sanıyorum telefonumu da beraberinde götürdü. Bunu ertesi gün fark edecektim.

O günün sabahı bir şekilde eve ulaşmışım. Ertesi gün en çok üzüldüğüm ise telefonla birlikte daha o gün telefon numarasını aldığım "hoşlandığım kadının" numarasının da kaybolmuş olmasıydı. İşte Beyoğlu buydu. Beyoğlu'nun tüm kaybedenlerine nazaran ben çok önemsiz bir şeyi, (duygusal olarak o iki gün bana çok önemli görünse de) sadece bir numarayı kaybetmişim.

Ertesi gün, soluğu Beyoğlu Emniyet'te aldım ama bir sonuç çıkmadı. Telefonumu çaldırdığım sırada sarhoştum, bu yüzden "telefonu nerede kaybettiğim" gibi açık bir başlangıç sorusunu bile geçemiyordum. Memurlar bana olan ilgilerini çabuk kaybettiler. O sabah Büyükparmakkapı Sokak'taki Murat Kelle Paça'da, son zamanlarda

içtiğim en güzel mercimek çorbasını içtim ve uykulu gözlerle Cadde-i Kebir'de yürümeye başladım.

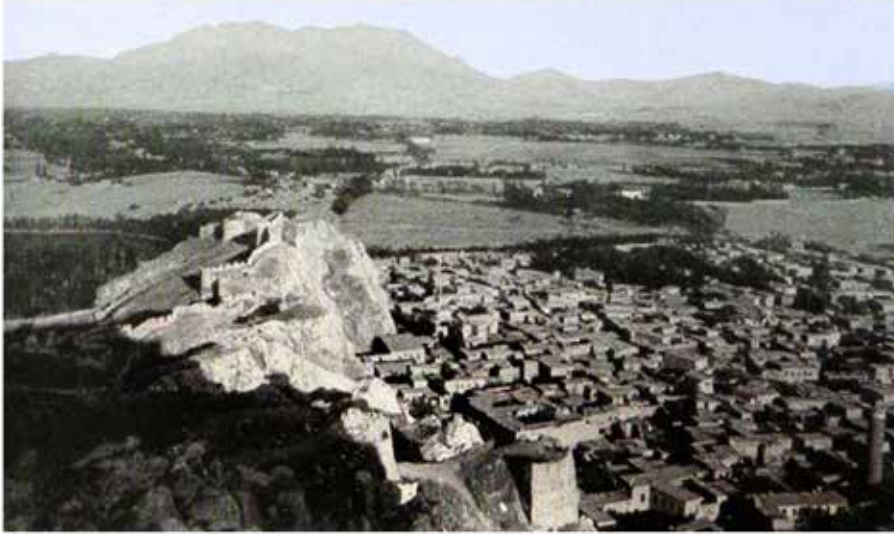
Çöpçüler, geceden kalma çöpleri ve kiri Beyoğlu sokaklarından kazımaya çalışıyorlardı. Aklıma birdenbire Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye romanı düştü. Peyami Safa Fatih-Harbiye'de, Cumhuriyet'in ilk yıllarının Beyoğlu'nu modernliğin, Batıcılığın ve yabancılaşmanın başkenti olarak sunar ve onu maneviyatın başkenti Fatihle karşılaştırarak nefretle anlatır. Beyoğlu'nun bugünkü halini görse Peyami Safa artık buradan nefret edemezdi diye düşündüm. Herhalde tatlı tatlı gülümserdi bu düzensizliği ve çürümeyi görünce. Beyoğlu'nun bir yerin başkenti olacak hali kalmamıştı.

Fatih-Harbiye'nin yazarı belki de şimdi Cadde-i Kebir'i dolduran camekanların Fatih'i de doldurmuş olduklarını, şehrin her semtinde başka kılıfa sokulmuş aynı ürünlerin ve değerlerin satıldığını fark edip üzülürdü. Fakat bunu fark etse bile, o Beyoğlu'nu anlayamazdı. Çünkü bir insanın Beyoğlu'nu anlayabilmesi için, bütün şehri kat edip Beyoğlu'nda yüzeye çıkan hastalığı ve cerahati fark etmesi gerekir. Romantikler bunu yapamaz, bu yüzden Beyoğlu ile işleri de olmaz.

BAHAR ALMANAR BERABER KAYBOLMAK

A it olduğum şehrin, aitliğinin aslında ne olduğunu sorguladığım ve bu şehrin kaybettiklerini hissettiren yüzüyle tanıştığım bir mekân. Bu mekân, bu şehrin neredeyse 3000 yıllık geçmişinin görünür tek yüzü. Yatayda uzayan silüetiyle pek de kent merkezinde sayılmayan, Van Kalesi. Olduğu yerden kentin hiçbir akışına karşı çıkmadan duruşu, kentin özünde oluşundan. Yeriyle öyle bütünleşik ki bu haliyle kente direnmeden önemli bir gözlemci haline geliyor. Gözlediği şehir, Van. Memleketim. Eski adıyla Tuşba. Geçmişinde birçok medeniyeti kucaklamış. Öyle ki hangi medeniyete ev sahipliği yaparsa yapsın en sonunda güneş şehri olarak anılmış. Bu derinlikte ve çok katmanlı yapıya sahip olan memleketimde bu hislere kapılabildiğim tek mekân oldu, kale. Çünkü bu şehirde içinde dolaştığım sokaklar, bana hatırlatmaktan ziyade unutturdu. Evimin bahçesinden mesela, eskiden rahatlıkla gökyüzünü, etraftaki dağları ve tepeleri görebiliyorken şimdilerde binaların kesintiye uğrattığı sınırlanmış bir gökyüzü kaldı geriye. Durup baktığımda küçüklüğümün gökyüzünden tutun da her gün yeni bir dokunuşla eskiye karşı anlamadığım bir direniş, böylece bu şehirde anlam veremediğim bir kaos...

Tüm bunları düşünüyorken, adımımı kale kapısından içeri attığımda ise yaşadığım yerin sağlam bir toprağı kaldığını duyumsuyorum. Bomboş, alabildiğine açık bir alan. Solda Hüsrev Paşa Cami. Dönemin padişahının Mimar Sinan'a yaptırdığı söyleniyor. Biraz ileride bir hamam ve külliye'nin diğer parçaları. Yapı kalıntılarının her biri birbirinden uzak konumlarda. Gözüm bu alanda en çok boşluğu seçiyor. Meğer boşluk ne çok anlamlıymış. O boşlukta ne hayatlar yaşanmış. Yanımda hocalarımla deneyimlediğim bu alan, duyduklarım ve attığım her adımda yavaş yavaş bana kapılarını açıyor. Alanı gezdikçe görüyorum ki kale olduğu yerde yalnızca kale değilmiş. Bir şehri sırtlıyormuş tüm heybetiyle. Yaşadıkça, yaşatıyormuş. Bunları duyumsuyorken, hocalarım incelemem için Alman ve Ermeni kaynaklardaki fotoğrafları gösteriyor. Yapının taş duvarları o zaman neyse

Van Kalesi ve Eski Van Şehri (Kaynak: Victor Pietschmann , 1940 , Viyana)

Van Şehri Kale ve Çevresi Güncel Görünümü (Kaynak : DHA ,2012 : <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/van-kale-si-ve-cevresi-dogal-sit-nitelikli-dogal-koruma-alani-ilan-edildi-41694104>)

şimdilerde neredeyse o. Bunda koruma çalışmalarının büyük önemi olsa gerek. Kale aynı heybetiyle orada. Göl ile şehir arasında eklemelendirici bir sınır olarak duruyor. Şimdilerde, kent ve göl arasında görünmez bir sınır ve ters yüz olmuşluk düşünülünce o zamanlarda aslında gölün göz ardı edilmediğini; hatta kent ile olan edilgen ilişkisini sezebiliyorum. Çünkü böyle bir yakınlıktayken, uzak kalmak tahmin edilemez bir hale geliyor. Sokakları göle açıyor mu tam kestiremiyorum ama hafif esen rüzgârla birlikte, gezerken burnuma gelen gölün tuzlu kokusu gündelik yaşam içinde nasıl yer edinmiştir diye düşünüyorum. Uzun uzadıya olduğu yerdeki gücüyle tekrar dikkatimi çekiyor. Şimdilerdeki eksik parçaları dolu. Kale tüm açıklığıyla orada evet ama fotoğrafta gördüğüm tüm bu yerleşim nerede? Arkasındaki hayat peki, o nerede? Hayretle bakıyorum. Tüm bu kurgu inanılmaz inceliklerle bir yaşam oluşturuyor gibi duruyor. Evlerin birbirine neredeyse bitişik duruşu, dar sokaklar ve bu sokakların açıldığı diğer dar sokaklar, bir kültürün mimari yansımasından başka bir şey olamaz. Bu kurguda sirkülasyon, sirkülasyona bağlı olarak yaşam incelikli bir akış halinde. Bu kaynaşma kafamda tek bir kelimeyle karşılık buluyor. Beraberlik. Yapıların kendi içinde çeperlenişleriyle var oluşundan, bu kelime daha da anlamlı hale geliyor. Bu yapıların birbiri üzerinde hiçbir eziciliği yok. İnsan ölçeği her noktada aynı derecede seyrediyor. Duvarlar kerpiçten, yer yer taş malzeme göze çarpıyor. Bu da yerel malzemenin kullanımını gözler önüne seriyor. Kışları kar yağışlı geçen bu şehir için toprak damlı evlerin olmasına şaşıyorum.

Gördüklerim ve göremediklerim bana çok farklı hissettiriyor. Merak ediyorum ve doğruyu söylemek gerekirse biraz da üzülüyorum. Elbette ki yapmak biraz da yıkmaktır. Her şey olduğu gibi korunamaz ve korunmamalıdır. Zaman rüzgârıyla bazı yanlışları temizlemeli ve doğru gördükleri için yer açmalıdır. Fakat birikim ve bu birikime bağlı bir aktarım olmadan köklü ve aktarılabilecek bir doğrudan bahsetmek de doğru olmaz. İşte bu düşüncelerdeyken, bu şehir nasıl yok olabildi diye sorguluyorum. Hiç iz yok mu ? Bu alabildiğine boşluk sadece malzeme dayanıksızlığından ve tahribatından mı kaynaklandı? İz yoksa bile bu şehir hiç mi izleyemedi? Çünkü şimdilerde dönüp baktığımda memleketime, gökyüzü daraltılmış evimin bahçesi kaldı. Çoğalıyorduk evet. Yerleşmeliydik, dönüşmeliydik ama görüyordum ki referanssız bir sıfır noktası kalmış bu şehre.

Tam da hala aynı yerden izliyor kale bizi. Aynı naifliğiyle, bizi rahatsız etmeden. Etrafı dönüşüyor. Kültürler farklılaşıyor. Kendi korumacılığını

kaybedip, sadece ziyaret edilen olarak kalıyor. Hayata direnemeyenlerin, son nefesinin şahidi olduğu bile oluyor. Düşünüyorum da aynı yerden, bambaşka şahitlikler. Hem hiç görmeden özlüyorum hem de tüm kalbimle bu yere minnet hissediyorum.

Gün Van'da çok güzel doğuyor, evet. Bir de kaleden bambaşka batıyor.

KAYNAKLAR:

Dork Talalyan, 2012: <https://www.houshamadyan.org/tur/haritalar/van-vilayeti/van-kaza/yerlesim-birimi/cografya.html>

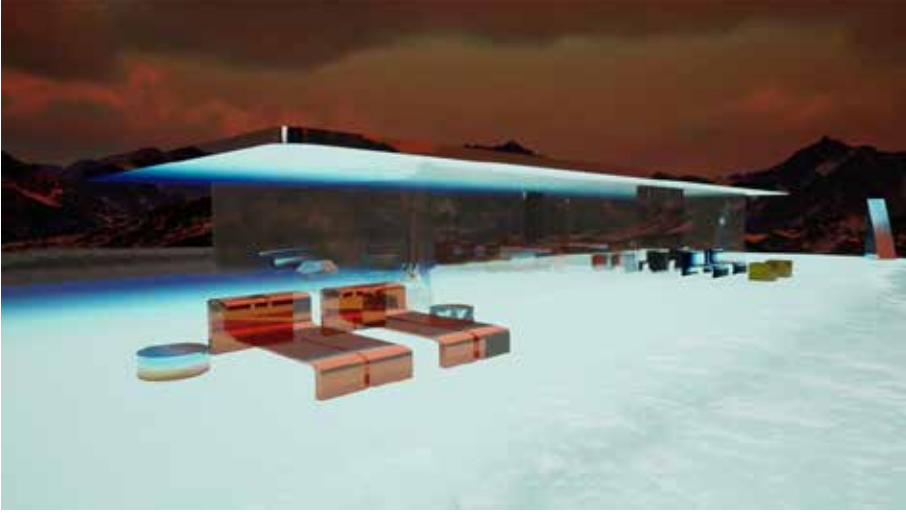
Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü : <https://van.ktb.gov.tr/TR-76401/van-kalesi.html>

MURAT PEKER MEDITASYON

Baş ve sonu belli olmayan bir rüyanın ortasında gibiydi. Hâlinin rüyadan farklı tarafı, nereden geldiğini kestirememesi idi. Daha şeffaf olan, zihnini daha da bulandırmıştı. Bu bulanıklık atmosferik olduğu kadar dokusaldı. Benzetilmiş ışığın sabitliği tüm bu dokunun görünürlüğü için tek kaynaktı. Yürüdüğü zemin bile ışık kaynağının yarattığı spektrumlarla görünür olmuştu. Dalgaların 2 boyutlu olması, yürümesine izin veriyordu.

Zeminin üzerinde yürürken hissettiği baskı öncekine benzemiyordu. Fakat ortama uyum sağlamak, en azından görsel olarak zor olmadı. Çünkü kendisi bu ortama uyum sağlayacak donanıma zaten sahipti. Her şeyin görünür olması, benzerlik içeren nesnelerin var olması tedirginliğini gidermeye bir nebze olsun yetmişti. Yavaş yavaş dokunmaya ve hissetmeye başladı. Hissettikçe nerede olduğunu anlamaya başlamıştı. Onun için biricik olan bu yer sadece kendisi içindi. 3. şahıslara burada yer yoktu. Benlik duygusu onda hiç olmadığı kadar derinleşip ilginç olarak özgürleşmeye başlamıştı. Düşünceleri de özgürleşiyor ve onlar özgürleştikçe her şey daha da berraklaşıyordu. Yaşamın anlamı farklılaşmıştı. En seçkin hatıraları burada yer edinemiyordu. Onlar bu hafif mekâna çok ağırdı. Ağır olanların ise hepsi bildiği yerde, bildiği mekânda ve bildiği zamanda kalmıştı. Hafif olanlar ise kısmen burada hatırlanıyordu. Şeffaflığın her yere sirayet etmesi bunu gerektirdi çünkü. Zaten istediği şey de tam olarak buydu; düşünceleriyle mutlu olabileceği ve sonsuz kontrol sahası sunan bu yerde zaman geçirebilmek. Uzun süre kapatılanların arasından sıyrılıp kendisi için biricik olan bu yerde varlığının yeni anlamlarına erişerek etik değerlerini etki sahasında gösterebilmek, onun ve yaratıcısının teorik bir sonucuydu. Bunun bilincinde olduğunu hissederek dokunmaya hissetmeye ve bakmaya devam etti. Işığın en farklı hallerini burada görmüştü. Sonsuz renk kodları, kırılmalar, yansımalar ve ışıkla beliren maddenin hâlleri...

Gerçek olan görünür topoğrafyanın 2 boyutlu gölgeleri ise buraya yetişemiyordu. Çünkü karanlık bu mekânın baş edemeyeceği bir

ağırlıktı. Ağırlığı yok etmek için dokunduğu her şey ışınları geçiriyor ve kırıp nihayet yansıtıyordu. Bu durum ona oldukça güven vermişti. Bu güven, onu mekânda gezdiriyordu. Gezdiği yerin kendi evi olduğunu anlamakta zorlanıyordu. Her detay ona farklı duyguları yaşıtıyordu. Biriciklik gerçekten bu muydu? Farklı olanın biricikliği değildi bu. Bu bir meditasyon seremonisiydi. Mutlak özne olmak onu rahatlatıyordu. Mekândaki her şey bu seremoninin bir parçası hatta atmosferi tanımlayan birer ağırlık noktasıydı. Çünkü onlar da ışık içerisinde kaybolan fakat form bağlamında bilindik benzerleri anımsatan sabitlerdi. Bu mekân artık onun farklı atmosfer boyutunda dinginleştiren eviydi.

Ev hâli kendini farklılaştırarak bu seremoninin gerçekleştiği bireysel gösteri sahnesine dönüşmüştü. Sahnenin merkez elemanı ve tek özne kendisiydi. Nesne-özne anlayışının keskin varlığı evinin karakteriyle uyumuyor, meditasyon tüm bunlara rağmen devam ediyordu. Mekânın sabit ritmi ve ruhu dinginleştiren ekolojik söylemler her açıdan görünebilir yerlerde konumlanmıştı. Bir bilinmezin bilinçli yansımalarının kuvvetli işaretleri, varlığının ve gücünün kesin kanıtlarını görmekteydi. Tüm bunlarda bir mânâ vardı sanki.

Yaşatılmak istenenler veya yaşamak istediği hayat birbiri içinde kaybolmuş ve özgürlük arayışı baltalanmış gibiydi. Evi, birbiri içine geçen gerçek ve

gizli öznelerin çatışma mekanına dönüşmüştü. Bu özneler her ne kadar birbirine ters şeyler söylese de anlamlı bir cümle için gerekiydiler. Baskın olan elbette evin sahibiydi fakat yabancı bir ruh evi var etmek ve bu meditasyonun devam etmesini isteyen kişiydi. Düşüncelerini her köşede görebiliyor ve onun yaptıklarının kendi ruhunda ne tür etkiler yarattığını sorgulamadan yeni var olma çabasını sürdürüyordu. Zevkliydi.

Evini yapan kararlar yumağı kendi var olma mücadelesini verip evren gibi genişleyerek ışığın sızmasına bile yol açmıştı. Işıktan süzülen tasarım elemanları kendine bir yer edinmiş, meditasyonun birer katalizörü, dokunulamaz ve yerlerinin değiştirilmesi tepkimeye son veren hareketmiş duygusunu oluşturunuyordu.

Bu yüzden her şey kendince yerli yerinde ve ilişkilerini doğru kurmuştu. İlişkilerin dışa taşması ve maddenin sıvı hali ile ortaya koyulmuş tek taraflı sınır kendince dingin ruhun yansımalarını uçsuz dağ silsilelerinin gölgesinde yansıtıyordu. Mekânın sınırlarında gerçekleşen reaksiyonlar, iç-dış kavramları açısından ele alınınca sınırlar fiziksel özelliklerinin ötesinde yeni kavramlarla ruhsal çözümlemelere eşlik ediyordu. Sınırsız meditatif düşünceler onun da zihninde yer ediniyor ve anlamsızlıklar katlığını kaybediyordu. Ruh ve bedeni de birbiriyle anlamsız mücadeleler veriyor ve üstün gelen tarafı seçemiyordu. Özgür seçim araçlarını buradan değil, nereden geldiğini bildiği yerin argümanlarını kullanarak bulmaya çalışıyor ve içine düştüğü yumağı çözmek için amansız mücadelesini veriyordu.

Oda dâhi diyemeyeceği yerleri sabit nesnelerden anlamaya ve kendi orijinini belirlemeye çalıştıkça başlangıç ve bitiş noktaları orijinleri değiştirmek zorunda bırakıyordu. İki yüzey arasında kalan alanı tanımlamak için yüzeyleri referans alınca bulunduğu atmosferin sonsuzluğu içinde bu yüzeyler de akıp gitmeye mahkûm kalıyordu. Evinin 2. şahıs tarafından belirlenerek kendisine sunulduğunu bilmesi onu geriordu fakat neden böyle bir “anlama” çabası verdiğini kendisine dahi anlatamıyordu. Acaba kendisine bunları düşünmemesinin inşası mı verilmişti? Rahatsızlık verenin bir memnuniyet aracı olduğunu kabullenip rahatlamaya başladı ve yeni evine, eski evinin eşyalarını taşıdığını görüp yorgunluğun geçiciliğini hissetti. Kim olduğunu bilmediğine teşekkürü borç bildi ve yeni zamanın akışına kendini verdikçe meditasyon daha da rahatlatıyor ve yaşamına yeni anlamlar yüklüyordu. Kişisel görüşlerinin

meditasyonun mümkünlüğü sadece buraya özgü olması gerçeğinin gölgesinde kalıyor, anlam karmaşası her mekân için yeniden birey bağlamında var olmaya devam edecek anlamına geliyordu. Mekânların davranışlarının bireyde yarattığı etki-tepki sürecinin incelenmesi ve en nihayetinde yeni bir kontrol mekanizmasının geliştirilmesi ithal edilmeden çözülmeliydi. Nitekim ithal olan her şey bildiği yer menşeliydi. Tüm bu gelgitler, anlamsızlığın anlamlı olması, kalp atışlarındaki düzensizlik ve çözümlemelerin bir noktada gereksizliği, amaç sapmasına yol açmaya devam ediyordu. Belki de bunu anlamak için doğru kişi değildi yahut her şey için çok erkendi... Süre-birey ve süre-toplum anlayışının bu zaman ve mekân boyutunda tüm yaşam anlamlarıyla yer edinmesi için belki de daha erken...

özgürlüğü için inşa edilen evini tanımaya kaldığı yerden daha büyük bir aşkla devam etmek istedi. Çünkü evi kendi aracılığıyla güvenli hale getirilmişti. Korkunun yerini umut, anlamsızlıkların yerini civardaki ışıklarla doldurmuştu.

Yapması gerekenleri yapmak için değil istediklerini yapmak için geldiği bu yerde her şeye anlam yüklemeye çalışmak beyhude idi. Zaman ve mekân boyutu, yaşanmışlıkları da yanına alarak evren gibi genişleyecekti. Sınırları düşünmek yerine sonsuzluğun bir parçası olmak ona tanıdık gelse de içinde ve ona dokunabiliyordu. Sonsuzluğa dokunuşu mekandaki bir oturma elemanına dokunduğunda hissettiğinden çok uzak değildi. Çünkü hepsi bu sonsuzluğun içinde var olmuşlardı. Her aracın her zerresinde belirsizliğin (ya da en azından matematiksel olarak sonsuzluğun) köklerinin gerçek bir topraktan beslenmediği ve organik-inorganik ilişkisine ihtiyaç duyulmadan kendi potansiyelini koruduğu anlaşılıyordu. Temel ihtiyaçların ortadan kalkması ruh-beden arasındaki ayırım belirginliğini kaybettikçe hafifliyordu. Bunu bir an için

Herkese uyarılmanın mümkün olabileceği üzerine düşününce, tepkimenin daha fazla ürün vermesi için daha fazla homojen veya heterojen “girenler” e ihtiyaç olduğunu anladı. Biricikliğini yitirmeden toplumsal

AHMET ÖGÜT

SURATEN; PASAJ

Timsale gönül bağlamışçasına, varlığın numunesinden tat alırcasına. Gel gidelim der mecalin; yaşadığın, yaşlandığın, yıllandığın kentten. Yokluğun da kokusu gelir burnuna, el arabasının üstünde gün sonunda kalan çürükler gibi. Aldığın darbelerin toplamından kalan izlerin aciz bir seçilmemişliğe dönüşmesi. Sabırla, itinayla yaşamak, ardından da korkuyla ve merakla yaşanılacakları beklemek. İşte bütün yıkıcı etkileriyle içinde beliren bu yabancı his, o toplumsal çerçevenin içine kabul edilmemişsin gibi küstürür dünyaya.

Güven kırılmışsa dünyaya karşı, etraftaki hiçbir çatının altı aitlenilebilir gelmez, gelemes de zaten. Böyle bir yalnızlık hissinde çokça esnek opsiyonlar mevcuttur etrafında; her kararı verebilir, her seçimi yapabilir ve her duruma evrilebilirsin. Sınırsız ihtimallerle doludur sokaktaki gam dolu yürüyüşlerin. O şehirde içtiğin kahvelerin hatırına, bir anda terk etmeyi yediremezsin kendine. Ağır davranırsın bilerek, ağırdan alırsın ki, o sokaklar da sana son bir şans versin, umuduna ortak olsun.

Birisi çıkar karşına bir köşe başında.

Aniden, yanlışlıkla.

Tesadüfî bir denk geliş, fazlası değil.

Elindeki poşetin yere düştüğünün farkında bile değilsindir olayın şaşkınlığıyla, adam çarpışmayı umursamadan yoluna, uğraşına, telaşına devam etmiştir.

Yere düşen poşetinin içindeki kırık cam parçalarına üzülürsün. Geri dönüşebilseler diye kabuk kadar umutla yanında taşıyordun oysaki; medenice. En azından onlar bir faydaya dönüşsün diyerek, ama artık

çöpten başka bir şey değiller. Kafanı kaldırdığında, kepenkleri rüzgârdan çatırdayan eski bir pasaj girişinin önünde olduğunu anlarsın. Sokakta aranılan umudun belki de pasajın sonundan gelen ışığa yakın yerlerde olabileceğini düşününce manen çağırıldığın hissiyle içeri girdiğinde karşına çıkan şey; karkas, karanlık ve eskiden kararlı olduğu hissedilen karanlık bir koridor. Ama yine de güvensiz hissettirmede, muhtemelen hayattayken neler yaşadığını, aktörlerine hangi senaryoları oynattığını düşündün o pasajın. Can vardı muhtemelen önceden, çünkü merdiven korkulukları çok özel görünüyor. Belli ki işinin ustası bir demir ustasının elinden çıkmış. Eskimiş, ama karakteri bozulmamış. Kimse tarafından bir kıymet göremediğinden olsa gerek, kıymetine dokunamamışlar.

Üst katlara çıkmayı bile aklından geçiremeden, boyası kavlamış tabelalara, yıllardır açılmayan dükkanların kapılarına, kırık camlara takılıyor gözün. Burnuna gelen tozlu tekstil ve baharat kokularıyla dört bir yana çeviriyorsun kafanı. Ardında kalan girişteki iki kapı kanadından birisi çalınmış, muhtemelen hurdacıda uyuyor o kanat, uçamıyor. Mozaik karolar da parlıyor sondaki ışıktan hevesle, sanki içinde deniz kabukları varmış gibi. Seni o sokaktan çekip kurtarmanın haklı gururunu yansıtıyor gibiler. Işık gibi, evreni aydınlatan, umut saçan, umutla yaşatan bir olgu, bu kez seni sokaktan pasaja çekerken yanlış yapmadığına dair ikna ediyor. Seviniyorsun bıyık altı bir gülümsemeyle. Şehrin seni gitmemene ikna etme çabasından bir parça hissettirmiş olabileceği ihtimali sana iyi geliyor.

İyi histen aldığın güçle devam ederken sağlı sollu uzanan dükkanların çoğunun boş olması garip bir burukluk yaşıyor sana. O pasajın içinde yıllarını harcamış, ailelerini geçindirmiş kallavi ustaların arkasından gözün doluyor, ne emekler verilmiş. Ne hale gelmiş burası böyle. Bir terzinin tek ucu kırık makası var uzak köşede. Bir anda hevesli bir çırak gibi hissediyorsun. Ustası ahşap gönye cetvelleri uzatmamı istediğinde, kendisini kahraman bir şövalye gibi hisseden masum bir çırak. Kolalı yakalar, geniş kravatlar, şık ceketler sipariş edildiği andaki gururlar duyuluyor kulaklarına yeniden. Ekose, dikine çizgili, yetmişli seksenli yıllardaki konuşmalar, hala o heybetli pasajın koridorlarında. Provaya gelmiştin hatırlasana, elini tuttuğunda deden seni en yakın arkadaşının yanına götürmüştü. Terzi amcan, “gel bakayım yakışıklı” diyerek kol, omuz, bel ölçülerini kontrol ediyordu. Gömleğin için yüzlerce renk ve desende şahane kumaş arasından seçim şansını tanımıştı sana.

Kaç on yıl öncesiydi, anımsayabiliyor musun?
Kararlarına saygı gösterilmeyeli,
Gönlü şen olsun dileğiyle ilgilenilmeyeli,
Elinden tutulmayalı,
Varlığın numuneden öte, asıl olan sen olalı,
Kaç on yıl öncesiydi, anımsayabiliyor musun?

Bir üst akıl olarak deden, senin seçimlerini baskılamaktan öte destekliyordu.
Basit bir kumaş seçimi bile olsa sana verilen kıymeti değerler çerçevesinde
görmeni sağlayarak,

“Hangisi yakışıyorsa o!”

Bilinçli bir yönlendirmeyi de içeren destekleyici bir tavır. Gözün açıkken
yaptığın geçmişe yolculuktan pasaja ve andaki gerçekliğine geri dönüyorsun.
Mekanların ve niteliklerinin belirli sürelerde kullanılan tekstil ürünleri gibi
görünmesi çok da sıra dışı değil artık. Giydin gömleği, eskidi artık, şu an
nerede olduğunu bile bilmiyorsun. Onu seçen gözlerin, emekleriyle var
eden terzinin, vesile olan dedenin hayali kaldı seninle.

Kurdun pasajı, yükledin fonksiyonu, çalıştı yıllardır. Var oldu, iyi ya da
kötü. Ayakta ve sonunda halen bir ışık var. Sana söylenen şu; ‘belirli’ bir
alandan, ‘belirli’ bir süreyle, ‘belirli’ işlevlerde var olabilirsin. Ama sınırların
var, bu şehrin samimiyetinin, umudunun bile sınırları var.

Deden yok, arkadaşı terzi amcan yok, sokak yok, pasaj yok, içlerindeki
hayat yok.

Hala elinde taşıdığın içi kırık şişe parçaları dolu poşeti görürsün, mekânın
hissettirdikleriyle farkındalığın bile kapılıp gittiğini görürsün. Gülersin
kendi kendine. Artık at onu soldaki kutuya, hala mı umudun var yoksa?
Ve çık sondaki ışıktan, sende başkası geçmedi sanki bu pasajın içinden.
Hiç kalan var mı baksana. Neyse ki bu taraftaki iki kapının kanadı da
uçabiliyor, yolu sonsuzluk galiba. Bu zamana, bu çevreye bu şartlara kadar
dayanabildiyse, hiçbir tesadüf onu hurdacıda uyutamaz.

İçinde beliren umut sana diyor ki, zaman yine değişti. Pasajda
yaşanılardan öncesiyle şimdi oldukça farklı. Belki ait hissedebilirim
yeniden sokağa, kente, yaşama. Belki bir çatı bulup onarabilirim onu. Hem

onu dik tutan merteklerini hem de kendimi ayakta tutabilecek derinleri.
Sureten; pasaj. İçi, dışı, başı, sonu, görüneni, görünmeyeni.

Asılı kalan onca hikâyenin kurgusal kahramanı. Var olmuş ve var olacak
sayısız tesadüfi denk gelişlerin mekânı. Sen gibi, her birimizin herhangi bir
zamanda herhangi bir yerde karşılaşabileceği bir pasaj.

KADRIYE YILMAZ SILA TÜRKÜSÜ

“Tarih; cinayetlerin ve felâketlerin bir tutanağıdır.”
Voltaire

Yıl 2019.Varılacak rotanın neresi olduğunu gayet iyi biliyordum. Gezimizin sıradan bir günü gibi ilerliyordu her şey. Kıyafetler giyildi, araba kontrol edildi, yemekler yendi ve arka fonda güzel bir Anadolu ezgisi açarak yola koyulduk. Her şey planlandığı gibiydi. Tek bir şeyi bilmiyordum. Son virajı dönüp orayı hissetmeye başladığımdaki anlamlandıramadığım o buruk hissi. Kafamı kaldırıp baktığımda güneşin batmaya başlamasıyla birlikte her yer aynı görünmüştü gözüme. Yer gök aynı. Birbirini tamamlanmış yapboz gibi. Sanırım şu zamana kadar deneyimlediğim hiçbir mekâna benzemeyişindeydi bu hislerin sırrı. Bütünlüğün anlamlandırılmasıydı. Kalbimin beklemediği bir yer ile tanışmasıydı. Öyle bir yer düşünün ki 12000 yıl öncesinden günümüze ulaşmış doğasının, topografyasının, tipolojisinin bir bütün olarak kendisini tamamladığı; evrenimizde eşi benzeri olmayan bir yuva. 12000 yıl boyunca kendini yenilemiş, binlerce hikâyenin gömülü olduğu bitmeyen bir türkü. Ama hüznü bir türkü. İnsanın sonunu duyunca yutkunamadığı, kendini yiyip bitirdiği bir türkü. “HASANKEYF”

Yolun sonunda Hasankeyf’e ulaştığımızda burayı diğer tarihi mekânlar gibi analiz edip deneyimlemeyeceğimin farkındaydım. Çünkü ben bir mekânı keşfetmeye başlamadan önce teorik olarak araştırmalarımı yapar; kendime bir altlık hazırlayarak devam ederdim. Sonrasında o yer veya mekânda somut olarak bulunduğumda deneyimlerim ve teorik bilgilerin eşliğinde harmanlayarak hafızama kaydederdim. Hasankeyf hakkında araştırma yaparken her yerde aynı başlık karşıma çıktı. “Hasankeyf sular altında kalacak.” Tüm sorgulamalarım ve isyan edişim haricinde aklımda hep tek bir olgu canlanıyordu. Hasankeyf özelinden dışa çıkarsak; binlerce yıllık katmanlaşmaları okuyabileceğimiz, üzerine sonsuz çıkarımlar yaparak

beslenebileceğimiz tarihi bir yer veya mekânla tanışırken aynı zamanda o mekânın sonuna tanık olmak ne demek? Yok edileceğini bilerek tanışmak. İşte bu yüzden diğer mekânlarla aynı şekilde ele alamazdım.

Sonun başlangıcında Hasankeyf’teydim. El Rızk Minaresi ve Roma Köprüsü karşıliyordu beni. Roma Köprüsü parçalara ayrılarak, bağlamından koparılıp yabancı bir yere taşınmaya çalışılıyordu. Kimi parçaları suya gömülmeye mahkûm edilircesine geride bırakılıyordu. İlerleyen vakitlerde anladım ki sadece Roma Köprüsü değil Hasankeyf’te bulunan birçok tarihi miras için de bu uygulama yapılmış ve yapılmaya da devam edilecekmiş. Bunu tarihe olan saygı ve koru(ma) anlamında yapacaklarmış. Bağlamından hem soyut hem somut anlamda koparılmış bunca değer nasıl korunmuş sayılabilir ki? Beni tipoloji ve topografya bütünlüğü ile büyüleyen bu yer nasıl birbirinden koparılacak yok olmaya mahkûm bırakılabilir? Bu durum tarihe yapılan en büyük ihanettir.

Sokaklarda yürüdükçe birey-mekân-bağlam birlikteliğine hayran kalmamak elde değil. Topografyanın her bir ayrıntısında bir yaşam kurgusu çıkıyor karşımıza. Bu kurgular her noktada kendine has oluşumlar ve mimari çözümler bulunduruyor. Hem tarihi katmanlaşmayı hem de strüktür izleri üzerinden mimari katmanlaşmayı okumak mümkün. Çatı kotlarının sokaklarla olan bağlantıları sayesinde yaşamın ve mekânın üst ölçekteki birliktelikleri nasıl dönüştürdüğünü deneyimleyebiliyoruz. Hasankeyf’in başlangıcı olarak tanımlanan bölgeden tarihin en eski izlerini taşıyan mağara bölgesine ulaşan aks adeta bizi zamanda yolculuğa çıkarıyor. Hem kamusal mekânları hem de özel yaşantı alanlarını güzel bir çizgide birleştirerek 12000 yıllık mimari ve sosyal ilişkileri anlayabilmemizi mümkün kılıyor. Dolaşırken fark ediyorum ki; Hasankeyf böyle kısa bir gezi ile çözümlenebilecek bir mekân kurgusu değil. Üzerine yıllarca araştırmalar yapılsa bile sırrını anlayamayacağımız türden bir birleşim. Çünkü her bakışımızda farklı bir perspektif sunacak bize. İşte bu noktada daha da içim acıyor ve böyle bir imkânım olamayacağı için üzüliyorum. Kim bilir kaç buluşmamız olacaktı? Kaç kere büyülenerek sırrını ve hikâyelerini keşfe çıkacaktım? Bu sorularla yürümeye devam ederken somut bir şekilde yüzüme çarpıyor sular altında kalacağının kanıtı. Bütün katmanlaşmayı okuyabiliyoruz derken günümüzün izini atlayacağı aklımıza gelmemişti herhalde. Hasankeyf’in bir parçası beton yığıyla kapatılmış şekilde karşımda duruyordu. En acısı da arkama dönüp baktığımda gördüğüm bütün izlerin bu şekilde kapatılacağı gerçeği. Hasankeyf bana kaç

duyguyu aynı anda yaşattı bilmiyorum. Ama her şeye rağmen Hasankeyf'i suyun altında kalmadan deneyimleyebildiğim için bu tarih serüveninde şanslı kısımdayım.

8 saatlik tanışma hikâyemizde bende bu denli derin izler bırakan mekânın dönüşümü; yaşam alanı sunduğu tüm canlılar için neler hissettirecekti? Yaşantıları boyunca var olacakları hangi bağlam ile aynı ilişkiyi kurabileceklerdi? 12000 yıllık katmanlaşma bizim de ihanetimizi işleyecekti basamaklarına. Cinayetimizin izleri er ya da geç çıkacak meydana. Hasankeyf çoğumuz için cevaplanamayan bir sürü soruyu barındıracak içinde. Ama biz daha bu soruları bile soramıyoruz birbirimize. Ne zaman bu kadar birbirimizden koptuk? Ne zaman tarihimize, geçmişimize arkamızı bu kadar döndük? Nasıl bu kadar büyük bir ihanet ettik? Ama er ya da geç zaman intikamını alacak. Her şey bittiğinde tarih yine türkülerini bağıra çağıra bir esintiyle ulaştıracak bize o dağların arasından. O zaman da sağır olmayı başarabilecek miyiz? Evet, siz size diyorum.

GÖNÜLNUR DEMET KONFOR ALANINDAN GÖZLEMLER

Yazmaktan ve okumaktan keyif alan bir mimar olarak bu yazıyı yazma fikri beni oldukça heyecanlandırdı. Ayrıca üzerime bir sorumluluk da yükledi. Bir şeyler yazmak hala güçlü olduğumu düşündüğüm bir alandı. Klişelerden uzak durmam gerekiyordu, kendi hissettiklerimi güzelce yansıtabilmem gerekiyordu. Tek yapmam gereken ilmek ilmek işleyecek bir konu bulmaktı. Ama bu meseleyi fazla hafife almış olmalıyım ki bu aşamayı hiç geçemedim. Bu yüzden size ancak fazla heyecanlı ama başarısız bir yazma girişiminin nasıl gerçekleştiğini anlatabilirim.

İlk fikrim daha önce işkolikliğinden ötürü evde hiç zaman geçirmeyen fakat pandemi dolayısıyla evinde tıklı kalan bir kadının evini keşfetmesi, evinin odalarından güneşi takip etmesi, evinde daha kullanışlı alanlar yaratma çabası, mutfak balkonun hem içeride hem dışarıda olması hakkında gereğinden fazla düşünmesiyle ilgili olacaktı. Ankara'nın soğuşunda ben mutfak balkonumu akşama kadar çöp biriktirme yeri olarak kullanıyordum. Ev üzerine uzunca bir hikâye yazmayı tasarlayan biri olarak fazla ikiyüzlülüktü bu. Bir de kimsenin pandemi hakkında birkaç kelime daha duymak istediğini sanmıyordum. Nitekim vazgeçtim. İkinci fikrim ise iyi bildiğim bir rutinimi yazmaktı. Lisedeyken yapmaktan en çok keyif aldığım şey okulum Trabzon Lisesi'nden çıkıp şehir merkezi "Meydan"a yürümekti. Bu rotada şehrin Bizans yüzü, eski Rum evleri, Osmanlı izleri ve şehrin merkezi vardı. Katman katman dopdolu olan bu rota ve bana hissettirdikleri birine anlatabileceğim en kolay ve zevkli konuydu. Duş alırken kendi kendime bile anlatıyordum zaten. Bölgedeki bir kilise hakkında tez yazmaya çalışan biri olarak fazla kolaya kaçmak olacağından korkarken beklenmedik bir şey oldu. İki üç paragraf rotamı anlatıp onu kasvetli Trabzon havası romantizmiyle süsledikten sonra sıkıldım. Fikir bulma kısmında harcadığım onca kahve, yeşil çay, "inspirational" çalma listeleri, yaktığım mumlar ve tütsüler pek işe yaramıyordu. En azından yeni taşındığım evimin çalışma odasının hakkını veriyor, onu uçuşan fikirlerle dolduruyordum.

Daha sonra salonumda oturup aldığım fındıkkıran biblolarını izlerken bir masal yazmak istediğimi fark ettim. Ben annemin beşiğini tıngır mıngır salları iken, o beşiğe takılıp tavşan deliğinden yirmi birinci yüzyılda bir metropole düşen parmak kızın masalı. Meğersem parmak kız normal boydaymış hatta bir kız olarak uzun bile sayılırmış. Gündelik apartman deneyimlerimiz, aşırı güvenli siteleri onu hayli şaşırtacaktı. Ya da ona bir tren istasyonu izlettirecektim. Hem kavuşma hem de ayrılık mekânı olan bu yer onu hayran bırakacaktı. O kadar tatlı olacaktı ki, normalleştirdiğimiz mekânsal deneyimlerin masalsılığını gösterecekti bize. Ama olmadı, bunları yazamayacak kadar tembeldim. Böylece masalım parmak kızın üstü açık yattığı gecede gördüğü bir rüya olarak kaldı. Ben de mutfağa gidip Çaykovski'nin The Nutcracker'ını dinleyerek çayımı demledim.

Başka bir gece arabayla eve dönerken aklıma nihai bir fikir geldi. Bari sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul dercesine içi çok sıkılmış biri olarak Ankara'da bir tepeye arabasını çekmiş izleyen bir kadının hikâyesini yazayım dedim. Trabzon'da eskiden oturduğumuz apartmanı hatırladım. Deniz manzarasını, geceleri deniz ve gökyüzünün birbirine karışıp gemileri uçurmasını... Trabzon'dan Ankara'ya taşındığımda Ankara'nın gece manzarasını övenlere burun kıvırıyordum. Zaman geçtikçe korkarım ki içten içe ben de sevmeye başlamıştım bu manzarayı. Neyse konuyu saptırmayalım bu kişi şehri izleyerek içsel konuşmalar yaşayacaktı. Manzarada kendi evini bulmaya çalışırken bu ölçekte manzaraların kent hakkında nasıl istatistiksel veriler üretebileceğini düşünecekti. Apartmanlardan çıkan minik nokta halindeki ışıklardan saat 11'den sonra hangi semtin uyanık hangisinin uykuda olduğunu anlamak gibi. Daha sonra buna da üşendim. Gece gece kar soğuğu, benzin parası, ıssız bir yerde tek başına olma korkusu onu da, beni de vazgeçirdi. Ben de kalkıp hızlıca kapımı kilitledim.

Sonuç olarak bu yazıyı yazmak için evi neredeyse robot süpürgem gibi köşe bucak dolandım. Özellikle çalışma odası ve tuvalet arasında kalın bir çizgi yarattım. Aslında birkaç kez bir kafeye oturup orada yazmayı denedim. Fakat her seferinde yan masalarda konuşulan konulara dalıp gitmekten yazıma odaklanma konusunda başarılı olamadım.

Ne yalan söyleyeyim kafam çok dağınık, hiçbir şeyi bitiremiyorum. Bence şu an hepimiz en çok bunu deneyimliyoruz. Binlerce bitirme

motivasyonu olmayan fikir. Bu yüzden size başlayıp bitiremediğim öykü ve masallarımı sunabiliyorum ancak. İşin aslı şu ki yeni bir ajanda aldım ve ilk madde olarak bu yazıyı tamamlamayı yazmıştım. Gerçekten renkli bir kalemle kocaman bir tik atmak istiyorum. Aksi halde ajandamı eline alan biri benim hakkımda şunları diyebilir; güzel yazısı olan tembel biri ya da zamane insanı, hemen her şeyden bıktırıyor. Artık şöyle diyecek; en azından denemiş.

Bu yazıyı yazarken konfor alanımdan çıkamadım, kendimi zorlayamadım, çok güzel betimlemeler bulamadım. Üzgünüm -aslında birkaç tane bulmuştum, rotamı anlattığım hikâyede yolun uzunluğunu The Beatles şarkılarıyla ölçüyordum. - Bu aralar favori mekânım konfor alanım. "Konfor Alanı" güzel bir kafe ismi olabilir aslında. Bilemiyorum, belki de vardır. "The Comfort Zone" gibi, bakmak lazım.

ECEM ÇALIŞKAN KA-YIT-SIZ

Ona beni sevmesi için hiçbir sebep vermedim ve o da bana onu sevmem için bir sebep vermedi. Spinoza, gerçek sevginin bu olduğunu söylüyor-muş, yani o, öyle söylerdi. Okumanın ne olduğunu biliyorum ancak okur-yazar değilim, eğer okuyabilseydim, ben de Spinoza'yı sevecek miydim, kim bilir? Ben. Ben biliyorum çünkü izzzzzzler var. İzler unutmuyor, ben unutmuyorum. Hatırlamak denilen şey yok, unutmamak var. Unutmamak bana dolaysız bir bilme halini getiriyor. Bilgim var ancak fikrim yok. Bilgi fikirden önce gelir cümlesini buralarda bir köşede çnlattığımı unutmadım. Seslerin de izleri olur.

Onunla benim aramda kusursuz bir münasebet vardı. Yaşanan her şey bu münasebet çerçevesinde gerçekleşti. İlk geldiği gün ona kendimi apaçık gösterdim. Bakması ve dokunması için birçok sebep verdim. Önce boşluklarımda dolandı sonra kapalı yerlerimi yokladı. Kapılarımı açığa vurup, yıkanacaksın burada yıkanacaksın ve pişireceksen burada pişireceksin dedim. Mecbur ettim çünkü ben de edilmişim. Yoksa yıkanması da pişirmesi de umurumda değildi. Üstelik sadece bunlar da değil; bu sınırlar dahilinde, nerede ne yaptığı veya yapmadığı hiç umurumda olmadı. Öyle ya ister burada uyusun ister orada, isterse de hiç uyumasın, bana ne! Ya da pencere önünde dikilsin dursun, sonra sıkılsın, saatlerce volta atsın, beni hiç ilgilendirmedim. Ben, ondan geriye bana ne kaldığı ile ilgilenmekle yükümlüydim. Bana kalan her ne ise, onu içime işlemekte ve içimde saklamakta ustaydım. Ancak izlerin doğduğu eylemlerin bilgisini işleyemiyordum. Bu yetiye sahip değildim. O sebeple bu türden bilgiler bir işime yaramıyordu ve bilgiyi işleyemeyişimin izi kalıyordu. Onunla geçirdiğim zaman artarken, bu iz iyiden iyiye belirgin hale gelmeye başladı ve o kadar hantallaştı ki ben gitgide daha pragmatist olmak zorunda kaldım. Nihayetinde benden gitmesine sebep olacak o uçsuz bucaksız boşluğu yaratan ilk kırılma böyle oluştu. Bu kaçınılmaz olarak gerçekleşti. Zaten böyle olacaktı. Hep böyle oldu. Eninde sonunda anlaşılamayacaktık.

Bir seferinde anlaşılamadığımı dile getirdikten sonra şöyle demişti: “Bir dili konuştuğunu ispat edebilmek için, kelimeleri o dilde kullanmak gerekiyor ve bu mecburiyet benim dünya ile ilişkimi belirliyor”. Sanırım söylediği pek çok şey, düşüncelerinin yanı sıra duygularını da barınıyordu ancak bunların ne olduğundan hiçbir zaman emin olamadım.

Duyguları bilemiyordum çünkü üzerimden titreyerek akıp giden o bulutsu şeyler hiçbir iz bırakmadan kayboluyordu. Ona göre ben iflah olmaz bir hissizdim, her şeye karşı kayıtsızdım ve bu çok kötü bir şeydi. Kitaplarını gösterdim ona: hani kötü diye bir şey yok diyordu. Yetmedi. Duygularını dışa vurduğu zamanlarda normalden daha farklı hareket ettiğini düşünürdüm. Haklıydı fakat bunun bir önemi yoktu. Duygular, eylemlerin derinliğini artırıyor veya azaltıyordu, hepsi bu. Bir duygunun yoğun tesiri altında olduğunu hareketlerinin derinliği üzerinden takip edebiliyordum, ama o duygunun ne olduğunu anlayamıyordum. Gülmekten gözünden yaş geldiği zaman ona çok mutlu olduğunu söylemem gerekli miydi gerçekten? Gülüşünü kaydetmiş olmam neden yeterli değildi? Bu dört duvar arasında hiçbir faaliyet göstermediği gecelerde o ağlarken, ben hareketlerini ne ölçüde kısıtığını anlamış, durgunluğunu tanıyabilmişim. Gözyaşlarının nerede kurduğunu sorsa hemen gösterirdim. Şimdi bunun üstüne bir de kalkıp ona çok üzgün olduğunu söylememe gerek var mıydı peki? Acaba kendisi duygularını anlayabilmiş miydi ki? Bunlar beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu çünkü benim anlamama gerek yoktu, onun ise anlaması gerekiyordu ve o, aramızdaki bu farka dayanamadı. Anlayamadığı her şeyi üzerime yıkarak bana düşman oldu. Benim için kusursuz münasebetimizde düşmanlık da diğer her şey kadar olağandı. Ne iyiydi ne de kötü. Onun içinse öyle değildi. Öfkesi çatlağı büyüttü, boşluğa dönüştürdü. Eğer onun hiçbir yere sığmak bilmeyen ve gün geçtikçe evren gibi patlayarak genişleyen anlam dünyası, bulduğu her boşluğu doldurmaya bu kadar hevesli olmasaydı, ben boşlukla birlikte var olmanın bilgeliğini ona öğretecektim. Kayıtsız olmanın, kayıt tutmamak anlamına gelmediğinden bahsedecektim. Bütün sabrını kendine duyarlı yaklaşma çabası içinde tüketirken kendinden nasıl uzaklaştığını gösterecektim. Bak, asıl kayıtsızlık budur, diyecektim. Biraz sallayacak, sarsacak, ayaklarına dolanacak bir şeyler bulacak, gerekirse tepesine yıkılacaktım ve ne olursa olsun anlamasını sağlayacaktım ki, o gitti. Bilmesini isterim ki, o ne olmamı istediye ben o oldum.

SİBEL ÇAMURDAŞ MÜŞTEREK DUVAR

G ünün ilk ışıkları belirmeye başlamış, balkona bakan pencereden uzanıp nişlerde bulunan çiçeklerden sızan her bir ışık demeti vücuduma ulaşmayı başarmıştı. Bu buluşma, doğrudan bir buluşma değil fakat epey etkiliydi, gece geç saatte koltukta uyuyakalan birini kendine getirebilecek kadar büyüktü hem de. Tek sorun vardı, güneşin bugünkü “günaydın” deme şekli tek başına vücut bulmadı eşlikçisini de yanında getirdi. Bu sabah farklı uyanmama neden olan bir gümbürtü vardı etrafta. Çekiç ve matkap seslerine eşlik eden insan sesleri, beni nazikçe uyandıran gün ışığının oyununu bozarcasına beynime işliyor; bir yandan bir şeyler oyulurken bir yandan da dolduruluyordu sanki. Peki ya nerden geliyordu bu ses? Çok yakınımda, başucumda gibiydi. Babamın evde tamir işleriyle uğraşmayı sevmiyor oluşu ve yürürlükte taş evlere müdahalelerin kısıtlı oluşu bir anda aklımda beliriverdi ve bu sesin bizim evden gelmediğini beynime doğrulattı. Yeni uyanan biri için çok fazla düşünceli geçen bu süreç yerimden kalkıp doğrulduğumda her yanımın tutulduğunu, ensemde tutulmasıyla birlikte hissettiğim acının farkına vardığımda bölündü. Buna aldırmadan olayı anlayabileceğim en mantıklı yere, caddeye konsolla uzanan balkonumuza gitmek üzere ayağa kalktım. Belli ki beni uyandıran sıcaklık sadece güneşin etkisiyle değilmiş. Sabah uyanır uyanmaz sobayı yakan annem, içine biraz fazla odun atmış olacak ki, soba yanında yamacında duran herkesi sıcaklığıyla okşuyor hatta yakıyordu. Bu okşayış, tavanımızı oluşturan tonozla doğru yönelen soba borusundan çıkan duman olarak kendini gösteriyordu. Bu durum her yaşandığında annemin, bu perdelerin kirlendiğiyle ilgili yakınmaları babama pek etki etmiyor hatta o bu kokuyu sevdiğini dahi söylüyordu. Sobayı biraz daha dizginlemek için çalışma masamın yanında duran güğümü alıp sobanın üst deliğini kapatacak şekilde konumlandırımdım. Bu konumlanış hem kokuyu ve sıcaklığı kontrol altına alacak; hem de dakikalar içinde kışın soğuşuna aldırmadan elimizi yüzümüzü yıkayabileceğimiz sıcak suya dönüşecekti. Bu oda benim yaşama alanımdı. Çocukluğumdan beri huzur bulduğum bu oda çapraz

tonozlu, balkona bakan iki penceresi bulunan ve bu pencerelerin nişinde bitmiş yoğurt kovalarına çiçek ekilip yetiştirilen bir odaydı. Güneşin bu odayla buluşmasını sevdiğimden olacak ki 3 katlı evimizin bu odasını çok kullanıyor ve ailenin geri kalanı gece saatlerinde orta kata uyumaya giderken ben bu odada kontrolsüzce uyuyakalmayı bile seviyordum. Çünkü gece geç saatlere kadar çalışmak ve o uykusuzluğun ardından güneşin beni uyandırması eksik kaldığını hissettiğim uyku düzenimin tamamlandığını hissettiriyordu bana. Odanın kapısını açıp salona yöneldiğimde annemin patates kızarttığını dolayısıyla daracık bir koridor olarak biçimlenmiş mutfağımızda, kahvaltı hazırladığını görebiliyordum. Hiç beklemeden camekana doğru yöneldim ve balkona açılan demir kapının paslanmış sesi eşliğinde balkona doğru adımımı attım. Hava epey soğuktu ve bu soğukluğun içinde tüten bacamız bile beni içerde ısıtmak için bekleyen sobanın sıcaklığını hissettirmek için yetiyordu. Balkondan aşağı doğru baktığımda, her şeyin olağan düzeninde olduğu görünüyordu. Çocuklar mahallemizde bulunan okullarına ulaşmak için uykulu halleriyle yürüyor, dükkanına ulaşan esnaf, kepenklerini yükseltip dükkanıyla buluşuyor, evin hafif göbekli, bıyıklı babaları kahvehaneye gidip arkadaşlarıyla buluşmak için evden çıkıyordu.

Komşu diyebileceğimiz evler son zamanlarda yok denecek kadar azaldıysa da kuruyemişçi komşumuz, sabah sabah Yenişehir’de olan evinden üşenmeyip Eski Mardin’e çıkmış, leblebilerini kavurmaya başlamıştı bile. Hatta taze leblebi kokusuna dayanamayan yan komşu esnaflarından Abdullah amca ve oğlu Yusuf da leblebici Abdullah abinin dükkanına dahil olmuş, sohbetin uzun uzadıya devam edeceği okunuyordu yüzlerinden. Bu sohbeti caddenin yukarisından aşağı doğru akan turist güruhu durdurup memleketlerine götürmek üzere komşumuzdan biraz leblebi tartmasını ve paketlemesini istiyordu muhtemelen. Aşırıya kaçmış olan bu kulak misafiri olma eylemim, evimizin sağ tarafındaki komşumuz Abdullah amcanın evinin önünde bulunan çimento ve harç birikintisini görmemle duraksadı. Beni uyandıran şeyin besbelli bu olduğuna kanaat getirdim o an. Konsol çıkan balkonumuzun sağ ucuna yönelip caddeden geçen insanların bakışlarından bizi kısmi şekilde koruyan, dik şekilde yerleştirdiğimiz pergolamızın boşluklarından baktığımda komşumuzun eski evinde birçok inşaat işçisinin dolandığını fark ettim.

Kimi harcı suyla buluşturuyor, kimi taş duvarların derzini ve bakımını yapmak üzere kuracağı iskeleyi ayarlamaya çalışıyordu. Birkaç dakika önce, aramızdaki duvar yokmuş gibi beynimi delen matkap ve onu yönlendiren

çalıştıran abi de ordaydı. Bu gürültü erken gelen ve beklenmeyen bir gürültüydü, çünkü dün gece komşularımızın seneler öncesinde taşındıkları bu evi sattıklarını öğrendiğimizde, evle ilgili üç aya kadar herhangi bir işlem yapılmayacağını da duymuştuk. Ev birkaç çocuğun babalarından kalan mirastı ve her biri farklı dönemlerde buradaki taş evlerin konforunu beğenmedikleri gerekçesiyle yeni kente, yani halk dilinde Yenişehir’e taşındılar. Oradaki evler kaloriferli olduğundan ve buradaki taş evler gibi dökülme yapmadığından taşınma ihtiyacı duymuşlardı. Bu ihtiyaç çoğu zaman ev hanımlarının yakınmalarıyla sonuç buluyor ve taş evlerin temizliğinden sobasından yorulan kadınları biraz daha rahat ettirmek amacıyla ailecek buradan taşınıyorlardı. Dükkanı veya işi burada olan ailenin babası ise her gün düzenli olarak sabahın erken saatlerinde Eski Mardin’e tekrardan çıkıyor ve kurulu düzenini bozmak istemiyordu. Evden en son taşınan aile, yani halihazırda şu anda işlem yapılan evde yaşayan eski komşularımızın da hayatı bu şekilde şekillenmişti. Eski eşya alım satımıyla uğraşan Abdullah amca dükkanını kapatmayıp her gün düzenli olarak Eski Mardin’e çıkıp işine devam ediyordu. Hatta bu sene, oğlu Yusuf da neredeyse harabeye dönen dükkanlarını biraz temizleyip vintage ürünleri satan bir dükkân haline getirerek bayağı ilgi gören bir iş kurmuş oldu. Fakat belli ki yakın zamanda bu yeni iş, farklı bir mekânda kendini göstermek zorunda kalacaktı. Çünkü artık burası dönüşmeye başlamış ve yeni kullanımı için şekillenmeye başlamıştı.

Onarımına başlanan bu evde yaşayan ve en son ayrılan sakinleriyle yani Abdullah amcanın ailesiyle aramızda güçlü bir bağ vardı. Bu bağ ilk taşındığımızda bizi yalnız bırakmamak amacıyla ziyarete gelen evin gelini Münire teyze ve kayınvalidesine duyduğumuz sevgiyle başladı. Sonraları her ihtiyaç duyulan şeyde annemin “bir koşu Münire teyzenden alıp geliver” demesiyle daha da koyulaşmaya başladı bu komşuluk. Aramızda kime ait olduğu pek belli olmayan bir duvar vardı. Onların giriş katındaki avluyu çevreleyen sol duvar, bizim orta kattaki yatak odamızın sağ duvarını oluşturuyordu. Bu duvar bugün beni hem uykumdan hem de etrafımda dönen bu olaylara çekiş sesiyle de olsa uyanmama sebep olmuştu. Müşterek olarak kullandığımız bu duvarın bir yüzeyinde hala biz sobamızı kurup sohbet ederken, bir yüzeyi ise otele dönüştürülmek üzere yontuluyordu. Yontuldukça bizim oturma ve yatak odamızda etkisini hissettiriyor komşu evimizin de avlularını dönüşümü beklenen şekline ulaştırmayı hedefliyordu. Genişçe olan avluları bahar aylarında onlara misafir olmamızı sağlıyor, gün boyunca hafif rüzgâr eşliğinde pasta, börek

tüketmemizin ardından da o avluda bisiklet sürmemizle sonlanıyordu. Çocukken bu eve gelmek istememin en büyük nedeni de avlularının çok geniş olması ve bisiklet sürmeye koşuşturmaya oyun oynamaya imkân vermesiydi. Bizim balkonumuz, buna pek müsait değildi. Avluya göre küçük olması bir yana, cumhuriyet döneminde inşa edilen tren yolundan çalınan raylarla inşa edilmiş olması ve caddeden geçen insanların balkonumuza yıkıldı yıkılacak gözüyle bakması, bu alana daha hassas davranmamız gerektiğinin sinyallerini veriyordu. O yüzden de çocukken avlulu evlere gitmek bizim için eşi bulunmaz bir eyleme dönüyordu. Komşularımızın avlusu da o yüzden değerliydi bizim için. Fakat orası artık bir avlu değil şimdilerde kafe olması düşünülen ve o yüzden de onarılacak bir “mahal” olarak onarım sırasına çoktan girmişti. Beni uyandıran çekiş sesleri de bu dönüşümün hem habercisiydi hem de mimarıydı. Artık Münire teyzelerin evi, kafesi olan bir otele dönüşecekti. Dolayısıyla evde yumurta bittiğinde bir koşu gidip isteyebileceğim kalıcı bir komşum olmayacaktı. Bu komşular artık mekanla daha geçici ilişki kuran belki de her biri farklı memleketten ülkeden gelen insanlar olacaktı. Bu dönüşümün bizim evde yani müşterek duvarın öteki yüzeyinde de yankısı oluyordu elbette ki...İçinde yaşadığımız evi çok seven ve buradan ayrılmayı düşünmeyen babamın kulağına çalınan “Her yanınız otel, kafe oldu, rahatsız olur, orda yaşayamazsınız.” şeklinde kurulan cümleleri duymazdan geliyordu. Ardından bu cümlelere karşı bir sav oluştururcasına “En azından artık boş değil, kameralarla buralar korunur, güvenli hale gelir.” diyerek burada yaşama düşüncesiyle ilgili kendini rahatlatmaya ve avutmaya çalışıyordu. Fakat günden güne buralar çok değişiyordu. Maddi imkânı içinde bulunduğu düzeni onarmaya yetmeyen ve taş evlerde oturan yerliler, bu evleri çok bakımsız bularak Yenişehir’e doğru göç ediyordu. Göçün etkisiyle boşalan yerler bir zaman sonra satılmaya başlanıp otellere kafelere restoranlara dönüşüyor; bu dönüşümün ardından konfor arayışında olmayıp direnen insanlar bile “Burada artık yaşanmaz.” diyerek onlar da taşınyordu. Dolayısıyla da burası artık turizm kenti olarak anılıyordu. Halbuki buraya gelen turist Münire teyzeyle, kuruyemişçimiz Abdullah abiyle, yandaki terziyle içinde yaşadığı bu evlerin hikayelerini dinleyip burayla ilgili bir şeyler konuştuktan sonra burayı değerli buluyordu. Fakat birbirini besleyen bu ağ sürekli bir ötekiyle bağlantılı olarak dönüşümü gerektiriyordu. Geride kalan insanlar ise buranın dönüşümüne kimi zaman ayak uydurmaya çalışarak kimi zaman ise “Nerde şimdi o Eski Mardin?” diye hayıflanarak nostaljik cümleler kuruyordu. Balkondan komşumuzun evine doğru bakmak için gelmişken düşüncelere dalmış ve tam o anda beni biçimlendiren olayların

büyüsüne kapılmış gibiydim. Tam o sırada, elinde matkabı olan abinin bana baktığını, hatta el kol hareketleriyle dikkatimi çekmeye çalıştığını fark ettim. Bakışlarımı ona doğru yönelttiğimde “Kusura bakmayın, bugün inşaat biraz erken başladı, sizi de rahatsız ettik.” diyerek mahcubiyetini dile getirdiğini duydum. Bu mahcubiyet, bu kadar düşünceye daldıktan sonra, matkapla çalışan abi tarafından dillendirilmiş olsa da, ortaya çıkan mahcubiyetin ve özrünün, orda çalışanlarla ilgili olmadığını, birbiri içinde bağlanan olaylarla şekillendiğini biliyordum. O an inşaatı izlemeyi bırakıp bacası tüten sobama doğru, iç odama yöneldim. Belli ki çekiş sesleri dönüşüm devam ettikçe müşterek duvarımızdan kesilmeyecek, bizi de içine katan, içinde yaşamaya alıştıran biçimlendiren bir düzene dönüştürecekti.

MİMARLAR ODASI

www.mimarlarodasi.org

“MİMARCA
MEKÂN
ANLATIMI
METİN YARIŞMASI 2021”

MİMARLAR ODASI

www.mimarlarodasi.org